

COMMISSION ROYALE D'HISTOIRE

DOCUMENTS

POUR SERVIR A

L'ÉTUDE DES MALADIES PESTILENTIELLES

DANS LE MARQUISAT D'ANVERS
JUSQU'A LA CHUTE DE L'ANCIEN RÉGIME

PAR LE

Dr A.-F.-C. VAN SCHEVENSTEEN

Médecin en chef de l'Institut ophtalmique
de la ville d'Anvers.

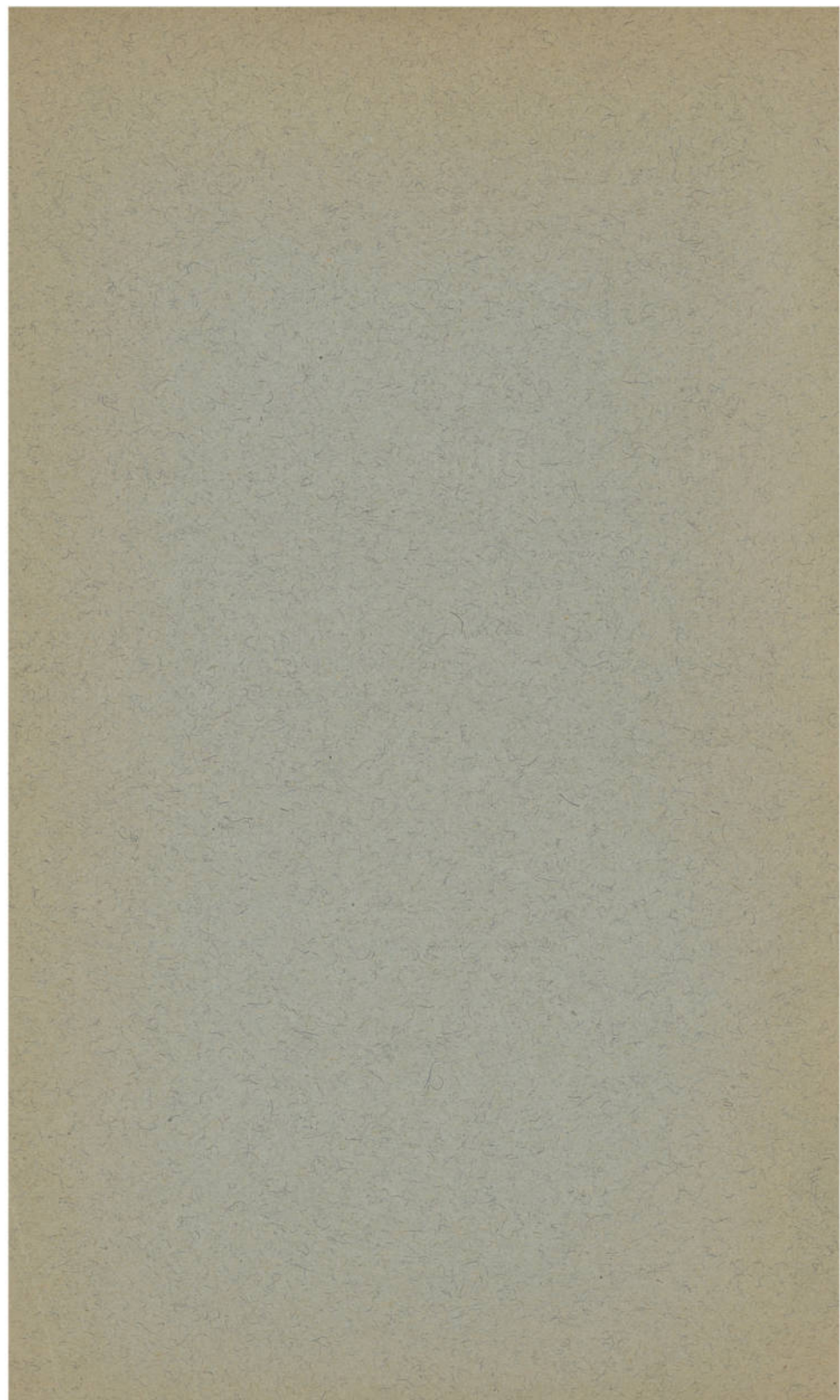
TOME I CENTRE D'HISTOIRE DE
LA RÉGION DU NORD ET DE
L'EUROPE DU NORD-OUEST
UNIVERSITÉ DE LILLE III
S.P. 149 - 59050 WILLEBEUVE-D'ASCQ Cédex

BRUXELLES

Maurice LAMERTIN, Libraire-Éditeur

58-62, RUE COUDENBERG, 58-62

1931

CENTRE D'HISTOIRE DE
LA RÉGION DU NORD ET DE
L'EUROPE DU NORD-OUEST
UNIVERSITÉ DE LILLE III
B.P. 149 - 59653 VILLENEUVE-D'ASCQ Cédex

20 NOV 1991

C 7017/1

DOCUMENTS

POUR SERVIR A

L'ÉTUDE DES MALADIES PESTILENTIELLES

DANS LE MARQUISAT D'ANVERS
JUSQU'A LA CHUTE DE L'ANCIEN RÉGIME

1.500,-
2000.

Marcel HAYEZ, Imprimeur
de l'Académie royale de Belgique
Rue de Louvain, 43, Bruxelles

COMMISSION ROYALE D'HISTOIRE

DOCUMENTS

POUR SERVIR A

L'ÉTUDE DES MALADIES PESTILENTIELLES

DANS LE MARQUISAT D'ANVERS
JUSQU'A LA CHUTE DE L'ANCIEN RÉGIME

PAR LE

Dr A.-F.-C. VAN SCHEVENSTEEN

Médecin en chef de l'Institut ophthalmique
de la ville d'Anvers.

TOME I

BRUXELLES

Maurice LAMARTIN, Libraire-Éditeur

58-62, RUE COUDENBERG, 58-62

1931

DEPARTMENT OF AGRICULTURE
BUREAU OF PLANT INDUSTRY
WASHINGTON, D. C.

PLANT INDUSTRY

REPORT OF THE COMMISSIONER OF PLANT INDUSTRY

FOR THE YEAR 1907

BY A. T. VAN RENSSELAER

WASHINGTON, D. C.: GOVERNMENT PRINTING OFFICE, 1908.

PLANT INDUSTRY

PLANT INDUSTRY

PLANT INDUSTRY

PLANT INDUSTRY

INTRODUCTION

L'histoire des maladies pestilentielles qui décimèrent aux siècles passés notre bonne ville d'Anvers n'a jamais été faite d'une façon critique.

Dans leurs ouvrages, traitant de l'histoire générale de notre cité, Mertens et Torfs, pour ne citer que les plus importants, n'ont fait qu'effleurer cette question si spéciale ⁽¹⁾. Pour les périodes antérieures au XVIe siècle, ces auteurs ont puisé la plupart de leurs renseignements dans les chroniques et dans les sources imprimées; pour les périodes subséquentes, les archives restées à leur disposition n'ont pas été utilisées d'une façon systématique. Ils n'ont parlé de ces affections qu'en passant, suivant que quelque matériel leur était incidemment tombé sous la main. Souvent même ils en réfèrent à Broeckx, à qui ils fournissaient eux-mêmes de temps à autre quelques trouvailles d'archives.

(1) F.-H. MERTENS et K.-L. TORFS, *Geschiedenis van Antwerpen*, 7 vol. et 1 supplément, 1845-1853, in-8°.

LODEWIJK TORFS, *Nieuwe Geschiedenis van Antwerpen*, 2 vol. in-4°. Antwerpen, Buschman, 1862-1866.

LOUIS TORFS, *Fastes et Calamités publiques*, 2 vol. in-8°. Tournai, Casterman, 1858-1862.

L'érudit praticien, auquel d'aucuns ont décerné avec raison le nom de « père de l'Histoire médicale belge », s'est acquis des titres indiscutables au point de vue des connaissances médico-historiques de notre pays. Secrétaire de la jeune Société de Médecine d'Anvers, fondée en 1834, il avait lu, dans la séance du 17 décembre 1838, son *Discours sur l'utilité de l'Histoire de la Médecine* (2), qui marquait d'une façon non équivoque ses goûts et aspirations. Entre cette date et l'apparition de son ouvrage posthume sur le *Baron François-Mercure van Helmont*, paru en 1870, s'échelonnent une bonne centaine de publications, dont quelques-unes très considérables. Elles peuvent être considérées comme la base de l'Histoire de la Médecine en Belgique. Sans vouloir amoindrir en rien les mérites transcendants de ce pionnier d'une branche nouvelle de nos connaissances historiques nationales, on peut, avec le recul du temps, exprimer quelques idées sur l'œuvre produite. Le terrain que Broeckx avait à défricher était si étendu, la tâche qu'il s'était assignée était si vaste, qu'ils dépassaient, dans le temps et dans l'espace, les limites de la *res scibilis*, la dose assimilable au cerveau d'un homme, d'une vie. La liste des 125 numéros de sa notice bibliographique, publiée par Génard dans le *Bulletin de l'Académie*

(2) *Mémoires de la Société de Médecine d'Anvers*, 1838-1839. V^o Heirstraeten, pp. XVII et xxx.

d'Archéologie de Belgique, étonne par sa diversité et par son opulence ⁽³⁾. Après en avoir pris connaissance, le lecteur non averti serait enclin à proclamer que l'Histoire médicale de notre métropole commerciale, notamment, peut être considérée comme achevée. Il n'en est malheureusement pas ainsi, car dans l'œuvre estimable de Broeckx, la profondeur des recherches n'égale pas toujours sa surface. Au moment où l'auteur écrivait, les collections des archives communales, pour ne parler que de celles-ci, étaient d'un accès assez difficile. Le manque de classement, dû notamment à l'exiguïté des locaux qui les hébergeaient, peut être aussi une étrange et vétuste espèce de déformation professionnelle de ceux qui étaient préposés à leur garde, rendaient leur consultation méthodique et régulière difficile, sinon impossible, au commun des mortels. Broeckx avait des connaissances littéraires peu communes, une capacité de travail remarquable, mais l'occasion et le temps de fouiller les archives doivent lui avoir souvent fait défaut. Dans une bonne partie des travaux écrits jusqu'à l'apparition de *l'Histoire du Collegium Medicum Antverpiense* (Anvers 1858), l'auteur a trouvé, dans l'immense réserve des sources imprimées, le sujet de la majorité de ses communications. Les

(3) *Bulletin de l'Académie d'Archéologie de Belgique*, I, V^e fasc., 1871. P. GÉNARD, *Notice nécrologique sur M. le Docteur C. Broeckx*, in-8°, 28 pp.

Lindenius, Haller, Pacquot, Éloi, Dezeimeris, Choulant, etc., lui fournirent à foison la matière de ses notices bibliographiques. Il les a assaisonnées avec des trouvailles personnelles et de-ci de-là d'un grain de sel nouveau, quelques bouts d'archives, obligeamment mis à sa disposition par des archéologues et érudits, ses collaborateurs occasionnels, les Frédéric Verachter, les Moons-Van der Straelen, les van Lerijs, les Génard et d'autres. Ces chercheurs passaient au médecin-historien, à toutes fins utiles, des bribes et morceaux d'archives qu'ils avaient découverts au cours de leurs recherches personnelles orientées dans des directions différentes. En analysant ainsi de près l'œuvre de Broeckx, et ceci n'est pas pour l'amoinrir, on peut avancer qu'il n'a pas procédé personnellement au dépouillement systématique des archives dans le but particulier qui était le sien. Il s'ensuit inéluctablement que les indications qu'il donne sont parfois incomplètes, parfois sujettes à caution; j'en ai trouvé, *errare humanum est*, quelques-unes absolument erronées. Je m'explique. Dans sa notice sur Vereycken (4), il donne une liste des ordonnances du magistrat visant les maladies pestilentielles; elle ne s'étend que de 1597 à 1633. Dans son *Histoire du Collegium Medicum Antverpiense*, la liste est complétée jusqu'en 1671. S'il avait consulté lui-même, ne fût-ce que l'inventaire sur

(4) C. BROECKX, *Notice sur Godefroid Vereycken*, 1850. Malines, J. F. Olbrechts, in-8°, 27 pp.

les *Gebodboeken van het Magistraet* ⁽⁵⁾, dont Génard, son ami, commença la publication en 1864, il aurait pu y trouver un breelan d'ordonnances de ce genre, antérieures à 1597, sans compter même celles contenues dans le *Tweede register in 't Parchement gebonden*, qui englobe les années 1438 à 1496 ⁽⁶⁾. J'ai pu

(5) ANTWERPSCH ARCHIEVENBLAD, eerste deel. Antwerpen, 1864. *Index der Gebodboeken... geredigeert door P. van Setter, Raed-Secretaris der Stadt Antwerpen, geadmitteert op 7 December 1773.* — Comme le dit GÉNARD, dans la notice liminaire, l'inventaire de van Setter commence avec les ordonnances de l'année 1489 et finit à l'année 1794. La publication dans l'*Archievenblad* a été interrompue dans le second volume de cette collection après l'ordonnance du 2 décembre 1650. Le manuscrit de van Setter peut être consulté aux Archives d'Anvers. Il a été utilisé notamment par le Dr TRICOR, pour une communication au Congrès international d'Histoire de la Médecine, à Londres, en 1922, sous le titre : *Les ordonnances du Magistrat d'Anvers contre les maladies dites Pestilentielles* (Anvers, impr. de Vlijt, 1923, in-8°, 10 pp.). L'auteur y range les ordonnances en dix catégories, en se bornant à indiquer le volume et le feuillet où l'on peut les trouver, sans donner d'autres développements.

(6) J'ai étudié dans deux communications les prescriptions hygiéniques du Magistrat d'Anvers. Dans *De hygiënische maatregelen van het Magistraat van Antwerpen in de XVe eeuw* (NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE, 71e jaargang, eerste helft, n° 19), in-8°, 16 pp., j'ai passé en revue les ordonnances médicales et hygiéniques, depuis le *Ceurboeck metten Doppen*, datant du début du XIVe siècle, jusqu'au livre des Ordonnances (1439-1496), étudiant, en passant les édits contenus dans le *Clementijnboeck* (1288-1414), le *Oudt Register metten berderen* (1336-1439), le *Tweede oudt register in 't Parchement gebonden* (1438-1459). (Ces trois livres ont été publiés *in extenso*, par le service des archives de la ville). Les volumes précités contiennent un nombre considérable de prescriptions hygiéniques, visant surtout l'entretien et le nettoyage de la voirie; je n'y ai rien trouvé

faire la même constatation dans ses *Miscellanées pour servir à l'Histoire de la Lèpre* ⁽⁷⁾ : la plus ancienne ordonnance ne remonte qu'au 24 mai 1567; dans l'inventaire précité, il aurait déjà pu trouver celle du 22 mai 1550; ne parlons même pas des autres ⁽⁸⁾. Ce manque de contrôle personnel, qui est un grand danger, éclate encore dans d'autres communications. Je ne signalerai qu'en passant la biographie de David van Mauden ⁽⁹⁾. Pour Broeckx, le *Dr David van Mauden*

de spécifiquement indiqué pour combattre les épidémies. Tout autre chose est pour la partie des ordonnances de la ville qui avait été reliée à la suite du *Tweede oudt register in 't Parchement gebonden*. Cette partie n'a pas été introduite dans l'inventaire de VAN SETTER, signalé précédemment. Elle n'avait d'ailleurs pas été inventoriée jusqu'ici. Dans la communication, j'en fais l'analyse, en donnant même le texte complet des ordonnances principales, divisant en sections déterminées les édits, visant une branche particulière de l'hygiène citadine, notamment les ordonnances destinées à combattre les maladies pestilentielles. J'ai repris et traduit le travail sous le titre : *Les prescriptions hygiéniques et médicales à Anvers entre 1439 et 1496*, me bornant dans ce travail uniquement à l'étude des édits contenus dans la suite du *Tweede register in 't Parchement gebonden* (ANNALES DE L'ACADÉMIE ROYALE D'ARCHÉOLOGIE DE BELGIQUE, 7e série, t. IV, 1927, in-8°, 20 pp.).

(7) C. BROECKX, *Miscellanées pour servir à l'Histoire de la Lèpre à Anvers*. Buschman, 1860, in-8°, 34 pp. (Extrait des ANNALES DE L'ACADÉMIE D'ARCHÉOLOGIE DE BELGIQUE.)

(8) J'ai complété les données de Broeckx dans *Dè reglementeering der Leproosdij te Antwerpen*. (ANTWERPSCH ARCHIEVENBLAD, 2e reeks 2e jaargang, 2e atlevering, April 1927, in-8°, 22 pp.)

(9) C. BROECKX, *Notice sur David van Mauden, docteur en médecine, professeur de chirurgie à l'École de Chirurgie d'Anvers*. Anvers, Buschman, 1850. (Extrait des ANNALES DE LA SOCIÉTÉ DE MÉDECINE D'ANVERS, in-8°, 23 pp.)

était le fils de Jean, seigneur de Mausart et de Fermont et de dame Marguerite de Viri... L'auteur profite de l'occasion pour signaler l'apparementement de la famille à tout l'armorial d'Artois, du Hainaut, des Flandres et du Brabant. Frappé de tant de magnificences, j'eus la curiosité de les contrôler. Usant largement des archives communales, j'arrivai à des constatations tout à fait différentes ⁽¹⁰⁾. Pour plus ample informé, je renvoie à l'étude dont je ne veux donner que les conclusions. Les grands-parents de David van Mauden étaient les époux Hendrick van Mauden-Gerardijne Pijns. Hendrick van Mauden était chirurgien-barbier et habitait à Renaix. Avant le 16 novembre 1541, les deux époux étaient décédés, laissant trois enfants : Claes, Thomas et Katlyne. A ce moment Claes et Thomas résidaient à Anvers, mais n'avaient pas encore acquis le droit de bourgeoisie, qu'ils ne reçurent qu'en 1544. Thomas avait épousé Petronella de Donder, qui décéda en 1557, lui laissant cinq enfants; l'aînée, Katharyna, était mariée au chirurgien-barbier Joris Seldenacker de Wilryck; les quatre autres, mineurs, étaient David, Thomas, Lysbeth et Johanna. C'est ce David qui deviendra successivement chirurgien, docteur en médecine,

(10) Voir, pour les détails, pièces d'archives, etc., etc., Dr A.-F.-C. VAN SCHEVENSTEEN, *Bijdrage tot de biographie van David van Mauden, gezworen medecijn en prelecteur der Chirurgijnen der stad Antwerpen.* (VLAAMSCH GENEESKUNDIG TIJDSCHRIFT, 1930, n° 50, in-8°, 7 pp.)

medecin juré de la ville et prélecteur des chirurgiens. Où et quand naquit-il? Fort probablement dans les années 1538-1539 et vraisemblablement à Renaix. Le panache sort amoindri de cette confrontation; la vérité, par contre, y a gagné... *Amicus Plato...* Une documentation incomplète, et je dirai la même chose, des renseignements fournis par des gens très bien intentionnés, mais peu soucieux des détails dépourvus d'intérêt à leurs yeux, expose à des mécomptes graves et à des conclusions prématurées.

Pour composer notamment l'Histoire des affections pestilentielles, il importe de rassembler une documentation aussi étendue que possible. Il faut commencer par un dépouillement systématique des grandes collections d'archives d'une ville déterminée, en notant soigneusement *tout* ce qui a trait à une question déterminée. Ce que j'appelle les grandes collections d'archives sont les registres d'ordonnances, de délibérations échevinales ou collégiales, de procès-verbaux de Grand ou Large Conseil, etc..., des requêtes adressées à n'importe quel organisme dirigeant, des livres de trésorerie, de comptes et leurs justifications éventuelles, en outre les chartes diverses, les protocoles scabinaux et les minutes des notaires. Quand les documents tirés de ces collections seront rassemblés, on pourra de cette mosaïque, combinée avec les renseignements bibliographiques, etc., tirés d'autres sources et contrôlés

dûment, cela va sans dire, édifier une Histoire de la Médecine digne des nôtres et digne de notre esprit de critique moderne. Je ne me fais pas d'illusions; une tâche pareille dépasse de loin l'étendue d'une vie humaine et ses possibilités de travail, surtout si cette besogne doit marcher de pair avec l'exercice d'une profession libérale quelconque; mais à condition que ce dépouillement soit fait avec soin et honnêteté, ces matériaux pourront servir à d'autres qui synthétiseront l'ensemble... en rendant à César ce qui est à César.

Le présent travail est une pierre apportée à cet édifice de nos connaissances médico-historiques nationales : il ne peut être qu'une pierre, car quelque nouveaux, quelque inédits que soient les documents y consignés, il ne peut pas servir à écrire une histoire complète des pestilences dans l'ancien Marquisat d'Anvers.

Ce travail ne comprend que les pièces tirées des collections principales de nos archives communales. Ce sont, en premier lieu, les actes officiels, résultant des délibérations de l'autorité. Je les ai rangés chronologiquement et les ai fait suivre d'une autre série de documents de la plus haute importance : les comptes. J'y ai joint un certain nombre de requêtes, justifiant des dépenses ou des nominations diverses. Le dépouillement systématique des protocoles scabinaux, des archives particulières des corporations civiles ou reli-

gieuses, de celles de la cathédrale, des chroniques, etc., pourront compléter utilement ce travail; tous ces documents devront être utilisés à l'heure de l'ultime synthèse; nous ne sommes qu'aux balbutiements de l'analyse. De plus ces dépouillements précités m'auraient éloigné de mon but : celui de mettre avant tout sous les yeux du lecteur les documents d'origine administrative et officielle.

Que trouvera-t-on de neuf dans ce travail?

Tout d'abord, la réglementation méticuleuse de notre Magistrat concernant les affections pestilentielles. Réduites à quelques lignes, au début, les ordonnances gagnent de plus en plus en ampleur et en précision à mesure que l'on se rapproche de notre époque. Dans les requêtes et les comptes on retrouvera la liste de tous ceux qui ont contribué à l'assistance médicale et religieuse de nos ancêtres. Quelles étaient leurs attributions, leurs devoirs, leurs rémunérations et pour beaucoup d'eux la laconique inscription de leur sacrifice professionnel? Les données circonstanciées sur la construction des hôpitaux spéciaux destinés aux pestiférés, les subsides qui leur étaient dispensés, des éléments de statistique sur la fréquence, la durée et l'évolution des épidémies...

Mais n'oublions toutefois pas... que ce n'est qu'une pierre de l'édifice.

SOURCES UTILISÉES.

Les matériaux qui ont servi au présent travail ont été réunis pour la majeure partie aux archives communales de la ville d'Anvers. Je remplis un agréable devoir de gratitude en exprimant ici à MM. les Drs Denucé et Prims, archivistes de la ville, et à M. Jan Cools, attaché aux archives, tous mes remerciements les plus cordiaux pour les attentions, les conseils et les encouragements que j'ai reçus d'eux pendant la longue période que j'ai passée à la préparation de mon travail.

Comme au cours de la publication divers sigles et abréviations ont été employés pour désigner les différentes collections où j'ai puisé, je désire passer en revue les registres et volumes utilisés; j'indiquerai en même temps les abréviations et les sigles qui les désignent.

Manuscrits.

Les archives communales d'Anvers sont désignées par le sigle : A. C. A.

1° *Privilegie Kamer* :

- Ambachtsboeken (1436-1712) (5 registres). (AMB. BK.)
- Breedendraedt boeken. (BREEDEN RDT. BK.)
- Cellebroeders. (Recueil factice.)
- Certificatie boeken (1488-1614) (73 registres). (CERTIF. BK.)
- Collegiaele Acten Boeken (1569-1795) (66 registres). (C. A. BK.)
- Collegiaele Resolutie boeken (1627-1794) (22 reg.). (C. R. BK.)
- Gebod boeken of Ordonnantie boeken (1439-1794) (17 registres). (ORD. BK.)
- Pesthuizen en Pestzieken (Recueil factice).
- Placcaet boeken van den Hove (1538-1793). (PL. BK. v. D. H.)

Registers van gerecouvreerde stukken (6 registres).
 Rekwest boeken (1559-1797) (268 registres) (REQ. BK).
 Stadsprotocollen (1517-1729) (30 registres) (inventaris).

2° *Vierschaer* :

Certificatie boeck van Cocqueel. N° 1800. (1 Augusti-7 November 1664).
 Tuchthuys (Recueil factice).

3° *Rekenkamer* :

Haestige sieckte (une liasse et un registre).
 Rekeningen van de Consumptiekas (1590-1793) (203 registres).
 (REK. CONS.)
 Rekeningen van de Domeynen (1530-1792, avec lacunes)
 (225 registres). (STADS REK.)

4° *Tresory* :

Collegiaele Actenboeken (1576-1634) (5 registres). (C. A. BK. TRES.)
 Rekwest-, Accord- en Vonnisboeken (1578-1794) (14 registres).
 (R. A. & V. BK.)
 Resolutieboeken (1659-1794) (5 registres). (C. R. BK. TRES.)
 Stadsrekeningen (Manuaelen) (1549-1559) (9 registres).

N. B. — Des « Rekwestboeken » et des « Certificatieboeken » n'ont été consignés dans ce travail que les actes ayant trait aux « pestmeesters » (Maîtres de la Peste).

Des « Rekeningen der Domeynen », les actes jusqu'au compte 1636-1637, de même des « Rekeningen der Consumptiekas », que les comptes depuis 1637-1638 jusqu'à la fin de la collection, parce que les renseignements concernant les maladies pestilentielles ne sont intéressants pour ces deux collections que pendant le laps de temps indiqué.

Imprimés.

Archievenblad der Stad Antwerpen, 1re série, 30 volumes.
Placcaerten van Brabant (1447-1794) (14 registres). PL. v. BR.

N. B. — Depuis le tome XI, la collection est formée par les placards isolés reliés par ordre chronologique. Ce sont des

recueils factices, dont la pagination et les tables sont manuscrites.

Politique ordonnancien der stadt Antwerpen (1542-1785)
(12 registres).

N. B. — Recueils factices contenant, par année, les diverses ordonnances imprimées par ordre du Magistrat.

Recueil des anciennes ordonnances de la Belgique. Collection in-f^o, éditée par la Commission royale d'Histoire de Belgique. (R. A. O. B.)

2e série (1506-1700), 5 volumes.

3e série (1700-1794), 13 volumes.

Règne d'Albert et Isabelle (1597-1621), 2 volumes.

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...
 ...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...
 ...
 ...

...
 ...

...
 ...

...

**DOCUMENTS POUR SERVIR A
L'ÉTUDE DES MALADIES PESTILENTIELLES
DANS LE MARQUISAT D'ANVERS,
JUSQU'A LA CHUTE DE L'ANCIEN RÉGIME**

1454. — 1er juin.

*Obligation de fermer les maisons et boutiques dès
que quelqu'un y est décédé à la suite de peste.*

Art. VIII. « Item, dat een yegelyc ingeseten van der stadt, syn huys ende winckel sluyten sal, alsoe schiere als yement van der pestilencien daerinne gestorven sal syn ende 6 weken daerna gesloten houden staende, sonder eenighe waere oft pennincweerde daerinne ter venten te stellene, opt pene van 3 oude scilde, te verbueren, als vore... »

(Ord. Bk. A. i. 1439-1496. Fo 25 vo.)

1472. — 4 avril.

*Obligation de porter la verge blanche pour ceux chez
lesquels un membre de la maison est décédé à la
suite de peste et qui se rendent dans un lieu
public. — Défense à ceux qui ont soigné les pesti-
férés de se rendre au marché, etc., sans être por-*

teurs de la verge blanche. — Défense à ceux qui habitent hors la ville d'apporter des denrées alimentaires s'ils ont eu un cas de peste chez eux. — Instructions concernant l'aérage des vêtements et autres objets provenant des maisons infectées. — Obligation de mettre une botte de paille aux maisons infectées. — Instructions concernant ce point. — Défense de porter les cadavres des gens morts de peste à l'intérieur des églises pour les funérailles. — Le service se fera corps non présent.

Want ter kennissen van den Heere ende van der stad comen is, dat ennige personen daer yemant van der haestiger siecten oft pestilentiën siec oft gestorven is, openbaerlic gaen, comen ende verkeerem onder de goede liede, soe in Onse Liever Vrouwen kerke, soe in anderen goidshuysen ende cloesteren sonder, navolgende den geboden t' anderen tiden hierop gedaen openbaerlic te dragene I witte roeye, mer die roeye dragen heymelic ende bedectelic onder lange hoyken ende anderssins ende voert gaen ende verkeerem openbaerlic ter botermerct, ten vleeschhuyse, ter vischmerct ende anderssins, handelende aldaer openbaerlic alsucken waeren en vitaliën als sy coepen willen dwelcke al gedroecht ten groten pericle ende sorgen van der gemeynen ingesetenen, soe kundicht men ende laet weten eenen yegelicken van des Heeren ende van der stad wegen.

Dat van nu voerdane gheen scoobsteren oft anders yemant, wie hy zy, daer yemant van der voers, siecten siec oft gestorven is hem en pine in sinen persone te gane, te comenen oft te verkeerne onder die goede liede tot eeniger mercten om vitalie te coepene oft die oec in maten voers, te handelen noch oic in

Onsſer Liever Vrouwen kerke noch anderen prochiekerken, cloosteren ende goidshuysen bynnen der stad alhier omme aldaer misse oft andere Gods diensten te hoerne dan alleene in der kercken der godshuysen van der observanten ende dat zy aldair selen moegen comen om misse te hooren ende gebeden te doene van morgens tusschen den 6 ende den 8 uren ende nyet langer ende hen in derselver kercken houden van aen de westdoere totten wywaters vaten toe ende nyet voerder, ende zy selen moeten huere roeden hebben in huere handen oft ten minsten hy hen liggende openbaerlic ende nyet bedekt, ende en selen ooc van dien daghe noch vore noch nae nyet meer aldair moegen comen, ende in anderen capellen bynnen der voers. stad ende dat deselve personen ooc buyten huere huysen gaende ende verkeerende openbaerlic dragen I witte geschelde roeye lanc wesende 2 ellen oft meer ende van der dicten soemen die der processien alhier dragen pleeght, sonder die onder hoycken oft anderssins te bergene.

Item, dat oic nyemant van buyten daer yemant van der pestilentiën ziec leyt oft gestorven is, bynnen 6 weken en sal moegen brengen hier te coepe gheenrehande vitalie van boteren, case, eyere oft anderssins ende dat oic insgelycx die van buyten daer alsoe yemant gestorven is oft sieck leyt also alhier bynnen comen omme eenighande zaken I witte roede selen moeten dragen in der manieren voerscr. opte voers. peyne te bekeeren als voere;

Voert, dat nyement van de voers. personen, scroobsteren, noch andere in den huysen voers. zynde daer yement siec oft gestorven is, als voere, gheenrehande goede bynnen denselven huysen zynde in haer hoven oft plaetsen buyten dien huysen rueren noch verwee-

ren en sal dan na den 40sten dach, nadat de leste mensche vuyt dien huysse gestorven sal syn, al opte peyne ende verbuerte van 5 oude schilden zoe wie hieraf de contrarie dade, te bekeeren in drien : te wetene de twee dairaf den Schoutet als Heere, item 2 der stad ende den 7 st. den kuermeesters oft den genen diet voortbrachte.

Ende dat men t' elker plaetsen daer de persoon gestorven is vuythangen sal 6 weken lanc eenen stroowisch met drie van den gebonden omtrent eens mans dye dicke opte peyne voers. te bekeerne als voere;

Ende dien stroowisch moet hangen voere aen de nederste stagye oft soldere van dien huysse; behoudelic dien, dat die gene die van der pestilenciën vutgaen oft gedragen worden vut den huysse eer zy sterven dat men daer maer 14 dagen den stroowisch ute en sal dorven hangen ende dat moeten doen opte peyne voers. te bekeeren als voere.

Voert, is overgedragen bi den Heere ende bider stadt, mids de weekelicheyte van den tyde dat men van nu voerdane gheenrehande like, rijke oft arme, weder zy van der pestilenciën gestorven zyn oft nyet brengen en sal moegen in der kerken, maer men sal deselve like als men se ter kerken waert brengt terstont moeten graven ter plaetsen daer de aflivige begeert sal hebben, opte peyne van 6 gouden ryders te verbuerne d'een derdendeel daerof den Schoutet als Heere, d'anders derdeneel der stad ende 't derde derdendeel den genen diet voertbrachte.

Ende deselve like gegraven synde zoe sal men den dienst gods daerover doen in der kerken alsoe dat behoert.

1484. — 10 juillet.

Les distributions hebdomadaires de pain faites par les religieux du couvent Saint-Salvator, se feront au même jour et au même endroit que les distributions similaires faites par ceux du couvent Saint-Michel, tant que durera la pestilence. — Obligation de porter la verge blanche.

Men gebiet ende laet weten van 's Heeren ende van der stadt wegen, mids de weecheyt van den tyde ende onme te verhinderen de inconvenienten dier souden moegen af gebueren, dat de Religieuse van den godshuyse van Sinte Salvators dat men heet Pots, in de Munsterstrate alhier gestaen, hueren gewoenlicken deyl van broode, dien zy alle weken des woensdachts in 't selve godshuys plegen ende sculdich zyn te doene, op in woensdaghe, naestcomende ende van dan voerdane doen ende deylen sullen, ten selven daghe ende uren, op ende in de plaetse van 't godshuys van Sinte Michiels gewoonlic is te deylene. Ende dat de arme luyden ende d'aelmoezeniers begeerende, hen hier na vuegen sullen moegen, aldaer te comene. Ende dit geduerende totter tyt toe, dat de weecheyt des tyts by de graciën Gods gebetert sal syn ende nyet langere.

Gobbaert.

Men gebiedt voorts, dat alle deghene, in wiens huysen yement van den pestilencien gestorven is dat die dragen sullen moeten, eene witte roede, in haer hant, op de strate, eenen stroowisch wthangen, ende egheene goede binnen den selven huysen, rueren oft porren vore na de sesse weken, op de peynen begrepen in den geboden daer af t' anderen tiden

gepubliceert, die men ter contrarien doende, ondragelic afnemen sal.

(Ord. Bk. A. i. 1439-1496. Fo 75 vo.)

1487. — 14 avril.

*Les malades atteints de pestilence
ne seront plus mis sur les remparts.*

Art III. « ... dat men van nu voordaene, gheene siecke van der pestilencien meer leggen en sal op de vesten van der stadt, ende dat de ghene, dier leggen men van daer sal verlogeren... »

(Ord. Bk. A. i. 1439-1496. Fo 87 vo.)

1489. — 5 septembre.

Par suite de la pestilence qui règne aux environs, défense d'apporter dans la ville du pain de Bruxelles. — Défense d'apporter n'importe quelle denrée alimentaire des maisons où un décès s'est produit. — Les aubergistes doivent s'informer exactement de l'origine des personnes qu'ils logent, surtout au point de vue sanitaire.

Mids der pestilentiën die men verstaet dat tot diversen steden ende plaetsen alhier omtrent zeere regneert, soe gebiedt men van 's Heeren ende van der stadt wegen dat nyement wie hy zy van nu voerdane alhier ter merct en sal moegen brengen ennich bruessele broot oft ooc ander broot, comende wt ennigen anderen steden oft plaetsen daer de pestilencie als hoven regnerende is, ende dat ooc alle bruessele broot dat nu alhier ter merct is van stonden ane van der merct gedaen sal moeten wairden zonder hier te vercoopene,

Dat ooc nyement van buyten daer yemant van der pestilentien zieck oft gestorven is bynnen sesse weken en sal moegen brengen hier te coope egheer-rehande vitaelgie van boteren, casen, eyere oft anderssins allet ende elck bysondere opte peyne van 3 Bourgoensche guldenen te verbuerenen bi denghenen die de contrarie hieraf dade, te bekeerne in drien d' een derdendeel daeraf den Heere, d' ander der stadt ende 't derde den kuermeesters oft denghenen diet voortbrengen zal.

Item, ende dat ooc egheene herbergiers oft andere die vremde lieden oft gasten logieren, gehouden selen zyn ernstelic te ondervraegene eer zy hare gasten aenveerden zullen oft zy vut ennigen huysen comen daer yemant van der pestillentiën wt gestorven is oft zieck leghet ende by alsoe dat zy dat vernemen oft alsoe verstaen ende zy daerenboven die gasten logieren oft ontfangen dat deghene die dat soe dade daerane verbueren zal alsoo die wyle als dat bevonden sal worden t' elker reysen, sesse Bourgoensche guldenen te bekeerene als boven.

Ende insgelycx sal deselve vremde gast dat ver-
swigende denselven broeck verbueren in der voers-
manieren te bekeerne.

(Ord. Bk. A. i. 1439-1496. Fo 91 vo.)

1490. — 17 mai.

Tous ceux qui portent la verge blanche à cause de la peste sont obligés d'entendre la messe au couvent des Observants entre 5 et 7 heures du matin.

Men cundicht & gebiedt van 's Heeren- & van der stadt wegen, achtervolgende de voergaende geboden,

dat alle deghene, die de witte roeden draegen omme der pestilencien wille, sullen moegen op dat hen gelieft dagelicx misse hooren, in den godshuyse van den Observanten van 's morgens tusschen den vive & den seven uren & nergens el, bynnen der stad, Ende hen lieden in den selven kercken houden van aen de westdore totten wywaters vaten toe, ende niet voordere ten kerckenwaert inne moegen comen, gaen, staen noch zitten om den dienst Godts te hoorene, in gheenre manieren, & dat zy na den seven uren in de selve kercke niet langer en selen moegen bliven oft daerna bynnen den daghe daer niet meer en selen moegen comen om eenige diensten van predickene oft anderssins naer te hoorene in eeniger wyse, op de peyne van 3 bourgoensche guldenen. Te bekerene in drieen, den eenen, den Heere, den anderen der stadt, & den derden den kuermeester oft den gheren diet voortbrengt.

(Ord. Bk. A. i. 1439-1496. Fo 96.)

1492. — 22 octobre.

Des décès suspects s'étant produits ces derniers temps dans certaines maisons de la ville, obligation de mettre la botte de paille aux maisons infectées et de porter la verge blanche.

Mids dien, dat onlancx leden in diversen huysen deser stadt & vryheyt, eenige persoonen gestorven zyn, die men beducht dat het van pestilencien oft gelycke besmettende zieckten gebeurt is, Soe gebiedt men van 's Heeren & van der stadt wegghen, dat van nu voordane, een yegelyck tot wiens huysen, gelycke

personen sterven sullen, oft bynnen vierthien dagen herwaerts gestorven zyn, na der ouder costuymen, ter stont, vuythangen zullen eenen stroowisch & een witte roede in de hant dragen openbaerlic, sesse weken lanc, navolgende den ouden geboden, op de verbuerte van sesse ouden schilden te bekeren in drieen, d' een derde deel den Heere, d'andere der stadt, & 't derde den keurmeesters oft diet voortbrengen selen.

(Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 6.)

1513. — 3 septembre.

1. *Défense aux personnes qui ont eu un décès de pestilence chez eux de fréquenter les endroits publics.* —
2. *Défense à ces personnes de fréquenter l'église de Notre-Dame et les autres paroisses.* —
3. *Défense aux habitants de Deurne et d'Hoboken ayant eu des cas de pestilence chez eux d'apporter en ville des denrées alimentaires.* —
4. *Ceux qui viendront à des heures déterminées faire leurs dévotions à l'église des Récollets devront porter la verge blanche.* —
5. *Instructions pour l'aérage des vêtements et mobiliers des maisons infectées.* —
6. *Les personnes décédées de pestilence ne seront enterrées dans les églises qu'en dehors des heures des offices.* —
7. *Défense d'avoir des festins dans les maisons où quelqu'un est décédé.* —
8. *Défense de faire des repas dépassant douze convives pendant la durée de la pestilence.* —
9. *Curage des égouts.* —
10. *Ventilation des maisons infectées.*
11. *Défense de laisser vaguer des porcs et des oies.*
-
12. *Défense de vendre du mobilier ou des hardes.* —
13. *Instructions complémentaires pour*

les marchands de vieux habits. — 14. Défense de tenir des porcs dans l'enceinte de la ville.

Want ter kennissen van den Heere ende van der stadt gecomen is, dat ennige personen daer iemant van der haestiger siecten oft pestilentie sieck oft gestorven is, openbaerlic gaen, comen ende verkeerren onder de goede liede, soe in Onser-Liever-Vrouwen kercke soe in anderen godshuysen ende cloesteren, sonder navolgende den geboden t' anderen tyden hierop gedaen, openbaerlic te dragene een witte roeye ende voortgaen ende verkeerren openbaerlic ter Botermerct ende Vleeschhuuse, ter Vischmerct ende anderssins, handelende aldaer openbaerlick alsulcken waren ende vitalien als zy coopen willen, soo oick ennige teykenen dair sulcke personen gestorven oft vutgedragen zyn, voere huere dueren te hangene, dwelck al comt tot groten pericle ende sorgen van der gemeynen ingesetenen, ende meer soude en werde hierinne nyet versien.

1. Soe condicht men ende gebiedt van 's Heeren ende van der stadt wegen, eenen iegelycken, dat van nu voordane egheene persoonen die sulcken siecken bewaren oft andere wie die zyn, daer iemant van der voirs. siekten sieck oft gestorven is, hem en pyne in zynen persone te gane, te comene oft te verkeerren onder de goede liede tot ennigen mercten omme vitalie te coopene oft die oick in manieren voirs te handelen, wel verstaende dat vut elcken sterfhuys een alleen sal moegen gaen ten Vleeschhuuse, ter Vischmerct ende elders omme huere vitalie ende nootdorst te coopene ende dat tot sulcker uren alst vole minst ten voirs. plaetsen ende mercten gaende ende comende is, ende dat die de vitalie die hy coopene sal, nyet en sal moegen handelen.

2. Item, en selen oec nyet moegen gaen in Onser-Liever-Vrouwen kercke noch anderen prochiekercken, cloesteren ende godshuysen bynnen der stadt alhier, omme aldair misse ende andere godsdiensten te hoorene dan alleene bynnen den godshuyse ende cloesteren van der Minderbruederen, Johannis capelle ende oick de capelle van Sinte Rochus, aldair zy selen moegen comen omme misse te horene, ende dat deselve personen oick buyten huysen gaende ende verkeerende openbaerlic sullen dragen een witte geschilde roeye, lanck wesende 2 ellen oft meer ende die van der dicten soe men die in de processie te dragene pleecht, sonder die onder huycken oft anderssins te bergene.

3. Item, dat oock nyemandt van buyten het zy van Doerne (*ce mot est souligné et le mot « HOBOKEN » est écrit au dessus*), oft van anderen plaetsen daer iemant van der voirs. pestilentie sieck leyt, oft gestorven is, bynnen sesse weken en sal mogen brengen hier bynnen deser stadt te coope ennigerhande vitalie van boteren, keese, eyeren, scuyt oft andere goets, ende dat oock insgelycx die van buyten dair, alsoe iemant gestorven is oft sieck leyt als die alhier bynnen comen, om ennigerhande saken, een witte roede selen moeten dragen in der manieren voers.

4. Item, dat alle dieghene die in den godshuyse van den Minderbruederen comen sullen omme huere gebeden te doene, dat zy dat doen sullen van 's morgens tusschen den sesse ende achte uren ende nyet langere ende hen in 't voirs. Minderbrueder-clooster houden van aen de ierste westduere totten wywaters vate toe ende nyet voordere, hebbende altydt huere roeden in huere handen oft ten minsten bi hen liggende openbaerlic ende nyet bedect, en selen oock van dien dage noch voere noch nae nyet meer aldair

mogen comen, noch oic elders bynnen der stadt onder 't volc gaen wandelen, ende oft zy wouden gaen wandelen dat zy dat selen moegen doen elc buyten die binnepoerte daer hy naest woonende is, ende dit al opte peyne van 12 Bourgoensche guldenen te bekeerene in drien, d'een deel den Heere, d'ander der stadt ende 't derde den aenbrenghere. (*D'abord il était écrit : « den kuermeesters oft denghenen diet voortbringen sal. » mais ceci semble avoir été barré.*)

5. Voort, dat nyement van der voirs. personen die by de siecke zyn, noch andere in den huysse voirs. zynde, dair iemant sieck oft gestorven is als voere, egheenderhande goede bynnen denselven huysse zynde in hair hoven oft plaetsen, buyten dien huysse rueren oft verweren en sal dan na den 40^{en} dach nadat de leste mensche vut dien huysse gestorven sal syn, ende dat men t'elcker plaetsen daer ennich persoon gestorven is, vuythangen sal 6 weken lanck eenen stroowisch met drie banden gebonden, omtrent een mansdyedick, ende dien stroowisch moeten hangen voere aen de nederste stagie oft soldere van dien huysse; behoudelick dien, dat deghene die van der voirs. pestilentie vutgaen oft vutgedragen worden vuten huysse eer sy sterven, dat men dair mair 14 dagen den stroowisch vuten sal hangen, noch oock langere de witte roede dragen, opte peyne ende te bekeerene als voere.

6. Ende, ofte yemandt die van der pestilencien gestorven waere, begheerdt hadde in ennige kercken begraven te zyne, dat men nyet dien graven en sal dan buyten tydts als men den dienst Gods dair nyet en doet, opte peyne van 30 Bourgoenssche guldenen, te bekeerene als voere.

7. Item, is voort overdragen by den Heere ende by der stadt dat, men in eghene lyckhuysse daert

gestorven is, het zy van der pestilentien of nyet, egheen maelyden houden en sal voere dat de sesse weken oft meer geleden selen syn dat de leste doode vut gedragen was, opte peyne ende te bekeeren als voere.

8. Men gebiedt voort, van 's Heeren ende van der stadt wegen, dat nyemant wie hy zy, staende desen weeken tydt, ennige grote brulochten, blyde oft andere grote vergaderingen van maelyden en make, hooger dan tot 12 personen toe, sonder nochtans in de brulochten ennich gelt te gevene, totter tyt toe dat Godt anders versien ende anders by den Heere ende by der stadt geordineert sal wesen, opte peyne van 30 Bourgoensche guldenen ende daertoe opte verbuerte van der penningen in de brulochten voirs. gegeven, te bekeerne als voere.

9. Item, dat een iegelyck zyne goten voere zynder huysingen tweewerf de weeke, te wetene des Woensdaegs ende des Saterdaegs oft des daegs te voeren, alsoe verre egheen heylige dagen en gebueren, sal doen ruymen van slycke ende vuylnissen, ende die schoon maken met water, ende dit sal men moeten doen 's avonts na der sluytclocken, opte peyne van drie Bourgoenssche guldenen, behoudelic, dat dieghene die boven wonen ierst beghinnen selen ende alsoe vervolgen totten eynde toe, ende de vuylnisse dragen elck op zynen gerechten vuylnisback opte selve peyne.

10. Item, dat nyemant daert van der pestilentien gestorven is, zyn doren oft vensteren oppe en sal moegen setten oft houden dan van 's avonts na der dieflocken tot 's morgens totter dachclocken, opte peyne, ende te bekeerene als voere van 3 Bourgoensche guldenen.

11. Item, dat van nu voordane, nyemant egheen

verckene en sal houden, gaende opter straten ende eynden laten gaen pooyeren in de goten opte peyne in de kiecboecke ende opte correctie van den geboden daeraf t'anderen tyden gedaen ende vutgeroepen.

12. Item, voort gebiede men van 's Heeren ende van der stadt weggen, dat nyemant, wie hy zy, hem en vordere oft en pyne ennigen ouden huysraet, cleederen, bedden, lakenen, lywaet oft ander goet alhier van buyten bynnen der stadt, staende deser tyt, te bringene oft te doen vercoopen ter mercten oft andersins opte verbuerte van der goeden ende daertoe te peyne voors.

13. Item, soe wie ennige van dien goeden oft oock ennige goeden vut sterfhuysen comende, ter merct alhier cochte, het waeren oude cleercoopers oft andere, dat die verbueren sal 't ghene dat hy gecocht sal hebben ende dairtoe de peyne voors.

14. Achtervolgende den ouden geboden, soe gebiedt men 's Heeren ende van der stadt wegen dat, hem nyemant, wie hy zy, en voidere oft en pyne bynnen de bynnenste poorten te houdene ennige verckenen opte peyne van der verckenen ende der peynen in der voers. oude geboden begrepen.

(Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 56 vo.)

1514. — 18 septembre.

Défense d'apporter en ville de n'importe quel endroit des objets quelconques provenant de maisons infectées, sans un aérage préalable et non munis d'un certificat en due forme.

Men condicht & gebiet van 's Heeren & van der stadt wegen, dat men van nu voortane wie oft vut wat lande, steden oft plaetsen dat hy sy, en sal moe-

gen brengen in deser stadt enigerhande goet vuyt enigen huysen daer de pestilencie geweest is, ten sy dat 't selve goet zesse weken lanck stille gestaen heeft, na des iersten aflivingen doot & dat 't selve goet voer & eerst in de stadt sal moegen gebracht worden, wel & behoirlic verweert sy, daer aff men behoorlycke certificatie schuldich sal syn te brengene opte verbuerte van den selven goeden & de peyne van tweelf Philips gulden te bekeerene in drien d'een derden deel den Heere, d'ander der stadt & 't derde deel den kuermeesteren, oft den ghenen diet aenbrencht.

(Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 62.)

1515. — 30 mars.

Vu que des cas de pestilence ont été constatés à Stabroeck, Cappellen et autres endroits, défense d'apporter des denrées quelconques provenant de ces régions.

Overmits dien, dat hem eenige vorderen ende pynen eenige goederen, huysraet, suyvele & andere vitalie ter merct te brengen ende te vercoopen, vuten sterfhuysen van Stabroeck, ter Capellen & andere plaetsen, daer de haestige sieckte regnerende is.

Soo gebiedt men van 's Heere & van de stadt wegen, dat hem elckerlyc, wie hy zy, verdrage eenigerhande van den selven goederen in der stadt alhier te brengene of te vercoopene, de selve en huysde of en hove opte peyne te wetene, die die hier brochte 20 bourgoendse guldenen & diese huysde oft hoefde 10 der selve gulden, te bekeerene in drien d'een deel den Heeren, d'ander der stadt & het derde

den keurmeesteren oft den gheenen diet voortbringht. Ende oft eenige van den selven goeden alhier nu ter merct gebrocht waeren dat men die selve van stonder aene wech van hier vuere, opte peyne van 10 bourgoendse guldenen te bekeren als vore.

(Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 65 vo.)

12 mai.

1. *Institution d'une garde à toutes les portes de la ville destinée au contrôle des personnes et des denrées venant de l'extérieur.* — 2. *Visite des navires venant d'endroits infectés.* — 3. *Tous ceux qui vont soigner des malades hors de la ville ne peuvent y rentrer.* — 4. *Défense d'aller à Berchem où règne la peste.* — 5. *Obligation à ceux qui viennent des endroits infectés de quitter l'enceinte.* — 6. *Institution d'une procession mensuelle et hebdomadaire du Saint-Sacrement en vue d'implorer la clémence divine.*

Men condicht ende laet weten, eenen iegelycken dat ten eynde dat dese stadt ende d'ingesetene der selver byder gracien Godts Almachtich te badt gepre-serveert mach worden van der haestiger zieckten ende pestilentien, by den Heere ende der stadt overdragen ende geordineert is,

1. Dat men duerende desen weeken tyde, houden sal een wake aen alle de poerten deser stadt van der poerterien, ambachten ende ingesetene, sonder yemande vutgenomen ende geexcipieert te syne, begynnende van te huysen van Cronenborch poerten af ende soe voerts rontsomme, dewelcke goede wake houden selen ende wachten, dat egheene personen, mannen, noch vrouwen, wie sy zyn, te wagene, te

paerde ofte te voete met ennige vitalie ware, oft huysrade hoedanich die is, bynnen der stadt en selen laten comen, ten zy dat die persoon oft personen doen blycken, by wettich bescheyt, dat sy comen van steden, dorpen oft plaetsen vry synde ende nyet suspect zynde van der pestilencien ende haestiger ziecten, oft dat sy behoorlycken eedt doen selen van plaetsen nyet geinficieert ende nyet suspect wesende van der pestilencien gecomen zynde, ende oft boven dien yemant heymelick bynnen quame ende zyn goet broechte, dat die verbueren sal ende gecorrigiert wordden navolgende den geboden voormaels ende onlancx gedaen by den Heere ende deser stadt.

2. Item, men gebiedt van 's Heeren ende der stadt wegen, dat voordane gheen scip comende van ennigen steden, dorpen oft plaetsen daer de haestige ziecte is, nyet en selen moegen alhier ontladen ten zy dat ierst gevisiteert zy, wat goeden het geladen heeft, opte pene ende correctie van den Heere ende der stadt.

3. Item, dat egheen scrobbers, mannen noch vrouwen, die van bynnen deser stadt buyten gaen scrobben ende by de ziecken van der pestilencien gaen, van nu vordane selen bliven buyten deser stadt, sonder inne te moegen comene gedurende desen weeken tyde, opte pene van eenen jare vuter stadt gebannen te worddene ende voorts noch opte correctie van den Heere ende van der stadt.

4. Item, dat nyemant wie hy zy, tot Berchem oft anderen plaetsen buyten deser stadt, daer de haestige ziecte is, voordane en sal moegen gaen drincken, soe lange den weeken tyt dueren sal, ende soe wie daerin boven aldaer ghinge smeren, drincken, dat die buyten der stadt sal moeten bliven denselven weeken tyt geduerende, opte pene voers.

5. Item, dat oic alle deghene die vuyt ennigen steden, plaetsen oft dorpen waer het zy, geseegt oft gebannen zyn, vuyt saken van der haestiger zieckten, dat die bynnen sonneschyne selen porren vuyter stadt ende vryheyte ende nyet weder inne comen geduerende desen weeken tyde, opte correctie als voere.

6. Men condicht voorts van 's Heeren ende van der stadt wegen, dat men alle maenden eens gaen sal processie generale metten Heyligen Sacramente ende noch oic alle weken een gemeyn processie omme de merct ende dat altyt des Woensdaechs, Godt Almach-tich biddende omme Zyne godelycke graciën, ende dese stadt ende ingesetene van der haestiger ziekten te willen beschermen, gebiedende ende bevelende dat een iegelick hem vuege tamelick ende devotelick mede te gane Gode Almechtich biddende hertelicke omme gratie als voere ende dat iegelick hem wachte voere de processie te gane ende oic voere de Heeren van der stadt, opte verbuerte van den oppersten cleede.

(Ord. Bl. A. 1489-1539. Fo 67 vo.)

7 juillet.

*Pestilence à Duffel, Stabroeck et Capellen.
Importation interdite de denrées de ces endroits.*

Haestige sieckte tot Duffel, Stabroeck, en Capelle; goederen uyt die plaetsen komende alhier niet te verkoopen; op pene van 20 bourg. guldenen en diese huysde oft hoofde, 10 deser selver guldenen, te bekeeren in drieen.: witte roeden, stroowisschen uyt te hangen daer deselve sieckte regneert.

(Ord. Bl. A. 1489-1539. Fo 67.)

29 juillet.

Les personnes ayant des malades de pestilence dans leur maison devront entendre la messe à la chapelle des Récollets, à celle du Doux-Nom-de-Jésus ou celle de Saint-Roch. Les pauvres, porteurs de la verge blanche, ne pourront plus mendier devant les églises.

Want de lieden van den sterfhuysen daer van de pestilencie gestorven is, met hueren witten roeykens hen pynigen te comene, in alle kercken der stadt t'allen tyden van den dag onder gemeyn volck tot groeten peryckel van den ingesetene deser stadt, zoo gebiet men van 's Heeren ende van der stadt wegen, dat alle ende iegelycke de selve persoonen, wy zy zyn arme oft rycke, waer die in de stadt woonende zyn, voordane selen gaen ter kercken, des morgends ten sesse hueren tot ten zevens ende nyet latere, in dese kercken, te wetene ten Minnebruederen, den Sueten-Name-Jhesus capelle, ende Sinte-Rochus capelle ende elck van hen ten minsten ende nergens el, aldaer men hen ten voors. tyde misse sal doen lesen, ende dat opte verbuerten. t'elcker reysen van drie bourg. gulden, te bekerene in drien, d'een deel 's Heeren behoef, d'andere der stadt, ende 't derde den aenbrenger.

Men gebiedt voorts, dat gheen arme lieden met hueren witten roeyn, en selen zitten om Goidswille, voer eenige kercken, oft elwaerts bynnen deser stadt opter straeten, opte correctie van den Heeren ende der stadt.

(Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 72.)

19 septembre.

Obligation du port de la verge blanche pour ceux qui viennent des maisons infectées et défense de paraître dans les endroits publics.

Men gebiedt van 's Heeren & van der stadt wegen, achtervolgende den ouden geboden, t'anderen tyden gedaen, dat van nu voordaene egheene persoonen die besmet syn van der haestiger zieckten die oic in de huysinge daer de siecte geweest es woonachtich zyn, oft mette selven verkeert hebben hen verdragen openbaerlic allomme in aller plaetsen onder 't volc met hueren witten roeykens te wandelen oft te verkeere oft oic te comen ten Vleeschuyse ofte ter Vismerct, maer dat zy huere nootdrufften selen doen coopen oft halen by yemanden anders te dien eynde, dat de groote perikelen die daer vuyt gescapen zouden zyn te comen, daer by moegen worden verhuet, opte verbuerte van twee oude schilde.

Item, dat men de oude geboden t'anderen tyden gepubliceert, in alle den poincten daer innebegrepen onderhoude en achtervolge, opte pene daertoe staende.

(*Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 73 vo.*)

23 octobre (1).

Port de la verge blanche.

... De gene die komen uyt huysen daer de pesti-

(1) R. A. O. B., 2e série, 1 vol., p. 507. Lettres de Charles, ordonnant aux Sœurs Noires, établies à Ypres, de se rendre partout où elles sont demandées pour soigner les pestiférés et autres malades. Bruxelles, 4 septembre 1516. (DIEGERICK, *Inventaire des Chartes et Documents de la Ville d'Ypres*, t. V, p. 100.) (*Flamand.*)

lencie is geweest, mogen met hunne witte roykens onder 't volck niet begeven.

(Ord. Bk. A. 1489-1539. Fos 73 vo et 74.)

1518. — 24 juillet.

1. *Défense de garder dans l'enceinte des porcs, oies, etc.* — 2. *Défense de laisser vaguer les porcs.* — 3. *Enlèvement des échoppes.* — 4. *Défense de vendre des fruits.*

1. Verkenen, gansen, eyn den in de binnenstad niet te houden, noch in den cirkel der processie, op pene van verbuerte van de verkenen en 6 bourg guldenen.

2. Geene verkenen op de straet te laeten loopen, op de zelfde pene.

3. Craemen van de Sinxen merckt van de Merckt en elders weg te doen.

4. Geene pruymen binnen de stadt te brengen, te vercoopen heymelic oft openbaer, die binnen gebracht zyn wegh te doen sonder te vercoopen, op pene van 3 oude scilden, te verdeelen in drieen.

(Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 82.)

11 septembre.

*Aérage des vêtements et mobilier
des maisons infectées.*

Art. 3. Men gebiedt voort van 's Heeren ende van der stadt wegen, dat nyemandt wie hy sy, waer de haestige sieckte geweest heeft en veruere oft en verwere eenigerhande huysraet wesende in den sterf-

huysse bynnen zesse weken nae den lesten aflivigen ende dien selven huysraet nyet en vercoopen voir naeder 12 weken, op ten breuck van outs daertoe staende.

In margine : nyet te verweeren daer de peste is voor de 6 weken, noch te vercoopene voir 12 weken nae den lesten aflivigen.

(*Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 83.*)

23 octobre.

Procession.

Processie van devotie om God te bidden voor den vrede en ons te beschermen van de haestige sieckte en ander plagen.

(*Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 83 vo.*)

1524. — 12 juin (1).

2 novembre.

Procession.

Processie van devotie voor peys en vrede, en dat God ons beschermen wilt van de peste.

(*Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 112 vo.*)

(1) R. A. O. B., 2e série, vol. II, p. 323. Lettres de l'Empereur approuvant un règlement de police du châtelain d'Ath, pour obvier à la contagion de la peste. Anvers, 10 mai 1524.

(En note, publiées le 12 juin 1524.) (Archives de la ville d'Ath.) (*Français.*)

1525. — 2 juin.

Pestilence à Ranst. Importation de denrées alimentaires interdite.

Overmits dat eenen zekeren tyt geleden geregneert heeft & alnoch regnerende is de haestige sieckte oft pestilencie tot Ranst & daer omtrent, zoe dat er vele persoonen beyde jonck & oudt, van der selver ziechten gestorven zyn, ende noch dagelicx soe langer soe meer sterven, Soo eest, dat men gebiet van 's Heeren & van der stadt wegen, dat van nu voordaene nyemant wie hy zy, hem en voordere noch en pyne eenigerhande vitalie, het zy vleesch, boter, keese, fruyt oft andere dingen alhier in der stadt te coopene oft te vercoopene dat van Ranst & daer omtrent, oft elders daer de selve siecte regneert herwaerts gewoonlic is geweest, te coope te brengene, opte pene van outs daer toe staende.

(Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 117 vo.)

1529. — 19 juin.

Précautions à prendre pour obvier au danger de la pestilence.

Art. XI. Peste alhier komende, stroywissen uyt te steken; witte roykens te draegen en te onderhouden d'ordonnantien op de peste gemaectt, op de pene daertoe staende.

(Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 142 vo.)

25 septembre, 12 octobre, 16 octobre.

Processions.

Processie om ons te bewaeren tegen de pestilencie... & ca...

(Ord. Bk. A. 1489-1539. Fos 145 vo et 146.)

1530. — 22 janvier.

*Nettoyage des rues afin d'obvier au danger
de pestilence.*

Alsoo de straeten syn seer vervuyt, & door de groote infectie van de kwaede luchten & periculen van siekten geschaepen, geordonneert de vuylnisse, slyck en diergelycke alhier van straeten gehaelt wordende, ... mag niet blyven liggen op den steenweg buyten St Jorispoorte oft andere binnen den draeyboom deser stadt.

(Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 147.)

14 mai.

Procession.

Processie om te beschermen van alle pestilencie en onversienige sieckte.

(Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 148.)

14 juillet.

1 & 2. Vente de fruits et autres denrées.

3. Port de la verge blanche et botte de paille.

1. Pruymen, andere dan Damastpruymen, alhier niet te verkoopen, op pene van 3 karolus guldenen te verdeelen in drieën & verbuerte van de pruymen. 2. Victualien, 't sy vleesch, boter, kees, fruyt of andere alhier niet te brengen uyt plaetsen daer de sieckte oft pestilencie regneert, op pene van oudts daertoe staende. 3. Witte roykens en stroowissen te draegen door degene die met deselve sieckte geïnfecteert syn, op pene van oudts daertoe staende.

(Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 150.)

27 septembre, 8 novembre.

Processions.

Processie tot bewaeren van de haestige sieckte & pestilentie.

(*Ord. Bk. A. 1489-1539. Fos 150 vo et 152.*)

Comptes de la ville : honoraires des médecins, etc.

F^o 108vo. Item meester Laureys Oeyens,
meester van der pesten, betaelt voer
gagie vore dese reyse 5. Lb.

Vincente Velaer, berbier ende later in
der zieckten voirs. voere gagie dit
jaer 10. Lb.

F^o 122vo. Loonen der vroeyvrouwen.

Lysbeth Pauwels 5. Lb.

Digne van de Kerckhove. 2. Lb. 10 sc.

Hellegont van der Voort 2. Lb. 10 sc.

Katlyne Heyns 2. Lb. 10 sc.

Margriet van Lyere, op den dryhoek . 2. Lb. 10 sc.

Lysbeth Salders 2. Lb. 10 sc.

Margriete Scouwaers 2. Lb. 10 sc.

Truycken Scoers & gaet in de peste . 2. Lb. 10 sc.

(*Stads rek. 1530. Fo 108 vo.*)

1531. — 24 juillet.

Procession.

Processie tot beschermen van de pestilentie.

(*Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 156 vo.*)

8 juillet.

Curage des canaux et égouts.

Ruyen niet meer geruymt in 25 oft meer jaeren, dese geruymt wordende moet voor elk huys op deselve staende of daer achter op komende, betaelt worden 8 stuyvers eens, en voor te huysen die tegenover de ruyen staen 4 stuyvers eens, en, voor alle andere huysen, geen uytgescheyden, 2 stuyvers.

(Ord. Bk. A. 1489-1539. F^o 156.)

26 août.

Ordonnance importante concernant la vente, la manipulation, etc. du hareng. Elle va du F^o 157 au F^o 162vo. Nulle part cependant il n'est fait allusion à la pestilence.

Haerinck, seer ampele ordonnantie nopens het pakken van denselve.

(Ord. Bk. A. 1489-1539. F^o 157.)

Comptes de la ville : honoraires médicaux, etc.

F^o 111. Item Meester Daneel, meester van der Pesten, betaelt voere gagien 2. Lb. 10 sc. ende vore gratien dese reyse 5. Lb.

Vincent Velaer, barbier in de selve siecte, vore gagie dit jaer 10. Lb.

Meester Vincent Huysberch, 25 sc. 30 April 't half jaer volbet. & Jan Peys voir Meester Daneel 18 April A^o s. 7. Lb. 10 sc.

F^o 125vo. Loonen van vroeyvrouwen.

Lysbeth Pauwels, Digne van de Kerckhove; Helle-

gont van der Voort; Katlyne Heyns; Margriete van Lyere op ten Dryhoeck; Lysbeth Salders; Margriete Scouwers Moes; Truycken Scoers, gaet in de peste; Truycken van Couwenberghe ende gaet insgelyckx in de peste.

1532. — 28 septembre, 26 octobre.

Procession.

Processie... in memorie en gedenckenisse dat God dese stadt, ten tyde van de sweetende sieckte, bemertig is geweest.

(*Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 169.*)

1533. — 10 avril, 25 septembre.

Processions.

Processie... ende om dat God dese stadt van alle pestilentie soude bewaeren.

Processie... dit is jaerich van de sweetende sieckte bevryt.

(*Ord. Bk. A. 1489-1539. Fos 175 et 181.*)

1534. — 8 août.

Par suite de l'apparition de la peste dans les environs immédiats de la ville : 1. Une seule et même personne provenant des maisons infectées pourra se rendre au marché pour faire les achats aux heures de la moindre affluence. — 2. Tous ceux qui ont été en contact avec quelque pestiféré sont tenus de porter toujours et partout la verge blanche. — 3. La botte de paille prescrite dans les

ordonnances antérieures doit être de dimensions telles qu'elle ne puisse prêter à confusion. — 4. La botte de paille doit être mise à toute maison infectée. Le port de la verge blanche est toujours obligatoire. — 5. Enterrement des pestiférés dans les églises, en dehors des services. — 6. Ventilation des maisons infectées. — 7. Porcs, oies, etc. — 8. Vente de mobilier ou de hardes. — 9. Importation de denrées interdites.

Alsoo in sommige steden Jorpen & andere plaetsen bynnen den marcgraeffscape van Antwerpen gelegen, Godt betert, de haestige siecte ofte peste grootlick regneert & gescapen ware alhier bynnen deser stadt, de selve zieckte oick te comene, maer dan zy nu ter tyt daer is, sunderlinge by dien, dat de geboden & ordinantien t'anderen tyden daer op gepubliceert by vele ingesetenen nyet gehouden noch achtervolght en worden.

Soo eest, dat men gebiet van 's Heeren & van der stadt weghen,

1. Dat egheene personen, die sulcke siecke bewaren oft andere wye die zyn, daer yemandt van der voirs. siecten sieck es oft gestorven oft oick vuytgedragen is, hem en pyne in zynen persoone te gane te comen oft te verkeerem onder de goede lieden tot eenigen mercten omme vitalien te coopene, oft die oick te handelen, wel verstaende dat vuyt elcken sterfhuyse, een alleen sal mogen gaen ten Vleeschhuyse, ter Vischmerct ende elders omme henne vitalie & nootdorst te coopene, ende dat tot sulcker uren als 't volck minst ter voirs. plaetsen ende mercten gaende ende comende is, ende dat die vitalie coopen sal, dat hy die niet en sal mogen handelen, ende dat de selve personen buyten hueren

huysen gaende & verkeerende openbaerlic selen dragen een witte geschelde roeye lanck wesende twee ellen oft meer, ende die van der dicten soo men die in de processie draegen, sonder die onder de huycken oft anderssins te bergen.

2. Item, oft yemant besocht hadde eenige siecke bynnen den huysen daer de selve sieck liggen die men bevonden van der pesten geinficieert te wesen, dat die oick van stonden ane, 't selve zynder kennisse gecomen synde, sculdich sal syn, de witte roede te dragene, den tyt van vierthien daghen, ende als aengaende den plaetsen daer de selve persoonen ter kercken mogen gaen, dat sy hen reguleren navolgende der ouder ordinantien, sonder in andere kercken oft plaetsen oft bynnen den tyde, daer inne gespecificeert te comene, noch oick elders bynnen der stadt onder 't volck gaen wandelen, maer in dien sy willen gaen wandelen, dat zy dat selen mogen doen elck buyten der landpoorten, daer hy naest woonende is, ende dit al opte pene van tweelf bourgoense guldenen te bekeerene in drien, d'een deel den Heere, & d'ander der stadt, ende 't derde den ceurmeesters, ende den ghenen die 't voirt brengen sal.

3. Item, want sommige contrarie der ouder ordinantien boven aen 't sop van den huysen cleyn stroowiskens vuythangen, soo dat men de selve niet gesien en can, omme sulcke huysen te schouwen, soo gebiedt men, van wegen als boven, dat men t'elcker plaetsen daer eenich persoon van der pesten sieck vutgedragen oft gestorven is vuythangen sal eenen stroowisch voir aen de neederste stagie oft soldere, met drie banden gebonden, ende omtrent een 's mans dye dick wesende, te wetene daer een gestorven is den tyt van sesse weken lanck, ende

daer die van de voirs. pestilentie vutgaen oft gedragen worden vuytten huysen eer sy sterven, den tyt van vierthien daghen, ende dat de selve oick nyet langer de witte roede in der manieren voirs. sculdich zullen wezen te dragene, opte pene & te bekeerene als voren.

4. Item, want sommige personen in hueren huysen oft cameran, aenveerden personen oft kinderen sieck wesende van der pesten, sonder nochtans den voirs. stroowisch vutte hangene, oft oick by hen ende hueren huysgesin de witte roede gedragen te wordene, daer deure groot perickel gescapen wierde te comene, soo gebiedt men, van wegen als boven, dat men insgelycx vuyt dien huysen sculdich sal zyn, den wisch te steekene, ende alle 't huysgesin in der manieren voirs, de witte roede te dragene, ende voirts hen te reguleren in allen anderen saken, gelyck andere huysen & personen daer yemant sieck is, sculdich zyn te reguleren, opte selve pene, te bekeerene als boven.

5. Item, oft yemandt die van der pestilentien gestorven ware begheert hadde in eenigen kercken begraven te syne, dat men dien niet graven en sal, dan buyten tyts, als men den dienst Goidts nyet en doet, opte pene van dertich bourgoense guldenen, te bekeerene als vore.

6. Item, dat nyemant daer 't van der pestilentien gestorven is, in zyne deure oft venstere aen de straete oft yemants anders huysingen, plaetse, oft erven, comende, open en sal mogen setten oft houden dan van 's avons van der diefclocken tot 's morgens der dachclocken, insgelicx, dat nyemant eenich goet bynnen den selven huysen verweren en sal, dan na

den tyt in de oude ordinantien begrepen, opte pene in de selve gespecificeert. Ende dat die ghene die 't stroo in de voirs. huysen verweren selen, ende verbernen bynnen den huysse 't selve bewaren ende gade slaen sullen, dat by heurder oirsacken oft negligentien gheen perickel van brande oft anderssins en gebeure, opte correctie van den Heere & van der stadt.

7. Item, dat van nu voirdane nyemandt egheene verckenen en sal houden gaende opter straten, oft oick eynden laten gaen poeyeren in de goten, dat oick nyemant hem en vordere oft pyne eenighe verckenen bynnen de bynnenste poirte deser stadt te houdene, al op te pene van outs daertoe staende.

8. Voirts, gebiet men van 's Heeren & van der stadt wegghen, dat nyemant wie hy sy en vordere oft en pyne eenigen ouden huysraet, cleeden, bedden, laeckenen, lywaet oft andere goet, alhier van buyten daer de sterfte oft peste is bynnen der stadt te brengene of te doen vercoopen ter merct oft anderssins, opte verbeurte van den goeden, ende daer toe van tweelff bourgoense guldenen. Ende soo wie eenighe van den goederen oft oick eenige goeden vuyt sterfhuyzen ter meret alhier cochte, het ware oude cleercoopers oft anders, dat die verbueren sal 't ghene dat hy gecocht sal hebben, ende daer toe de pene voirs.

9. Insgelycx dat nyemant van den steden oft dorpen daer de peste is alhier in der stadt eenighe vitalie van botere, case, melck oft eenigerhande fruyt te coope en brenge, opte verbuerte van den selven, ende pene voirs.

1536. — 23 septembre.

Procession.

Processie in dancksegginge dat Godt dese stadt gelibereert heeft van de sweetende sieckte.

(*Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 212.*)

Compte de la ville.

F° 114. Vincente Velaer, barbier & later in de peste, 10 Lb.

F° 125vo. Vroeyvrouwen (*les mêmes que dans le compte de 1531.*)

1537. — 24 juillet.

Procession.

Processie... om Godt te dancken... ons te hebben bewaert van alle pestilente siecktens.

(*Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 215.*)

Compte de la ville.

F° 131. Vincente Velaer, barbier & later in de peste, 10 Lb.

F° 143vo. Vroeyvrouwen (*les mêmes que dans le compte de 1531.*)

1538. — 18 mai.

Procession.

Processie... en om dat dese stadt van alle quaede sieckte soude bevryt syn.

(*Ord. Bk. A. 1489-1539. Fo 220 vo.*)

1540. — 24 juillet.

*Par suite d'épizootie dans le pays d'Austruweel,
importation défendue du bétail.*

Beesten in 't lant tot Austruweel en elders ster-
vende, soo mag men dese alhier door de stadt niet
brengen, slypen of vueren, maer men moet deselve
op 't Galgenveld brengen.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 4.)

27 juillet, 11 septembre.

Procession.

Processie... om bewaert te worden van alle conta-
gieuse siecktens... Processie generael om Godt te
bidden ons te conserveren en te bewaeren van sterf-
ten en alle quaede en haestighe siecktens...

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fos 1 vo et 7 vo.)

5 juillet.

Vente de prunes.

... Art. II. Verbodt pruymen te brengen oft te
vercoopen... die zich hier bevinden weg te doen...
op pene van 3 karolus guldenen...

In margine : Renovatum : 26 July 1544, 18 July 1551,
4 July 1556, 17 July 1563, 6 July 1572, 9 Juny 1578,
18 July 1551 : gereserveert pruymen van Damaste.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 4.)

1542.

Comptes de la ville.

F° 103. Item men gheeft noch jaerlicx, als medecyn in tyde van der pesten, Meesteren Hubrechts Verpoorten, 7 Lb. 10 sc.

Meesteren Vincent Velaer, als chirurgyn in tyde der voers. peste voer dit jaer 10 Lb.

Franchoys van der Schout, als later, 5 Lb.

Noch Lucia Clercx & Truycken van Couwenbergh, als vroedevrouwen in tyde van der selver siekten, gheeft men elcken, 2 Lb. 10 sc.

Item, den anderen gesworen vroedevrouwen, te weten, Margriete van Lyere, Lysbeth Schilders & Katline Verbiest, alias Keysers, gheeft men elcken voere salaris 2 Lb. 10 sc.

1543. — 11 avril.

Ordonnance visant les chasse-chiens.

Hondenslaegers niet te misdoen in 't exploiteren van hunnen dienst, op pene van 3 karolus guld. een derde deel den Heere, een derde deel der stadt, ende het derde derde deel, half die het aenbrengt en half den hontlaeger.

(Ord. Bk. B. 1539-1564, Fo 44.)

Compte de la ville.

F° 96vo. Medecynen & chirurgynen in tyde van der peste. Vroedevrouwen (*mêmes indications que dans le compte de 1542*).

F° 97vo. Item Huybrecht 's Heeren dienaer, gheeft men dat hy de teecken en gheeft den schamelen pas-

santen die in de gasthuysen mogen logeren & anders nyemant : 3 Lb.

1546. — 5 juin.

Défense de garder des oies.

Wegens de vuylicheyd ende stancke daer van comen vele inconvenienten periculen & contagieuse sieecten, als pesten & diergelycke, alsoo dat de geheele stadt daer doer soude worden geïnfecteert, verbod van gansen binnen de stadt in bedeckte oft beslotene gansecoten te houden oft te mesten, op pene van verbuerte en 12 K. G. te verdeelen in drieen.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 64 vo.)

12 juillet.

Par suite de l'apparition de la peste aux environs :

1. *Trafic des hardes, etc.* — 2. *Importation des denrées.* — 3. *Défense d'aller soigner des gens hors de la ville.* — 4. *Vente de prunes et autres fruits.*

Haestige sieckte omtrent dese stadt in omliggende dorpen : precautien tegens deselve. 1. Verbod huysraet, cleederen, bedden & ca... binnen te brengen op verbuerte der goederen & 12 Bourg. Gld... Voor de oude cleercoopers... op verbuerte & zelfde pene. 2. Verbod van victualien binnen te brengen op zelfde penen. 3. Item, dat egheen schrobbers 't sy mans oft vrouwen oft oick eenighe andere personen die buyten dese stadt gescrobt, oft by den siecken van der voors. peste geweest syn, binnen dese stadt selen mogen comen, maer daer buyten moeten blyven sonder inne te comen geduerende desen weecken

tyde, opte pene van een jaer buyten de stadt gebannen te worden, ende voorts opte correctie van den Heere & van der stadt. 4. Verbod pruymen, buyten Damast pruymen, vierige kerssen te brengen oft te verkoopen op pene van 3 K. Gld. de verbuerte van de vruchten en dat dese in 't water sullen geworpen worden.

In margine : Renovatum : 4 Augusti 1554, 12 Augusti 1555, 9 July 1558, & pruymen 19 Augusti 1564.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 66 vo.)

25 septembre.

Procession.

Processie van devotie op St Michielsdag om Godt te dancken dat Hy, t'anderen tyde dese stadt verlost heeft van de sweetende sieckte.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 69 vo.)

1547. — 2 avril.

Les porteurs de la verge blanche devront entendre la messe dans la chapelle du Grand Hôpital.

Haestige sieckte, Wegens den grooten toevloed van menschen, die komen in de kercke van de Minderbroederen, waer die mette wittte roykens van de haestige sieckte mochten komen, en om het perikel te verhuerden zullen deze laetste alleenlyck mogen gaen in het groot gasthuys genaempt 't ryck gasthuys van 9 uren totter halver uren elve voer noene, omme den godtsdienst & sermoenen te hooren, op pene van 12 K. Gld. te bekeeren in drieen.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 77 vo.)

1549.

*Comptes de la ville (Manuaelen, clôturant
fin janvier 1549 [v. s.]) : honoraires médicaux, etc.*

Uytgeven. F° 15. den 12 Novembris gegheven Mr Henry de Hondt, latere van de Pesten, een half jaer gagien als latere van de voirs. verschenen St Mertensmisse A° 1549 de somme van 7 Lb. 10 Sc. Br.

F° 16. den 20 Novembris, Willemine van den Borne, geswoeren vroedvrouwe, van dat sy dient den ermen luyden in tyde van peste, een jaer gagie verschenen St Mertens misse A° 1549, 5 Lb. Br.

Idem. den 20 Novembris gegheven Marie van Molle, geswoeren vroedvrouwe ... 5 Lb. Br.

Idem. den 21 Novembris, gegheven Mr Dierick van der Kempden, medecyn van der pesten, een half jaer gagien, verschenen in Novembris A° 1549. 12 Lb. 10 Sc. Br.

F° 16vo. Aen Engele van den Daele, geswoeren vroedvrouwen, in tyde van peste, 5 Lb. Br.

F° 17vo. den 27 Novembris, aen Truycken van Couwenberghe, gesw. vroedvr. in tyde van peste, een jaer gagie, 2 Lb. 10 Sc. Br.

F° 20. 4 Dec. Aen Margriete van Liere, gesw. vroedvr. in de peste, een jaer gagie, 2 Lb. 10 Sc. Br.

1550.

*Comptes de la ville (Rapianus boek).
(Exercice 1er mai 1550-1er août 1550.)*

F° 132vo. den selven dach ghegheven, Mr Dierick van den Kenden, meester van der pesten een half jaer gagien van synen dieste verschenen 10 mey '50 12 Lb. 10 sc.

F° 175°. Den 12 Novembris ghegheven M. Hendrick de Hondt, Latere in de pesten, een jaer gagien verschenen martinii A° '49. compt 7 Lb. 10 sc.

Comptes de la ville (Rekening der Domeynen),
Honoraires médicaux, etc.

F° 364. Gaigien van den medecynen in tyde van peste. Mren Diericke van der Kempden, medecyn deser stadt in tyde van peste, voere syne gaigien van een jaer verschenen martinii 1500 vyftich 25 Lb. Brab. Meester Henry de Hondt, latere van der pesten, voer syne gaigien van den tyt van eenen jaere verschenen martinii 1500 vyftich blyckende by ordon. ende quitt. 15 Lb. Brab.

Gaigien van den vroedevrouwen : Tryucken Couwenberghe, Margriete van Liere, Katline Verbiest, elc : 2 Lb. 10 sc.

F° 364°. Gaigien van den vroede vrouwen in tyde van peste : Marie van Molle, Willemyne van den Borre, Engelken van Dale, elc : 5 Lb. Br.

F° 379. (Cleedinge.) De 4 gesworen vroeyvrouwen die gehouden zyn te dienen in tyde van peste : Marie van Molle, voer haer tabbaert laecken, 6 ellen moreyt laecken tegen 8 sc. 8 d. 6 p. brab. d'elle 2 Lb. 12 Sc. 1 ½ d.

Willemyne van den Borne, Engelyne van Dale, Katlyne van der Biest. (Elck van hen, het zelfde.)

Compte de la ville.

(Manualen, clôturant fin janvier 1550 [v. s.].)

F° 57°. Henricke de Hont, latere van der pesten.

F° 58. Mr Dierick van Kempden, medecyn van der Peste.

F^o 58. Katlyne Verbiest, vroedvrouwe in tyde van der peste.

F^o 61. M. Hendrick de Hont, latere van der pesten.

F^o 61vo. Mr Dierick van Kempden, medecyn van der peste.

F^o 61vo. Willemyne van den Borre, Marie van Molle, Engele van Daele, vroedvrouwen in tyde van der Peste.

1551. — 18 juillet.

Par suite de la pestilence sévissant en Angleterre : Défense d'héberger des personnes venant d'Angleterre. — Les personnes venues d'Angleterre depuis trois jours doivent quitter la ville. — Défense de décharger les marchandises. — Récompense à ceux qui dénonceront les fraudes.

Alsoe myn Heeren, volcomelick syn geïnformeert geweest van der smettelicker siecten die onlanx tot meer plaetsen in den coninckrycke van Engelant is opgestaen ende dat nyet tegenstaende der provisien ende ordinantien die de selve myn Heeren daer tegens alreede hebben gedaen, noch dagelicx, soe lanck soo meer alhier comene te watere ende te lande verscheyden persoonen vuyten voirs. coninckrycke geboren, oft daer onlanx gefrequiteert ende geweest hebbende, soo eest dat de selve myn Heeren, sueckende te schouwene dat de voirs. smettelycke siecte alhier egeenen voet en nemen, hebben overgedragen geordineert & gesloten dat van nu voordane, ende ter tyt doe anders sal worden geordineert, nyemant wye hy sy, hem en vervoirdere te herbergen, oft bynnen synen huysse te ontfangen, te doen oft laten ontfangen in eeniger manieren, eenige personen die bynnen vierthien dagen lestleden soudē

gecomen syn vuyt Engelant ende soe wie contrarie daer af dade ende by gebreke van goeder inquisitien ende informatien, hem by eenighé vrempte vuyt Engelant voirs. gecomen synde, liet verabuseren, dat hy daer omme verbueren sal t'elcker reyse, de somme van 25 karolus guldenen eens, ende voirts staen tot andere meerdere correctie, ten arbitragien van den Heeren na gelegentheyт van der saken, te bekeeren d'een deel daer aff den Heeren & d'ander den aenbrenger.

Item, dat alle de gene die bynnen drye dagen herwaerts vuyt Engelant voirs. bynnen deser stadt gecomen syn, bynnen sonneschyne sullen vertrecken, ende hen houden buyten der selver stadt ende huerder vryheyт, op gelycke pene & correctie.

Item, dat egeen scepen vuyt Engelant alhier comende eenich volck oft goet en sullen mogen aenlant brengen voor & al eer sy daer aff den Heere de wete gedaen & hen antwoorde daerop ontfangen sullen hebben, op gelycke pene.

Item, soe wie den voirs. Heeren yemande aenbrengen sal, die tegens eenigen der voirs. poincten bevonden sal syn gedaen te hebbene, sal voor syn denuntiatio ontfangen de voirs. helfт van den voirs. 25 karolus guldenen.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 130 vo.)

21 juillet.

Procession. Publications.

Processie van devotie... en om dat Godt ons soude preserveren van de haestige sieckte; boeckskens aengaende de nieuwe sieckten niet uyt te laeten gaen ofte distribueren.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 131.)

Comptes de la ville (Rek. der domeynen.)
Honoraires médicaux, etc.

F^o 367. Gaigien van medecynen in tyde van peste. Diericke van der Kempden, gezworen medecyn, Mtr. Henricke de Hont, latere van der pesten (*ut 1550*).

Vroedevrouwen : Truycken van Couwenberghe; Margriet van Liere.

F^o 367°. Vroedevrouwen in tyde van Peste : Marie van Molle : 5 Lb. Br. Bonavantura van Roeye, voerg, van drye vierendeelen jaers betaelt, by wylen Willemyne van der Borre als vroeyvrouwe der stadt gehouden te dienen in tyde peste, verschenen in September 1551 dat zy corts daernaer van deser werelt scheyde.

Katlyne van der Biest, Engelyne van den Daele, etc : 5 Lb. Br.

F^o 360. (Cleedinge). De vier gezworen vroeyvrouwen in tyde van Peste. (*ut supra...*) elck zesse ellen swert laecken tegen 7 sc. 6 d. Br. d'elle... compt elck 2 Lb. 5 sc. Br.

Idem. (*Manuaelen, clôturant fin janvier 1550 v. s.*)

F^o 152. Henry de Hondt, latere van der pesten.

F^o 152°. M. Diericke van Kempden, medecyn van Pesten.

F^o 154. Bonaventure van Roeye, in den naem van Willemyne van den Borre.

F^o 154°. Henry de Hondt, latere van der pesten.

F^o 155. Mr Dierick van Kempden, medecyn van der Pesten.

1552. — 23 décembre.

Défense de jeter à la rue les issues provenant des bêtes abattues.

Mits den grooten onverdraechlickeden en stanck die de selve vuylichheyt by brengende is, den welcken oick vele corruptien causeert in den vleesch daeromtrent in den huysen hangende ende oyck seer quade lochten maect, daer by gescapen waren in den tyden daer toegeneyght zyn, pesten ende andere contagieuse siekten onder den goeden borgeren en ingesefenen te comene, verbodt aen vleeschouwers, pensvrouwen en diergelycke, de straeten niet te belemmeren met dermen, pensen oft andere ingewanden van geslaegene beesten, op de pene t'elcke reyse dat gebuerde, van 6 Kar. Guld. eens te verdeelen in drieen, het eerste deel den Heere, het tweede der stadt, ten behoeve van de fortificatien en het derde deel half den keurmeesters half die het aenbrengt. En zyn het boden die het doen, zullen de meesters voor hun instaan.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 157.)

Comptes de la ville.

(*Manuaelen, clôturant fin janvier 1552; s. v.*)

F^o 122. Henry de Hont, latere van der pesten. Mr Diericke van der Kempden, medecyn van der pesten.

F^o 126vo. Mr Diericke van der Kempden, medecyn van der pesten.

F^o 127. Marie van Molle, gesworen vroedvrouwe in tyde van der pesten.

F^o 127vo. Engelyne van Dalen, vroedvrouwe in tyde van der pesten.

1553. — 27 juillet.

Peste à Cologne. Les aubergistes doivent déclarer les personnes venues de cette ville depuis 15 jours.

Alsoo myne Heeren volcomelnic zyn geïnformeert van der Pesten & smettelycker siecten die regnerende is tot Coelen ende dat verscheyden persoonen dage-lycx van daer alhier comende zyn. (Daer aff eenige soe te besorgen is vuyt, eenige besmette huysen soude moeghen gecomen zyn). Daer doere der selver siecten oick gescapen waere hier te comene, welck God verhuerde. Soe eest dat de selve myn Heeren sueckende te schouwen de oorsaecken daer doere de voirs. siecte alhier stadt zoude moegen grypen, ter gemeynder welvaert, hebben overgedragen & geordonneert, dat alle taverniers, herbergiers & andere, aldaer eenige persoonen van Coelen syn comen logeren sedert 14 daegen herwaerts de selve terstont comen by name & toenaeme vercleeren aen myne Heeren den Schoutet oft Burgemeester deser stadt om geweten ende vernomen te worden of zy besmet zyn oft vuyt besmette huysen comen, ende dat zy voerdaene gheen persoonen van daer comende en logeren oft en herbergen sonder die ierst als vore overgebracht ende daer toe consent verworven te hebben. Opte pene van 25 guldenen te bekeeren in dryen, d'een deel den Heere, d'andere der stadt ende t derde den aenbrengere & op andere arbitraele correctie van den Heere & van der stadt.

(Voorts verbod van pruymen [dan alleenlyck Damastpruymen] te verkoopen & op pene & verbuerte als voren.)

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 168 vo.)

5 août.

L'ordonnance précédente n'étant pas bien observée :

1. Défense de loger des personnes provenant de ces villes. — 2. Les personnes venues de ces villes depuis 15 jours doivent quitter. — 3. Défense aux aubergistes de les loger.

... 1. Dat niettegenstaande het voorgaande gebod, waarin gezegd werd dat de persoonen uit die plaatsen toelating moesten hebben van Burgemeesteren & Schepenen dezer stad, maer van nu voordaene niemant van wat conditien oft qualiteyt hy zy, vuyt ennige van de voors. plaetsen oft steden gevloten, hem en voirdere noch en pyne, bynnen deser stadt te comen oft te logeren in enniger maniere op de pene van de correctie van den Heere & van der stadt.

2. ... voirts gebiedt men van wegen als voren, dat een yegelyck van wat qualiteyt hy zy, sedert den 14 dagh deser voorg. maent Julio binnen deser stadt gecomen vuyt eenighe der voirs. besmetten plaetsen & steden binnen den 3^{den} dage vertrecke vuyt deser stadt & vryheyt, op pene van 50 Kar. guld. een derde den Heer, een derde der stadt en een derde diet aenbracht, ende voerts vuytter stadt & vryheyt gebannen te worden.

3. ... verbod aan de taverniers & ca... iemand van die plaats en te logeren op pene van 100 Kar. gld. & correctie van den Heere & van der stadt.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 171 vo.)

14 août.

Même ordonnance que la précédente.

Daer verscheyden persoonen vluchtende uyt Colen, hier comen sonder behoorlycke certificatie dat zy

comen uyt huysen en plecken die ten tyde van hun vertreck vry geweest syn van de voors. siekten, en daer nyemant van der selver siekten binnen sesse weken daer te voren gestorven is, op de pene van 25 Kar. Gld. te bekeeren als voren. ... Dat egeene taverniers &ca... mogen persoonen uyt die plaetsen logeren sonder consent van Burgemeesteren & Schepenen.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. F^o 170.)

18 septembre.

Nonobstant l'ordonnance précédente, certaines personnes venues des contrées susdites fréquentent encore la Bourse. 1. Toutes les personnes venues de Francfort, Cologne, Coblenz et endroits voisins, doivent quitter le Marquisat endéans les trois jours. — 2. Interdiction aux bourgeois de les loger. — 3. Tous ceux, bourgeois ou étrangers qui ont été à la foire de Francfort doivent rester pendant huit jours à un mille en dehors de la ville.

... Niettegenstaende de ordonnantie hier voren gegeven zyn er nog dagelyksch personen uit die streken, hier ter Borsse &ca... comende...

1. ... geboden dat alle ende yegelicke persoonen vuytter voirs. besmette plaetsen binnen deser stadt contrarie der voergaenden geboden gecomen ende gebleven zynde, van wat qualiteyt oft conditien die zyn, 't zy cooplyuden, stadtboden oft andere hoedanich die wesen mogen, besondere de ghene die alhier gecomen & gebleven souden zyn, namelyck vuyten steden, Franckfort, Colen, Comblens, ende andere aldaer omgelegene plaetsen daer de selve siecte is regnerende, ten eynde alle de selve persoonen porren

binnen sonneschyne buyten stadt & vryheyt, ende binnen den derden dage vuytten marcgraeffscape die selver, ende nyet weder inne en comen tusschen dit & Kersmisse naestcomende, zy en hebben ierst 's Heeren & van der stadt gemoede, opte pene van twintich roeden muers, te bekeeren de 2 deelen tot deser stadt, ende 't derde tot 's Heeren behoef, ende voirts arbitralick gecorrigeert te wordene soe nae gelegentheyten van der saecken sal bevonden worden behoorende.

2. Interdicerende voirts eenen yegelicken van wat qualiteyt oft conditie hy zy, coopman, stadtbode oft andere van den voirs. besmetten plaetsen binnen deser stadt te comen oft te blyven oft logeren in ennigen manieren, opte pene van sesse roeden muers te bekeeren als voren, oft anderssins arbitralicken gecorrigeert te wordene na gelegentheyten van der zaken, verbiedende oick eene yegelycken de selve in eeniger manieren te logeren, te herbergen, oft in hen huysen te ontfangen, oic op gelycke pene.

3. Voirts, gebiet men als voire, dat alle de ghene 't sy poirtere, ingesetene, coopman oft vremde, die vuyt dese stadt dese tegenwoirdige misse nae Francfort ende andere daer omtrent gelegene besmette plaetsen getrocken syn, op een myle nae in 't ronde te deser stadt waerts hen niet en voirderen te comen, maer buyten de selve myle den tyt van acht dagen naer huerer compste aldaer blyven, sonder binnen middelen tyde binnen deser stadt te mogen comen.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 173 vo.)

Comptes de la ville.

(Manuael, clôturant fin janvier 1553 v. s.)

F^o 128. Katl. Verbiest, vroedevrouwe in tyde van der pesten.

F^o 129: Mr Hendrick de Hont, latere in tyde van der pesten.

F^o 129vo. Mr Diericke van Kempden, medecyn in tyde van der pesten.

1554. — 13 août.

Peste à Bois-le-Duc et environs. Précautions. 1. Les personnes qui en viennent doivent apporter des certificats. — 2. Défense aux aubergistes, etc., de les loger sans consentement du Magistrat.

Peste tot 's Hertogenbosch en daer omtrent, precautien tegen deselve. 1. De personen uyt die plaetsen mogen nyet comen vinden oft logeren al voren aen B. B. & S. S. volcomelyck by certificatie oft ander goet bescheet te doen blycken dat sy comen uyt plaetsen of plecken ten tyde van hun vertreck vry van de voors. sieckte, & daer nyemant binnen de 6 weken te voren vuyt gestorven is, op pene van 25 Kar. Gld. ... 2. Verbod aan taverniers &ca... te logeren zonder consent van B. B. & S. S. ...

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 188.)

1555. — 21 janvier.

Ordonnance et règlement concernant les Frères Célestins. Leur participation aux funérailles et leurs émoluments. Les articles 5 à 12 visent particulièrement leur concours en temps de peste.

Wy Jan van Immerseel, Riddere, Heere van Boudry, etc., Schouteth van Antwerpen ende Marckgrave 's lants van Ryen, ende Borgemeesteren, Schepenen ende Raedt der selffver stadt van Antwerpen, doen condt ende kennelyck allen de genen die dese letteren

sullen sien oft hooren lesen hoe dat alsoe de Pater ende gemeyne Broeders ende Conventuaelen des Goidtshuys van de Cellebroeders der voerscreven stadt ons by supplicatie gemonstreert ende te kennen gegeven hadden, hoe dat sy mits der metselryen ende timmeragiën van heuren nieuwen convente ende wooningen gestaen in de nieuwstraete geheeten de Cellebroeders straete, ende midts den coope by hun gedaen van sekere huysen ende erffen geapliceert ende dienende totte andere nieuwe strate die men noempt de Suerstrate aldaer hun oude convent te staen plach, waeren belast ende gevallen in groote swaere schulden soo gereede penningen op intrest genomen synde ende noch loopende als oock van diversche partyen van erffrenten vercocht ende bepandt wesende op de erffve, soo van den nieuwen als ouden convente, ende hoewel sy, supplianten, hadden gehoopt ende gemeynt, gelyck sy oock hunne neersticheyt daertoe gedaen hadden, hun vuytte voers. schulden ende lasten te helpen, by vuytgevinge ende vercoopinge van de erffven van den voerscreven ouden convente ende andere, soo en hadden sy nochtans 't selfve connen volbrengen vuyt dyen dat de selfve erffve mits den langen scherpen dieren tyt ende crancke neeringen qualyck getrocken ende gewent ware geweest ende dat de bate ende incommelingen van hunnen resterenden goeden affgetrocken de lasten ende onkosten daer oppe staende ende commende, waeren seer cleyn, sober ende geensints sufficient omme daerop te connen leven ende hun te onderhouden als blecke by den state daeraff onlanx gemaect ende totten dyen dat hun, supplianten, van overlange ende dagelycx soo langhe soe meer werden ontrocken het dragen ende sincken van de lycken binnen deser stadt niet alleenelyck

onder de gemeynthe maer oock onder de ambachten die niet alleennelyck heure ambachtlyden, maer oock hunne maesschap, soe wel vrouwen als manspersoonen, van den ambachte niet wesende, met heurlieden pellen droegen ende graeffden, sulcx dat sy, supplianten daer oock luttel profftyts ende sober incommen hadden, ende hierdore bedwongen werden heure medebroeders te houdene ende laeten dienen in andere steden, omme den cost aldaer te hebbene, den welcken sy alhier overmidts hunnen grooten last ende cleyn innecommen ende profftyten niet en costen vervallen, ende gemerkt dat men den dienst der supplianten in sieecten, sterven ende anderssints grootelycx van doen hadde ende behoeven waere, jae seer quaelycken gederven consten ende ook dat sy, supplianten, in de voerscreven schulden gecommen waeren by oorsaecke ende maeckinge van de voerscreven nieuwen edificien ende straten daermede dese stadt seer verciert waere ende daeromme aen ons versocht, gebeden ende begeerde dat ons op alle ooge ende regarde nemende, believen wille de supplianten in heuren tegenwoirdigen noode ende benautheyt te assisterene ende verlichtene ende dat doende te ordonneren ende statueren de pointen ende articulen hiernaer geruert, soe hebben wy den vyffentwintichsten dach in Junio lestleden geordonneert Meester Claes de Schermere ende Meester Jacob Houdtappel, onse medeschepene, ten eynde sy volcomelycken souden informeren op d'inhoudt van de voerscreven requesten ende insgelycx visiteren ende oversien de oude besoignen deser aengaende eertyden gedaen, omme daer ten eynden ende van als gehoort het rapport van de voerscreven commissarissen alsdoen voorts geordonneert te wordene, soe nae recht ende redene behooren soude, welcke infor-

matie genomen ende 't rapport daeraff by geschrifte ons gedaen wesende, soo hebben wy gesien 't voerscreven schriftelyck rapport ende hierop gehadt ende gehoort het advys van de raedts luyden van der ambachten van deser stadt ende op al goede consideratie gehadt, geneycht wesende ter begeerte der supplianten op heden datum deser, de supplianten gegundt ende verleent ende voerts geordonneert ende gestatueert, ordonneren ende statueren by desen de pointen ende articulen hiernaer volgende :

1. In den iersten dat van nu voerstaene alle lycken binnen deser stadt sullen gedragen ende begraven moeten worden alleene by de Cellebroeders ende niemanden anders, vuytgenomen dat alleen de gulden ende ambachten malcanderen sullen moeten dragen van de gene die in haere gulden ende ambachten respectie syn ende geen andere, daeraff de Cellebroeders niet en sullen mogen hebben, wel verstaende dat die van de Meersse sullen gedraegen mogen worden by de oude mannekens in Sint-Niclaes Cappelle woonende, oft andere in de Meersse synde oft geweest hebbende ten waere den afflyvigen van de peste gestorven waere :

2. Item op de vuytvaerden sal nyemandt mogen dienen dan de Cellebroeders vuytgenomen de voerscreven exempte personen; ende sullen de Cellebroeders den loon hiernaer volgende : te weten van een kerckelyck te sincken sal men elcken cellebroeder tot alsulcken getaele als die vrienden van den afflyvigen begeiren sullen op de vuytvaert hebben drye struyvers.

3. Item van elcken schellyck de welcke gemeynelyck met vier broeders gedragen wordt te sinckene, sal men betaelen voer elcken twee stuyvers ende op de vuytvaert van dyen, elcken broeder oock twee stuyvers.

4. Item van elcken vrouwen oft claes lyck te sincken, waerinne gemeynelyck het vuytvaert ende begravinghe t' samen doet op eenen voernoene, sal men betalen elcken broeder eenen stuyver sonder meer, item oft gebeurde dat iemandt in geen gulde oft ambacht geweest synde, ter begeerten van de vrienden, ter eerden gedragen werde, by eennige van de gulden ofte oude mannekens ende dat sy van den selfven begeerden d'vuytvaert te wesene ende niet van de Cellebroeders, soo sullen sy dat lyck mogen doen dragen ende hun op d'vuytvaert doen dienen met alsulcken persoen als hun gelieven sal, dies sullen de vrienden schuldich syn te betaelen de Cellebroeders van hunnen loon de helft van 't gene dat sy souden gehadt hebben in 't sincken ende die men op de vuytvaerden sonder meer ende dat van kercke ende schellycken, maer wanneer eennige vrouwen ofte claes lycken gedragen worden ter eerden by iemanden anders dan by den Cellebroeders soo sal men evenwel betalen de Cellebroeders hunnen loon boven geruert.

5. Item, dat van nu voerdaen niemandt en sal mogen kisten oft dragen eennige pestlycken van mans ofte knechtkens in eenniger manieren dan de Cellebroeders alleene ende men heur lieden betaelen van 't selfve kisten acht stuyvers ende insgelyckx cock van dragen acht stuyvers.

6. Item, oft gebeurte dat eennige van de voerscreven pestlycken by eennige andere persoonen gekist oft gedragen waeren geweest ende apparentelyck by de gebueren oft andere bleke, dat d'afflyvige van de peste gestorven waere, soo sal men in dyen gevalle de Cellebroeders moeten betalen heuren vollen loon in alle manieren al oft sy den dooden gekist ende gedraegen hadden ter eerden.

7. Item, soo wanneer men sal doen het vuytvaert van eennighe gestorven van de peste ende die by de Cellebroeders bereet syn gedragen geweest soo sullen de Cellebroeders oock dienen op dat vuytvaert niet-tegenstaende dat den afflyvingen is in eennige gulden oft ambachten geweest, ten waere de vrienden begeirden van de gulden ten ambachte oft de oude mannekens gedient te worden op d'vuytvaert, in welken gevalle sal men de Cellebroeders moeten betalen halven loon als boven.

8. Item, eeniegelyck dyen dat belieft, sal syn kint dwelck een man dragen can ende niet gestorven en is van de peste mogen doen dragen ter eerden met eenen persoon alleene, sonder den Cellebroeders iet daeraff te moeten geven.

9. Item, sullen de Cellebroeders d'aelmoesseniers kinderen ende arme heylich geest kinderen die luter achter laeten sulck dat boven schulden niet soe vele over en schiedt dat men boven kisten ende begraven betalen conste, om Godts wille dragen.

10. Item, dat de vrouwen gestorven van de peste sullen worden gedragen ter eerden van de Cellebroeders sonder iemanden anders.

11. Item, dat de Cellebroeders des versocht synde sullen schuldich syn de siecken ten huysse van de siecken oft daer hy sieck leet te bewaerene om den tamelycken cost ende omme twee stuyvers tusschen dach ende nacht sonder meer te mogen heysschen.

12. Item, sullen de Cellebroeders schuldich syn te benersten ende beschicken dat sy altyt hebben goede tamelycke menichte van broeders omme de gemeynthe gevuechelyck te mogen gerieven soe wel in tyde van peste ende alle andere smettelycke siecten hoedanich die syn oft commen mochten als op andere tyden, al sonder fraude oft argelist.

Ende des t'oirconden hebben wy, Schouteth, onsen proppen segele ende wy, Borgemeesteren ende Schepenen ende Raedt der Stadt van Antwerpen voer-noempt, den segel ten saecken der selfver stadt aen desen jegenwoirdigen doen hangen op den eenen twintichsten dach van Januario dusent vyffhondert ende vierenvyftich naer styl van schryvene 's Hooffs van Brabant. Onderteeckent : F. Steydelinck bese-gelt mette voerschreven segelen.

(A. C. A. *Extrait du Recueil « Cellebroeders ».*)

7 septembre.

Peste dans l'armée de l'Empereur. 1. Défense aux vivandiers de venir en ville. — 2. Ceux qui viennent des régions infectées ne peuvent venir en ville. — 3. Défense aux aubergistes, etc., de les loger.

Peste in het leger van den Keyser en in de omlig-gende steden precautien tegens deselve. 1. Dat alle & yegelycke personen 't sy vivandiers oft andere wye sy oyck syn vuyt den leger hier niet mogen komen op pene van 20 Kar. Gld. & arbitraele cor-rectie. 2. Alle die vuyt huizen van die streken alhier gevluucht waer peste is geweest uyt de stadt te blyven op pene van 50 Kar. Gld. & arbitraele correctie. 3. Verbod aan taverniers &ca... die te logeren op pene van 25 Kar. Gld. & arbitraele correctie.

(*Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 196.*)

Compte de la ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 121°. Medecyn en Laeter in tyde van pest : Mrs Dierick van Kempden & Henricken de Hondt. (*Ut suprà*)...

F^o 122. Vroedevrouwen : Engele van den Daelen 2. Lb. 10 sc., Agnete Jacobs 1/2 jaer : 25 sc., Kathe-

lyne van der Biest : 1 Lb. 10 sc. Vroedevrouwen in tyde van pest : Engele van den Dale, Marie Van Molle, Anna van Overdorp.

F^o 140. (Cleedinge). De 3 gesw. vroedevrouwen van de pest : Angele van den Dale, Kathlyne van der Biest... (*sic*), woonende in de claerenstraete : elc 6 ellen swart laecken, tot 7 Sc. d'elle... 41 Sc. Br.

30 mai.

Maladie contagieuse à Beveren, Wyneghem, Oelegem et Oostmalle. Précautions.

Besmettelycke sieckte tot Beveren ende ander omlyggende plaetsen; 6 weken herwaerts iemandt uytgestorven is van de peste, op pene van 100 Kar. Gld. oft arbitraele correctie. 2. Taverniers niemant aen nemen van die streken op de zelfde pene.

In margine : Renovatum die 19 Julio A^o 1557 op Wyneghem, Ulegem & Malle.

(*Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 202 vo.*)

16 juin.

Instructions concernant les fripiers.

Oudecleercoopers, ongeregeldheden en abusen onder de selve te beletten. 1. Luysmerckt verlegd. 2. Cleederen & lynwaet uyt de besmette huysen niet ter merckt te brengen op pene van 50 Kar. Gld. soo vele by den vercooper als cooper, ende dat alsulcke cleederen besmet synde, verbuert sullen worden en in 't openbaer verbrant. 3. Taverniers niet te herbergen saecken comende uyt huysen oft suspecte plaetsen, op pene van 50 Kar. Gld.

In margine : Renovatum 7 Julio A^o 1570.

(*Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 204.*)

27 juin.

*En marge de l'ordonnance qui suit, se trouve marqué :
Fuit impressum, toutefois je n'ai pu retrouver
l'impression en question.*

Renovatum, die 7 July 1571, presente, Merano, sculteto.

L'ordonnance comprend 34 articles.

1. *Déclaration obligatoire de la maladie au Magistrat.*
2. *Au cas où le chef de la maison ou un autre habitant de celle-ci ne pourrait faire la déclaration, elle devra être faite par les voisins.*
3. *Obligation de mettre la botte de paille aux maisons infectées.*
4. *Durée du maintien de la botte de paille.*
5. *La botte de paille sera maintenue 15 jours après guérison du dernier malade.*
6. *Les maisons infectées abandonnées par les occupants seront fermées au cadenas.*
7. *Apposition d'un deuxième cadenas aux maisons susdites par le serrurier assermenté.*
8. *Défense aux membres de la famille ayant une personne atteinte de peste de circuler publiquement.*
9. *Les gens mentionnés ci-dessus seront ravitaillés par une même personne, qui se rendra aux marchés, etc. à des heures déterminées, etc.*
10. *Port de la verge blanche. Défense d'entrer dans des maisons non infectées.*
11. *Défense aux personnes ayant des malades chez elles d'aller puiser de l'eau aux puits ou fontaines publiques.*

12. *Instructions concernant l'aérage des hardes, etc.*
13. *Ceux qui ont été en contact même accidentel avec les infectés devront porter la verge blanche.*
14. *Ceux qui ont quitté une maison infectée devront porter la verge blanche.*
15. *Les infirmiers et tous ceux qui soignent les pestiférés doivent porter la verge blanche. Cette instruction ne s'applique pas aux Frères Célestes, aux Sœurs Noires ni aux Maîtres de la Peste, dans l'exercice de leurs fonctions.*
16. *Ceux qui reçoivent dans leurs habitations des gens atteints de peste devront se conformer à toutes les instructions précitées (botte de paille, verge blanche).*
17. *Instructions concernant les enterrements de personnes décédées de la peste.*
18. *Aérage et ventilation des maisons infectées.*
19. *Défense d'enterrer ou d'ensevelir secrètement les personnes décédées de peste. Défense de transporter des hardes ou mobilier des maisons infectées.*
20. *Défense de vendre ou d'importer des hardes, etc., provenant de maisons infectées.*
21. *Défense aux aubergistes, etc., d'accepter des personnes venant des endroits ou des maisons infectés.*
22. *Défense d'apporter en ville des denrées provenant de maisons infectées.*
23. *Défense à n'importe qui de venir en ville d'un endroit infecté, si la maison dont il provient n'est pas indemne depuis six semaines.*
24. *Défense aux aubergistes, etc., de loger des personnes venant de maisons infectées.*

25. *Les infirmiers habitant la ville qui vont soigner les gens hors de la ville ne peuvent y rentrer.*
26. *Les infirmiers habitant hors de la ville et qui y ont soigné des malades ne peuvent rentrer dans celle-ci tant que durera la maladie.*
27. *Curage des rigoles et nettoyage des rues.*
28. *Défense de jeter à la voirie des immondices ou les dépouilles d'animaux domestiques.*
29. *Instructions pour les boueurs.*
30. *Instructions pour le déversage des déchets provenant de la boucherie, etc.*
31. *Instructions pour les bouchers, tripiers, etc.*
32. *Défense aux brasseurs, boulangers, etc., de garder des porcs à l'intérieur de l'enceinte. Défense de circuler avec ces animaux, sinon pour se rendre au Marché aux porcs.*
33. *Défense de garder des animaux quelconques pouvant provoquer des odeurs nauséabondes.*
34. *Défense d'apporter en ville certains fruits.*

Alsoe in sommige steden, dorpen ende plaetsen hier omtrent gelegen, de peste ende haestige siecte (Godt betert) regnerende is, daer duere geschapen waere dat de selve siecte binnen deser stadt oick soude mogen commen ende verspreyt wordden meer dan de selve nu tertyt alhier is, besundere oick by dien dat de geboden onderhouden noch achtervolcht en wordden, daer dore de selve siecte soude moegen commen verbreyt te worddene tot grooten achterdeele van de ingesetenen ende gemeynen beste, soe eest dat (omme 't selve te verhuedene ende alle inconuenienten te schouwene, mitsgaders om der gesontheit ende versekeringe van allen poorteren, coopluyden ende ingesetenen voor te stane ende op alle goede ordre te stellene) men gebiet van 's Heeren

ende van der Stadt wegen ende beveelt scherpelyck onderhoudene eenen igelycken de poincten ende articulen hier navolgende :

1. In den iersten, soe wanneer de peste oft haestige siecte in eenigen huysen binnen deser stadt oft vryheyt geraect te commene oft eenich twyfel van dien aldaer es, sullen die van den selven huysen oft huysgesinne het si man, vrouwe, knape oft maerte, gehouden en schuldich wesen van stonden ane te verclaren ende te kennen gheven by hen vrienden ende gebueren aen de kuermeesters deser stadt, dat t' hueren huysen alsulcken siecke is, oft emmers vreesse van dier, ten eynde de selve kuermeesters alsdan te voerscr. huysen den siecken doen visiteren by den gesworen pestmeesters, Cellebroeders, Swerte susters oft andere daertoe te committerene, om de selve visitatie gedaen synde, terstont tot remedie van dien geprocedeert ende voort ordre daerop gestelt te worddene, ofte pene soe verre men bevonde by eenigen huysgesinne 't selve verswegen ende nyet te kennen gegeven geweest te syne, van vyftich Karolus guldenen te verbuerene by den meestere oft vrouwe van den huysgesinne te bekeeren in drye, d'een deel daeraff den Heere, d'ander der stadt, ende 't derde, halff den kuermeesters ende den aenbrenge, ende daer en boven noch arbitralyck gecorrigiert te worddene na gelegentheyten van der misdaet ende inconveniente dier vuyt soudent moegen spruyten.

2. Item, oft die van den huysen daer de peste geraecte te commene oft vreesse van dier gebreckelyck vielen van 't selve te kennen te doen geven als voere dat alsdan de naeste gebueren aen beyden syden van den selven huysen geseten 't selve gewaer

wordende oft suspicie hebbende, dat sulcke siecte daer soude moegen syn, gehouden ende schuldich selen wesen 't selve van stonden ane te comen denunchieren den voirs. kuermeesters om daeraff als voere visitacie gedaen te worddene, opte pene zoe verre men bevonden dat sy wetens 't selve hadden verswegen ende nyet en commen denunchieren ende verclaren, van 12 Karolus gulden, te bekeeren als voere.

3. Item, dat soe haest de voirscreven siecte in eenich huys gecomen sal wesen ende yemant daeraff bestaen oft sieck gewordden is, selen die van den huysgesinne gehouden ende schuldich wesen van stonden ane ende sonder eenich vertreck vuyten selven huysse aen de nederste stegie oft ierste verdiepinge boven die poorte, doerne oft inganck van den selven te stekene ende te hangene eenen stroowisch van der lengden van eender ellen ende van der dichten van eens mans dye, die met drye banden gebonden, opte pene soe waer des gebreck viele, te verbueren hy den man oft vrouwe van den huysse twintich Karolus guldenen, te bekeeren als voere.

4. Item, welcken stroowisch aldaer sal moeten blyven hangen sonder in ennigen tyde afgedaen te moegen wordden ende sonder dat iemant dien sal moegen minderen oft doen minderen den tyt van sesse weken lanck continuelyck, soe wanneer daer ten huysse iemant van der selver siecten gestorven is, ende den tyt van 14 dagen, soe wanneer iemant van der selver siecten vuyten voers. huysse gegaen oft gedragen ende aldaer nyet gestorven in is, opte pene ende te bekeerene als voere.

5. Item, soe wanneer yemant in eenich huys van der selver siecten sieck gewordden is, sal den stroowisch in der manieren voirscreven geduerende syn-

der siecten aldaer moeten blyven continuelyck hangene ende soe verre hy daeraff geneest noch 14 dagen naer dat hy daeraff al gecureert is ende soe verre hy sterft oft vuytgedragen wordt den tyt als voere, opte pene ende te bekeeren als voere.

6. Item, soe wanneer die selve siecte eenich huys gecomen ende aldaer nyemant gestorven oft vuytgedragen is ende die van den huysgesinne daervuyt scheyden ende vertrecken wilden soe selen sy van stonden ane schuldich ende gehouden wesē aen alle de buytendoeren ende vuytgangen van den selven huysē, achter, voere ende ter syden, te hangene een maelslot ende 't selve huys toe te veteren met een yseren ketene ende hen vertreck alsdan den kuermeesters doere eenige huere vrienden oft gebeurten te doen verclaren, midtsgaders oick den dach wanneer de siecte aldaer gecommen ende nyemant gestorven oft vuytgedragen is, om den selven dach by hen opgeteekent te wordene omme daerna in 't verweeren hen te moegen reguleren opte pene van 12 Karolus guldenen, te verbuerene by den meestere oft vrouwe van den huysē, des in gebreke wesende, oft by den gebueren oft vrient den last aenveert ende nyet volbracht hebbende, te bekeerene als voere.

7. Item, ten eynde sulcken huys te badt gesloten blyve ende men te badt versekert sy, dattet nyet open gedaen en sal wordden voer den behoorlycken tyde, soe selen die voers. kuermeesters boven de voirs. veteringe ende maelsloten noch aen de doren oft poorten van alsulcken huysē doen slaen by den gesworen stadtsloetmakeren een anderen maelslot, daeraff dieselve kuermeesters de bewaernisse van den sloetels hebben selen, sonder dat hem iemant tegen 't sluyten ende aensmyten van dien sal moegen

opponeren, opte pene ende te bekeerene als voere, ende daerenboven opte correctie van den Heeren ende van der stadt.

8. Item, soe wanneer die van den huysgesinne daer iemant van derselver siecten sieck geworden gestorven oft vuytgedragen is, vuyten selven huysen nyet en begheeren te vertrecken maer daerinne te blyvene oft emmers eenige van hen, dat alsdan de selve ende oick de ghene die de siecke bewaren oft 't huys ophouden oft daer blyven, hen selen moeten vermyden ende wachten te gane, te commene, te verkeerene oft hen te vindene onder de goede lieden, oft op eenige mercten, in kercken oft andere plaetsen daer vergaderinge van volcke is, om victuaille te coopene oft andere saken in gheenre manieren, noch oick gaen oft staen in eenige andere huysen oft herbergen, den tyt van sesse weken lanck, soe verre t'hennen huysen iemant daeraff gestorven is, oft van 14 dagen, soe verre hy daervuyt gedragen oft genesen is, opte pene van 18 Karolus guldenen, te verbuerene by den meestere oft vrouwe van den huysgesinne, te bekeerene als voere.

9. Behoudelick, dat vuyt elcken huysen een persoon alleenlyck, maer nyet meer, sal moegen gaen ten Vleeschuyse, ter Vischmerct ende elders om victuaille ende nootdrufft te coopene, dies sal sulcken persoon aldaer moeten gaen tot sulcker uren 't volck minst tot dien plaetsen gaende ende comende is; wel verstaende dat sulcke persoon victuaille coopende oft bedingende de selve gheenssints en sal moegen handelen oft tasten, maer alleenlyck metten vingere moegen wysen oft designeren 't ghene des hy begheert te coopene, opte pene van 12 Karolus gulden, te bekeeren als voeren.

10. Behoudelick oick, dat sulcke persoon ende oick

d'andere van den voirscreven besmetten huysen begheerende vuyt te gane, selen openbaerlick ende bloot moeten dragen een witte roede van twee ellen lanck, sonder die onder tabbaerts, cappen, mantels, faliën, huycken oft anderssints te bergene, dies en selen sy oick nyet moegen gaen achter straten oft blyven staen couten, binnen oft voere eenige huysen, maer vuytwillende gaen selen alleenlyck moegen gaen wandelen om hen te vermaken, ende alsdan gehouden syn stracx vuyt hueren huysen te gane elck ter naester landtpoorten vuyte daer hy alder naest woonende is, ende de selve poorter van buyten comende, weder inne t'huyswaerts moeten comen, sonder buyten oft binnen der selver stadt onder 't volck te moegen gaen oft verkeerem, wel verstaende dat de selve (ter kercken begeerende te gane) 't selve selen moegen doen des Sondaechs ende heylichdaechs, alleenlycken ten Minrebroederen, de groote poorte inne comende opte slincke kant, aen de selve poorte totten iersten pilaer toe, maer nyet voordere, ende in 't Ryck Gasthuys 's morgens van den vyff uren totten seven, aldaer men hen sal doen versien van missen na gelegentheyte van den tyde, sonder in anderen kercken oft plaetsen oft buyten die uren hen te moegen vindene oft comene, opte pene ende te bekeerene als voeren.

11. Item, dat nyemant in eenich besmet huys hem houdende oft verkeerende, eenich water voer den huysgesinne en sal moegen selve in persoene gaen halen oft putten by dage noch by nachte aen de borneputten in der gebuerten oft opter straten staende, maer soe wanneer sy water behoeven oft begheeren sullen, selen sy eenen oft meer eemeren voer hen duere moegen stellen ende aen eenige van de gebueren van verre versuecken dat sy hen water

brenghen willen ende alsdan, hen doer eerst toege-
daen hebben, sal die gebuer gehouden wesen met
syns selfs eemere oft ketel watere te gaen putten oft
doen putten, ende 't selve in de eemers (voer 't voir-
screven huys alsoe gestelt) te gietene, dwelck alsdan
die van den voirscreven huys selen moegen inhalen
ende hen doeren terstont toesluyten, opte pene ende
te bekeerene als voeren.

12. Item, dat men in gheene huysen daer iemant
van der pesten gestorven is, eenich goet en sal moe-
gen verweeren oft roeren binnen den huys, in de
hoven oft plaetsen van den selve huys dan na de
sesse weken dat de leste aldaer gestorven is, ende
sy en hebben daertoe eerst oirloff ende consent van
den kuermesters, opte pene van 24 Karolus gulden,
te bekeerene als voeren, ende dat die ghene die
't stroo, in de voirscreven huysen verweeren ende
verbeernen sullen binnen den huys. 't selve bewa-
ren ende gade slaen sullen, sulcx dat by huer oor-
saken oft negligentie gheen peryckel van brande oft
anderssints en gebuere, opte correctie van den Heere
ende van der stadt.

13. Item, oft iemant besochte eeniger siecke binnen
den huys daer de selve sieck liggen, die hy wiste
van der pesten besmet te wesene dat de selve oick
van stonden ane schuldich sal syn de witte roede
als voeren te dragene den tyt van 14 dage lanck, na
de besoekinghe, ende 't volck te myden geduerende
den selven tyt, gelyck andere vuyt eenige besmette
huysen comende, zoe voirscreven staet, opte pene
van 12 Karolus gulden, te bekeerene als voeren.

14. Item, gelycke witte roede selen oick moeten
dragen ende 't volck myden, na de distinctie ende
den tyt voergeruert, die ghene die vuyt eenige
besmette huysen vertrecken ende vluchten al oft sy
in 't selve huys bleven waren, op gelycke penen.

15. Item, dat alle schrobbers, schrobsters en alle andere persoonen van wat qualiteit dat sy syn, eenige van der pesten (sieck synde) bewarende oft in eenige besmette huysen verkeerende, vuytgenomen Cellebroeders, Swartte susters ende pestmeesters selen oick moeten dragen een witte roede ende voorts hen vermyden onder 't volck te comene, ende generalyck hen te dragene ende te vuegene overal, gelyck die van den huysgesinne daer iemant van der pesten gestorven oft vuytgedragen is, ende navolgende deser ordinantie hen behooren te dragene, ofte pene daertoe gestelt.

16. Item, dat alle de ghene die in hueren huysen oft cameran aenveerden eenige persoonen, oudt of jonck, sieck wesende van der pesten, hen schuldich selen wesen ('t sy de selve daer sterven oft nyet) te reguleren soe in 't ontsteken van de wisschen. 't dragene van den roeden als anderssins, gelyck ende alsoft sulcken persoon t'hueren huysen ierst de siecte gegregen hadde, na de distinctie ende manieren voer ende na bescreven, ende ofte penen aldaer gestelt.

17. Item, dat men nyemant (van der voirscreven siecten gestorven wesende) noch binnen noch buyten der kercken en sal mogen begraven noch te grave dragen, den buyten tyts te wetene : van halff Meerte tot Bamisse, des morgens voer den vyf uren ende des avonts na den negen uren, ende van Bamisse tot halff Meerte, des morgens voer ten sesse uren, ende des avonts na den achten; verbiedende alle Cellebroeders binnen den daghe ende voer ende na der voirscreven uren eenige lycken van de persoonen van der voirscreven siecten gestorven wesende ten grave te dragene op arbitrale correctie van den Heeren ende van der stadt, ende en selen oick de selve Cellebroeders noch iemant anders gheene per-

soon van der voirscreven siecten cranck synde, by dage moegen ten gasthuysse of elswaerts dragen, achter straten dan binnen den selven uren als men die lycken als voeren dragen mach, op gelycke penen.

18. Item, dat men ten huysse daer iemant van der pesten gestorven is, gheen doeren oft vensteren aen te straten oft elders opengaende oft respect nemende, waer die gestaen syn, en sal mogen in eenigen tyde van den dage open doen setten oft houden, dan van 's avonts van den tyde aff dat de dieflocke luyt tot 's morgens dat der dach clocke luyt, opte pene van 12 Karolus guldenen, te bekeerene als voere.

19. Item, dat nyemant wie hy sy, eenige persoonen, mans oft vrouwen, out oft jonck, van der pesten gestorven synde, en sal moegen lycken, kisten oft te grave dragen in 't heymelick oft openbaar, dan alleenlyck de Celrebroeders oft Swertte susteren, opte pene ende te bekeerene als voeren. Item dat nyemant eenigen huysraet, cleederen oft goet vuyt eenigen besmetten sterfhuyse oft sieckhuyse binnen deser stadt gestaen, ter merct brengende en sal moegen noch vercoopen, noch doen brengen oft vercoopen, in 't heymelic oft openbaar in gheenre manieren noch oick nyemant die wetens coopen, de verweeringe, daeraff en sy eerst acht dagen te voren behoorlyck gedaen, opte pene van te verbuerene soe by den vuytdragere, vercoopere als coopere, 12 Karolus guldenen, te bekeerene als voeren.

20. Item, dat nyemant van wat condicie oft qualiteyt hy sy, hem en vervoordere oft en pyne ennige oude cleederen, oudt lynwaet oft andere dingen vuyt huysen oft van wat andere plaetsen van buyten daer de peste ende andere smettelycke siecte regneren oft geweest hebben, binnen der stadt te brengene te coopene, noch te vercoopene, in 't heymelick oft in

't openbaer, opte pene van soe wie de contrarie daer-
aff daden, van vyftich Karolus guldenen eens, soe
wel by den vercoopere oft brengere als by den coo-
per van de voirs. goeden ende ouden dingen te ver-
buerene ende te bekeerene als voeren ende dat alsul-
cke cleederen lynwaet oft andere dingen hier vertiert
synde, in 't openbaer verbrant sullen worden.

21. Item, dat nyemant. 't sy tavernier, herbergier
oft anderen, hoedanige die wesen moegen, gheen-
derhande dingen vuyt besmette huysen oft andere
suspecte plaetsen, soe voers. is comende, binnen
zynen huysen in neeme oft en ontfange, opte pene
ende te bekeerene als voeren, ende daerenboven noch
dat die huysen van den ghenen die contrarie van
dien daden, sesse weken gesloten selen worden.

22. Item, dat nyemant en sal moegen alhier in der
stadt brengen eenige boter, kase, melck, eyeren,
fruyt, victuaille, proviande, noch eenigerhande goet,
waere oft coopmanschap, omme te vercoopene oft
anderssints, vuyt eenige huysen daer de voirs. siecte
is oft binnen den sesse weken geweest is, opte ver-
buerte van den selven goede ende opt pene als boven
te bekeerene als voeren.

23. Item, dat gheen persoon van wat qualiteyt hy
sy, binnen deser stadt en sal moegen commen oft
hem vinden vuyt eenige steden, dorpen oft plaetsen
daer de voirs. siecte regnerende is, soe verre, ten
huysen daer hy vuytcompt de selve siecte binnen de
sesse weken geweest is, oft hy binnen den selven
tyde tot sulcken besmetten huysen verkeert heeft,
opte pene soe verre men de contrarie bevonde, oft
hy des vermaent wesende hem weygerde by eede
te expurgerene opte pene van hondert Karolus gul-
denen, te bekeerene als voere, oft anderssints arbi-
tralyck gecorrigeert te worddene.

24. Item, dat nyemant. 't sy tavernier, herbergier oft andere hoedanich die wesen moegen, geen van de voers. persoonen vuyt besmette persoonen ende huysen comende en logere, inneme, oft en herberge opte pene, soe verre hy wetens bevonde de contrarie gedaen te hebbene, van hondert Karolus guldenen ende te bekeeren als voeren.

25. Item, dat alle schrobbers oft schrobsters binnen deser stadt woonende, die van dese stadt buyten gaen schrobben ende by den siecken van der pesten aldaer gaen, van nu voortane selen blyven buyten deser stadt sonder inne te moegen commen geduerende den weecken tyt, opte pene van een jaer lanck vuytter stadt gebannen te syne ende voorts opte correctie van den Heere ende van der stadt.

26. Item, dat gheen schrobbers, 't sy mans oft vrouwen oft oick eenige andere persoonen die buyten deser stadt wonen ende geschrobt hebben oft by den siecken van der voirs. pesten geweest hebben, binnen deser stadt en selen moegen comen, maer daer buyten moeten blyven geduerende desen weecken tyt, opte pene van een jaer vuyt der stadt als voeren, gebannen te syne ende voorts opte correctie van den Heere ende van der stadt als voeren.

27. Item, omme alle stancken, vuylicheden ende quade ruecken te verhuedene die de voirs. siecte soude mogen causeren, stercken oft doen verbreyden, soe gebiet men van wegen als boven dat een iegelyck syn gote voer syn huysinge twee werven ter weken, te wetene des Woensdaechs ende des Saterdaechs oft des heylichavonts alser heylige dagen in de weke commen, sal moeten doen ruymen van slyck ende vuylnisse ende die doen reynigen, doersteken ende schoonmaken met water, bessemen ende anderssins, ende voorts op hueren gerechten vuylnishoop verga-

deren, sulcx dat daer gheen en come ende het watere synen ganck hebben mach, opte pene van 3 Karolus guldenen, te bekeeren als voeren, ende die boven woont sal ierst moeten beghinnen ende soe vervolgens ten eynde van der straten toe, op gelycke pene, soe wie daerinne gebrekelic viele, dwelck sy selen moeten doen oft doen doen een ure voer poertyde oft des avonts, maer nyet eer, op gelycke penen.

28. Item, dan nyemant eenige doode honden, catten, hoenderen oft andere doode pryen en sal mogen worpen opter straten oft in eenige ruyen, vesten oft vlieten deser stadt, maer de selve moeten werpen opte vuylniskeren oft in synen hoff d'eerde steeken, opte pene ende te bekeere als voeren.

29. Item, de dryvers van der voirscreven vuylniskeren selen gehouden wesen in 't ommeryden goede toesicht te nemene dat sy gheen doode pryen oft andere stinckende goet oft vuylnisse en laten liggen op der straten oft onderwegen, maer al 't selve moeten opnemen, laeyen ende wech voeren ter behoerlycke plaetssen, opte pene van arbitralic daeraff gecorrigeert te wordene.

30. Item, dat gheen vleeschouwers, slaggers oft andere gheenderhande bloet van de beesten die geslagen syn, met tobben oft anderssints en selen moegen vuytdragen oft vuytgieten aen 't pensgat oft elders by dage, maer alleenlyck des morgens ende des avonts ten tyde de poortclocke luydende is ende oick gheen bloet langer moegen hebben oft bewaren in tobben oft anderssints dan dat sy in den dage vergadert selen hebben, selen sy ten selven dage des avonts oft des anderen daechs morgens ten tyde ende ure voirscreven, moeten vuytdragen ende vuytgieten, ende des sy in der nacht selen hebben vergadert,

selen sy des morgens oft 's avonts daerna moeten wech doen sonder 't selve langer te moegen bewaren opte pene van sesse Karolus guldenen, te verbuerenē by den meester oft vrouwe daer sulcx gebuerde, te bekeeren als voren.

31. Item, dat nyemant, wy hy sy, vleeschouwers, pensvrouwen oft andere hen en pyne oft en voorderen eenige dermen, pensen oft moocken van eenigerhande beesten opte snyden, reynigen oft die vuylicheyt daeraff vuyt te worpen oft te doen oft laten opsniden, reynigen oft vuytwerpen bynnen hueren huuse oft voer hen doere opter straten noch elders binnen deser stadt dan alleene ter plaetssen daertoe geordineert te wetene aen 't pensgat, achtervolgende d'oude ordinancie, gepubliceert in den jare duysent vijfhondert ende twee en vijftich, ende opte penen daerinne begrepen.

32. Item, dat nyemant voortane, wie hy sy, backer, brouwer oft andere en sal moegen houden oft opvoeden ergens binnen den mueren deser stadt eenige verckenē noch eenige verckenē achter straten dryven, stouwen houden oft laten gaen, ten waere ter verckenmerct waert, om aldaer te vercoopene die welcke dan strackx duere den corsten wech gedreven selen moeten worden ende daer onvercocht blyven, die merct gedaen synde, sal men oick terstont stracx doere den cortsten wech wederomme ter naester poorten vuyt moeten stouwen sonder die onderwegen te laten wroeten in goten, vuylnishoopen oft anderssints, al opte verbuete van de voirs. verckenē te bekeerene als boven.

33. Item, dat nyemant, eenige gansen, eynden, reyggers, putoirs, quackels, lepeleeren oft diergelycke gevolgte daer stanck affcompt, binnen de mueren deser stadt en sal moegen ophouden, opsetten oft

opvoeden om te vercoopene oft voercoop daeraf te houdene, opte verbuerte van den selven goeden, te bekeerene als voeren.

34. Item, dat nyemant, wie hy sy, binnen deser stadt en sal moegen brengen, vercoopen, veylen noch voort doen, eenige cleyne vieringe pruymen noch oick cleyne kerssen, versch oft oudt gepluct, noch oick eenige spaenssche kerssen, swartte oft andere, langer gepluct oft ouder synde dan van drye dagen, opte verbuerte van den selven goede, dwelck men in 't water worpen sal, ende daertoe noch van drye Karolus guldenen, te bekeerene als voren.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 205 vo et seq.)

21 novembre.

*Les chiens vaguant en rue doivent être abattus.
Défense de mollester le chasse-chiens commis à
cet effet.*

Honden, op straeten loopende, moeten dood geslaegen worden, terwyl de selve, in de groote dierte der graenen, veel broods syn verslindende en daerenboven de peste souden mogen verbreyden... hondenslaegers niet te misdoen, op pene van 3 Kar. Gld. en indien niet machtich te betaelen te setten 14 daegen in den diefputte te watere en te broode, op arbitraele correctie van den Heere.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 214 vo.)

Même ordonnance.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 215.)

2 octobre.

1. *Rappel de l'ordonnance promulguée l'année précédente.*
2. *Peste à Bois-le-Duc, Delft et Zierickzee : défense d'entrer en ville sans certificat.*
3. *Défense d'entrer en ville, venant des endroits infectés et tout particulièrement des maisons où quelqu'un est décédé après la maladie. Défense aux aubergistes de loger, etc.*
4. *Défense aux mendiants de solliciter les aumônes en portant la verge blanche.*

Alsoo van 's Heeren & deser stadt wegen in den voerleden jaere van 1556 gemaect & gepubliceert is geweest sekere ordonnantie aengaende der policyen, die een iegelyck schuldich soude syn te onderhouden sôo verre die sieckte van der peste alhier oft elders quame, ende het soo sy dat tegenwoirdelick soo wel hier binnen als elders buyten deser stadt, sekere personen van der peste gestorven syn & geschapen ware dat die alhier verspreyt soude worden, doer dyen dat die ghene die binnen de huysen aldaer die peste is, hen niet en reguleren naer volgende der voirs. ordonnantie die van der voors. stadt wegen gedruickt is geweest ten eynde daer aff nyemant ignorantie en soude mogen pretenderen.

1. Soo eest dat men van 's Heeren & van der stadt wegen gebiedt dat een iegelyck, wie hy sy, die voirs. ordonnantie onderhoude & naercome in alle heure punten opte penen daer inne begrepen & andersins van arbitralyck gecorrigeert te wordene.

2. Voirts gebiedt men van wegen als voere, alsoo tot 's Hertogenbossche, Delfft & Zierickzee, die sieckte van der peste zeer verbreet is & te besorgen ware dat die genee die daegelicx van daer hier bin-

nen der stadt comen de selve souden mogen vernichvuldigen & verbreyden, dat nyemandt, wy hy sy, van daer hier binnen deser stadt en come sonder goet bescheet oft certificatie mede te brengene, van dat die peste ten huysse van daer sy comen, binnen den sesse naest voergaende weken niet geweest en heeft, welck bescheet oft certificatie sy schuldich sullen syn te leveren in den handen van den genen die myn Heeren daer toe deputeren sullen.

3. Midts welcker, men gebiedt oyck van wegen als vore dat niemandt, wie hy sy, van den voirs. plaetsen oft andere daer die peste regnerende is binnen deser stadt en come, vuytten huysen daer iemandt binnen den sesse naestvergaende weken van der peste gestorven is geweest, opte pene van hondert Carolus guldenen & dat niemandt, wy hy sy, herbergier oft andere dergelycke persoonen niet & logere oft hergerge, op gelycke hondert guldenen, by den selven te verbueren, soo wy contrarie dade.

4. Ende, alsoo sekere bedelaers onder 't schyn van der pesten contrarie der voirs. stadts ordonnantien hen vervoirderen met witte roeden achter straeten, voer die kerck doeren & andere publique plaetsen te gane & te stane & ten huysse van den goeden luyden te comen bedelen, daer doere die goede luyden syn verschrickende, soo gebiedt men, dat sy hen verdragen van voirdaen dergelycken meer te doene, opte pene van vuytten stadt gebannen te worden & in gevalle iemandt metten pesten begaeft ware die hem metten bedelsack eertyts geneert hadde & sonder aelmoessen niet gevuechelyck en connen geleven, selen die selve heuren noot den aelmoeseniers schuldich syn te kennen te geven, die heur naer geentheyt van haerder armoede assisteren sullen.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 244.)

30 octobre.

Poursuites contre des gens qui ont déposé secrètement un cercueil contenant le cadavre d'une femme morte de peste.

Processe dergene, die in den nacht op St-Jacobskerkhof gebracht hebben seker geslotene doodkiste met sekere dooden vrouwenlichaem, 't welck aldaer verlaeten is, sonder 't selve behoorlyck ter aerde te doen, synde, by visitatie, bevonden dat 't selve lichaem van de peste geïnfecteert was, om te weten van waer het comt en maetregels te treffen, beloofft men die zich cundigen eene premie van 25 Gld. en daer en boven remiz & perdon hebben, ... wie naer 3 daegen zich niet gecondigt heeft en bevonden wordt daer wete van te hebben gehadt, sal gestraft worden volgens gewoonten en arbitraele correctie.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 245.)

1558. — 5 février.

Procession.

Processie van devotie om Godt te bidden ons te willen preserveren van alle contagieuse sieckte.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 246.)

12 mars.

Les mendiants atteints de peste ne peuvent pas circuler sans la verge blanche, ils doivent s'adresser aux Aumôniers...

Bedelaers oft andere op almoesen levende, mogen sonder witte roykens onder het volck niet komen; de peste onder de selve komende, soo moet sulcx

aen de aelmoeseniens aengedient worden door den knaep van de Keurmeesters.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 250 vo.)

22 août.

Poursuites contre ceux qui ont arraché la botte de paille appendue à une maison.

Processe dergene die, afgetrokken hebben tot twee diverschen stonden in den nacht & by avonds, voor den Beerkens ganck opte Lombaerdeveste, sekeren stroyen wisch, die men aldaer hadde doen uytsteken in teecken van der pesten ende gaeve Godts, in seker huys aldaer gekomen; premie van 20 Kar. Gld. voor die ze denuntieert, en in geval hy zelve daer in handdadig geweest waere, en nochtans nyet den principaelen delinquant waere, pardon van de selve misbruycke.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 260.)

1559.

Comptes de la ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 139vo. Medecynen in tyde van peste : Andries van Rossou 15 Lb. en 1/2 jaer 7 Lb. 10 sc.

Jan de Snyder, later van de peste 12 Lb. 10 sc.

F^o 140. Vroedevrouwen in de peste : Neelken Schippers. 5 Lb. Br.

Lyncken van Rossouwen : 5 Lb. Br.

Anna van Overdorp... 5 Lb.

F^o 140. Vroedevrouwen : Agneete Jacobs : 25 Sc. (1/2 jaer).

F^o 166. (Cleedinge). De 4 gesw. vroedevrouwen in tyde van pest. Anna van Overdorp, Cornelia Schippers, Lyncken van Rossauw elck 6 ellen swert tegen 8 sc. 3 d. d'elle... 2 Lb. 9 sc. 6 groten.

1560.

Comptes de la ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 133. Medecynen in tyde van Pest: (*ut 1559*).

Vroedevrouwen in tyde van Pest. (*ut 1559*).

Vroedevrouwen: (*ut 1559*).

F^o 152. (Cleedinge). De Gezw. vroedevrouwen : Anna van Oudendorp, Cornelia Schippers, Lyncken Rossouw, elck 6 ellen swert, tegen 8 sc. 9 groten d'elle : 2 Lb. 12 sc. 6. gr. Br.

1562. — 14 juillet.

Procession.

Processie van devotie... om ons van alle siekten en crencten te beschermen.

(*Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 316 vo.*)

22 août.

Maladie pestilentielle à Paris et autres endroits de France. Précautions.

1. *Défense de laisser entrer ou de loger des personnes venant de France.*
2. *Les personnes venues de ces contrées depuis trois jours doivent quitter la ville.*
3. *Instructions pour les aubergistes, etc.*
4. *Complément à l'article précédent.*

Besmettelycke sieckte der peste, soo tot Parys als in andere steden van Vranckryck; precautien tegens de selve :

1. Verbod niemand van Vranckryck komende binnen te laeten of te logeren op pene van 25 Kar. Gld.

2. De personen van die streken, hier gekomen synde sints 8 dagen moeten binnen de 3 dagen van hier vertrekken, op pene van 25 Kar. Gld.

3. Taverniers, &ca of ook particuliere personen mogen die niet aenveirden, zelfs als zy binnen zyn sints 8 daegen herwaerts, op pene van 25 Kar. Gld., sluyten van hunne huizen als geïnfecteerde, en arbitraele correctie.

4. Personen of taverniers hebbende by hun lieden van Vranckryck gekomen sinds 6 weken moeten die by naem en toenaem alsmede de plaets waervan zy komen binnen de 8 dagen overbrengen aen den Schouteth op pene van 25 Kar. Gld.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 318 vo.)

1563. — 1er septembre.

Peste en Angleterre et en France. Précautions.

1. *Défense de laisser entrer les personnes et les navires venant de ces régions.*
2. *Instructions pour les aubergistes, etc.*

Peste tot Engelandt & Vranckryck, besunder tot Londen & Hable de Grâce.

1. Volck van die landen komende, niet te logeren. Schepen komende van Londen of Hable de Grâce & andere geïnfecteerde plaetsen moeten blyven liggen in 't diepe oft aen den Vlaenderen cant, den tyt van 14 dagen lanck, sonder binnen desen tyt vuyt hunne schepen hier in de stadt te comen oft goederen hier binnen te doen, op pene van 25 Kar. Gld.

2. Verbod aen taverniers... &ca...

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 331.)

17 septembre.

Défense de trafiquer des marchandises provenant de ces pays.

Verbod van kleederen &ca... huysraet van die plaetsen comende te aenveirden, te coopen oft aencoopen op pene van 8 Kar. Gld. zoowel voor den brenger als voor den cooper te verbueren.

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 331 vo.)

25 septembre.

Renouvellement de l'ordonnance du 1er septembre, particulièrement au point de vue des navires.

... « ende soe verre binnen de voirs. seepen hier arriverende yemant van de voirs. sieckten sieck geworden of gestorven is, sal nyemant vuytten voirs. scepen binnen dese stadt mogen comen oft eenich goet brengen voor het overstryden van sesse weken, op pene van outs daertoe staende ».

(Ord. Bk. B. 1539-1564. Fo 331 vo.)

1565. — 20 février.

Instructions concernant la vente des fruits.

Quaede, ondeugende appelen, peeren oft andere fruyten mogen alhier niet verkocht worden aen arme luyden, aen minderen prys, mits die causeren eenige quaede sieckten, soe men volcomelyck geinformeert is, dat in sommige plaetsen & steden daer duere siecten & sterfften gecomen syn... op pene van verbuerte van fruyten & 3 Kar. Gld.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 6 vo.)

28 août.

*Peste à Hambourg et à Arnhem.
Instructions pour les aubergistes.*

Peste tot Hamborch à Arnhem. Verbod aen weerden, taverniers of particulieren iemand te logeren of waren te huysen oft te logeren, ten waere gebleken dat binnen 6 weken uyt de selve plaetsen gecomen ende verweert waeren... op pene van 50 Kar. Gld.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 15 vo.)

1567. — 26 juillet.

Par suite de l'écllosion de la peste dans certaines localités, instructions visant la vente des prunes.

Alsoo in sommige plaetsen & quartierien van desen lande de haestige siecte oft peste (Godt betert) begint te regneren & men gheerne versien zou dat door die gratie des Heeren, die binnen dese stadt niet quame, soo verbiet men van pruymen, buyten die van Damast, te brengen oft te vercoopen... op pene van verbuerte & 3 Kar. Gld...

In margine : Renovatum 12 Augusti 1573, 7 Augusti 1574, 11 Augusti 1587.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 72 vo.)

1568. — 20 septembre.

Comme la peste règne dans certaines localités voisines :

1. *Instructions pour les personnes venant de ces endroits et*
2. *Pour les aubergistes.*

Alsoo de haestige siecte regneert in diverse plaetsen :

1. Verbod van personen waar de haestige sieckte is geweest in de stad te komen.

2. Zelfde verbod aan taverniers die te logeeren... huysraet te coope te ontvangen... of in huis te nemen... ten waere gebleken dat de personen of de goederen komen over de 6 weken van besmette huizen en verweert waren... op pene val verbuerte van 50 Kar. Gld.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 89.)

28 septembre.

Procession.

Processie op St-Michielsdag in dancksegginge dat Godt dese stadt gelibereert heeft van de besmette-lycke sieckte.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 90 vo.)

1571. — 2 janvier.

Ordonnance visant les mendiants porteurs de la verge blanche.

Bedelaers, met witte roeykens in hunne handen, aen de kerckdeuren en op straeten staende, als vuyt pesthuizen komende, mogen niet bedelen. De gene die met peste geïnfecteert syn en in nood syn, moeten 't selve aen de Aelmoeseniers kenbaer maecken.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 128 vo.)

26 avril.

Instructions visant le respect dû aux Frères Cellites dans l'exercice de leurs fonctions.

Cellebroeders mogen niet misdaen worden, by nachte, soo in 't draegen van de doode lichaemen,

gestorven synde van de haestige sieckte, alsook in 't verdraegen van de siecken met de selfde sieckte besmet. Processe dergene die insolentien begaen hebben voor het convent der voors. Cellebroeders.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 131 vo.)

1er juin.

Maladie contagieuse. Instructions :

1. *Défense de loger des personnes malades ou de vendre leurs biens.*
2. *Instructions pour les taverniers.*
3. *Instructions concernant la vente des hardes, etc.*
4. *Défense de vendre des cerises.*

Besmettelycke sieckte :

1. Verbod van personen of goederen binnen te brengen of te logeren, of te verkoopen.
2. Verbod aan taverniers & gashouders & weerden...
3. Verbod goederen of huisraad aan te nemen of te verkoopen van huizen, ten ware zij over de 6 weken van de besmette huizen gekomen waren, op pene van 50 Kar. Gld. & verbuerte van de goederen.
4. Verbod kleine kerssen binnen te brengen op pene van 3 Kar. Gld. & verbuerte van de kerssen die in het water zullen geworpen worden.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 138.)

12 juillet.

*Peste à Turnhout,
défense de loger des personnes venant de cette ville.*

Peste & andere besmettelycke ziekte tot Turnhout, verbodt van personen te logeren of goederen

aen te nemen, op pene van 3 jaeren uyt de stadt & vryheyt gebannen te worden, die de contrarie van desen bevonden wordt gedaen te hebbene.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 442.)

3 août.

Nonobstant qu'une ordonnance a été republiée précédemment visant les précautions à prendre en cas de peste, le Magistrat juge utile de faire une ordonnance nouvelle dans ce but. Il est en conséquence prescrit :

1. *Obligation de la déclaration des cas suspects afin de permettre la visite par les Maîtres de la peste, etc.*
2. *Au cas où les habitants de la maison, ne seraient pas en état de le faire eux-mêmes, les voisins sont tenus à cette formalité.*
3. *Amendes aux contrevenants à ces deux articles.*
4. *Les personnes décédées subitement doivent être visitées par les médecins jurés et autres commissionnés à cet effet.*
5. *Amendes à ceux qui enterreraient secrètement les personnes susvisées, sans examen préalable.*
6. *Déclaration par les médecins, etc. des cas suspects.*
7. *Obligation de mettre la botte de paille aux maisons infectées.*
8. *Durée pendant laquelle la botte de paille sera maintenue.*
9. *Fermeture des maisons infectées au moyen d'un cadenas.*
10. *Ceux qui quittent les maisons infectées doivent aller loger dans les hôpitaux et autres endroits qualifiés.*

11. *Défense d'héberger les personnes venant des maisons infectées.*
12. *Défense d'amener à l'intérieur de la ville les personnes atteintes.*
13. *Défense de prendre dans sa demeure les meubles provenant des maisons infectées.*
14. *Défense aux personnes saines de visiter les pestiférés, sauf celles qui y sont appelées par leur office.*
15. *Les habitants des maisons infectées seront ravitaillés par les personnes désignées par la Ville.*
16. *Les personnes atteintes de la maladie pourront à leur choix rester dans leur maison, mais elle serait alors cadennassée, ou bien peuvent se retirer dans les hôpitaux, etc.*
17. *Instructions pour l'aérage des maisons infectées.*
18. *Instructions pour le ravitaillement des maisons infectées.*
19. *Les personnes habitant les maisons infectées pourront avertir les voisins lorsqu'elles auront besoin d'être ravitaillées.*
20. *Instructions concernant l'aérage, etc. des objets mobiliers des maisons infectées.*
21. *Instructions pour l'enterrement des personnes décédées à la suite de la peste.*
22. *Défense de faire des inhumations secrètes.*
23. *Interdiction aux Maîtres de la Peste, etc. de fréquenter le public.*
24. *Instructions et vêtements des infirmiers.*
25. *Instructions concernant la vente des hardes, etc.*
26. *Interdiction des réunions des gildes, noces, etc. dépassant 12 personnes, pendant la durée de la peste.*
27. *Défense d'importation de victuailles des maisons infectées.*

28. *Défense aux personnes venant des maisons infectées de venir en ville.*
29. *Les personnes s'occupant de soigner les pestiférés hors de la ville ne peuvent y rentrer.*
30. *De même, ceux qui ont soigné les gens au dehors, ne peuvent rentrer en ville.*
31. *Curage des rigoles devant les maisons, etc.*
32. *Défense de jeter sur la voie publique des immondices ou les dépouilles d'animaux.*
33. *Instructions pour les boueurs.*
34. *Instructions pour les bouchers, etc. concernant les issues, etc.*
35. *Instructions pour les mêmes, visant le dépôt des issues, etc.*
36. *Interdiction aux boulangers, etc. de garder des porcs, etc.*
37. *Interdiction de garder en ville des animaux qui dégagent des odeurs.*
38. *Instructions visant la vente des fruits.*
39. *Instructions pour les vendeurs d'oublies.*
40. *Feux de bois pour purifier l'air.*

Al ist soo, dat nu onlancx vernyeuwt is zekere ordinancie ten andere tyden ghemaect ende gepubliceert, aengaende de goede toesicht ende ordre die men schuldich ende gehouden soude wesen te nemen, t'onderhouden ende t'achtervolghen ten tyde als de sterfte ende besmettelycke siecte, soe in de omliggende dorpen ende vleckten als binnen deser stadt regnerende is, ende nyet alleenlyck deselve ordinantie in zekere poincten nyet volcommelycken en heeft connen onderhouden worden, maer oock, midts dat de selve siecte noch dagelycx meer ende meer huer is binnen deser stadt verbreyende ende voortgaende, nootelyck is gevonden scherper ende

naerder daerinne te versiene, op dat alle voirder infectie mach voircomen ende gheweert worden, soo eest dat men ghebiedt van myn Heer Frederick Perrenot, Riddere, Heere van S. Loux, Renaix, Champaigney, etc., als gouverneur, hoofd ende capiteyn, Schouteth, Borgemeesteren, Scepenen deser stadts weghen de poincten ende articulen naervolghende.

1. In den iersten, dat soe wanneer de peste oft haestighe siecte in eenighe huysen binnen deser stadt oft vryheyt geraect te commene oft eenich twyfel van dien aldaer is, sullen die van den selven huysen oft huysgesinne, het zy man, vrouwe, knape oft maerte, gehouden ende schuldich wesen van stonden ane te doen verclaren ende te kennen gheven by hunne vrienden ende gebueren aen de kuermeesters deser stadt oft hunne dienaers, dat t'heuren huysen alsulcke siecte is oft emmers vreesse van dier, ten eynde de zelve kuermeesters als dan ten voirs. huysen den siecken doen visiteren by de gesworen pestmeesters, Cellebroeders, Swarte susters, oft andere daertoe te committerene om deselve visitatie ghedaen synde, terstont tot remedie van dien gheprocedeert ende voirts ordre daerop gestelt te worden, opte pene, soe verre men bevonde by eenighen huysgesin 't selve verswegen ende nyet te kennen gegeven gheweest te zyne, van vyftich Carolus guldenen, te verbueren by den meesters oft vrouwe van den huysgesinne, te bekeeren in dryen, d'een deel daeraff den Heere, d'ander der stadt ende 't derde halff den kuermeesters ende halff den aenbrenghere, ende daerenboven noch arbitralyck gecorrigeert te worden, nae gelegentheyte van der misdaet ende den inconvenienten dier wt souden moghen spruyten, ende ingevalle de voirs. persoonen van alsulcken macht nyet en zyn dat se de voirs.

pene van vyftich Carolus guldenen nyet en soudē connen vervallen in stede van dier, een jaer wter stad gebannen te worden oft anderssins arbitralyck gecorrigeert naer ghelegentheyte van der saken.

2. Item, oft die van den huysē daer de peste gheraect te comene oft vreesē van dier, gebreckelyck vielen van 't selve te kennen doen gheven als vore, dat alsdan de naeste gebueren aen beyden zyden van den selven huysē geseten 't selve ghewaer wordende oft suspitie hebbende, dat zulcke siecte daer zoude mogen zyn, gehouden ende schuldich zullen wesen 't selve van stonden ane te doen denuntieren den voirs. kuermeesters, om daeraff als vore visitatie gedaen te wordene, opte pene, zoo verre men bevonde dat zy wetens 't selve hadden verswēgen ende nyet en hadden commen denuntieren ende verclaren, van twelff Carolus guldenen, te bekeeren als vore.

3. Ende de ghene 't sy van de gebueren oft andere die te kennen gheven ende aen de kuermeesters denuntieren eenighe huysen daer de voirs. siecte is, ende dat nyet en hebben als vore aengebrocht maer willen verborghen, sal men geven de somme van twelff Carolus guldenen, de welke de selve persoonen diēt hebben willen verborghen ende verswyghen sullen aff genomen worden, boven de voirs. 50 guldenen by hen als vore te verbuerene.

4. Item, soe wanneer eenighen persoon in wat huys oft van wat qualiteyt hy sy, subytelyck compte te overlyden, soo dat hy maer twee oft dry dagen sieck geleghen en heeft, soo gebiet men van wegghen als boven, dat nyemant de selve hem vervoirderen sal te doen begraven hy en zy ierst ende vooral ghevisiteert van de medecynen, gesworen pestmeesters oft andere hen des verstaende, tot welcken eynde sullen schuldich syn die van den huysē daer den voirs. per-

soon overleden zal wesen, 't selve den gecommiteerden totter pesten t'adverteren, opte pene van 25 Carolus guldenen eens, te bekeeren als voren, oft by gebreke van dier, een halff jaer daervore wter stadt gebannen te wordene oft anderssins arbitralyck gecorrigeert.

5. Ende, in gevalle yemant hem vervoirderde sulcke overledene persoonen by nachte, ontyde oft anderssins secretelyck wt heure huysen te dragen oft doen draeghen 't sy op kerckhoven oft andere plaetsen, gehlyck t'andere tyden ende nu onlanx noch gebeurt is, zal daeraen verbeuren lyff ende goet.

6. Item, soo wanneer eenighe medecynen oft chirurgynen by eenighe siecken geroepen oft ontboden worden om de selve te curerene, ende zy twyffelen den patient metter siecten van de pesten besmet te wesene, zullen de selve medecynen of chirurgyns 't selve schuldich wesen den gecommiteerden totter pesten t'adverteren, om voirts dan geprocedeert te moghen worden achtervolgende de voirgaende ordonantie op 't stuck van der pesten eertyden geordonneert ende gepubliceert, op de pene van 25 Carolus guldenen eens, te bekeeren als vore, oft by ghebreke van dier, ghebannen te worden als vore.

7. Item, soo haest de voirs. siecte in eenich huys gecommen zal wesen ende yemandt daeraff bestaen ende sieck gheworden is, selen die van den huysgesin gehouden ende schuldich wesen van stonden ane ende sonder eenich vertreck wten selven huysse aen de eerste stadie oft d'eerste verdiepinghe boven die poorte, deure oft inganck van den selven te stekene ende te hanghene eenen stroowisch van der lengden van eender ellen ende van der dickten van eens mans dye, met dry banden gebonden, op de pene, soo waer des gebreck viele ,te verbueren by

den man oft vrouwe van den huysse, 20 Carolus guldenen, te bekeeren als vore oft anderssins arbitrayck gecorrigeert te worddene.

8. Welcken stroowisch aldaer sal moeten blyven hangen, sonder in eenighen tyde aff ghedaen te moghen wordene ende sonder dat yemant dien zal moghen minderen oft doen minderen, sonder consent van de kuermeesters, die dien nyet en zullen moghen toelaten aff te doen voor den tyt van sesse weken, weder daer ten huysse yemandt van derselver siecten gestorven, sieck geweest oft wten voirs. huysse gegaen oft gedraegen ende aldaer nyet gestorven en is, op de pene ende verbeurte als vore.

9. Item, soo wanneer de selve siecte in eenich huys gecommen ende aldaer nyemant gestorven oft wtgedraghen is ende die van den huysgesinne daer wt scheyden ende vertrecken willen, soo sullen zy van stonden aene schuldich ende gehouden wesen aen alle de buyten deuren ende wtganghen van den selven huysse, achter, voor ende ter zyden, te hanghen een maelslot ende 't selve huys toe te veteren met een yseren ketene ende hun vertreck alsdan den keurmeesters oft heure dienaers doir eenighe heure vrienden oft gebueren te doen verclaren, mitsgaders oyck, den dach wanneer de siecte aldaer gecommen ende nyemant gestorven oft wtgedraeghen is, welcke keurmeesters alsdan daer oock een ander maelslot van buyten aenhanghen zullen, op datter nyemant binnen middelen tyde in en come, ende den voirseiden dach op te teecken en omme daerna in 't verweren hun te moghen reguleren, opte pene van 12 Carolus guldenen, te verbeuren by den meester oft vrouwe van den huysse des in gebreke wesende oft by den gebueren oft vriendt den last aenveerdte ende nyet volbracht hebbende, te bekeeren als vore.

10. Gebiedende nyettemin, dat de ghene die wt heuren huysen als boven vertrecken nyet en gaen logeren in eenighe particuliere huysen binnen deser stadt, maer alleenlyck in gasthuysen ende plaetsen daertoe geordineert, oft buyten der stadt met heure familie vertrecken, op de pene van vyftich Carolus guldenen, te bekeeren als voren, oft in gevalle zy de selve pene nyet vervallen en connen van een jaer wter stadt gebannen te wordene oft anderssins arbitralyck gecorrigeert te wordene.

11. Verbiedende oock eenen yegelycken yemant van alsuleke persoonen wt infecte huysen comende, 't sy van buyten oft binnen deser stadt, te ontfanghene oft te logerene op gelycke pene.

12. Interdicerende oock eenen yegelycken, hier yemandt van buyten den draeyboom, in stadt te brengene metter voirs. siecten besmet zynde, wederomme in particuliere huysen te logeren oft in de gasthuysen oft anderssints op de pene van 50 guldenen, oft gebannen te wordene oft anderssints arbitralyck gecorrigeert te wordene als voren, ordonneerende den Vrouwen van den Gasthuysen ende andere des last hebbende, de selve persoonen van buyten gebracht wordende nyet t'ontfanghene, ende den keurmeesters te wete te doen, soo wanneer daer yemant van buyten, contrarie deser ordonnantie gebrocht is, om die naervolgende der selver te corrigeren.

13. Van ghelycken, verbiedende oock eenen yegelycken eenighe meublen, commende wt eenighe infecte huysen. 't zy van buyten oft binnen der stadt in henne huysen t'ontfanghene oft in te nemene, op de pene als voiren.

14. Ende al soo men bevindt, dat nyet tegenstaende men tot diversche reysen verboden heeft dat persoon

nen woonende ende verkeerende in de voirs. besmette huysen, hen zouden vermyden onder het volck te commen ende 't selve nochtans tot noch toe qualyck is onderhouden ende achtervolght ende men qualyck 't selfde met ander manieren can beletten ende daer tusschen comen, wesende een groote oirsaecke dat de voirseyde siecte zoo seer verbreydt wordt, soo eest, dat men condicht ende laet weten eenen yeghelycken dat men voirtane alsulcke besmette huysen daer de personen begheren inne te blyven, zal buyten toe veleren zoo datter nyemant wt oft in en zal vermoghen te gaene, dan den biechtvadere, gesworen pestmeesters oft chirurgyn, Cellebroeders oft Zwarte zusters daertoe gheordonneert.

15. Ende de personen, die daer van stadtsweghen toe gheordonneert zyn, zullen de ghene die in heuren huysen zoo blyven t'eten ende drincken draghen, ende alle andere dinghen furneren die se van noode sullen hebben, ende dat in der manieren hierna verclaert, sonder dat hen eenighe andere personen sullen moghen t'eten oft heur behoeflyckheyte leveren, anders dan deur middel ende by handen van de voirs. personen, ende sal de stadt verschieten 't ghene men behoeven zal, om 't selfde te coopene, waeraff rekeninghe gehouden zal worden, om dat namaels van de personen des macht hebbende der selver stadt gherembourseert te wordene.

16. Wel verstaende, dat de personen die metter voirs. siecten ghevisiteert worden zullen als vore optie hebben, weder zy begheren wt heuren huysen buyten der stadt, in gasthuysen, pesthuysen oft huttekens by der stadt daertoe ghemaect, met heuren huysgesinne te vertrecken, oft in heuren huysen te blyven ende als boven gesloten te wordene, behou-

delyck d'arme schamel lieden op aelmoes levende oft anderssins in enghe ganghen woonende ende zoo cleyn ghehuyst zynde, dat de keurmeesters ende aelmoesseniers beter ende meer gheraden vonden dat se (om naerder dangier te schouwen) heure huysen verlieten, dwelck zy in ghevalle zullen moeten doen, ende de keurmeesters ende aelmoesseniers obtemperende in 't gasthuys oft de voirs. andere plaetsen daertoe gheordonneert gaen.

17. Item, ten huysen daer yemant van der pesten ghestorven is oft sieck leegt ende als boven gesloten zynde en zal men vermoghen eenighe vensteren aen de straten, ruyen, vlieten oft rivieren comende oft respect nemende, in eenighe tyde van den daghe open te doen setten oft houden dan naer den twelf uren des nachts totten vier uren des morghens, verbiedende oock eenighe vuylnisse wte voirs. vensteren te ghieten oft te worpen op de pene van 50 guldenen oft den ban als vore.

18. Behalvens dat, de persoonen in heur huysen als vore gebleven zynde, deur een venster boven d'eerste stadie sullen moghen te kennen gheven aen de persoonen daertoe gheordonneert, die tot dien eynde tweemaal 't daechs, namelyck 's morghens ten acht uren ende 's avonts ten vier uren, sullen omme-gaen, 't gene dat se begheren ende van doene hebben, de welcke 't selfde zullen haelen aen de keurmeesters oft andere persoonen daertoe gheordonneert, ende heur deur de selve venster leveren, leggende dat in een mandeken oft pot ende latende dat soo de persoonen in 't huys zynde voirts oprecken, zonder de zelve persoonen te raken oft yet van hen oft dat daer wten huysen compt te moghen nemen oft aenveerden, op de pene van 25 guldenen te bekeeren als voren, soo wel by de persoonen geordonneert om

omme te gaene als andere die contrarie 't gene voirseyt is, yet wt sulcken huysen soudē aenveirden, oft soo verre zy de macht nyet en hebben een halff jaer wter stadt gebannen te worden, oft anderssints arbitralyck gecorrigeert als voren.

19. Ende, in gevalle, dat buyten de voirs. uren dat men als boven zal omgaen, de voirs. persoonen in den huysē zoo wesende, yet behoefden oft begheerden, zullen dat deur de voirs. venster heur gebueren moghen te kennen gheven, die dat schuldich zyn t'adverteren den keurmeesters, heure dienaers oft persoonen die omgaen, die dan terstont daerin sullen verzien ende doen, achtervolgende 't voergaende artyckel.

20. Item, dat men in gheenen huysen daer yemandt van der pesten gestorven is, eenich goet en zal moghen verweren oft roeren, binnen den huysē, noch in de hoven oft plaetsen van den selven huysē, dan nae de zesse weken dat de leste aldaer gestorven is, ende zy en hebben daertoe eerst oorloff ende consent van de keurmeesters op de pene van 24 guldenen, te bekeeren als voren.

21. Item, dat men nyemant van de voirs. -siecte gestorven wesende, noch binnen noch buyten der kercken en zal moghen begraven, noch te grave draghen dan buytens tyts, te wetene van halff Meerte tot Bamisse des morgens voor den vyff uren, ende van Bamisse tot halff Meerte des morghens voor den zeven uren ende des avonts na den achten; ende zoo wanneer de persoonen van der voirs. siecten gestorven wesende, in 't graff geleydt sullen zyn, sullen de Cellebroeders gehouden wesen op 't lichaem, eer zy de eerde daerop doen, te ghieten twee eemeren ongeblusten calcx, op dat het lichaem te eer geconsumeert oft verteert worde ende egheen corruptie

en maecke, verbiedende alle Cellebroeders, binnen den daghe ende voir ende naer der voirs. uren eenighe lycken van de persoonen van der voirs. siecten gestorven wesende, ten grave te dragene, op arbitrale correctie van der Heeren ende van der stadt, ende en zullen oock de zelve Cellebroeders noch yemant anders gheene persoonen van de voirs. siecte cranck zynde, by daghe moghen ten gasthuysse oft elwaerts draeghen, achter straten, dan binnen den zelve uren, als men de lycken als vore draghen mach, ende als de ghelegentheyte van der saecken sulcx eyscht dat se by daghe moeten verdraghen worden, sullen twee persoonen vyff oft zes passen d'een voir d'ander, achter de persoonen die den siecken dragen gaen, ende sal die voirgaet adverteren de persoonen op der straten staende, dat se vertrecken ende wten weghe gaen.

22. Item, dat nyemant wie hy sy, eenighe mans oft vrouwen, out oft jonck, van der pesten gestorven zynde, en zal moghen lycken, kisten oft te grave draeghen, in 't heymelyck oft openbaer, dan alleenlyck de Cellebroeders oft Swarte zusters, opte pene ende te bekeren als voren.

23. Verbiedende nyettemin, den voirs. pestmeesters, Cellebroeders, Swarte susters oft andere persoonen, die de voirs. visitatie van de persoonen sullen doen, te verkeerren onder het volck oft by eenighe andere siecken te gaene dan die mette voirs. siecte besmet zyn, opte pene van 12 guldenen te bekeerren als voren.

24. De persoonen gheordonneert ende gheadmitteert om de siecken t'assisteren, huysen te reynighen ende diergelycke te doene, die men heet schrobbers oft schrobsters, zullen schuldich zyn te draghen, de mans, een witte bonette ende de vrouwen, boven

heur huycke een wit villen hoeyken, op de pene van gegheesselt oft arbitralyck gecorrigeert te wordene by bannissemente, oft anderssins nae ghelegentheytt van der saecken.

25. Verbiedende voorts, eenen yeghelycken voirdaene ende duerende desen weecken tyde, oude cleederen oft ouden huysraet inne te coopene oft oick daeraff wtroep te houdene, 't ware van executien, sterffhuysen oft eenighe andere, ende al waren de zelve begonst, sal men die schuldich zyn op te houdene, noch oock op de Luysmerct oft Vrydaechmerct oft elders nyet met oude cleeren oft ouden huysraet voort te hangene in eenigher manieren, op de verbeurte van de goeden die se gecocht, mede voirts gestaen oft wtroep respectieve gehouden hebben, te bekeeren als vore, ende noch arbitralyck gecorrigeert te wordene, by bannissemente oft anderssins nae gelegentheytt van der saecken.

26. Insgelycx, eenighe vergaderinghe, op de cameran van gulden oft ambachten, bruyloften oft gelycke feesten van meer dan 12 persoonen te houdene oft buyten tot zulcken feesten als in kermis oft bruyloften te gaene, ende oock eenighe schole daer kinderen comen leeren te houdene oft zyne kinderen ter scholen te laten gaen, op de pene van 12 guldenen oft anderssins arbitralyck gecorrigeert te wordene, naer gelegentheytt van der saecken, ende dit al totter tyt dat anders naer veranderinghe des tyts ende ghelegentheytt der saecken zal wesen gheordinneert.

27. Item, dat nyemandt hier in der stadt en brenghenighe botere, case, melck, eyeren, fruyt, victualie, provande noch eenigherhande goet, ware oft coopmanscap, om te vercoopen oft anderssins wt eenighe huysen daer de voirs. siecte is oft binnen de sesse weken geweest is, op de verbeurte van de

selve goede ende opte pene van vyftich guldenen, te bekeeren als boven, oft anderssins arbitralyck gecorrigeert, nae gelegenthey van der saecken.

28. Item, dat gheen persoon van wat qualiteyt hy zy, binnen deser stadt en zal moghen comen oft hem vinden wt eenighe steden, dorpen oft plaetsen daer de voirs. siecte regnerende is, soe verre ten huysse daer hy wt comt, de zelve siecte binnen de sesse weken gheweest is oft hy binnen den zelve tyde tot zulcken besmetten huysse verkeert heeft, opte pene, soe verre men de contrarie bevonde, oft hy des vermaent wesende, hem weygerde by eede te expurgeren, van hondert Carolus guldenen, te bekeeren als vore, by bannissementen oft anderssins arbitralyck gecorrigeert te worden, naer gelegenthey van der zaken.

29. Item, dat alle personen binnen der stadt woonende, die buyten gaen schrobben oft by den siecken van der pesten converseren oft gaen, van nu voortane zullen blyven buyten der stadt, zonder in te moghen comen gheduerende desen weecken tyt, opte pene van een jaer lanck gebannen te zyne wter stadt ende voirts op de correctie van den Heere ende van der stadt.

30. Item, dat gheen schrobber, 't sy mans oft vrouwen oft eenighe ander personen, quacsalvers, pockmeesters, die buyten der stadt wonen ende geschrobt hebben oft by den siecken van der voirs. pesten gheweest hebben, binnen deser stadt en selen moghen comen, maer daer buyten moeten blyven gheduerende desen weecken tyt, opte pene van een jaer wter stadt als vore ghebannen te zyne, ende voirts op de correctie van den Heere ende van der stadt als voren.

31. Item, omme alle stancken, vuylicheyden ende

quade reucken te verhoedene die de voirs. siecte soude moghen causeren, stercken oft doen verbreyden, soo gebiet men van wegen als boven, dat een yeghelyck zyn gote voer zyn huysinghe over ander dach sal moeten doen ruymen van slyck ende vuylnisse, ende dien doen reynighen, doorsteken ende schoonmaken met water, bessemen ende anderssins, ende voor op heuren gherechten vuylnis hoop vergaderen, zulcx dat daer gheenen stanck en come, ende het water zynen ganck hebben mach, op de pene van dry Carolus guldenen, te bekeeren als voren, ende die boven woont, sal eerst moeten beghinnen ende zoo vervolghen, ten eynde van der straten toe, op gelycke pene, soo wie daerinne gebreckelyck viele, dwelck zy sullen moeten doen oft doen doen een ure voor poortye of des avonts, maer nyet eer, op gelycke pene.

32. Item, dat nyemant eenige doode honden, catten, hoenderen oft andere doode pryen, insgelycx de barbiers, het bloet dat zy in heur beckens hebben, en zal moghen worpen opter straeten oft in eenighe ruyen, vesten oft vlieten deser stadt, maer de selve moeten werpen opte vuylnis kerren oft in zynen hof in d'eerde steken, dat oock de barbiers, het bloet in de beckens duerende desen weecken tyt, nyet en zullen voor haer doren doen setten, op de pene ende te bekeeren als vore.

33. Item, de dryvers van de voirs. vuylniskerren sullen gehouden wesen in 't omryden goede toesicht te nemene dat zy gheen doode pryen oft ander stinkende goet oft ander vuylnisse en laten liggen opter straten oft onder wegghen, maer al 't selve moeten opnemen, laeyen ende wechvoeren ter behoirlycker plaetsen, op de pene van arbitralyck daeraff gecorrigiert te wordene.

34. Item, dat gheen vleeschouwers, slagghers oft andere gheenderhande bloet van den beesten die geslaeghen zyn, met tobben oft anderssins en zullen moghen wtghieten oft wtdraeghen aen 't pensgat oft elders by daghe, maer alleenlyck des morgghens ende des avonts ten tyde dat de poortelocke luydende is, ende oock gheen bloet langher moghen hebben oft bewaeren in tobben oft anderssins dan zy in den daghe vergadert sullen hebben, zelen zy ten selven daghe des avonts oft des anderen daechs 's morgghens, ten tyde ende ure voirs. moeten wtdraghen ende wtghieten, ende zy in der nacht sullen hebben vergadert, sullen zy des morgghens oft 's avonts daerna moeten wech doen, sonder 't selve langher te moghen bewaeren, op de pene van zes Carolus guldenen te verbeuren by den meester oft vrouwe daer zulcx gebeurde, te bekeeren als vore.

35. Item, dat nyemant wie hy zy, vleeschouwer oft andere hem en pyne oft en voordere eenighe dermen, pensen oft mooken van eenigherhande beesten op te snyden, reynighen oft die vuylicheyt daeraff wt te worpen oft te doen oft laeten opsnyden, reynighen oft wtworpen binnen heuren huuse oft voor hun dore opter straeten noch elders binnen deser stadt, dan alleene ter plaetsen daertoe geordonneert, te wetene aen 't pensgat, achter volgende d'oude ordonnantie gepubliceert in den jaere 1500 ende drye, ende op de pene daerinne begrepen.

36. Item, dat nyemant voirtane wie hy zy, backere, brouwers oft andere en zal moghen houden oft opvoeden erghens binnen de mueren deser stadt, eenighe verckenen, achter straeten dryven, stouwen, houden oft laten gaen, ten ware ter verckenmerct, om aldaer te vercoopene, de welcke dan stracx door den cortsten wech gedreven zullen moeten worden, ende dier

onvercocht blyven de merct gedaen zynde, zal men oock terstont stracx door den cortsten wech wederomme ter naester poorten wt moeten stouwen, sonder die onderweghen te laten wroetten in goten, vuylnishoopen oft anderssins, al opte verbeurte van den voirs. verckenen, te bekeeren als vore.

37. Item, dat nyemant eenighe gansen, eynden, reygheren, putoirs, quackelen, lepeleeren oft diergelicke gevoghelte daer stanck aff compt, noch oyck conynen, binnen den mueren deser stadt en zal moghen ophouden, opsetten oft opvoeden, wtgenomen de pouliers, die hen zullen schuldich wesen te reguleren nae der ouder costuymen.

38. Item, dat nyemant wie hy zy, binnen deser stadt en zal moghen brengen, vercoopen, veylen, noch voortdoen, eenighe pruimen, noch verrotte oft platte appelen oft peren, opte verbeurte van de zelve, de welcke men in 't water worpen zal, ende daertoe noch drye Carolus guldenen te bekeeren als vore.

39. Verbiendende oyck, alle obbelyeroepers, soo zy in alle huysen gaen, ende onder zulcken decxsel ende by zulcke persoonen de sieckte zoude moghen voortgedraeghen worden, dat se duerende desen weecken tyt ende tot dat anders zal wesen geordonneert, emmers des avonts oft des nachts na der poortclocken met egheen oblyen om en gaen oft en vercoopen, op de pene van 12 Carolus guldenen oft arbitralyck by bannissementen oft anderssints gecorrigiert te wordene.

40. Ende, tot meerder zuyveringhe van der locht, ordonneert men dat men opte cruysstraeten, alle avonden teghens der zonnen onderganck vieren stocke ende elck huys daertoe hout, berringhe oft ghelt gheve, naer qualiteyt ende conditie, verbiendende dat nyemant eenighe insolencie omtrent

't selve vier en doe, eenighe kinderen daerom loopen
ende vergaren, op arbitrale correctie.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 145 vo.)

4 août.

Procession.

Processie van devotie om Godt te bidden dese
stadt ende landen te preserveren van sterften en alle
quaede & haestige sieckte.

In margine : Renovatum, die XI Augusti A° 1571,
presente van der Meeren.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 143.)

13 août.

*Instructions du Magistrat
visant les secours à donner aux pestiférés.*

Op heden den derthientsten Augusti a° 71, is by
M. H. de Gouverneur, Borgemeesteren & Schepenen
der Stadt van Antwerpen gheordonneert den Heeren
Superintendenten & Meesteren van de Rekenkamer
alhier te belasten by ordonnantie den Rentmeester
deser stadt uyt te reycken Jacob Janss. als assistent
van de Cuermeesters der stadt de somme van
100 Gl. eens omme die by den selven voorts gedis-
tribueert te worden onder de ghecommitteerde tot
het leveren & overdraghen van spyse, dranck &
andere nootelyckheden tot behoeve van de ghene
die mits der haestige sieckte in huys zyn gesloten
& nyet en moghen vuytgane waer aff de voers.
Jacobs Janss. sal schuldich syn in tyde & wylen te
doene goede rekeninge, bewys & reliqua. Actum
ten daghe & jaere als boven.

(C. A. Bk. 1569-1577. Fo 33 vo.)

16 août.

*Instructions du Magistrat
pour la création d'un nouveau cimetière
pour les pestiférés.*

Op heden den XVI dagh Augusti a° 71, syn by M. H. B. & S. der stadt Antwerpen ghecommitteert Mr. Antheunis van Mansdale & Mr. Lucas de Mera, schepenen, omme op morgen hun te vinden met den gesworen erffscheyders in der Nieustadt ter plaetsen gheordonneert tot consecratie van eenen nieuwen kerekhove voer die van de haestige siecte ghestorven zyn & te assisteren totten selven consecratie. Actum ten daeghe & jaere als boven.

(C. A. Bk. 1569-1577. Fo 34.)

18 août.

*Publication des instructions émanées du Magistrat
de Lille visant les maladies pestilentiellles, etc.*

Op aanvraag van de Burgemeesteren & Schepenen van Ryssel, door hunne brieven van 14 Augusti, hebben deze verbod gedaan aan herbergiers & andere persoonen van te logeren de persoonen of goederen komende uit streken waar de pest regneert, ten zy,zy eene attestatie mede brengen dat zy niet komen uit geïnfecteerde huizen of plekken, op pene van 30 Lb. parisis. De ingesetenen van Antwerpen zullen dus de behoorlyke certificatie medebrengen.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 143 vo.)

18 août.

*Instructions visant les infirmiers
et les gens soignant les pestiférés.*

Art. I. — Premie van 100 Gln. tegens de schrobbers oft schrobsters oft andere personen, die hun vervoorderen vuylicheden te worpen in de borneputten achter straeten, oft te streycken aen de deuren, poorten, borneput, ketenen, lenen, banken en elders aen de huysen der goede lieden, om daarmede de besmettelyke sieckte van de peste te verbreyen en voort te draegen, en de gansche stadt daerdoor te bederven;

Art. II. — Niemant mag schrobben, ten zy heur namen opgeteekent zyn by Jacobs Janssense, woonende aen de Vierschaere, daer toe by M. H. geordonneert, op de pene van 12 Gld. oft arbitraelyck by bannissement oft anderssins gecorrigeert te wordene, naer gelegentheyt van de saecken.

Art. III. — Verbodt de besmette huysen te reynigen zonder toelating.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 143 vo.)

5 septembre.

*Défense de fréquenter les personnes atteintes
de peste, etc.*

Daar de peste seer regnerende is, verbod aan de ingezetenen de huizen te frequenteren waar de peste is, met de personen die daarin wonen te converseren voor de huizen, &ca... en aan de personen die in die huizen wonen te converseren op de zelve wyze met de gezonde... &ca... om re ziekte niet

te verspreyden, op pene van arbitrale correctie, den anderen tot voorbeeld.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 145.)

Série de certificats établis à la demande de divers habitants de la ville, déclarant que leurs demeures, etc. sont indemnes de peste. (CERTIFICATIE-BOECK 1571. sub Moey et Neesen.)

F° 3vo. Ten versuecke van Nicolaesen Telu, jonckgeselle geboren van Duway, nu ter tijt woonende alhier in de stadt van Antwerpen, ten huysen van Peeters Cobbe, wassenkeersmaecker, neffens de kercken van Ste Andries alhier gestaen... in het huys niemant sieck geweest van de peste... (18 Augusti 1571.)

F° 4. T. v. van Meesteren Kaerle de Minne, apothecaris, poirter en ingeseten deser stadt, en Kaerle de Minne, sijn sone... woonende aen St Janspoorte opten Oever in 't gulden Hoodt... syn beyde wel te passe en gesont... geen peste... (21 Augusti 1571.)

F° 4vo. T. v. van Peeteren Bordijn, cleermaeckere... woont bij sijnen swager, kerdryver aen de Roode Poorte... daer geen infectie... (23 Augusti 1571.)

F° 5. Ten v. Margriete Vermèiren weduwe wijlen Gielis Pype, coopvrouwe tot Ghendt... heeft specerijen &ca... vercocht... comen niet uyt geïnfecteert huys... (11 Septembris 1571.)

F° 5vo. T. v. van Michiele van der Reeke poorter... in sijn huys geen contagieuse sieckte... de deponenten syn dagelycx voor by synder deuren hen water haelende. (20 Septembris 1571.)

F° 56°. T. v. van Olivier Hermes, coopman... in syn huys of 7 oft 8 huysen daer omtrent op de Steenhouwersvest niemant sieck van de peste... (22 Augusti 1571.)

F° 57. T. v. van Peeter Gielis, cleermaecker en Martijne Lambrechts, syne huysvrouw, woonende op den Cauwenbergh alhier... geene besmettelyke sieckte van de peste in syn huys... (22 Augusti 1571.)

F° 58. T. v. van Gheeraert Mees, suyckerbacker, woonende in de Appelstraete... geen besmettelyke sieckte van de peste in syn huys of binnen de geheele Appelstraete. (23 Augusti 1571.)

F° 58. T. v. Michiel Vrancken, in den naem van Jan de Roeck woonende tot Ghendt,... in huys van Symon Vertonghen, coopman van verwe, woonende bij de Braderystraere en de Cuyperstraete; geene besmettelyke sieckte in syn huys... (23 Augusti 1571.)

F° 58. T. v. van Hendrik Van Pe, Laureyssone wylen, cremere, oudt omtrent 23 jaren, woonende in 't Naelwyckstraetken... in dit huys geen besmettelyke sieckte of in 20 huysen daer by of omtrent. (23 Augusti 1571.)

F° 58°. T. v. van Aerdt Wils, maeldenier, woonende van de Nieuwstadt... in syn huys geen peste... (25 Augusti 1571.)

F° 58°. T. v. van Janne van der Piedt, coopman in Gendt... heeft suycker gecocht van Peeter Lauwaerts, suyckersieder op de Suyckerruye en spece-rijen van Carel Bertels woonende in de Keesstraete, en oock fruyt in de Braderystraete... certifieren dat in hunne huysen niemant sieck geweest is van de peste. (27 Augusti 1571.)

F° 59. T. v. van Franchois Valekman, coopman van Ghendt... heeft gecocht suycker, specerijen &... in huysen van vercoopers geene peste... (27 Augusti 1571.)

F° 59. T. v. van Gielis van den Eede, schipper alhier, binnen syn huys in de lange Ridder straete... niemant sieck van de peste. (28 Augusti 1571.)

F° 59°. T. v. van Nicolaes Leschner... in huys van Pauwel Lauwen, coopman van wolle, op de nieuwe Waghe, niemant sieck met peste... of in 20 huysen daer omtrent... (28 Augusti 1571.)

F° 59°. T. v. van Peeter Mannens, coopman van Ghendt heeft van Jeronymus van Rycke, in syn huys den Boterstande, gestaen in Kipdorpe, gecocht sekere quantiteyt scaepvellen... in syn huys geen peste... (30 Augusti 1571.)

F° 59°. T. v. van Peeter de Coninck en de huysvrouwe van Kaerle de Coninck, coopliden van Poperinghe... in de huysen van Hector de Heydenen en Nicolaes Messoens, beyde velblooters op de Hoogbrugge en op de Huymerck... hebben gecocht wolle... in hunne huysen of 20 daeromtrent geene peste... (30 Augusti 1571.)

F° 60. T. v. Willem de Roy,... woonende by O. L. Vrouw kercke... in syn huys niemant besmet met peste... (30 Augusti 1571.)

F° 60. T. v. van Godevaert Valden, backer... woonende op den Driesch... niemant in syn huys sieck met peste... (30 Augusti 1571.)

F° 65. T. v. van Christoffel Mertens, velblooter, woonende in de Nieuwstadt alhier, aen de Hoogbrugge... heeft lamsvellen versonden in 't lant van

Gulick om aldaer te vercoopen... in syn huys geen peste... (16 Octobris 1571.)

F° 65°. T. v. van Franchoy's Bultel, verwere, woonende te Dambrugge, buyten dese stadt... in syn huys geen peste... (17 Octobris 1571.)

F° 66. T. v. van Margriete Wuytens, weduwe van wijlen Dierickx Knijff... in den huysen in de Paradystraete, alwaer sy op camere inwoonende is, geen peste... nyemant in de geheele Paradystraete... (7 Septembris 1571.)

F° 66. T. v. van Michiel van Hunyt, coopman van Ghendt, heeft bale alluyn en bale blauw houts gecocht van Lazarus Hesseleer en Thomas Nolet... woonende achter 't stadthuys, geen infectie... (7 Septembris 1571.)

F° 67. T. v. van Hans Coster, brouwere in de drye snoecken, en Bernaert Smit, brouwere in de goubloem, beyde in de nyeuwe stadt... in hun huysen geen peste... (11 Septembris.)

F° 68°. T. v. van Lieven Dobbeleer, coopman bynnen dese stadt residerende... heeft thien sack vlocken gelost van synen solder om te laden in scip voor Ghendt... in syn huysen in St Janstraete, niemant sieck met peste... (22 Septembris 1571.)

F° 71. T. v. van Queryn Anthonis, portier van de roode poorte, alhier... syn huysen of huysen daeromtrent niet besmet... (13 Octobris 1571.)

F° 72. T. v. van Lieven de Moor, Lievenssoene, coopman tot Ghendt... heeft gecocht canifas &ca... in huysen van vercooper niemant geinfecteert... (15 Octobris 1571.)

F° 72vo. T. v. van Lyncken Scellinx, wettige huysvrouwe van Claes Arens, woonende tot Ghendt... heeft van Alexander Bocqueel, rosynvercoopere, woonende tegenover den Steen, gecocht rosynen... in syn huys niemant sieck van peste... (17 Octobris 1571.)

F° 73. T. v. van Thomas Coomans, in den naeme van Charles van Redichoven, woonende tot Ghendt... Aenkoop van laeckenen &ca... in huysen van deponenten of daeromtrent geen peste... (20 Octobris 1571.)

F° 77. T. v. van Cornelis Claesse, seylmaecker van Ghendt... van Peeter van der Meret caniffassier, gecocht 15 balen canifas... in syn huys of daeromtrent geen peste... (23 Septembris 1571.)

F° 79. T. v. van Jan van der Piedt, coopman van Ghendt... heeft koopwaren gekocht van Peeter Lauwaerts, suyckerbacker, Cornelis Bertels, drooghist en Anthonie Bert olyfvercoopere... in hunne huysen geen peste... (25 Septembris 1571.)

F° 79. T. v. van Guillaume Nuytinck, coopman van Ghendt... heeft gecocht brysile hout... &ca, om naer Ghendt te voeren... geen peste in de huysen des vercoopers... (26 Septembris 1571.)

F° 81vo. T. v. van Ferry Dorville, coopman... in syn huys, by de Oude Waghe, niemant sieck van de peste... (8 Octobris 1571.)

F° 89vo. T. v. van Gielis Calant, Joos van Moortel en Lieven van de Vievère, cooplieden van Ghendt... hebben goederen gecocht van Hendrick van Langdonck, coopman, woonende op de Boterruye... in syn huys niemant sieck van de peste... (29 November 1571.)

F° 89°. T. v. van Jan van Overduytsch, coopman van laeckenen, woonende tot Ghendt... laeckenen gecocht van Jan Gheemenet, woonende in den gulden Swaen, in de Hoochstraete en van David Haeck, woonende in den Sinte Franciscus, oick in de Hoochstraete... in hunne huysen geen peste... (3 December 1571.)

F° 89°. T. v. van Jan Brouwers, Pieter van den Moortsel, Reneeus de Ridder, Mattheus Maesman en Joos van de Vivere, coopliden van Ghendt... goederen gecocht van Hendrick van Langdonck, woonende op de Boterruye... geen peste aldaer... (3 December 1571.)

F° 115. T. v. van Sr Alonzo de Palma, woonende in 't Kipdorp tegen over Sint Jacobs kercke... in syn huys of thien daer nevens geen peste... (11 Septembris 1571.)

F° 116. T. v. van Marguarite van Peelt, weduwe Jans van Baelen, ingeseten deser stadt... in huys noch daer omtrent geen peste... (28 September 1571.)

F° 164. T. v. van Johanna en Elisabeth van Omel, poorteressen deser stadt, woonende op de Ste Cathelijne veste, anders genaempt de Catte veste, in de cleyne Royscheere... in hun huys noch in geen huys der voorschreven straete infectie van de haestige sieckte... (21 Augusti 1571.)

F° 164. T. v. van Jouffrouwe Catlyne Machielss, weerdinne in den Haeghe, in de Kammerstraete, alhier... huys geensints geïnfecteert... (23 Augusti 1571.)

F° 164. T. v. van Jehan Martin, passmantier, woonende nu ter tyt alhier te Antwerpen, ten huysen van

Jacques Oudoyn, in de gasthuys beempden, in de Vaertstraete, binnen dese stadt... in dit huys of daer omtrent geen besmettelyke sieckte der peste... (23 Augusti 1571.)

F° 165. T. v. van Janne Beermans, creemere, poirter deser stadt, woonende in de Vekenstraete, tegens over de brouwerije genaempt 't Vlies... in syn huys geen peste... (28 Augusti 1571.)

F° 165vo. T. v. van Lieven van de Vijvere, coopman woonende tot Ghendt... heeft gecocht sekere quantiteyt van suycker &ca... van Jan Schoonhoven en Niclaes van Beselaer beyde suyckerbackers... in hunne huysen geen haestige sieckte... (28 Augusti 1571.)

F° 165vo. T. v. van Mathyse Spaiden, creemere, poortere, woonende in de Hoochstraete, naest de Croone... in syn huys geen peste... (29 Augusti 1571.)

F° 166. T. v. van Adriaene Henricx en Lysbetten Cornelisse, syne huysvrouw gaende dienen met creemerije, woonende achter O. L. V. Kercke, in de Pantstraete, alhier naest de verkeerde Weerelt... in hun huys geen peste... (28 Augusti 1571.)

F° 166. T. v. van Johanna en Elisabeth van Omel, gesusters, poirterssen deser stadt, woonende op de Sinte Cattijne veste, in de Roy scheere,... *Idem*. (30 Augusti 1571.)

F° 166 T. v. van Gheeraert van Zwolle, creemere, poirter, achter St Andries kercke hier woonende... *Idem*... (30 Augusti 1571.)

F° 166. T. v. van Hans Bries, leervercooper, woonende in de Wolstraete, alhier, ten huysse genaempt Egypten... *Idem*... (6 September 1571.)

F^o 167. T. v. van Jans van Eeckhoven, lootgieter, woonende alhier in de Luypaert, op de Groote Markt... *Idem...* (7 Septembris 1571.)

F^o 168. T. v. van Adriani Fortuin, sadelmaecker, woonende bynnen dese stadt, op 't Clapdorp... by Cornelis van Schelle, barbier &ca... juraverunt niemant daer sieck van de peste... (10 Septembris 1571.)

F^o 169°. T. v. van Anthony de Pogy, coopman vuyt Italien, woonende alhier op de Minnebroeders Ruye, ten huysse van de Bonivyse... niemant sieck van de haestige sieckte der peste... (17 September 1571.)

F^o 172. T. v. van Willeme Peeters, weert in 't Sarasijnhout, in de sackstraete, by de Borcht kercke, alhier... niemant sieck van de haestige sieckte der peste in huys... (6 Octobris 1571.)

F^o 205. T. v. van Balthasar Charles, coopman, woonende aen den Dryhoek alhier... in syn huys niemant geïnfecteert met de contagiouse sieckte van de peste... (20 Augusti 1571.)

F^o 205. T. v. van Hans Buyens, creamere, woonende op O. L. Vrouw Kerckhoff... *Idem...* (21 Augusti 1571.)

F^o 205°. T. v. van Dierick Olivier, creamere, woonende in den Becken ganck bij O. L. Vrouw Kerckhoff... *Idem...* (21 Augusti 1571.)

F^o 205°. T. v. van Tanneken Polfliet, wettige dochter van Joossens Polfliet... *Idem...* (23 Augusti 1571.)

F^o 206°. T. v. van Hendrick op den Dyck, creamere, woonende op O. L. Vrouw Kerckhoff, in 't Boergensch Cruys, opidanus, en Janneken Willems syne huysvrouw... *Idem...* (27 Augusti 1571.)

F° 206°. T. v. van Balthasar van Achteren, coopman van syde, opidanus, woonende op 't Sant... *Idem...* (28 Augusti 1571.)

F° 207. T. v. van Jan Bellerus, gesworen boeckvercooper, woonende in de Cammerstraet in den Aren... geen infectie in huys oft in 20 oft 30 huysen daer omtrent... (1 September 1571.)

F° 208. T. v. van Mr. Franchoy de Bruyne, barbier woonende by Sinte Michiels... *Idem...* (28 September 1571.)

F° 210. T. v. van Jan Bellerus, boeckvercooper, woonende in den Aren in de Cammerstraete... *Idem...* (25 Octobris 1571.)

F° 242. T. v. van Jacques Smeerpont, coopman, opidanus, woonende in de Keyserstraete, in 't huys genaemt Creytenborch... *Idem...* (25 Augusti 1571.)

F° 249. A l'instance de Eduward Bathan, demeurant en cette ville en la rue des cordeliers... maison pas infectée d'aucune maladie contagieuse de la peste... (10 Novembris 1571.)

F° 255. A l'instance de Jacqueline de Blary... *Idem...* (12 Mey 1571.)

F° 265. Jacques Belter, coopman, affirmeert dat syn huys nyet besmet noch geïnfecteert en is van eenige peste oft ander besmettelycke sieckte. (18 Augusti 1571.)

F° 267. T. v. van Mr Jan van Druyen, schermmeester deser stadt, woonende in de nyeuwe waghe deser stadt... niet geïnfecteert met besmettelycke sieckte... (25 Augusti 1571.)

F° 269. T. v. Peeter de Mets, woonende tot Dermonde... aengaende twee sackxkens wolle... gecocht in huys van Jan Claessens, syn schoonvaders, alwaer hy woonende is... aldaer geen peste geweest... (5 September 1571.)

F° 273. T. v. van Lievyna Verleyen, weduwe wylen Gheeraert van Salenson... heeft papier en caerten gecocht van Guillaume Celosy, caniffassier en Guillaume van Parijs, boevercooper... in hunne huysen geen contagieuse sieckte. (20 Septembris 1571.)

F° 275. T. v. van Guillaume Celosy, caniffassier, woonende in de Silversmitstraete alhier... huys niet besmet... (15 Octobris 1571.)

F° 275. T. v. van Philips van den Beker, boeckvercooper tot Ghendt,... heeft papier en boecken gecocht by Guillaume Celosy en G. van Parijs... dese huysen niet geïnfecteert met de contagieuse sieckte. (20 Octobris 1571.)

F° 276. A instancia y pedimiento de Francisco Yque, m^{re} de la nao inoimrada El spirito volante, borges y vecinos de la ciudad de Emberes... para haser viage para la ciudad del Funchal en la Madera... marineros no han estado ny estan tocados ny ynfeccionados de la enfermedad de peste... (29 Octobris 1571.)

F° 276vo. T. v. van Franchoy's Yken, meestere van den schepe geheten vliegende gheest, opidanus... huys waer hy geleeft heeft nyet besmet... (29 Octobris 1571.)

F° 276vo. Ten versuecke als voren... (Idem)... (30 Octobris 1571.)

F° 294vo. T. v. van Peeter Steculorum, laeken vercooper,... hy noch syne familie besmet van de peste &ca... (21 Augusti 1571.)

F° 297. A la requête de Jehan Vignoy, marchand de laines, demeurant à Amiens, achat de laines &ca... ne proviennent pas de maisons infectées &ca... (22 Augusti 1571.)

F° 297vo. T. v. van Arnoult de Keyser, coopman, opidanus, logerende ten huysse van Maternus Schoeff... geene peste... (15 September 1571.)

F° 297vo. Huys van Peeter Goos, in de Keyser straet, in het huys geheten de wapens van Engelant, geensints geïnfecteert... (20 Septembris 1571.)

F° 301. T. v. van Thomas Holter met seckere syn twee knechten en dienders... heeft in huysinge gewoont in de Minderbroedersstraete alhier,... niemant daer geïnfecteert met haestige sieckte... (5 Octobris 1571.)

F° 302vo. T. v. van Guillaume Malbrancque, alhier, naest den roosen hoet, in de Precke straete... is niet besmet geweest met haestige sieckte. (20 Octobris 1571.)

F° 305. T. v. van Jacques Belten, witten name van Philippe van Cestelle, woonende tot Gent, van hem alhier gecocht hebbende 2 packen boergoensch gaeren en 30 riemen papier... syn huys, 't pantsysere, gestaen in de Keestraete, alhier... niet besmet met eenige peste... (3 Novembris 1571.)

F° 306. T. v. van Jouff. Catharyne Swagemaeckers, wettige huysvrouwe van Jan Maria Corenson, italiaen... Katelyne Quaerthoof, des producenten moedere, is des Vrijdaeghs voor Bamisse lestleden, alhier, van de haestige sieckte der werelt overleden. (13 Novembris 1571.)

F° 335. T. v. van Nicolaes Brinelle, coopman,... in syn huys geen peste geweest... (23 Augusti 1571.)

F° 335. T. v. van Jacques de Kimpe, clerck in de secretarye... huys waer hy woont niet besmet... (23 Augusti 1571.)

F° 335°. T. v. van Jan Peeters, creemer,... *Idem*... (28 Augusti 1571.)

F° 336°. T. v. van Willem Lauwen, arbeyder... in syn huys, gestaen Everickstraete, gheen peste. (7 Septemberis 1571.)

F° 336°. T. v. van Jan de Francqueville... in syn huys of in gebuerte meer dan 10 oft 12 huysen... niemant sieck geweest van peste. (10 Septemberis 1571.)

F° 341. T. v. van Jan Henricx, coopman van Ghendt... heeft droogen visch gecocht van Alonzo Manricque, coopman van droogen visch, woonende in den wyngaert, by de vischmerct... in zyn huys geen peste... (2 Octoberis 1571.)

Certificatie Bk. 1571-1572.

F° 57°. T. v. van Lieven Percheval, woonende tot Ghendt... heeft gecocht van Herricxsse, suyvelvercooper, opidanus, seckere menigte Hollandsche kase... in syn huys geen peste. (15 November 1571.)

F° 57°. T. v. van Janne Daey, woonende tot Ghent... Aerdt van Wycke en Cornelis van Dycke hebben hem geleverd seckere quantiteit van vrouwen pelsen en vellen... in hun huys &ca... geen peste (17 November 1571.)

F° 62vo. Ten versuecke van Mr Janne Snyers, pestmeester alhier t'Antwerpen.

Mr Adriaen Dape, out 50 jaren en Mr Balthasar Deurweerders, out oick 50 jaren, gesworen barbiers en chirurgyns deser stadt van Antwerpen en Jacob Janss° out omtrent 43 jaren, sluyter van de pesthuysen alhier, opidanus, juraverunt en affirmaverunt dat sy wel kennen en over vele jaren gekent hebben den voors. Mr Janne Snyers en met hem dikwyls en meninckwerven verkeert en geconverseert en oock groote familiariteyt gehad hebben, waerdeure en onder andere waerachtige circumstantien sy deponenten wel weten en waerachtich is dat de voors. Mr Jan Snijers over de 16 oft 17 jaeren continuelijck is geweest pestmeester deser stadt van Antwerpen, hebbende hem in en overal in 't selve syn officie en handel gedraegen gelyck een goet pestmeester eerlyck & fijn man schuldich is van doene, sonder dat sy deponenten oyt contrarie daeraff gehoirt, vernomen of gemerct hebben.

Certificamus waerachtich te sijne dat Mr Jan Snyers voors. is geweest pestmeester deser stadt en dat hy hem daeromme soo heeft gedragen dat hem nyemant den selve Mr Janne Snyers en heeft beclaecht, emmers dat t' onser kennisse is gecomen (27 Juli 1571.)

F° 73. A la requête de Jehan Bruillet, marchand, demeurant à Douay. Toussain Vassal, marchand, opidanus, lui a vendu certaines marchandises de soye... sa maison n'a pas été infectée par la peste. (17 Augusti 1571.)

F° 96vo. T. v. van Franchoise Lefort, coopman woonende in de 12sten wyck deser stadt, omtrent den godshuyse van de minnebroeders, in de straete loo-

pende van den selve godshuyse naer 't clapdorp... in syn huys of wel vier oft vyve straeten verder, geen peste. (9 Augusti 1571.)

F° 99°. T.v. van Melchior Pulincx, cousmaecker,... in syn huys geen peste... (11 September 1571.)

F° 101°. T. v. van Jacobe van Langdonck, suyvelvercooper, woonende alhier t'Antwerpen op de Boterruye, in 't huys genaemt de twee vergulde schupkens... *Idem*... (15 September 1571.)

F° 102. T. v. van Margriete, weduwe van wylen Jans van de Rivieren, woonende tot Ghendt... heeft gecocht twee sacken vlocken van Gielis van Leyen, coopman, in de stoeffstraete... in syn huys geen peste... (25 Augusti 1571.)

F° 102°. T. v. van Marten Bultel, coopman, opidanus, woonende in den Herbrant, op 't hoexken van den wyngaertstraeten, verdich wesende om te reysene in syne negotien en affairen van coopmansschappen... in syn huys geen peste... (28 September 1571.)

F° 103. T. v. van Renier Ghoosens, Philips Snoeck, Janne de Smit, Lievene Snoeck en Janne Terlinck alle woonende tot Ghendt... Bernaert van Vechel, coopman, oosterlinck, alhier residerende in 't huys genaemt de Fontaine, in de achterstraete gestaen... heeft hen wol &ca... vercocht... in syn huys geen peste... (30 Augusti 1571.)

F° 104. T. v. van Roelant Peerets^s, geboren van Bergen op den Zoom, dienaer van Vincent de Smit, den ouden, coopman, opidanus... sieck synde van de cortsen, soude geerne vertrecken naer Bergen op den Zoom, om daer te genesen... het huys de vier Heemskinderen, by de groote merckt gestaen, waer

Vincent de Smit in woont, is niet besmet met de peste. (17 Septembris 1571.)

F° 105. T. v. van Lieven de Vooght, woonende tot Ghendt... heeft speceryen gecocht van Lazarus Kesseleer, cruydenier, woonende achter het stadthuys, in de keersse, en van Huybrecht van de Wouwere, dienaar van Catlyne Mercx, suyvel vercoopster, woonende in den huys genaemt den lepeleer, op de Boterruye... in die huysen geen peste... (22 Septembris 1571.)

F° 106. A la requête de Mr Adrien et Jehan de la Roe... ne sont aulcunement infectez de la peste, grâce à Dieu. (25 Septembris 1571.)

F° 115vo. A la requête de Anthoine Crepel, marchand demeurant à Douay,... Henry van Stellinghen, tondeur de draps et Quirin Ketghens, aussy tondeur de draps... connaissent Berevart Brandin, marchand de Hildersem, au pays de Bruynswyck et se tenant en la maison de Gerard Michiel... près de la nouvelle Pois de cette ville... sa maison ni celle située là auprès ne sont pas infestées de peste... (11 Augusti 1571.)

F° 123. T. v. van Gheeraert Pelgrom, coopman, opidanus, woonende in 't huys genaemt den witten sloetel, in de Zierickstraete, alhier... in syn huys geen peste. (16 Augusti 1571.)

F° 123vo. T. v. van Wouter Bosschaert, coopman van lakenen, opidanus, woonende in de Hoochstraete, in 't huys genaemt den grooten baers,... *Idem*... (18 Augusti 1571.)

F° 123vo. T. v. van Lieven van Overwater, Janne Bollaert, Gielyse Kallant, Josyne Overpacht... hebben goederen gecocht van Gabriel de Haze, suyckerba-

cker, woonende in de swaluwe, in de Keesstraete, Godevaert Vermoelen, olyvercooper, woonende in den Wildeman, in de selve straete, Janne Placquet, cruydenier, in de balance, oock aldaer en Jan van Schoonhoven, suyckerbacker, in de witte lelie, op de suyckerruye... in die huysen geen peste... (20 Augusti 1571.)

F^o 124. T. v. van Jan Brouwens woonende tot Ghent... goederen gecocht van Jacob Langdonck, coopman in suyvele,... in zyn huys geen peste... T. v. als voren... Jacques Mirou, makelaer van wynen... *Idem*... (20 Augusti 1571.)

F^o 125. T. v. van Niclaes de Meyere... het huys van Jouffrouw Elisabeth Butkens, weduwe wylen Jans de Meyere... niet geïnfecteert met peste. (28 Augusti 1571.)

F^o 126. T. v. van Joris Andriess, creemere alhier t'Antwerpen, woonende in 't huys genaemt 't swaenken, gestaen in de Wolstraete... *Idem*... (30 Augusti 1571.)

F^o 126. T. v. van Laurens Chanate, coopman van grane, ingeseten poorter deser stadt, woonende op de verwers ruye, in 't huys toebehoorende der weduwe de Smit... *Idem*... (31 Augusti 1571.)

F^o 127. T. v. van Anthonis Dedier, woonende tot Ghent... heeft goederen gecocht van Jan Vasseur, coopman, &ca... in hunne huysen geen peste. (5 Octobris 1571.)

F^o 129°. T. v. van Peter de Nyt, woonende tot Ghent... heeft goederen gecocht van Jehan Dardenbouck &ca... *Idem*... (15 Octobris 1571.)

F^o 131. T. v. van Joose van der Moortere, woonende tot Ghendt... heeft goederen gecocht van Jan van der Bruggen, de jonghe... *Idem*... (19 Octobris 1571.)

F^o 131. T. v. van Cornelis Foret, woonende tot Ghendt... goederen gecocht van Vincent de Smit, woonende aen de groote merct, in de vier heemskinderen... in zyn huys geen peste... (19 Octobris 1571.)

F^o 148°. T. v. van Cornelis Pieck, verwere tot Ghendt... goederen, &ca gecocht van Philips Lantschot, coopman... (*Idem*). (12 Novembris 1571.)

F^o 149. T. v. van Jacques van de Vinck &ca... woonende te Ghendt... goederen gecocht van Willem van Aelst, lakenvercooper... *Idem*... (21 Novembris 1571.)

F^o 181. T. v. van Lieven de Voocht, &ca... woonende te Ghendt goederen gecocht van Jan van der Bruggen, cruydenier... *Idem*... (22 Augusti 1571.)

F^o 181vo. T. v. van Janne de Jonghe, woonende tot Ghent... goederen gecocht van Alexander Bocqueau, rosyn vercooper &ca... *Idem*... (1 Septembris 1571.)

F^o 182. T. v. van vrouwe Marie van Urssele, weduwe van wylen Heer Ambrosius Toucher, woonende in de meere, naest den huys van Gheeraerde Grammaye... in hun huys of van de gebuerte geen peste. (22 Augusti 1571.)

F^o 182. T. v. van Reneerus van der Boven, coopman tot Ghendt... goederen gecocht van Lazarus Kesseleer, cruydenier, woonende achter 't stadthuys, in de Kerse... in zyn huys geen peste... (22 Augusti 1571.)

F° 182°. T. v. van Jacobe Sterck, coopman, woonende in den Sammeson, in de maelderystraete... *Idem...* (1 Septembris 1571.)

F° 183°. A la requête de Jehan Sivoir d'Amiens... Jacques le Maire a acheté des sacs de laine de Berwardt Brandiz, demeurant en cette ville... les pachhuus de cette ville pas infectez... (22 Augusti 1571.)

F° 184. A la requête de Jehan Bultel, demeurant en la hoochstraete de cette ville, à l'enseigne du paradis... maison pas infectée... (22 Augusti 1571.)

F° 184. A la requête d'Antoine Crepel, &ca... marchand de Douay... marchandises sortant de maisons non infectées. (28 Augusti 1571.)

F° 189. Cornelis de Meyere, coopman, certifieert dat syn huys noch oock andere huysen binnen de mueren van de borcht gestaen, geïnfecteert syn van de peste... (27 Augusti 1571.)

F° 189. T. v. van Joris Blaecaert woonende tot Ghendt... heeft goederen gecocht van Gheeraardt Ghebels, coopman, woonende in 't huys genaemt de wildeman, tegens over de silversmitstraete... in zyn huys geen peste... (6 Septembris 1571.)

F° 191. Marten Jacobs, canifassier, woonende in den olifant... *Idem...* (18 Septembris 1571.)

F° 194°. A la requête de Claude Vincent, serviteur de Claude Graviset d'Espinal en Lorraine... Philippe Nuyts, marchand libraire... affirme que le dit Claude Vincent a logé depuis 14 jours... à l'hostellerie à l'enseigne le Lion d'or, en la Cammërstraete, auprès la maison de lui déposant... l'hostellerie pas infectée de peste. (24 Decembris 1571.)

F^o 199vo. T. v. van Philips van de Walle, sydenverwere... in de gasthuysbemden, in de straete loopende neffens den vaert alhier... huys niet geïnfecteert. (2 Octobris 1571.)

F^o 199vo. T. v. van Hans Engels, schipper, Mr van den schepen genaemt de Jagere... zyn huys genaemt sint Jan, op de Herrincvliet... niet geïnfecteert... (3 Octobris 1571.)

F^o 203vo. T. v. van Willeme de Lege en Janne van der Vinck, beyde woonende tot Ghendt... hebben goederen gecocht van Peter Tkint, droguist... &ca in hunne huysen geen peste... (17 Octobris 1571.)

F^o 232. T. v. van Claese van Aken, coopman van Ghendt en Jacop Goris, schipper alhier... heeft sargien en tycken gecocht van Joris Dens, coopman alhier &ca... geen peste in huys of familie... (12 Octobris 1571.)

F^o 232vo. T. v. van de Weduwe van wylen Mattheus van Steene, woonende tot Ghendt... heeft goederen gecocht van Gieles Gielis,... huys niet geïnfecteert... (16 Octobris 1571.)

F^o 233. T. v. van Anthonis Corneliss, scipper alhier... in zyn huys of familie geen peste... (19 Octobris 1571.)

F^o 233vo. T. v. van Reneeus Verboven woonende tot Ghent... van Joris Forques, verwemakere gecocht menie... huys niet besmet. (20 Octobris 1571.)

F^o 252vo. T. v. van Merten Mermans en Godevaere Meermans, natuerlicke sone van wylen Francois Meermans, huys van Merten Meermans niet besmet. (14 Augusti 1571.)

F° 252vo. T. v. van Meynaert Peterss, copermakere, woonende in de Oudaenstraete te Antwerpen... *Idem...* (23 Augusti 1571.)

F° 253. T. v. van Niclaes van der Bruggen, Janss^e; woonende in de Heyl metter Huyckenstrate, alhier... *Idem...* (25 Augusti 1571.)

F° 253. T. v. van Balthasar Leers en Jouffrouwe Jehanna Spruyt,, ejus uxor... *Idem...* (20 Augusti 1571.)

F° 253vo. T. v. van Lieven Stortwagen, woonende te Ghent... tycken, &ca... gecocht van Franchois van Gansevel, coopman,... *Idem...* (27 Augusti 1571.)

F° 255. T. v. van Janne Kindt, brouwer, woonende in den Arendt, in de nyeuwe stadt alhier... *Idem...* (3 Septembris 1571.)

F° 255vo. A la requête de Jacques Loxon, passementier, demeurant derrière le Vingerlinck... *Idem...* (10 Septembris 1571.)

F° 256. T. v. van Willeme van Aelst... *Idem...* (11 Septembris 1571.)

F° 256vo. T. v. van Vincent Janss., scipper, alhier woonende op 't Borchtgracht alhier... *Idem...* (15 Septembris 1571.)

F° 256vo. T. v. van Janne de Pape, graenvercoopere, opidanus, woonende in den huysse genaemt 't groot scip, op 't sant... *Idem...* (15 Septembris 1571.)

F° 256vo. T. v. van Janne van Necke, coopman tot Ghendt... Hector Verheyden, velbloter, woonende alhier in den huysse genaemt de Schaepscoye, beneden Sint Peeters brugge... zyn huys niet besmet. (17 Septembris 1571.)

F^o 257vo. T. v. van Jouffrouwen Catlyne en Anna van der Heyden, heeren Michiels dochteren des Ridders... huys vry en onbesmet. (18 September 1571.)

F^o 267vo. T. v. van Peeter Walravens en Hans Diamant, coopmans van syde, woonende in de Doornickstrate... *Idem*... (21 Augusti 1571.)

F^o 268. T. v. Toussaint Vassel, coopman, bynnen dese stadt in de Minderbruedersstrate... *Idem*... (22 Augusti 1571.)

F^o 268vo. T. v. van Andriese Peeters, sydevercoopere en Jouff. Willemijne Stryt, syn wettig wyff, woonende by de Predicheeren cloostere... *Idem*... (25 Augusti 1571.)

F^o 268vo. Gielis Gielis, wasvercoopere... *Idem*... (25 Augusti 1571.)

F^o 271. T. v. van Vincente en Willeme van den Mortel, gebroederen woonende tot Ghendt... Jan Verbruggen de jonge, in de Cammerstraet alhier woonachtich, cruydenier, Nicasius Luwaye olievercooper, woonende in 't Peert chevael (?) in de Cuyperstrate, Jaspas de Roy, vettewarier, woonende op ten Oever, Adam Ruymenstock, woonende in de Corenbloeme, by 't sant, Jan van Schoonhoven, den ouden, suyckerbacker, woonende op de Suyckerruye, Cornelis Thielmans, cruydenier, woonende in de Silversmitstrate... in hunne huyzen geen peste... (18 September 1571.)

F^o 271vo. T. v. van Franchoise Gast, schrynwerkere, woonende opte Lombaerde vest, alhier... huys niet besmet. (20 Septembris 1571.)

F^o 272. T. v. van Steven Sneeuwaters en Adam Verhult, opidani... huys niet besmet... (22 Septembris 1571.)

F^o 272. A la requête de Bartholomee Segers... maison pas infectée. (24 Septembris 1571.)

F^o 272vo. T. v. van Gielisse Dornhoff, scipper... huys niet besmet. (28 September 1571.)

F^o 273. A la requête de Quinten Camot,... Michel de Prest, marchant de draps, &ca... voisins de Quinten... demeurant tous en la rue de la Monnoye, autrement dicte Peeter Potstrate... dans la maison de Quinten... ou dans la dite rue, personne mort de la peste... (2 Octobris 1571.)

F^o 275. T. v. Mathijs Balen, scipper, alhier... syn huys niet besmet. (6 Octobris 1571.)

F^o 275vo. T. v. van Jehanne Willems, wettige huysvrouwe van Loys Gheerolffs, woonende tot Ghent... heeft goederen gecocht van Pauwels Janssens, coopman... in syn huys geen contagieuse sieckte. (19 Octobris 1571.)

F^o 276. T. v. van Anthoni du De, woonende tot Ghent... thien quarteelen sirope gecocht van Guillaume Prévost... in syn huys geen contagieuse sieckte. (19 Octobris 1571.)

F^o 276vo. T. v. van Joose Koddu, coopman woonende tot Ghendt... goederen gecocht van Jan Scieret en Piersoon Willemaerts, seemeleervercooper... hunne huysen niet besmet... (20 Octobris 1571.)

F^o 277vo. T. v. van Joos van de Vinck en Jan Pien, beyde woonende tot Ghendt... goederen gecocht van Marten van Buyten, olyvercoopers... huys of packhuys niet geïnfecteert... (25 Octobris 1571.)

F° 278vo. T. v. van Machiels Willems, scipper alhier... in zyn huys of familie geen peste... (30 October 1571.)

F° 279. David Haeck, coopman van laeckenen, opidanus... *Idem*... (10 Novembris 1571.)

F° 280. T. v. van Kerstiaen Henricx, scipper alhier... *Idem*. (27 Novembris 1571.)

F° 280vo. T. v. van weduwe wylen Michiels Taelman, woonende tot Ghendt... Peeter Taelman, caniffassier, woonende in de Silversmidtstraete alhier... *Idem*... (3 Decembris 1571.)

F° 280vo. T. v. van weduwe Clavers, woonende tot Ghendt... Hans van Essche, cuyper heeft goederen vercocht... *Idem*. (3 Novembris 1571.)

12 novembre.

Requête de Maître Henri de Hont, chirurgien juré de la ville, commissionné comme Maître de la Peste, demandant le payement de ses honoraires, etc.

Thoont ende gheeft te kennen in alle reverentien Uwe Ed. goetwillich & onderdaenich dienaer Mr Henrick de Hont geswooren surrurgyn & baerbier deser stadt, hoe dat hy suppliant over veele jaeren deser voors. stadt eedt gedaen heeft als pestmeester & oock van den eede verlaeten is geweest, maer nu deur de groote menichte van den persoonen die metter contagiouse siecten van der pesten binnen deser stadt & vryheynt besmet syn, hebben de Heeren & cuermesters der zelve stadt hen suppliant last & bevel gegeven dat hy soude metten anderen geswooren gaen in 't gasthuys & overal te visiteren alle persoonen die metter voors. siecten besmet soudent moeghen wesen, dwelck hy suppliant achtervolgenden dien

gedaen heeft & noch doende is, ende want zoe heeft hy suppliant zyne calanten & patienten nyet en can gedieneu gelyck hy eertyden gedaen heeft & oyck dat zy syn huys zyn schouwende & hy suppliant zedert voor paesschen herwaerden gedient heeft & egeene betaelingen van zynen diensten en weet. Bidt & begheert daeromme de voors. suppliant dat Uwer Eerw. gelieve wille, van der voors. stadtweghen hem te doen hebben betaelinghe voor een halff jaer, ende dat achter volgende den salaris van Meesteren Andriese de pestmeestere, ende voorts by Uwer Eerw. te ordonneren weder de selve suppliant op nyeuws sal eedt doen oft verlaeten wesen van den voors. dienst, sulcx als Uwer E. dat goetduncken & gelieven sal. Dwelck doende &ca. Onderteeckent : J. Van Hove.

Sy dese requeste gestelt in de handen van de keurmeesters omme der zelve rapport op 't innehoudt van dese gehoort geappoincteert te worden zoe behooren sal. Actum den 12 Novembris 1571. Waegemaeckers.

Daer naer gehoort het rapport van de voors. cuermeesters is by M. H. B. B. & S. S. geordonneert den superintendenten & gecommitteerden van de Reken-camere te bevelen Jan de Poortere, rentmeestere, den remonstrant ter causen van zyne jaerlycksche gaignien à raison van 100 guldens 's jaers vuyt te reycken de somme van 50 guldens eens, vervallen voor een halff jaer, continuerende den remonstrant mits het goet debvoir by den selven gedaen by provisien in synen dienst tot weder seggen van den heet voors. Actum 16 Novembris 1571. Martini.

(Req. Bk. 1569-1577. Fo 89.) (La même requête est insérée aussi dans le Req. Bk. 1571-1572. Vol. II. Fo 24 vo.)

1572. — 9 février.

Ordonnance complémentaire visant la vente des hardes et autres objets mobiliers.

1. *La vente se fera depuis le jour de la publication de la présente jusqu'à jeudi prochain.*
2. *Défense aux marchands-fripiers de faire des ventes après cette date.*
3. *Défense aux colporteurs de vendre des hardes en rue, etc.*

Al eest zoe, dat op den 5^{den} dach Decembris lest-leden, modererende d'ordonnantie aengaende der pesten gepubliceert op ten 3^{den} dach Augusti daer te voeren, was onder andere poincten den ouden cleercoopers & heure clercken toegelaten te mogen openbaerlycken & by subhastatie vercoopen allen meubelen, huysraet & cleederen de welcke nyet gecomen en waeren vuyt eenighe huysen daer den voerleden somere de haestige sieckte geweest hadde. Ende daer naer overmits dyen de grasseringe & groote verspreyinge van der selver sieckten zeer was gecesseert ende vermindert, dat oick den tyt zeer achterwaerts iaers was gecomen & deser diversche clachten & doleantien van diversche persoonen by requeste te kennen gegeven wesende, onder andere op ten 19^{en} Decembris, oick was toegelaten & gepermitteert den ouden cleercoopers & heure clercken oick onder diversche restrictien & conditien te mogen vercoopen de cleederen, huysraet & meubelen oick zynde in huysen aldaer de besmettelycke sieckte geweest hadde, soo verre de selve meer dan 2 maenden waeren gereynicht, verweert ende gesuyvert, ordonnerende oick ter selven tyt alsulcken goeden & meubelen moeten vercocht worden, voer alsulcke

huysen daer de selve waeren inne bevonden geweest, verbiedende oick ter zelve tyt egeen luysmerct te mogen houden noch oick cleeren vuyter hant te vercoopen. Ende gemerckt allen 't gene noch toe seer quaelyck is geobserveert & onderhouden geweest, dat oick deur die overtredinge van der zelve ordonnantie de haestige sieckte heur grootelyksch heeft verspreyt & zeer is voirts gegaen & om te verhueden dat van gelycke nyet meer en souden mogen geschieden & om de haestige sieckte te beter & eer te doen verminderen & cessen.

Soo eest, dat men gebiedt van wegen myne Heeren, Fredericx Perrenot, Heere van St. Loup, Champagnen, Ronse &ca. Gouverneur, hooft & capiteyn, Schouteth, Borgemeesteren, & Scepenen der stadt van Antwerpen,

1. Dat alle de geene die eenighe goeden, meubelen & ouden huysraet willen doen vercoopen, van wat sterffhuysen dat het zy, weder van besmettelycke sieckte oft andere, dat zy 't selve selen schuldich & gehouden wesen te volbrengen & aff vercoopen tuschen dit ende den Donderdage naest comende, verbiedende voirts, wel expresselyck van wegen als voere, een yegelycke nae den voirs. daege voirts zeer eenige cleederen oft ouden huysraet te doen vercoopen opte pene van de selve cleederen & ouden huysraet.

2. Verbiedende oick wel expresselyck allen ouden cleercoopers & heure clercken naer den selven dage eenigen vuytroep meer te houdene, 't sy van besmette sterffhuysen oft andere, op de pene van 50 gl. eens te bekeeren in dryen, d'een den Heere, d'ander der stadt & 't derde halff de cuermeesters & halff den aenbrenge.

3. Interdiceerende oick allen vuytdraechsters &

andere personen eenige cleederen oft anderen huysraet achter straeten tot den goeden lieden huysen, opte luysmerct, vrydaeghmerct oft elders te dragen, daer mede voer te staene oft voer te hangene in eeniger manieren & op de pene in de voergaende ord. van den 3^{den} Augusti lestleden daer inne begrepen & dit al by provisien & ter tyt anders daer wesen versien.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 159.)

13 juin.

Ordonnance rapportant celle publiée antérieurement sur la vente des hardes et autres objets mobiliers provenant des maisons infectées. Peuvent être vendus publiquement les objets susdits qui ont été purifiés antérieurement au 15 avril passé et moyennant certificats en due forme des examinateurs.

Alsoo, mits het grasseren van der smettelycke sieckte van de peste, scherpelyck is verboden geweest alle vercoopingen van huysraet, cleederen & andere meubelen gecomen uyt geïnfecteerde & besmette huizen, ende want men verstaet dat de voers. sieckte, by der graciën Godts, seer is cesserende, dat oock de voorscrevene vercoopinge soude groote schade & achterdeelen van menighe menschen, nyet langhen en can opgehouden worden, besundere nu St Jansmisse is naeckende, wanneer een yegelyck is verhuyzende & syn huys gheerne soude ledich hebben ende want nochtans by het toelaten van de voirs. vercoopinge in 't generael de voirs. sieckte wederomme soude moghen ontsteken worden ende comen te grasseren. Soe eest dat men van 's Heeren en der Stadt wegghen consenteert & toelaet eenen iegelycken

te mogen vercoopen alle meuble goeden gecomen vuyt geïnfecteerde & besmette huysen, soe verre die syn verweert geweest & gesuyvert van voer den 15sten dach Aprilis lestleden, & mits hebbende behoorlycke attestatie van de cuermeesters deser stadt & anders nyet & dat op de pene & correctien daertoe staende, achtervolgende de voergaende geboden & publicatien daeraff gedaen op 9 Februari lestleden, ende dat by provisien & ter tyt toe anders zal wesen geordonneert.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 166.)

3 juin.

Requête des chirurgiens jurés François Ghysbrechts et Gérard van Kempen, concernant leurs honoraires comme Maîtres de la Peste et les discussions qui ont surgi à propos du payement.

Aen myne Eerw. Heeren,

Verthoonen met alle eerbiedinghe, Franchois Ghysbrechts ende Geeraert van Kempen, gesworen cirurgyns ende stadtmeesters alhier, hoe dat overmidts de besmettelycke siecte van de pesten die in den voerleden jaeren binnen deser stadt grootelycx heeft geregeert ende omgelopen, Uwen Eerw. heeft belieft hen remontranten als meesteren te ordineren ende te admitteren, om opte gagie van 200 Carolus guldenen 's jaers te dienen in alle besmettelycke siekten, het waere peste, rootmelisoen oft ennighe andere hoedanighe die selve zoude mogelyck wesen binnen deser stadt, daer zy toegeroepen ende ontboden souden worden, zonder ennich onderscheedt van personen te nemen, ende dat, den rycken om redelyck salaris ende den armen om nyet; ende dat oyck des nyette-

min zy remonstranten noch zouden blyven in hennen eedt ende dienst als stadmeesters ende den naem daeraff behouden, behoudelyck dat zy geenerende sterfte van ennige besmettelycke sieckten egeene andere siecken oft pacienten en zouden mogen visiteren ende des oock nyet gehouden wesen den gasthuyse duerende den tyt zy totter visitatiën van de besmettelycke sieckten zouden staen op haren tour ende behoerte gade te slane ende te frequenteren, maer zouden henne medebroeders in offitie schuldich wesen hen lieden den last aff te nemen midts dat zy, remonstranten, ten versuecke van Uwen Eerw. den voers. hennen medebroeders den voers. sorchelycke last affnamen ende aenveerden, al naerder blyckende by der acten by Uwen Eerw. daeroppe gedepescheert den 4^e Septembris anno 1571 lestleden, ende hoewel den voers. dienst ende last hen, remonstranten zoe voers. is, is op geleeght ende aengegeven by Uwen Eerw. ende dat zy den selven dienst hebben aenveerdten ten versuecke van Uwen Eerw. daerdeure zy henlieden ende henne familie hebben gestelt in verscheydene grote periclen van hennen lyve, zoe als den meestendeel van de selve henne familie van de voers. peste zyn besmet ende cranck geworden ende oock diversche daeraff gestorven, dat oock zy, remonstranten, daerdeure zyn affgesneden ende weerzien geworden by diversche treffelycke, zoe geestelycke als weerelycke persoonen in dienste ende oock ordinarische gagien van de welcken zy remonstranten te voren zyn geweest, ende nu ter tijt t'heure dienste hebben genomen andere dan hen, remonstranten, medebroeders in offitie, waer tegens zy remonstranten oock meestendeel hebben hennen voers. dienst van de pesten maeken doen ende over schamele persoonen nyet des macht gehadt hebbende om den

arbeyt oft cure te betaelene, soe verstaen nochtans zy remonstranten, dat de voers, henne medebroeders in offitie, de vyf andere gesworene stadt cirurgyns alhier, aen myne Heeren den Burgemeesteren ende Scepenen voorn. zoude zyn gepresenteert geweest zeker requeste op den 21^e dach Januarii lestleden, ten welcken daghe by den selven myne Heeren Burge-meesteren ende Scepenen, op deselve requeste zoude zyn geappostilleert, dat die zoude zyn gestelt in handen van de Kuermeesters deser stadt ende Meester Jan Asseliers, Secretaris, die hen opt d'inhoudt der selver soude informeren om der selve rappoert gehoert, geappointeert te wordene zoe behoeren zoude; ende dat op den 19^e dach Meerte daernaer ende nu lestleden deser selver commissarissen rappoert gehoert, by de selve myne Heeren Burgemeesteren ende Scpenen zoude zyn geappointeert dat de voers. supplianten soudon participeren in de ordinarise gagie van 30 Carolus guldenen, die elcke van de remonstranten jaerlycx voer henne ordinarise gagie van der stadt competerende, ende 't selve van den tyde aff dat de voers. supplianten voer de remonstranten in desen het gasthuys van Ste Elisabeth zouden hebben gevisitedeert midts dat de remonstranten overmidts den voers. supplianten voer de remonstranten in desen hebben connen, noch mogen vaceren, reserverende des nyettemin den remonstranten hen tabbaertlaken ende dyergelycke andere emolumenten, zoe als 't zelve naerder blycken mach by der appostillen daeraff zynde, hiermede aengehecht, by ende midts den welcken de supplianten hen lieden zeer grootelyc bevinden verongelyckt, aengesien dat zy voer de voers. Heeren commissarissen noyt en zyn geroepen ende vele min gehoort geweest; in welcken gevalle zylieden henlieder defensie zouden hebben gepropeneert ende

namelyck oyck gewycieert de voers, acte van 4^e Septembris anno 1571, by de welcke hen lieden expreselyck is gereserveert den eedt ende dienst van stadmeesterschap ende oyck gecaveert dat de voers. heure medebroeders in offitie, geenerende den dienst ende last van de pesten, de visitatie van den gasthuysen hen remonstranten zouden affnemen, dwelck sulcx nyet en can verstaen noch geïnterpreteert wordden dat 't voers. zoude geschieden in respecte van de remonstranten met eenige decrescencie, noch in respecte van de voers. supplianten met eenige accrescentie van de ordinarische diensten ende gagien daerinne zy remonstranten openlyck worden gereserveert ende gemainteneert oft anders en zoude deur het voers. affnemen van de voers. dienst ende visitatie van den gasthuysen den remonstranten egeen benefitie maer wel achterdeel ende prejuditie gedaen ende gegeven wordden, dwelck d'intentie ende meyninge van Uwen Eerw. nyet en is geweest, maer wel hebben de selve Uwen Eerw. hen remonstranten, willen benefitieren, overmidts dyen dat zy, remonstranten totte voers. visitatie van den gasthuysen ende henne andere ordinarise diensten van alle andere ende particuliere persoonen wordden onbequaem gemaect ende affgesneden deur den voers. grooten swaren en periculeusen extraordinarisen last van de pesten, die zy, remonstranten, den voers. henne medebroeders ten versuecke van Uwen Eerw. affnamen ende aenveerden, welcken sorchelycke last geen van deze remonstranten medebroeders en wilden aenveerden, jae oyck wel ennige recompensie presenteerden om daeraff ontslagen te zyne; vuyt oorsaken van de welcken bidden de supplianten in desen Uwen Eerw. gelieve henlieden te mainteneren ende te doen ende te laeten volgen hunne

voers. ordinarise gagien van 30 guldens 's jaers, zoe wel als hen lieden volgende der voers. appostille van 19^e Meerte wordt toegelaeten ende moet voegen hen tabbaertlaken ende andere emolumenten; ende dit al achtervolgende de voers. acte van 4^e Septembris, zonder ennich aenschouw oft regard te nemen op de voers. requeste van henne medebroeders oft op d'appostillen daerop verleendt ende gegeven zoet schynt by myne Heeren Burgemeesteren ende Scepenen alleene, zonder mynen Heer de Gouverneur by den welcken nochtans de voers. acte van 4^e Septembris oyck maer verleent ende den suppliant gegeven is, dwelck doende etc.

Onderteekent Roelants.

Sy gestelt in handen van de Cuermeesters ende Mr Jan Asseliers, Secretaris deser stadt als in desen geweest zynde commissarissen die partyen ten beyde zyden zullen voer hun ontbieden ende overhoeren ende ingevalle van swaricheyt ende egeen accorde, rappoert doen, om gedaen ende geappointeert te worden naer behooren. Al nyet tegenstaende den appointementen hierinne gegeven ende sonder prejuditie van yemants recht. Actum in collegio den 3e Junio 1572.

(Req. Bk. 1572. Fo 3 vo.)

17 juin.

Certificat établi à la demande de Joos van Thuynen, négociant, par le médecin juré Walraven van Berchem et le chirurgien juré Nicolaes Backer. Enquête au sujet du décès d'une personne étant venue dans sa maison.

T. v. van Joos van Thuynen, makelaer woonende in het Moriaensstraetken alhier.

H^r & Mr Walraven van Berchem, gesworen medecyn der stadt, oud 35 jaren, & Mr Nicolaes Backer gesworen chirurgyn deser stadt, oud omtrent 32 jaren, beyde expresselycken gecommitheert totter visitation van der haestiger sieckten, hebben by den eede dat zy t' hun lieder officie gedaen, gesworen en geaffirmeert waerachtig te zyne, dat zy deponenten des is geleden omtrent negen of thien weken gecomen, wesende te huys van den voers. Joos van Thuynen in 't voers. Moriaensstraetken ende aldaer wesende, dat sy gevisiteert hebben eenen genaempt soo sy verstaen, Joos Dusselier, geboren van Rousse-laer, die tot des voers. producenten huys gecomen was omme aldaer zyn gevoech te doene, die van de private doot gevallen was, ende nae dien sy deponenten den voers. Joos Dusselier gevisiteert hadden dat sy bevonden hebben dat de selve Joos Dusselier van de haestigher siecten gestorven en afflyvich geworden is, ende dat sy deponenten oick wel weten en waerachtig is, dat de voers. Joos de producent, zyn huys daer nae zesse weken lanck heeft moeten sluyten, nae de ordonnancie en costuyme van deser stadt en alsoo zyn neeringhe en prouffyt heeft moeten verliesen en dat sy deponenten oick wel weten en waerachtich is, dat daer nae, des producents huysvrouwe en oick den brueder van de voers. Joos Dusselier by hem producenten gewoont hebbende en die den selve Joos quam besoecken oick van de haestige sieckte sieck geworden zyn en dat zy deponenten van den voers. Joos en van zyn brueder met des voers. producenten huysvrouwe te visiteren, verdient hebben de somme van seshien karolus guldens. Die 17 Juny 1572.

(*Cert. Bk. 1572. Fo 47.*)

20 juin.

*Requête de Maître Laurent Hoonarts, chirurgien,
demandant d'être appointé comme Maître de la
Peste.*

Aen myne Eerw. Heeren,

Gheeft in allen ootmoet te kennen Meester Laureys Hoonarts, cirurgyn alhier, hoe dat hy, suppliant, van joncx aff heeft gefrequeenteert de conste van de cirurgye ende hem daerinne ende desdyen aenclevende is, altyt geexerceert gelyck hy suppliant alnoch jegenwoerdelyck continuerende is, in vueghen dat sonder jactencie gesproken, de suppliant daerinne zeer expert ende vervaren en is, ende bezondere in 't feyt van de cure ende remede van de fenynighe ende furieuse sieckte van de peste, als oyck zekeren merckelycken tyt gecomerseert hebbende met Meester Janne, de pestmeester, lestmael van alhier vertroocken wesende ende diverse siecken oyck zelve geholpen ende gecureert, gelyck zoe myn Vrouwe van den gasthuuse, den Cellebroederen, Meester Walraven van Berchem, docteur in der medecynen, ende meer andere alhier kennisse van de suppliant hebbende notoir is, ende tot wyens vercleeren den suppliant hem is refererende ende anderssints oyck blykende is by twee diverse attestatien oft certificatien daer aff hieraene gehecht zynde, hebbende daeromme oyck ende bezondere myne Vrouwe van den Gasthuuse des suppliants assistentie ende dienste versocht ende begeert, daertoe de suppliant hem soude willen begeven ende accomoderen in zoe verre hy daertoe by Uwen Eerw. geaccepteert ende geautoriseert ware, onder den behoorlycken eedt ende ordinatie daertoe staende, daeromme den voors. suppliant denselven Uwen Eerw. ootmoedelyck is biddende etc.

Onderteeckent : Vetkens.

Is by myne Heeren Burgemeesteren ende Scepenen deser stadt geïnformeert zynde op de qualiteyt des suppliant, de selve geordonneert te zyne pestmeester deser stadt, tot alsulcke gagiën als andere zyne voersaeten gehadt hebben, midts doende den eedt daertoe staende. Actum in collegio den 20 Junii 1572.

Daernaes des Saterdachs 21 Junii anno 1572, comparende de voers. suppliant voere myne Heeren Burgemeesteren ende Scepenen heeft gedaen den behoerlycken eedt, volgende den voers. supplicatie. Actum als boven.

Waguemaquers.

(Req. Bk. 1572. Fo 20 vo.)

15 octobre.

Certificat établi à la demande de Pietro Ducho.

Sr. Pietre Ducho, Marchant italien, résidant en cette ville et cité d'Anvers juravit... pour certaines urgentes affaires... aller en Italie... Certifions en outre que ceste ville et cité d'Anvers et habitants d'icelle présentement sont immuns et point infectez de la peste ou aultre semblable maladie contagieuse... Die XV Octobris 1572.

(Cert. Bk. 1571-1572. Fo 346.)

1575. — 12 janvier.

Déclaration des gages et salaires des officiers... &ca... de la ville d'Anvers... faite le 12 jour de janvier 1574... (vieux style).

F^o 18°. ... Diverses offices gaiges et retenues soubz le bon plaisir du magistrat et a rappel.

72. Les *medecins* qui ne pourront estre en plus grand nombre que de six auront chacun pour retenue 10 Lb.
73. Item pour une robbe. 15 Lb. 12 sc.
74. Les *chirurgiens* en pareil nombre de six auront chacun pour gaiges 10 Lb.
75. Et pour une robbe 15 Lb. 12 sc.
76. Et pour visitation des *Ladres* qui se doit faire deux fois par an ensemble de chascune personne 12 sc. une fois l'an.
77. Et la *Courte Verge leur servant* aussy de chacun 2 sc.
78. Le *Prelecteur des chirurgiens* aura pour gaiges 20 Lb.
79. Les chirurgiens ordonnez pour la *peste* seront deux ordinaires qui auront chascun a la charge de soigner les Infectez 150 Lb.
80. Pour celluy qui servira a la necessité de la peste et a la charge de serrer en son temps les maisons infectez et en tenir registre aura de gaiges annuels 50 Lb.
81. Les deux *saiges femmes* destineez a servir les pouvres auront chascune 10 Lb.
82. Item pour drap de robbe aultres 10 Lb.
83. Et pour servir la necessité de peste y aura deux *saiges femmes* a ce ordonnez qui auront pour gaiges chascune par an 20 Lb.
84. Et pour drap de robbe chascune aussy 10 Lb.

15 juin.

Gratification à Maître Geert van Berge, médecin de la ville, pour le remède préservatif de son invention.

Op heden datum van desen is by M. H. geordonneert dat men sal betaelen aen Mr Geert van Berge, medecyn, ter causen van seeckere preservatijf by den selven gemaect voer de wethouderen & Tresoriers & Rentmeesters tegens de haestige sieckte, Ses pont Vlems eens. Actum 15 Junii 1575.

(C. A. Bk. 1569-1577. Fo 88.)

9 août.

Vu que la peste fait à nouveau des ravages, le Magistrat a renouvelé ce jour et samedi passé, l'ordonnance du 3 août 1571, réglant comment on doit se comporter en temps d'épidémie. Il est ordonné notamment que, dès qu'un cas suspect se produit dans une maison, tous les habitants doivent se mettre en état de grâce et au moins se confesser. Il est ordonné de préparer au rez-de-chaussée des maisons, une pièce où les prêtres pourront venir donner les sacrements avec le moindre risque d'infection pour eux-mêmes.

Alsoe nu en zaterdaeghe lestleden, van weghe myne Heeren den Schouteth, Burgemeesteren & Scepenen der stadt vernieuwt is de ord. gemaect & gepubliceert den 3^{den} Augusti anno 1571, hoe & in wat manieren hem een iegelyck zal schuldich zyn te reguleren de welcke besmet zyn mette haestige sieckte oft wiens huys geïnfecteert soude moghen

zyn metter zelve, Ende want men bevint dat de selve siecte noch dagelycx, Godt betert, meer & meer is voortgaende, sulcx datter diverssche persoonen, duer onachtsaemheyt de selve verbergende, comen afflyvich te worden, sonder hen met Godt gereconcilieert oft hun biechte gesproken & de sacramenten der heyliger kercken ontfangen te hebben. Ende ten eynde men daerinne insgelycx soude mogen versien, gelyck in allen anderen saecken by de voirs. ordiantie versien is, Soo eest, dat men van wegghen als voere, wel scherpelyck gebiet ende beveelt, dat soe wanneer de peste oft haestige siecte in eenige huysen binnen deser stadt oft vryheyt geraecte te comen oft eenich twyfel van dien aldaer is, sullen die van den selve huysen oft huysgesin, 't sy man vrouwe, knape, maerte oft kinderen synde van competenten ouderdom, schuldich & gehouden wesen van stonden aene hen te stellen in state van gratien, & dat doende ten minste haere biechte te spreken al ist oycck dat zy van de voirs. siecte noch niet en syn besmet, ende in respecte van de ghene die daer mede besmet sullen syn, haer sacramenten te ontfangen volgende d'ordonnantie van onze moeder de heyliger kercken, bevelende eenen iegelyck dat sy om sulcx te doene schuldich sullen syn te comen in 't benedenste van haeren huysen oft woonplaetse 't sy camer, cuecken oft vloer, aldaer de parochiaen in de peste dienende, de selve siecken sullen gevuechelyck cunnen begaen & met min peryckeke van infectie van haeren persoon, de selve siecken haere biechte te hooren & de sacramenten hen administreren, & sal een iegelyck neersticheyt doen om de prochiaens by daeghe te halen, soo verre 't selfe mogelyck oft doenlyck is, op de pene wie hem hier naer nyet en hadde willen reguleren & men anderssins bevonde de commoditeyt

gehadt te hebben, van arbitralyck gecorrigeert te worden, naer gelegentheyt van de saecken.

In margine :

Den tyt hyer inne geruert van noch te moegen vercoopen is geprolongeert noch acht dagen mits den vorst te weten totten 23 februari A° 1571 incluyt & zoo gepubliceert, die 15 februari 1571, ter presentien van Jonckeren Dierick van der Meere. Schouteth & van my Jan Asseliers.

(Ord. Bk. C. 1565-1576. Fo 233 vo.)

21 octobre.

Gratification à Maître Geert van Bergen, médecin de la ville, pour le remède préservatif de son invention.

Op heden datum van heden M. H. B. & S. der stadt van Antwerpen, geordonneert den Tr. & Rtm., Mr Geerden van Bergen, deser stadt medecyn, ter causen van seckere conservatie, voor de haestige sieckte voor den Wethouderen deser stadt anderwerff gemaect te geven de somme van Ses Lb. Vlems eens. Actum 21 Octobris 1575.

(C. A. Bk. 1569-1577. Fo. 101.)

1576. — 31 juillet.

Requête de Maître Remundus Ghysbrechts, chirurgien, fils de feu Maître François Ghysbrechts, chirurgien juré de la ville. L'impétrant se plaint des agissements de Claes de Backer, Maître de la Peste de la ville, qui soigne les pestiférés à Beveren. Ce dernier lui cause des dommages et veut obtenir

la fermeture de sa maison parce qu'il soigne des malades à Beveren. Il en demande réparation.

Aen myne Heeren,

Gheeft te kennen Remundus Ghysbrechts, chirurgyn, poorter, etc. sone van wylen Meesteren Franchois Ghysbrechts, gesworen stadt chirurgyn in zynen tyt, als dat hy verstaen heeft van diversche persoonen eenen genaemenden Meester Claes de Backer, gesworen pestmeester deser stadt, ontfangen heeft een solutie oft uncuere (?) op den 5 Julii lestleden ende nyet zeker wesende wie dat hem 't selve gedaen zoude mogen hebben dan alleenlyck doer presumptie 't selve is houdende op den voers. Remundus, dwelck nochtans nyet blycken en zal metter waerheyt, overmidts zyliden op diversche reysen zeer groote woerden ende questiën gehadt hebben tot Beveren in Vlaenderen ende den voers. Claes zoe verre geprocedeert is aen de E. Heeren in 't secrete als dat men hem Remundus voers. vangen zoude, dwelck wel tegen reden waere overmidts hy een geboren poorter ende alhier gehuyst ende geërft is, alwaer den voers. Remundus tot Beveren met eenen pressante bode van die van de Weth en deur recommendatie van die van Kieldrecht onthoden is geweest den 1^e Mey lestleden, overmidts hy, Remundus, tot Kieldrecht, den siecken besmet wesende van de contagieuse siekten van de peste, zeer wel heeft gedient, van de welcke van voers. twee heerlyckheden de hertoge van Aerschot, heer aff is ende tot Beveren comende is; den voers. Remundus met die van de Weth van Beveren geaccordeert ende voer een zeker somme van penningen ten maendt, ende de voers. Remundus aldaer wesende heeft aldaer gevonden Mr Claes voers. ende

de voers. Claes vernemende dat hy, Remundus aldaer gecomen ende aengenomen was, is zeer verstoort ende gram geweest nyet weetende van quaet hy wou doene om hem Remundus daervuyt te crygen ende hem te deporteren van zynen dienst ende offitie, dwelck hy Remundus is gedragende ter kennelycheyt van die van Beveren, heeft de huyslieden opgeruyt ende principalyck eenen genaemd Meester Peeter Orugyn, den welcken aldaer woonachtich is, als dat zy zeggen zouden dat hy, Remundus, was een schelm ende een rabauw ende waer dat hy comen zoude hy zoude al dootmeesteren ende heeft den voers. Claes noch daerenboven aen de Weth van Beveren doen oft laten zeggen als dat zy hem een peert oft veer zouden doen, hy zoude de lieden wel anders bystaen ende ziende dat hy nyet en heeft connen verwinnen oft geenen middel connen gevonden omme den voers. Remundus daervuyt te krygen, heeft alhier t'Antwerpen gecomen op Onse Lieve Vrouwen kerkhoff met eenen genaemt Meester Laureys, oick gesworen pestmeester deser stadt, den welcken oick tot Beveren in de peste is werckende ende den voers. Claes ende den voers. Laureys t' samen zyn doende dat d'een is winnende dat wat d'ander ende dat malckanderen by geschrifte hebben beloofd zoe Meester Andries, pestmeester deser stadt ende ander gelooffelycke persoonen zyn zeggende, ende alwaer henlieden opt voers. kerkhoff tegen gecomen is eenen doctor Walravens de Berchem, gesworen medecyn der contagieuse siekten ende hebben den voers. doctor gedwongen ende gezegd : ghy moet met ons gaen tot den cuermeesteren om te clagen over den voers. Remundus als dat hy in de peste tot Beveren in Vlaenderen is werckende, om zyn huys te doen sluyten, oft des nyet wy zullen u op eenen opsteker

in u dermen steken ende in een vuyl gote treden, waervan de voers. Walravens zeer verveert was ende gedwongen is geweest met henlieden te gaene alwaer hy huer clachten gedaen hebbende, heeft Meester Laureys gezeeght tot myn Heer Willem Schuyt : « Wil ick tot den sluyter gaen ende brengen mede als dat hy ter stont zyn huys sluyte », welck hem nyet en werdt geconsenteert, waerop myn Heer Schuyt antwoorde : « wy zullen hem ontbieden ende hem hooren spreken », gelyck hy Remundus oick 't selve tot hem is gegaen ende aldaer zyn defensie gedaen hebbende, zeggende als dat men huer huysen behoort te sluyten, overmidts zeker groote faulten die de voers. Claes ende Laureys zyn hebbende, blyckende ons by de informatiën, myn Heere Martsselaer tot twee reysen op de voers. pestmeesters genomen heeft ende alnoch is hebbende, welke voers. informatiën den voers. Marsselaer oick den anderen cuermeester heeft tē kennen gegeven, die welke zeer leelyck zyn om hooren ende tot grooten achterdael ende schade van de gemeynte ende tot bederffnisse van der stadt, overmidts hy Remundus de stadt is zuyverende ende de peste daer buyten is houdende ende hy de peste ende de lieden geïnfecteert wezende oft vuyt geïnfec-teerde huysen oft daer suspitie is heel huysgesinnen omme de pesten binnen desen loffelycke stadt zyn brengende met grooten hoopen. Blyckende by der voers. informatiën by mynen Heere Martsselaer geno-men, dwelck al is tegens d'ordinnantie op 't feyt van de pestmeesters gemaect, hiermede aengehecht ende de voers. lieden geïnfecteert wezende dagelycx in kercken ende in herbergen zyn gaende onder ander persoonen nyet geïnfecteert wezende zonder ennich teecken te dragen, waeromme der zelve ende oick huere faulten hier oick mede aengehecht ende daer-

naer de voers. Remundus wederomme te Beveren comende, hebben samen te weeten den voers. Claes ende Remundus groote woerden gehadt van de voers. clachte de welcke zy over den voers. Remundus aldaer aen de cuermeesters hadden gedaen, ende zoe is 't geschiet als dat tot Beveren een kint sieck is geweest ende waerover den voers. Remundus zyn applicatiën hadde gedaen, ende daernae zoe is de voers. Claes daerover gecomen ende des voers. Remundus applicatie heeft affgedaen, zonder dat hy gecontenteerd was, dwelck tegen d'ordonnantie van den ambachte is, waerdeure wy groote woerden hebben gehadt ende seyde hy zoude doen speyt oft hem last oft leedt waere ende de huyslieden aldaer den voers. Remundus waerschouden oft zy ennigen woerden op den weg cregen malcanderen tegen comende dat hy Remundus hem droeghe, invaren zoude waer hy een snickroer over hem dat voer zyn lyff jagen zoude ende daerenboven zoe heeft des voers. Mr Nicolaes huysvrouwe geweest aen de noortsyde van Onser Vrouwen kercke voer eenen creemers winckel vast aen de kerckdoere, den welcken creemer is geheeten Geraert Pilleyns ende aldaer met luyder stemmen geroepen zeggende, ghy hebt daer eenen schelm, rabaut, straetschender ende een stuck dieffs tot eenen swager, hy heeft zoe goet huysen te coopen met gesloten gelt, ende zulcke ende ander leelycke injuriën zyn den voers. Claes ende zyn huysvrouwe ende den voers. Laureys den voers. Remundus naeseggende allen dwelck des voers. is, presenteerde de voers. Remundus thoen ende eedt, waeromme zoe ist nu al zoe dat de zelve Claes zoe verre in 't secreet heeft geprocedeert als dat Uw. Eerw. den Marckgrave hebben geconsenteert dat deselve Remundus te doen vangen ende den voers. Claes oft

syn huysvrouwe Uw. E. te kennen heeft gegeven mogelyck drymaels erger dan 't is, want den voers. Claes zoe men zeeght de quetsure ontfangen heeft den 5^{en} Julii lestleden, zulcx dat de quetsure nyet en can wezen zoe periculeux als men zeeght, van welke voers. clachten dewelcke den voers. Claes ende zyn huysvrouwe aen den Marckgrave ende Schouteth hadden gedaen, heeft hy, Remundus hem dyen aengaende gedefendeert, bidt daeromme etc. nemende consideratie op 't gene voers. is te willen ophouden de apprehendentie, want hy Remundus een geboren poorter is, maer mach de voers. Claes den voers. Remundus met rechte aenspreke, ende antwoerde ende thoon ende wederthoon gehoort hebende, mogen Uw. Eerw. recht doen nae gelegentheyth van de zaken ende hy zoe verre den voers. Claes des metter waerheyth sulcx can doen blycken met gelooffweerdige persoonen des hy Remundus hoopt neen, want hy des is ontkennde is den zelve Remundus tevreden 't selve te reparen, behoudelick den Heere; zy ende recht; dwelck doende etc.

Ghysbrechts.

Sy gestelt in handen van den Schouteth ten eynde dese requeste wordde gevuecht totter informatiën. Actum ultima Julii 1576.

(Req. Bk. 1576-1577. Fo 32.)

Compte de la ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 157. Medecynen in tyde van Pest. Barbara Monincx, weduwe wylen Mr Henricx de Hont, in zynen levene chirurgyn van de peste, de somme van 195 Lb. artois den selven gecompeteert over 19 maenden & een half gagie, à raison van 120 Lb. artois

's jaers, geexpireert synde den 1sten Aprilis 1576, als wanneer hy afflyvich werde.

Andries Rousseau & Nicolaes de Backere, gesworen pestmeesters, de somme van 240 Lb. artois hen gesamelyck competerende voor een jaer gagie, à raison van 120 Lb. Artois 's jaers, verschenen met Kermis 1575.

Andries Rousseau : 120 Lb. Artois voor een jaer gagie, verschenen Kermis 1576.

F^o 157vo. Walraven van Berchem : 807 Lb. 15 sc. Artois voor 4 jaer een maent 19 daegen gagie, als medecyn der peste, vervallen sedert 13 Augusti 1573 als wanneer hy daertoe aengenomen is & geeindt 4 October 1577 als wanneer ontslagen, by acte van den selven dienst, à raison van 200 guldenen 's jaers.

Mr Laureys Honaert, gesw. chirurgyn van der pesten, 120 Lb. artois 1 jaer gagien, verschenen t' Sint Jansmisse 1575. (Id. 120 Lb. 1 jaer versch. St. Jansmisse '76; Id. 120 Lb. 1 jaer versch. St. Jansmisse '77; Id. 60 Lb. ½ jaer versch. Kermis '77.)

Jacob Jans^{se}. 50 Lb. Een jaer gagie van het sluyten & ontsluyten van de geïnfecteerde huizen. Versch. St Jansmisse '75. (Id. 50 Lb. versch. '77.)

F^o 159. Vroedevrouwen in tyde van Peste : Catlyne Snoys : 40 Lb. 2 jaer gagie, vervallen mayo '76.

Margriet Zwallens 20 Lb. 1 jaer gagie, vervallen 24 novembris '77.

Engel Stuycx : 20 Lb. een jaer gagie, vervallen 6 Meert '77.

F^o 187. (Cleedinge.) Medecyn in tyde van de peste : Walraven van Berchem, 5 jaer. Tabbaertlaecken : voor '73, 18 Lb. voor '74, '75, '76, '77 : 15 Lb. 12 sc.

Vroedevrouwen in tyde van Pest : Catlyne Snoes : 3 jaer Tabbaertlaecken '74, '75, '76 : 30 Lb.

F^o 187°. Engele Stuycx : 3 jaer : '75, '76, '77 : 30 Lb.
Artois,

Margriete Swallens : '76 : 10 Lb.

F^o 390°. Gheeraert van Bergen toegevueght 66 Lb.
Art. in den jaere '76 voor preservatif.

1577. — 15 janvier.

Requête d'Andries Rosseau et de Nicolaes de Backere demandant d'être appointés comme Maîtres de la Peste, par suite de l'absence de Maître Walraven van Berchem, du décès de Maître Hendrick de Hont et du départ de Maître Laureys Houwaert.

Geven met alder oitmoet te kennen, Andries Rosseau & Nicolaes de Backere, hoe dat midts der absentie van Mr. Walraven van Berchem als midts der afflyvicheyt van Mr. Henrick de Hont & dat oyck Mr. Laureys Hauwaert elders hem in dienste heeft begheven, alsoo de supplianten verstaen, omdat hy alhier van zyne achterstellige gagie egheen betaelinghe en creegh, sy supplianten alhier jegenwoordelyck alleen hebben den last van de siecke lieden van de peste in den gashuyse & elders te cureren & gade te slaen & gemerct sy 't selve nyet en connen gedoen zonder grooten coste & moeyte behalven het peryckel daer inne ghelegen, een samentlyck dat zy supplianten, gelyck aen de ingesetenen nu onlanx van den soldaeten gespolieert zyn, & oyck in lange tyt van de stadt egeen betaelinghe van hueren gagie en hebben gehadt hoe wel nochtans daer toe ordonnantie was ghegeven geweest, soo en is hen nyet mogelyck de voors. erme lieden te connen gediennen ten waere uwe Eerw. den Rentmeestere deser stadt last & ordonnantie gaven, elck een jaer gagie te

betaelen, tegens 120 guldens 's jaers oft elders op de accyse deser stadt zoo vele assigneren d'ontfangen, want zy nu tertyt van voer Kersmis twee jaeren ten achteren zyn & in de voerleden jaeren grooten cost & last van de erme lieden hebben gehadt mitsgaeders oyck alnoch hebben, want daer zeer veel crancken naer tyt van den jaere in 't gasthuys liggen & over de perturbatie die den menschen heeft, over gecomen noch meer geschapen zyn in den vuytvaert van den tyde cost & last daer aff te gecryghen. Biddende daer omme, dat uwe Eerw. Heeren gelieven willen by appostille in de margie van dese, de voors. ordonnanctie oft assignatie van betaelinge te willen verleen & te doen effectueren anderssins en soude hen nyet mogelyck zyn langer de voors. erme lieden te connen vermaecken.

In margine stont : syn by M. H. gecommitteert Jonckheer Gillis Happaert & den tresorier deser stadt om te doene & hen te informerene naer inhoud van deser. Actum 9 Januarii 1577. Ondert^t. A. Dyck.

Daerna, gehoord het rapport van den voors. Commissarissen, is by M. H. den Tresoriers & Rentmeestere geordonneert, den supplianten ende elcken van hen vuyt te reyckene & te betaelene, een jaer gagie ter yerster & bester commoditeyt des mogelycken wesen zal.

Actum 15 Januari A^o 1577 & ondert^t. A. Dyck.

(C. A. Bk. Tres. 4576-4578. Fo 7 vo.)

22 mai.

Gratification à Maître Geeraert van Bergen, médecin juré, pour un remède préservatif de son invention.

Op heden datum van desen, is by M. B. H. & S. der stadt van Antwerpen, op requeste, geordonneert den Tr. & Rtm. Mr Geeraert van Bergen, gesworen

medecyn der stadt, vuyt te reyckene & te betaelen de somme van Ses Ponden Vlaems eens, ter causen van seeckere preservative, by den selven tegens de peste voor Myne Heeren voors. den voorleden jaere gemaectt. Actum 22 May 1577.

(C. A. Bk. 1569-1577. Nouvelle pagination après la « Furie Espagnole ». Fo 39.)

29 juillet.

Requête d'Andries Rosseau et de Laureys Honart, Maîtres de la Peste, afin d'obtenir le payement de leurs gages échus.

Supplieeren oitmoedelyck uwe onderdanige, Andries Rosseau & Laureys Honart, gemerckt sy van overlangen tyt hebben geweest ende oyck alnoch zyn der stadt & uwer Eerw. Dienaers in de chirurgie van der pesten, een saementlyck in den zelven dienst nyet alleenlyck en passeren groote periculen ende moeyten maer oyck lyden groote costen ter causen van de substantien die zy daer toe onder de armen in de gasthuysen ende elders van doene hebben, mede in anderen curen wedersien wordden om de voirs. peste wille, sulcx dat zy luttel oft nyet veel anders en winnen om met wyff ende kinderen op te leven dan de hondert & twintich guldenen 's jaers die zy elck van der stadt voir hunne ordinaire gagie geseeght is te hebbene, Ende dat zy dan de zelve gagie ten achteren zyn te wetene voirs. Rosseau, bat dan anderhalff jaer & Honart, bat dan twee jaeren, ende alsoo om op te levne, & de voirs armen by te staen in 't becosten van de voirs. substantien grootelycks gelt van doen hebben, Dat hier omme uwen Eerw. gelieve willen myne Heeren den Tresoriers & Rentmeester deser stadt ordonnantie te geven, den

supplianten van de voirs. henne achterstellige gagie te betaelen.

In margine stont: Zy gethoont den Tresoriers & Rentmeestere deser stadt, om hen advys hier op gehadt, voerts geordonneert te worddene naer behouren. Actum 29 July 1577 ond^t. A. Dyck.

Daer naer, gehoort het rapport van den voorgaenden cuermeesters & gesien het advys van de Tresoriers ende Rentmeester deser stadt is by M. H. B. B. & S. S. den voirs. Tresoriers & Rentmeester geordonneert, den supplianten in desen, midtsgaders Mr Niclaes de Backere oyck pestmeestere, te voldoene de gagie & de tachterheyte van henne officien in desen geruert, de zelve dry persoonen alnoch in henne voirs. officien op de gagien in desen geroert alnoch continueren.

Actum 4 Octobris 1577. Ond^t. Hoboken.

(C. A. Bk. Tres. 1576-1578. Fo 64 vo.)

1578. — 8 avril.

Vu que la peste se propage, obligation de nettoyer les rigoles devant les maisons, etc.

Alsoo men bevindt dat de haestige sieckte dagelycx soo meer is voertgaende & haer verspreydende, om alle stancken, vuylichkeiten & quaede ruecken te verhoedene, die de voirs. sieckte soude mogen causeren, stercken oft die verbreyden, soo gebiedt men van wegen als boven, dat een yegelyck syn gote vuer syn huysinge over anderdagh, of des heylichs avonts als er heylichdagen in de weke comen, sal moeten cuyschen van slycke &ca... op pene van 3 Kar. Gld.

(Ord. Bk. D. 1576-1589. Fo 118.)

30 avril.

*Gratification à Maître Geert van den Berge,
pour le remède préservatif de son invention.*

Geordonneert, Meester Geert vanden Berge, der stad Medecyn, ter causen van seckere preservativen voor de Weth gemaect, vuyt te reycken de somme van 25 guldenen eens.

(C. A. Bk. 1577-1578. Imprimé dans Arch. Bl. XV, p. 61.)

24 août.

*Ordonnance visant la construction de certains édifices
sur les remparts.*

F^o 25. Reparation & nyeuwe wercken te doene... volgens te visitatie van den 24 Augusti 1578...

F^o 26vo. ... Tusschen het voirs. bolwerck van den Geelrocx & het bolwerck van het Pesthuys te stellen twee nyeuwe huyskens voir schildwachten.

Ende in dyen men geraede vonde de cleyne pesthuyskens aldaer aff te breken zoude men de stoffe moghen aen de voirs. reparatien te passebrengen.

Item, in het corps de garde oft pesthuys te versien de ligstede & een duere te breken in den muer corresponderende op den Wal streckende naer de roode poorte.

Item, tusschen het voers. bolwerck van het pesthuys & het muelewerck naer de roode poorte, te stellen twee nyeuwe huyskens voer de wachte van een Rot, te stellen aen de brugghen daer men werckt.

(C. A. Bk. Tres. 1578-1585. Fos 25 et 26 vo.)

16 septembre.

Comme les ordonnances antérieures ne sont plus bien suivies, le Magistrat juge opportun de publier à nouveau les instructions suivantes, qui doivent être observées afin d'éviter la propagation de la peste :

1. *Déclaration obligatoire par le chef de la maison de tout cas de peste ou de maladie suspecte, afin que l'on puisse faire examiner les patients par les Maîtres de la Peste, etc.*
2. *Lorsque les habitants de la maison ne sont pas en état de faire cette déclaration, elle doit être faite par les voisins.*
3. *Amendes prévues en cas de non déclaration.*
4. *Déclaration obligatoire de tous les décès subits, afin de faire procéder à un examen par les médecins, etc. commis à cet effet.*
5. *Défense d'enterrer en secret les personnes décédées subitement, sans examen préalable.*
6. *Les médecins, qui doutent de la maladie qu'ils sont appelés à soigner, doivent requérir les Maîtres de la Peste.*
7. *Ceux qui soignent les personnes atteintes de peste doivent être inscrits chez les examinateurs, qui s'informeront de leurs capacités.*
8. *Article complémentaire.*
9. *Obligation de mettre la botte de paille en cas de peste.*
10. *Du temps que la botte de paille devra rester appendue.*
11. *Fermeture des maisons infectées au moyen du cadenas.*

12. *Défense aux personnes quittant les maisons infectées d'aller loger en ville, autre part que dans les endroits désignés à cet effet.*
13. *Défense de recevoir les personnes provenant de maisons infectées.*
14. *Défense de faire rentrer en ville des personnes infectées.*
15. *Défense d'accepter en dépôt des meubles, etc. provenant des maisons infectées.*
16. *Aération des maisons infectées.*
17. *Défense d'aérer, sans consentement, des hardes, etc., des maisons infectées.*
18. *Enterrement des pestiférés.*
19. *Mise en bière, etc. des pestiférés.*
20. *Défense aux Maîtres de la peste, etc., de se mêler au public.*
21. *Signe distinctif des infirmiers, etc.*
22. *Vente des meubles et hardes provenant des maisons infectées.*
23. *Défense d'envoyer les enfants à l'école pendant la durée de la maladie.*
24. *Défense d'apporter des victuailles provenant de maisons suspectes.*
25. *Ceux qui ont soigné des malades en dehors de la ville ne peuvent y rentrer.*
26. *Les infirmiers soignant des personnes en dehors de la ville ne peuvent y rentrer.*
27. *Obligation du curage des rigoles, etc.*
28. *Défense aux bouchers de jeter les issues à la rue. Défense aux barbiers de verser à la voirie le sang qu'ils auraient tiré.*

29. *Instructions pour les boueurs.*
30. *Instructions pour les bouchers, tripiers, etc.*
31. *Instructions complémentaires pour les mêmes.*
32. *Défense de garder des porcs.*
33. *Défense de garder des animaux qui dégagent des mauvaises odeurs.*
34. *Défense aux vendeurs d'oubliés de circuler avec leurs marchandises.*

Al ist soo dat nu onlanx vernieuwt ende gepubliceert is seckere ordinantie ten anderen tyden gemaect ende gepubliceert aengaende de goede toesicht ende orden die men schuldich ende gehouden soude wesen te nemen, t'onderhouden ende t'achtervolghen, ten tyde als de sterfte ende besmettelycke siecte, soo in de omliggende dorpen ende vlecken als binnen deser stadt regnerende is, ende nyet alleenlyck de selve ordinantie in seckere pointen nyt volcomelycken en heeft connen onderhouden worden, maer oock midts dat de selve siecte soude lichtelyck gheraken haer binnen deser stadt te verbreyden, ende voort te gaen, ten ware dat men hy tyts daer versaghe, soo eest dat men ghebedt van wegen Schouteth, Borgemeesteren ende Schepenen deser stadt de pointen ende artyculen naervolgende :

1. In den iersten, dat soo wanneer de peste oft haestighe siecte, in eenighe huysen binnen deser stadt oft vryheyt geraecte te comene oft eenich twyffel van dyen aldaer is, zullen die van den selven huysen oft huysgesinne, het zy man, vrouwe, knape oft maerte, gehouden ende schuldich wesen van stonden aene te doen verclaren ende te kennen gheven by hunne vrienden ende gebueren aen de keurmeesters deser stadt oft hunne dyenaers, dat t'heuren

huysc alsucke siecte is, oft emmers vreesc van dier, ten eynde de selve keurmeesters als dan ten voors. huysc den siecken doen visiteren by de gesworen pestmeesters, cellebroeders, swerte susters oft andere daertoe te committerene om de selve visitatie gedaen synde, terstont tot remedie van dien geprocedeert ende voorts orden daerop gestelt te worden, op de pene soo verre men bevonde by eenich huysgesin 't selve versweghen ende niet te kennen ghegeven geweest te zyne, van vyftich Carolus gulden, te verbeuren by den meester oft vrouwe van den huysgesinne, te bekeren in dryen, d'een deel daeraff den Heere, d'ander der stadt ende 't derde, half den keurmeesters ende half den aenbrengere ende daerenboven noch arbitraelyck gecorrigeert te worden, nae gelegentheyt van der misdaet ende den inconvenien ten dier vuyt soudcn moghen spruyten; ende ingevallc de voors. persoonen van alsulcken macht niet en zyn dat se de voors. pene van vyftich Carolus gulden nyet en soudcn connen vervallen, in stede van dier, een jaer vuyter stadt gebannen te wordene ofte andersins arbitraelyck gecorrigeert te wordene naer gelegentheyt van der saecken.

2. Item, oft die van den huysc daer de peste geraect te commene oft vreesc van dier, gebreckelyck vielen, van 't selve te kennen doen geven als vore, dat als dan de naeste gebuere, aen beyden zyden van den selven huysc geseten, 't selve gewaer wordende oft suspitie hebbende dat sulcke siecte daer soude moghen zyn, gehouden ende schuldich sullen wesen 't selve van stonden aene te doen denuntieren den voors. keurmeesters, om daeraff als vore visitatie gedaen te wordene, opte pene soo verre men bevonde dat sy wetens 't selve hadden verswegen, ende nyet en hadden commen denuncieren, ende verclaren van twelvc Carolus gulden te bekeeren als vore.

3. Ende de ghene 't sy van de gebueren oft andere die te kennen gheven ende aen de keurmeesters denunciëren eenighe huysen daer de voors. siecte is, ende dat nyet als vore aengebracht, maer willen verborghen, sal men gheven de somme van twelf Carolus gulden, de welcke de zelve persoonen diet hebben willen verborghen ende verswyghen sullen aff genomen worden boven de voors. vyftich gulden by hen als vore te verbeurene.

4. Item, soe wanneer eenich persoon in wat huys oft van wat qualiteyt hy sy, subitelyck coempt te overlyden, soo dat hy maer twee oft dry daghen sieck gelegen en heeft, soo gebiet men van wegen als boven dat niemandt de selve hem vervoorderen sal te doen begraven, hy en sy eerst ende vooral gevisiteert van de medecynen, gesworen pestmeesters oft andere hen des verstaende, tot welcken eynde sullen schuldich syn die van den huysen daer de voors. persoon overleden sal wesen 't selve den gecommiteerden totter pesten 't adverteren opte pene van 25 Carolus gulden eens, te bekeeren als voren, oft by gebreke van dien, een jaer daervore wter stadt gebannen te wordene oft anderssints arbitraelyck gecorrigeert.

5. Ende in gevalle yemandt hem vervoorderde, overledenē persoonen by nachte, ontyde oft anderssins secretelyck vuyt heure huysen te dragen oft doen draghen 't sy op kerckhoven oft andere plaetsen, gelyck t'andere tyden ende nu onlancx gebeurt is, sal aen lyf ende goet gecorrigeert worden.

6. Item, soo wanneer eenighe medecynen oft chirurgynen by eenighe siecken geroepen oft ontboden worden, om de selve te curerene ende zy twyfelden den patient metter siecten van der pesten besmet te wesene, sullen de selve medecynen oft chirurgynen

't selve schuldich wesen den gecommiteerden totter pesten t'adverteren om voorts dan geprocedeert te moghen worden achtervolgende de voorgaende ordonnantie op 't stuck van der pesten eertyden geordonneert en gepubliceert, opte pene van 25 Carolus gulden eens, te bekeeren als vore, oft by gebreke van dien gebannen te worden, als vore.

7. Ende, want daer dagelyckx groote abuysen geschieden deur eenighe personen die hen vervoorderen ende onderwinden de siecke ende geïnfecteerde personen te willen cureren ende genesen, zynde nochtans daertoe onnut ende onbequaem waer deur de voors. siecke wort grootelyck verbreyt.

8. Is geordonnert, dat de personen die hen voortaan selen willen onderwinden den siecken ende geïnfecteerde personen metter pesten te meesteren ende cureren, selen moeten al eer sy henne exercitie selen moghen doen, hen by naem ende toenaem laten opteecken en by den keurmeesters oft hennen dienaar deser stadt, midtsgaders henne woonstede ende plaetse van haren huys, hoe langhe zy alhier gewoont hebben, op dat men onhenlieden practycke ende hare bequaemheyt alsulcken regard mach nemen als 't behoort, op de pene wie contrarie van desen sal bevonden worden gedaen te hebben van gebannen ende gegeesselt te werden ofte andersins gecorrigeert naer gelegentheyte van der saecken.

9. Item, soo haest de voors. siecke in eenich huys gecomen zal wesen ende yemandt daeraff bestaen ende sieck worden is, selen die van den huysgesin gehouden ende schuldich wesen van stonden ane ende sonder eenich vertreck vuyten selven huys aen de neerste stegie oft d'eerste verdiepinghe boven de poorte, dore oft inganck van den zelve, te stekene ende te hanghene eenen stroowisch van der lengten

van eender ellen, ende van der dickten van een mans erm, met dry banden gebonden, op de pene, soo waer des gebreck viele, te verbeuren by den man oft vrouwe van den huysse 20 Carolus guldenen, te bekeeren als vore oft andersins arbitralyck, gecorrigiert te worden.

10. Welcken stroowisch sal moeten blyven hanghen sonder in eenighen tyde afgedaen te moghen wordene ende sonder dat yemandt dien zal moghen minderen oft doen minderen sonder consent van den keurmeesters die dien nyet en sullen moghen toelaten af te doen voor den tyt van ses weken; ingevalle binnen den voors. huysse yemandt van der voors. siecten gestorven is, ende ingevalle daer nyemant en sterft maer daer vuytgaet oft vuytgedraghen wort, soo sal de voors. stroowisch voor alsulcken huys blyven hanghen den tyt van veerthien daghen.

11. Item, soo wanneer de selve sieckte in eenich huys ghecomen ende aldaer niemant gestorven oft wtgedraghen is, ende die van den huysgesinne daer wt scheyden ende vertrecken willen, soo sullen sy van stonden aene schuldich ende gehouden wesen aen alle de buytendeuren ende vuytgangen van den zelven huysse achter, voor ende ter syden te hanghen een maelslot ende 't selve huys toe te veteren met een yseren ketene ende hen vertreck alsdan den keurmeesters oft heure dienaers door eenighe hunne vrienden oft gebueren te doen verclaren, midtsgaders oock den dach wanneer de sieckte aldaer gecomen ende yemandt gestorven oft vuytgedraghen is, welcke keurmeesters alsdan daer oock een ander maelslot van buyten aenhanghen sullen, op datter niemant binnen middelen tyde in en come, ende den voors. dach op te teekenen omme daerna in 't verweren hun te moghen reguleren, opte pene van 12 Carolus

gulden te verbeuren, by den meester oft vrouwe van den huysse des in gebreke wesende, oft by den gebeuren oft vrient den last aenveert ende niet volbracht hebbende, te bekeeren als vore.

12. Gebiedende niettemin, dat de ghene die vuyt heuren huysse als boven vertrecken niet en gaen logeren in eenighe particuliere huysen binnen deser stadt, maer alleenlyck in gasthuysen ende plaetsen daertoe geordonneert, oft in eenighe huysen oft hoven buyten 's weechs leech staende, oft buyten der stadt met heure familie vertrecken, op de pene van 50 Carolus gulden te bekeeren als voren, oft ingevalle sy de selve pene nyet vervallen en connen, van een jaer vuyter stadt gebannen te wordene oft anderssints arbitralyck gecorrigeert te wordene.

13. Verbiedende oock eenen yegelycken yemandt van alsulcke persoonen vuyt infecte huysen comende, 't sy van buyten oft binnen deser stadt te ontfanghene oft te logerene, op gelycke pene.

14. Interdicerende oock eenen yegelycken hier yemandt van buyten den draeyboom in stadt te brenghene metter voors. siecten besmet zynde, wederomme in particuliere huysen te logeren oft in de gasthuysen, oft anderssints, op de pene van 50 gulden oft gebannen te wordene oft andersins arbitralyck gecorrigeert te wordene als vore, ordinerende den vrouwe van den gasthuysse ende andere des last hebbende, de zelve persoonen van buyten gebracht wordende niet t'ontfanghene ende den keurmeesters te wete te doen, soo wanneer daer yemandt van buyten contrarie deser ordonnantie gebrocht is, om die naervolgende der selver te corrigeren.

15. Van gelycken verbiedende oock eenen yegelycken eenighe meublen comende vuyt eenighe infecte huysen t'ontfanghene oft in te nemene, op de pene als voren.

16. Item, ten huysse daer yemant van der pesten gestorven is oft sieck leght ende als boven geslcten zynde ende sal men vermoghen eenighe vensteren aen de straten, ruyen, vlieten oft rivieren comeade oft respect nemende, in eenighe tyde van den daghe open te doen setten oft houden dan naer den twelf uren des nachts totten vier uren des morghens, verbiende oock eenighe vuylnisse wt de voors. vensteren te gieten oft te worpen, op de pene van 50 gulden oft anders arbitralycken gecorrigeert te wordene.

17. Item, dat men in gheenen huysen daer yemandt van der pesten gestorven is, eenich goet en zal moghen verweren oft roeren binnen den huysse, noch in de hoven oft plaetsen van den zelven huysse dan nae de ses weken dat de leste aldaer gestorven is, ende zy en hebben daertoe eerst oorloff ende consent van de keurmeesters, op de pene van 24 guldens, te bekeeren als voren.

18. Item, dat men nyemandt van de voors. siecte gestorven zynde, noch binnen noch buyten der kercken en zal moghen begraven, noch te grave draghen dan buytens tyt, te wetene van half Meerte tot Bamisse des morghens voor den vyf uren ende des avonts na der thienen, ende van Bamisse tot half Meerte des morghens voor den seven uren ende des avonts na den achten, verbiende alle Cellebroeders binnen den daghe, ende voor ende naer der voors. uren eenige lycken van de persoonen van der voors. sieckten gestorven wesende, ten grave te draghene, op arbitrale correctie van den Heere ende van der stadt, ende en selen oock de zelve Cellebroeders noch yemandt anders geene persoonen van de voors. sieckte cranck zynde by daghe moghen ten gasthuysse oft elders draghen achter straten dan binnen den selven uren als men de lycken als vore draghen mach, ende

als de gelegentheyf van der saecken sulcx eyscht dat se, by daghe moeten verdraghen worden, sullen twee personen vyff oft ses passen doen voor d'ander, & achter de personen die de siecken draghen gaen, ende zal die voorgaet de personen opter straten staende, adverteren dat se vertrecken ende vuyte wege gaen.

19. Item, dat nyemandt wie hy zy eenighe mans oft vrouwen, oudt of jonck van der pesten gestorven zynde en sal moghen lycken, kisten oft te grave draghen in 't heymelyck oft openbaer dan alleenlyck de Cellebroeders oft Swerte susters, op de pene ende te bekeeren als voren.

20. Verbiedende niet te min den voors. pestmeesters, Cellebroeders, Swerte susters oft andere personen die de voors. visitatie van de personen sullen doen, te verkeerem onder het volck oft by eenighe andere siecken te gaene dan die mette voors. sieckte besmet syn, op de pene van 12 guldenen te bekeeren als voren.

21. De personen geordineert ende geadmitteert om de siecken t'assisteren, huysen te reynighen ende diergelycke te doene, die men noempt schrobbers oft schrobsters, sullen schuldich zyn te draghen, de mans ende vrouwen een witte roede, op de pene van vyftich gulden eens, oft arbitralyck gecorrigeert te wordene by gheesselinghe oft by bannissement oft anderssints naer gelegentheyf van der saecken.

22. Verbiedende voorts eenen yegelycken voortane ende duerende desen weecken tyde, oude cleederen oft ouden huysraet inne te coopene oft oock daeraff wtroep te houdene, 't ware van executiën, sterfhuyzen oft eenighe andere ende al waren de selve begonst, sal men die schuldich zyn op te houdene, noch oock opte Luysmerct oft Vrydaechs merct oft

elders niet met oude cleeren oft ouden huysraet voort te staene, die voort te hanghene in eenigher manieren op de verbeurte van de goeden die se gecocht, mede voorts gestaen oft wtroep respectie gehouden hebben, te bekeeren als vore ende noch arbitralyck gecorrigeert te wordene, by bannissementen oft anderssins, naer gelegentheyten van der saecken.

23. Insgelycx, eenighe scholen daer kinderen comen leeren, te houdene oft syne kinderen ter scholen te laten gane, op de pene van 12 guldenen oft anderssins arbitralyck gecorrigeert te wordene, naer gelegentheyten van der saecken ende dit al totter tyt, dat anders naer veranderinghe des tyts ende gelegentheyten der saecken sal wesen geordineert.

24. Item, dat niemant hier in der stadt en bringhe eenighe botere, case, melck, eyeren, fruyt, victualie, provande, goet, ware oft coopmanschap om te vercoopen oft anderssins wt eenighe huysen daer de voors. sieckte is oft binnen de ses weken geweest is, opt verbeurte van den zelven goeden, ende op de pene van vyftich guldenen, te bekeeren als boven oft anderssins arbitralyck gecorrigeert te worden, naer gelegentheyten van der saecken.

25. Item, dat alle persoonen binnen der stadt woonende die buyten gaen schrobben oft by den siecken van der pesten converseren oft gaen, van nu voortane sullen blyven buyten der stadt, sonder daer weder in te moghen comen, geduerende desen weecken tyt, op de pene van een jaer lanck gebannen te zyne wter stadt ende voorts op de correctie van den Heere ende van der stadt.

26. Item, dat gheen schrobber, 't zy mans oft vrouwen oft eenighe andere persoonen, quacsalvers, pockmeesters die buyten der stadt wonen ende geschrobt hebben oft by den siecken van der voors. pesten

geweest hebben, binnen deser stadt en zelen moghen comen, maer daer buyten moeten blyven geduerende desen weecken tyt, op de pene van een jaer wter stadt als vore gebannen te zyne, ende voorts op de correctie van den Heeren ende van der stadt als voren.

27. Item, omme alle stancken, vuylicheden ende quade reucken te verhoedene, die de voors. sieckte soude moghen causeren, stercken oft doen verbreyden, soo gebiedt men, van wegen als boven dat een yegelyck zyn gote voor zyn huysinghe over ander dach oft des heylich avonts alsser heyliche daghen in de weke comen, sal moeten doen ruymen van slyck ende vuylnisse, ende die doen reynighen, doorsteken ende schoonmaken, met water, bessemen ende anderssins ende voor op heuren gerechte vuylnis hoop vergaderen, sulcx dat daer gheenen stanck deur en come ende het water zynen ganck hebben mach, op de pene van dry Carolus guldenen, te bekeeren als voren, ende die boven woont zal eerst moeten beghinnen ende soo vervolghen ten eynde van der straten toe, op gelycke pene soo wie daerinne gebreckelyck viele, dwelck zy sullen moeten doen oft doen doen een ure voor de poort tyde oft des avonts, maer niet eer op gelycke pene.

28. Item, dat niemant eenighe doode honden, catten, hoenderen oft andere pryen, insgelyckx de barbiers het bloet dat zy in heur beckens hebben en selen moghen worpen opter straeten oft in eenighe ruyen, vesten oft vlieten deser stadt, maer de selve moeten werpen opte vuylnis kerren, oft in zynen hof, in d'eerde steken, dat oock barbiers het bloet in den beckens duerende desen weecken tyt niet en selen moghen voor haer doren setten, op de pene ende te bekeeren als vore.

29. Item, de dryvers van de voors. vuylnis kerren zullen gehouden wesen in 't omryden goede toesicht te nemene dat zy gheen doode pryen oft ander stinkende goet oft ander vuylnisse en laten ligghen opter straeten oft onder wegen, maer al 't selve moeten opnemen, laeyen ende wech voeren ter behoorlycker plaetsen, op de pene van arbitraelyck daeraff gecorrigeert te wordene.

30. Item, dat gheen vleeschouwers, slaggers oft andere geenderhande bloet van den beesten die geslagen syn, met tobben oft anderssins en sullen moghen wtgieten oft wtzaghen aen 't pensgat oft anders by daghe, maer alleenlyck des morgens ende des avonts ten tyde voers. dat de poortclocke luydende is, ende oock gheen bloet langher moghen hebben oft bewaeren in tobben oft anderssins dan zy in den daghe vergadert sullen hebben, selen sy ten selven daghe des avonts oft des anderen daeghs 's morgens ten tyde ende ure voers. moeten wtdraghen ende wtgieten ende 't gene zy in den nacht sullen hebben vergadert, sullen zy des morgens oft 's avonts daernaer moeten wech doen, sonder 't selve langher te moghen bewaeren, op de pene van ses Carolus guldenen, te verbeuren by den meester oft vrouwe daer sulcx gebeurde, te bekeeren als vore.

31. Item, dat nyemandt wie hy sy, vleeschouwer, pensvrouwe oft andere hen en pyne oft en voordere eenighe dermen, pensen oft moocken van eenigerhande beesten op te snyden, reynighen oft de vuylicheyt daeraff vuyt te worpen oft te doen oft laten op snyden, reynighen oft wtwerpen binnen heuren huysse oft voor den dore opter straeten, noch elders binnen deser stadt dan, alleene ter plaetsen daertoe geordinneert, te wetene aen 't pensgat, achtervolgende d'oude ordinantie, gepubliceert in den jare 1500 ende drye ende op de pene daerinne begrepen

ende de buyten vleeschouwers die binnen der stadt syn woonende, buyten der naesten poorten daer sy woonen ende de selve vuylicheyf aldaer doen dolven ende graven.

32. Item, dat nyemant voortane wye hy sy, backere, brouwere oft ander en sal moghen houden oft opvoeden ergens binnen de mueren deser stadt, eenighe verckenen, achter straeten dryven, stouwen, houden oft laten gaen, ten waere opter Verckenmerckt om aldaer te vercoopene, de welcke dan stracx door den cortsten wech gedreven sullen moeten worden ende die er onvercocht blyven, de merct gedaen synde, sal men oock terstont stracx door den cortsten wech wederomme ter naester poorte wt moeten stouwen sonder die onder wegen te laten wroeten in goten, vuylnishoopen oft anderssins, al op de verbeurte van den voors. verckenen, te bekeeren als vore.

33. Item, dat nyemandt eenighe gansen, eynden, reygers, putoirs, quackelen, lepelereen oft diergelycke gevoghelte daer stanck aff compt, noch oock conynen binnen de mueren deser stadt en sal moghen op houden, opsetten oft opvoeden, wtgenomen de pouliers die hen sullen schuldich wesen te reguleren nae d'ouder gewoonten.

34. Verbiedende oock allen obbelyvercoopers, soo zy in alle huysen gaen ende onder sulcken decksel ende by sulcke persoonen de sieckte souden moghen voorts gedraghen worden, dat se geduerende desen weecken tyt, ende tot dat anders sal wesen geordonneert, emmers des avonts oft des nachts nae de poortclocken, met gheen oblyen om en gaen oft en vercoopen, op de pene van 12 Carolus guldenen oft arbitraelyck by banissementen oft anderssins gecorrigiert te wordene.

(Ord. Bk. D. 1576-1589. Fo 146.)

9 octobre.

*Instructions pour les éclusiers
pour nettoyer les canaux de la ville par l'action
de la marée.*

Alsoo, de haestige siecte dagelicx (Godt betert) meer & meer is voertgaende & dat sulcx M. H. B. & S. daerinne willende versien naer heur vermoghen, gerade vinden dat men de ruyen ende wateren binnen dese stadt zoo dikwijls als 't mogelyck is verlat. Soo eest, dat de voirs. H. B. & Sc. geordonneert hebben & ordonneren midts desen, alle de spuymeesters deser stadt van dat zy metten yersten getyde & alle andere navolgende geduerende den tyt van veerthien daeghen in 't vloyen optrecken zelen alle de voirs. spuyen & de zelve laten openstaen tot dat het hoochste water is & soo wanneer dat het water zal ten synen leechsten, selen de voirs. spuymeesters als dan hunne spuyen wederom sluyten & ten leechsten water de zelve op trecken & met alder vlieticheynt het water laten afloopen om de ruyen te spoelen schueren & zuyveren.

Ordonnerende den Tresoriers & Rentmeesters, 't selve over sulcx te doen effectueren & met Willem Dickbier, molder in den watermoelen op St Jansbrugghe te overcomen, in respecte van de voirs. vierthien daeghen van den interest, die hy ten aensien van zynere pachtinge middelre tyt zoude mogen geraecken te lydene, by dat hy duer het afflaten van den voirs. wateren nyet en sal connen gemaelen.

Aldus gedaen den 9sten Octobris 1578.

Onder^t Hoboken.

(C. A. Bk. Tres. 1578-1585. Fo 20.)

Comptes de la ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 119vo. Medecynen in tyde van Pest : Laureys Honart, pestmeester 60 Lb. voer 1/2 j. gagie versch. St Jansmisse '78; Id. 1/2 j. gagie versch. Kersmisse '78.

F^o 120. Niclaes de Backere, chirurgyn van der peste : 120 Lb. 1 jaer gagie vervallen St Martensmisse 1578. Id. 240 Lb. 2 jaer gagie vervallen 4 November '76 & '77.

Jacob Jans^{so} : 50 Lb. 1 jaer gagie voor sluyten & onstluyten van de geïnfecteerde huizen.

F^o 121. Vroedevrouwen : Catlyne Snoeys, vroedevrouwe in tyde van Pest : 40 Lb. a. voer 2 jaer gagie, verv. 10 May '77 en '78.

Margriete Swallens, id., 20 Lb. a. Een jaer gagie verv. 24 Novembris '77.

F^o 138vo. (Cleedinge.) Medecynen in tyde van de pest : Nyet.

Vroedevrouwen : Margriete Swallens, tabbaertlaecken '77 : 10 Lb.

F^o 238vo. Mter. Gheert van Bergen, deser stadt medecyn de somme van 25 Lb. hem by acte der weth, in date van 29 Aprilis 1578 toegevueght voor een preservatif.

Symon de Cock ende andere arbeyders, voor den arbeyt by hem gedaen in 't stocken van de pecktonnen, in de Lepelstraete ende Preekheerstraete, tegen de contagieuse sieckte, by acte van ultima Junii 1578... 4 Lb. 10 Sc.

1579. — 26 janvier.

*Requête de Maître Hans van Godthem,
Maître de la peste. Sa nomination à cet office.*

Op de requeste van Mr. Hans van Gothem, pestmeestere. M. H. B. & Sc. der stadt van Antwerpen, hebben den remonstrant het pestmeesterschap in dese geruert by provisien gegunt, voer eenen jaer, bynnen welcken tyt men sal mogen bemercken den dienst by den Remonstrant te doene & als dan sulcx mogen doen blycken dat hy sal worden gecontinueert onder gagien oft anderssins zoo M. H. zelen vinden te behoirene.

Actum 26 Januari 1579. Ond^t Martini.

Op den 21 Martii 1579. Zoo heeft de voirs. suppliant den behoircken eedt gedaen in handen van M. H. B. & Sc. volgende het dispositieff van der appostille hier boven in de marge gestelt. Ond^t Hiefelt.

Op eene andere requeste.

Gemerckt de suppliant, by provisien hem heeft geemployeert & gedient als pestmeestere zonder gagie. Soo hebben M. H. B. & Sc. deser stadt den selven suppliant gegunt & geadmitteert om in plaetse van Mr. Andries, overleden pestmeestere te zyne pestmeestere, onder de gagie & emolumenten daertoe staende, midts doende den behoorlycken eedt & hem regulerende achtervolgende d'ordonnantie.

Actum 15 Juny 1579. Ond^t Van Uffele.

(C. A. Bk. Tres. 1578-1585. Fo 73 vo.)

6 avril.

*Instructions pour l'enlèvement du fumier,
par crainte de contagion.*

Mest, op de straeten alhier vergaedert, door dien dat de buytenlieden binnen dese stadt groote menigte

van vee & andere beesten gevlucht hebben, moet weggevuert worden, vuyt vreesse van door de contagieuse sieckte geïnfecteert te worden, binnen den tyt van 6 dagen, op pene dat de moesmeyer het sal doen wegh vueren voor syn proffyt & men sal hem geene stoornisse mogen doen, op pene van arbitraele correctie.

(Ord. Bk. D. 1576-1589. Fo 187.)

2 septembre.

Art. I. *Les ordures ménagères non enlevées par les boueurs peuvent être enlevées par tout le monde.*

Art. II. *Obligation pour chacun de se conformer à l'ordonnance du 15 septembre 1578.*

Art. 1. Slyck door de moesmeyers op straet gelaeten mag door iedereen aengeslaegen worden.

Art. II. Haestige sieckte : iedereen moet hem reguleren naer de ordonnantie van 15 September 1578.

(Ord. Bk. D. 1576-1589. Fo 208.)

17 septembre.

Gratification à Maître Geerdts vanden Berge pour son remède préservatif.

Geordonneert, dat men Meester Geerdts vanden Berge sal geven de somme van hondert guldenen eens, ende dat in recompense van de preservatieven ende goeden raedt den Heeren gepresenteert ende den borgers deser stadt in apteken geprepareert.

(C. A. Bk. 1577-1584. Imprimé in Arch. Bl. XVI, p. 38.
Reproduit par BROECKX, in GALERIE MÉDICALE ANVERSOISE, p. 17.)

10 septembre.

Apostille sur la requête de Maître Joris van Steenbeke, demandant la place de Maître de la Peste après le décès de Maître Nicolas de Backere.

Appostille op de requeste van Mr. Jooris van Steenbeke, pestmeestere.

M. H. B. & Sc. hebben den remonstrant gegunt & gegeven het ordinaris pestmeesterschap deser stadt, in plaetse van wylen Mr. Niclaes de Backere, metten gagien & wedden daer toe staende & midts doende den behoirlycken eedt.

Actum 10e Septembris 1579. Ond^t Hoboken.

Welcken achtervolgende, heeft de voirs. suppliant den behoorlycken eedt gedaen.

Actum 15 Septembris 1579. Ond^t van Uffele.

(C. A. Bk. Tres. 1578-1585. Fo 74.)

Comptes de la ville (Honoraires médicaux, etc.).

F^o 149vo. Medecynen in tyde van de peste : Laureys Honaerts, pestmeester. 60 Lb. 1/2 jaer gagie verv. St Jansmisse '79. Id. 1/2 j. gagien verv. Kersmisse '79.

De Wwe van Mr Niclaes de Backere, 100 Lb. a. voor 10 maenden gagie, sedert Martini '78 tot 12 Septembris '79 als hy stierf.

Andries Rosseau, pestmeester, 120 Lb. a. voor 1 jaer gagie verv. Kersmis 1577; Id. j. gagie verv. Kersmis 1578. De Wwe & erfgenaemen van Andries Rosseau, 60 Lb. a. voor 1/2 j. gagie versch. 24 Junii 1579 daer hy den 3 Junii 1579 stierf.

F^o 150vo. Jacob Jans^{se} Sluyter, 50 Lb.; Id. 50 Lb. Jan van Eelen, sluyter. Id.

F° 152. Vroedevrouwen : Catlyne Snoys die gaet in de peste, 20 Lb. 1 jaer, Margriet Swallens, id.; Engel Stuyck, id.

F° 177. (Cleeedinge.) Vroedevrouwen : in tyde van pest. (*ut suprâ.*)

F° 282vo. Mter Geeraert van Bergen, gesw. stadt medecyn ter saecken ende in recompense van een preservatieff by hem tegen de haestige sieckte gemaect etc. (Apost. coll. 22 Juny 1579.) ... 25 Lb. A.

F° 283. Mter Geert van Bergen, gesw. deser stadt medecyn, in recompense van alsulcke preservatieve remedien als hy niet alleen den wethouderen geexhibeert ende gegeven maer oock den borgeren ende ingeseten alhier in de apteken geprepareert ende bereyt heeft tegen de contagieuse siekten, By acte van 16 Septembris 1579 ... 100 Lb. A.

1580. — 28 janvier.

*Nomination de Dierick Goris,
comme Maître de la peste.*

Daer nae, es by M. H. voers. gehoort hebbende het rapport van den Tresoriers & Rentmeester, Dierick Goris, geadmitteert om in plaetse van den afflyvighen deser stadt pestmeesters, te wesen ordinaris pestmeestere deser stadt, op de gagien & emolumenten van oudts daer toe staende, midts doende den eedt desen aengaende gerequireert.

Actum 28 Januari 1580. Ond^t van Uffele, et juravit 1 Februari daer naer, ond^t de Moy.

(C. A. Bk. Tres. 1578-1585. Fo 73.)

2 mai.

Décision du Magistrat portant le projet d'édifier dans la « Nouvelle Ville » un bâtiment destiné à recueillir les pestiférés.

Mynne Heeren de Wethouders ende die van den Maendaeghschen Raedt. geleth hebbende op den dagelycxen noodt, voortcomende door de siecten, soo van de peste als andere, daarmede de godtshuysen ende gasthuysen seer beswaert syn, hebben geordineert den Gedeputeerde tot het beneficieren van de geestelycke goeden dat sy selen doen maecken, in de Nieuwe stadt alhier, seker huysinge om daerinne t'ontfangen die gene die met de peste besmet selen syn, van sulcke groote comoditeyt ende tot sulcken plaetse als sy met advys van de Policymeesters deser stadt selen bevinden te behooren, ende dat ten laste van de geestelycke goeden.

(C. A. Bk. 1577-1583. Imprimé in Arch. Bl. XVII, p. 313.)

12 juin.

Ample ordonnance de la Ville visant les précautions à prendre en vue de combattre la peste. Elle est subdivisée en 40 articles, marqués en marge. Le texte est celui de l'ordonnance du 16 septembre 1578. Certains articles ont été subdivisés d'une autre façon, ce qui a fait augmenter leur nombre. Cette ordonnance a été imprimée. (D'après une indication trouvée dans : STICKER, G., Abhandlungen aus der Seuchengeschichte und Seuchenlehre, Giesen, 1908-1910. I Band. Die Pest, p. 423; Nachweise.)

(Ord. Bk. D. 1576-1589. Pp. 255 à 266.)

6 septembre.

Requête de Maître Hans van Cothem, résignant son office de Maître de la Peste et demandant de désigner Maître Hans Michielssens comme son successeur.

Gheeft te kennen Mr Hans Van Cothem, gesworen pestmeester deser stadt, hoe dat om gelegentheyt zynder affairen des noots voorderende hem van hier op ander plaetse met den woon te begeben, soo dat der stadt zyns diensts op dit pas nyet meer sal connen genyeten, doch gezien desen zaecke huer alsoo begeeft is hy hertelyck dat de stadt hier deur nyet geinteresseert zal worden, overmits zy boven ander steden met loffelycke mannen in de cuere der peste voorsien is, gelyk hy dan boven al acht te zyn Mr Hans Michielssens, woonende in 't Beddestraetken, den welcken hem in desen tyt wel heeft gebruyckt ende van den welcken oick schoone & notabele curen geschiet zyn, van de welke de stadt haer in myne plaetse can laeten bedienen, Ende nu aengezien het scheidende zoowel als het vergaderen met behoorlycke middelen behoort te geschieden & dat een getrouwen dienaar van eenen oprechten Heeren tot zyne verbeteringe wel eer gevoordert & gepromoveert dan tot zyne schade & achterdeel opgehouden behoort te worden, soo eest, dat hy suppliant den voors. Hans Michielssens zyne plaetse is promoverende dat Uwen E. hem suppliant tot recompense zyns getrouwen dienst gelieven wille een eerlycke paspoert & affscheyt zynen getrouwen dienste attestierende, & allesints den zelve promoverende onder den stadtzegel in forma te verleenen & te geven, dwelck doende &ca. Mr Hans van Cothem.

Advuyse van de T. & Rtm omme &ca.

Actum 6° Septembris 1580. Hoboken.

De policymeesters noyt clacht gehoort hebbende over den suppliant, maer dat hy altoes loffelyck heeft gedient, dunckt onder correctie dat men den selven soude moghen verleenen paspoert & attestatie by hem versocht. Actum 7° Septembris 1580. Blyhoofft.

M. H. B. B. & S. S. conformeren hen met den advyse van de policymeesters, ordonneren dyen volgende den secretarissen den suppliant te expedieren behoorlycke paspoert, actum volgende syn versoeck. Actum 8° Septembris 1580. Uffele.

(Req. Bk. 1580. Fo 89.)

6 septembre.

*Requête de Maître Hans Michielssens demandant
d'être admis comme Maître de la Peste.*

Gheeft te kennen Mr Hans Michielssens, chirurgyn & pestmeester dwelck hy in diversche steden & plaetsen & oock in deser, den tyt van 10 oft 12 jaeren gebruyckt & geexerceert heeft, alwaer hy suppliant vele schoone & notabele curen zoe wel aen de armen om Godtswille als den rycken om redelycken loon gedaen heeft, gelyck 't selve al notoir is & met attestatie van diversche looffweerdige persoonen Uwen Ed. blycken zal, nu Eest soo, dat de remonstrant verstaet dat Mr Hans Van Goethem deser stadt gesworen pestmeester om seckere zyne affairen van hier te vertrecken, bidt daeromme dat Uwen Ed. gelieve den suppliant gerecommandeert te houden & te assumeren tot het vacant pestmeesterschap onder de gagien & emolumenten daertoe staende in plaetse van voors. Cothem. Dwelck doende &ca. M. Jan Michielssens.

Advys van de T. T. & cuermeesters & Policymeesters deser stadt omme &ca. 6^e Septembris 1580. Hoboken.

M. H. H. B. B. & S. S. gezien hebbende 't advys van de policymeesters & d'attestation hier voren gestelt, hebben den suppliant geadmitteert & admitteren midts desen om te wesen pestmeester in dese stadt in plaetse van Mr Hans Van Gothem, midts doende den eedt daertoe staende & hem regulerende naer volgende de ordonnantien.

Actum 9e Septembris 1580. Uffele.

(Req. Bk. 1580. Fo 90 vo.)

6 septembre

Apostille marquée sur la requête de Maître Hans Michielssens, Maître de la Peste. Sa nomination à cet office.

Appostille op de requeste van Hans Michielssens, pestmeestere.

Advys van den Cuermeesters & Policymeesters deser stadt om &ca...

Actum den 6sten Septembris 1580. Ond^t Hoboken.

Gesien d'attestation hier onder gestelt & oyck anderssints van des experientie & bequaemheyt des suppliants geïnformeert & onderricht zynde, dunckt den Policymeesters onder correctie dat men den suppliant zoude moghen gonnen het pestmeesterschap, in desen versocht, onder de gagien daer toe staende.

Actum 8 Augusti 1580. Ond^t Blyhooft.

M. H. B. & Sc. gezien hebbende d'advys van den Policymeesters & d'attestation hier boven gestelt, hebben den suppliant geadmitteert & admitteren midts desen om te wesen pestmeester deser stadt, in plaetse

van Mr. Hans van Goethem, midts doende den eedt daertoe staende, ende hem regulerende navolgende d'ordonnantie.

Actum 9 Septembris 1580. Ond^t Van Uffele.

Op heden datum van desen, heeft de voirs. suppliant gedaen den behoirlycken eedt achtervolgende d'appostille voers.

Actum 10 Septembris 1580. Ond^t Blyhooft.

(C. A. Bk. Tres. 1578-1585. Fo 91 vo.)

6 octobre.

*Apostille placée sur la requête de Cornelis Pollin,
inspecteur de la Peste.*

Appostille op de requeste van Cornelis Pollin, toesiender van de peste, sy gestelt in handen van de policymeesters om hen advys gehadt, voers geordonneert te wordene naer behoiren.

Actum. 6 Octobris 1580. Ond^t Martini.

De policymeesters hebbende hen geïnformeert op de bequaemheyte der suppliants, dunct onder correctie, dat men den zelven zoude mogen by provisien surrogeren in plaetse van Jacob Janssens, hier inne gementionneert, om te wesen gecommiteerde totter peste, onder de gagie daertoe staende. Ond^t Blyhoeft.

M. B. H. & Sc. voirs. gesien hebbende het voirs. advys conformeren hen metten zelven.

Actum den 22 Octobris 1580. Ond^t Hoboken.

(C. A. Bk. Tres. 1578-1585. Fo 109.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.) En annexe, l'ordre de payement et la spécification des maisons cadennassées par Lambert Platvoet, serrurier juré de la Ville. (Cette dernière pièce est

extraite du Registre factice : « Pesthuizen & Pestzieken », déposé aux Archives de la ville d'Anvers.)

F^o 153. Medecynen in tyde van peste : Laureys Honaert, pestmeester, 120 Lb.

Joris van Steenbeke, pestmeester, 1 jaer gagien, verschenen XV Sept. 1580, 120 Lb.

Hans van Goethem, een jaer gagie, verschenen 15 Juni 1580, 120 Lb.

Den selven 30 Lb. voor 3 maenden gagie, als van dienst gescheiden 15 Sept. 1580.

Jacob Janss^o, toesiender en sluyter, 50 Lb. voor een jaer gagie, versch. St Jansmis 1580.

Jan van Eelen, toesiender en sluyter, 75 Lb. voor 3 halve jaeren gagie, versch. 3 Meert 1581.

F^o 145°. Vroedvrouwen : Cathlyne Snoeys, 20 Lb. Engel Stuycx, 20 Lb.

F^o 163°. (Cleedinge). Medecynen in tyde van peste. Nyet.

Vroedvrouwen : Cathlyne Snoeys en Engel Stuycx voor 1580 : elck 10 Lb. A.

Annexe.

Peeter Panhuys, rentmeester generael, ghy sult van van stadtwegen betaelen aen Lambrecht Platvoet, deser stadt sloetmaecker, de somme van eenentseventich guldenen ende acht stuvers, hem competerende ter zaecken van het sluyten ende ontsluyten van een hondert negenthien geïnfectedeerde huysen, elck huys gerekent tot tweelff stuvers, gelyck hy van oudts gehadt, by hem gesloten zedert den 18^{en} April '79 totten lesten Januarii anno '80 volgende de geverificeerde specificatie daeraff zynde, ende midts by u overbrengende dese jegenwoordige de voers. specifi-

catie ende quitancie sal u dese somme in vuytgheven passeren.

Actum den 24 Februarii 1580.

(get.) Cornelis Pruenen.

J. Van Steenwinckel

(*Au verso, on lit :*)

Ick Lambrecht Platvoet bekenne ontfangen te hebben van den rentmeester generael der stadt van Antwerpen, de somme van eenentzeventich gulden ende acht stuvers, vuyt saecken over d'ander zyde geruert es, t'oirconden deser, geteekent den 25^{en} Februarii '80.

Lambrecht Platvoet.

Lambrecht Platvoet van het sluyten van de geïnfecteerde huysen zedert 18 van April 1579 tot ultima Januarii daernaer 1580.

Spesificatyne van de geïnfecteerde huysen dye ick, Lambrecht Platvoet, slotmaecker deser stadt van Antwerpen, hebbe ghesloten van der voers. stadt weeghen zeedert den 18 April 79 tot den 31^{en} January 1580 daernaer, ende dat in der manieren ende soo hiernaer volcht :

Den 18 April,
by billet van den keurmeester Monsdaele ende is open gedaen
29 Mey 1579.

In den iersten, een huys ghesloten in de Korte Beukelers straet, genaemt den Cleyne Horologie, teghen over den Nacht, met . 1 slot.

18 April,
by billet van Monsdale voers. in dato
25 Mey 1579.

Noch een huys ghesloten, by Sint Jakopskerke, in den hof van Sint Jakop, met 1 slot.

21 April,
by billet van Monsdale,
2 Juni 1579.

Noch een huys ghesloten, in den Keyserstraet, alder naest het Papa-gaeyken, met 1 slot.

10 Mey,
by billet als vore
14 Juni 1579.	Noch een huys ghesloten, den
10 Mey, by meester Marten den
stadtgrofsmyt, met 1 slot.
11 Mey,
by billet van Monsdale,
cuermeeester,
15 Mey 1579.	Noch een huys ghesloten, in
d'Everecht straet, naest het Ket-
spel, met 1 slot.
15 Mey,
idem, 28 Junii 1579.	Noch een huys ghesloten, in
d'Everecht straet, het huys van
Kornelys Florys, met 1 slot.
23 Mey,
by billet van den
Cuermeeester Monsdale,
23 Junii 1579.	Noch een huys ghesloten op
de Vrydaechs merckt, het derde
huys tegenover het Vlyes straet-
ken, met 1 slot.
Den 2 Junii,
by billet van Monsdale,
6 Julii 1579.	Noch een huys ghesloten op de
Vrydaechs merckt in 't Wyt Peer-
deken, met 1 slot.
Den 2 Junyus,
by billet van Monsdale,
19 Julii 1579.	Noch een huys ghesloten, op den
kleynen Kawenberck, tegen over
de Dry Linden, met 1 slot.
Den 2 Junyus,
by billet van Monsdale,
2 Julii 1579.	Noch eenen kelder ghesloten, op
de groote Merckt, onder den Arent,
met 1 slot.
18 Junyus,
idem, 20 Julii 1579.	Noch een huys ghesloten, in de
Lange Rydderstraet, in den Hoorne
ganck, met 1 slot.
23 Junyus,
idem, 1 Septembris 1579.	Noch een huys ghesloten, by
d'Ossemerkt, in de Gulde Hant,
met 1 slot.
28 Junyus,
by billet onderteekent
Mondale.	Noch een huys ghesloten op d'Os-
semerkt, in den Schilt van Enge-
lant, met 1 slot.

15 Julius, per billet van Monsdale, 27 Augustus 1579.	Noch een huys ghesloten, in Sint Anna Straet, in 't Lammeken, met 1 slot.
16 Julyus, by billet geteekent 26 Augustus 1579.	Noch een huys ghesloten, in de Lange Nywstraet, tegen over de Hant Godts, met 1 slot.
20 Julyus, per billet van Monsdale, 3 September 1579.	Noch een huys ghesloten, by Sint Joris poort in Retorystraet, met 1 slot.
20 Julyus, per billet van Monsdale.	Noch een huys ghesloten, in d'Eyckstraetken, tot den medesyn, tegenover de Lombaerde, met 1 slot.
2 $\frac{1}{2}$ Julyus, per billet van Monsdale, 10 September 1579.	Noch een huys ghesloten, by de Vysmerckt, naest den Reeghen- boech, met 1 slot.
27 Julyus, idem, 23 November 1579.	Noch een huys ghesloten, in de Venusstraet, naest de Brancuyp, met 1 slot.
28 Julyus, per billet van Monsdale, 9 September 1579.	Noch een huys ghesloten, in de Nywstraet, in den Pellegrym, met 1 slot.
2 Augustus, idem, 31 Augustus 1579.	Noch een huys ghesloten, in de Leepelstraet, in de Peerdekens- ganck, met 1 slot.
4 Augustus, per billet van Monsdale, 31 Augustus 1579.	Noch een huys ghesloten, by 't Byerhoot, in den Eenhoeren, met 1 slot.
5 Augustus, idem, 27 September 1579.	Noch een huys ghesloten, op de Hoymerckt, in den Eenhoeren, met 1 slot.
8 Augustus, by billet van Monsdale.	Noch een huys ghesloten, op den Roeygier, het tweede huys naest Scotelken, met. 1 slot.

12 Augustus,
by billet van Monsdale,
5 October 1579.

Noch een huys ghesloten, in de
Rydderstraet, in den Horne ganck,
met 1 slot.

16 Augustus,
by billet van Monsdale,
1° October 1579.

Noch een huys ghesloten, in de
Vlierstede, in eenen ganck naest de
Gulde Tralve, met 1 slot.

16 Augustus,
idem, 28 September 1579.

Noch een huys ghesloten, in de
Lange Rydderstraet, tot Hans Ber-
tels, met 1 slot.

17 Augustus,
by billet van Monsdale,
28 September 1579.

Noch een huys ghesloten, in de
Roose straet, in den Aentrecker,
met 1 slot.

21 Augustus,
idem, 3 October 1579.

Noch een huys ghesloten, in de
Vlyerstede, aen d'eynde aen den
bornput, met 1 slot.

22 Augustus,
by billet van Monsdale.

Noch een huys ghesloten, op de
Luysemerckt, in den Rollewagen,
met 1 slot.

26 Augustus,
idem.

Noch een camer ghesloten, op
de Luysemerckt, in den Reeghen-
boech, met 1 slot.

28 Augustus,
idem.

Noch een huys ghesloten, in de
Schreynerckers straet, naest de
Dry Maelslotkens, met . . . 1 slot.

29 Augustus,
by billet van Monsdale,
3 October 1579.

Noch een huys ghesloten, tegen-
over Sint Andryeskercke, in de
Augustynen straete, naest Lamme-
ken, met 1 slot.

29 Augustus,
by billet van Monsdale,
10 October 1579.

Noch een huys ghesloten, in de
Lepel straet, in den achter ganck,
met 1 slot.

28 Augustus,
by billet van Monsdale,
11 October 1579.	Noch een huys ghesloten, in
't Meystraetken, in de Seeve Sterre,
met 1 slot.
28 Augustus,
idem, 19 November 1579.	Noch een huys ghesloten, op
den Dryhoeck, naest den Dansaert,
met 1 slot.
30 Augustus,
idem, 5 October 1579.	Noch een huys ghesloten, op
d'Ysere Wage, naest d'Answyck,
met 1 slot.
30 Augustus,
idem, 28 September 1579.	Noch een huys ghesloten, in de
Kammerstraet, in de Kleyn Fles,
met 1 slot.
3 September,
idem.	Noch een huys ghesloten, in de
Mey straet, in 't Meulen Yser,
met 1 slot.
4 September,
idem, 15 October 1579.	Noch een huys ghesloten, in de
Schuistraet, in de Santberck,
met 1 slot.
4 September,
idem, 11 October 1579.	Noch een huys ghesloten, op de
Mey Kaey, in den Veeder Sack,
met 1 slot.
5 September,
idem, 16 October 1579.	Noch een huys ghesloten, in de
Preecker straet, in 't Gulden Kruys,
met 1 slot.
5 September,
idem.	Noch een huys ghesloten, op de
Peerdemerckt, in eenen ganck,
naest den Roskam, met. . 1 slot.
5 September,
idem, 24 October 1579.	Noch een huys ghesloten, op
d'Ossemerckt, tot Pieter Sysens,
met 1 slot.
5 September,
by billet van Monsdale,
20 October 1579.	Noch een huys ghesloten, in Sint
Antheunys straet, in den Hollant-
sen Liest, met 1 slot.

5 September,
by billet van Monsdale,
20 October 1579.	Noch een huys ghesloten op
't Schelleken, tot Wyllem den heul-
dermaecker, met 1 slot.
9 September,
idem, 23 October 1579.	Noch een huys ghesloten, bij de
Vryderpoort tot den mandenmae-
cker, met. 1 slot.
5 September,
idem.	Noch een huys ghesloten, in de
Swartsuster straet, in de Dystel-
blom, met 1 slot.
9 September,
idem.	Noch een huys ghesloten, op
de Brabantse Korenmerckt, in de
Tapesiers pant, met. 1 slot.
16 September,
idem, 20 October 1579.	Noch een huys ghesloten, tot
den portier van de Kibberpoort,
met 1 slot.
17 September,
idem.	Noch een huys ghesloten in de
Sleutelstraet, tegenover de Borse,
met 1 slot.
18 September,
idem, 10 November 1579.	Noch een huys ghesloten, op den
hoeck van 't Sint Anna straet, in
't Kyddeurp, met. 1 slot.
18 September,
idem, 31 October 1579.	Noch een huys ghesloten, in den
wynckel by de Druyve, met 1 slot.
19 September,
by billet van Monsdale,
4 November 1579.	Noch een huys ghesloten, op
't Sant, in de Swaen, met 1 slot.
21 September,
idem, 7 November 1579.	Noch een camer ghesloten, op
't Schelleken, in de Poort, met 1 slot.
21 September,
idem, 3 November 1579.	Noch een huys ghesloten, op den
Paddegracht, tegenover de Katte
straet, met 1 slot.

23 September,
idem.	Noch een huys ghesloten, in de Korte Rydder straet, tegenover den Swaneganck, met 1 slot.
23 September,
idem, 5 November 1579.	Noch een huys ghesloten, in 't Kiddeurp, in den Kandleeeren ganck, met 1 slot.
24 September,
idem.	Noch een huys ghesloten, op d'Ossenmerckt, tegenover den Speelhof, met 1 slot.
27 September,
idem.	Noch een huys ghesloten, in 't Schuttershof straet, naest de groote poort, by 't Ketspel, met 1 slot.
28 September,
idem, 16 October 1579.	Noch een huys ghesloten, in Sint Antheunys straet, naest melckhuys, met 1 slot.
29 September,
idem.	Noch een huys ghesloten, in 't Schuttershof straet, naest Bylken, met 1 slot.
29 September,
idem, 10 November 1579.	Noch een huys ghesloten, in de Lepelstraet, op den anderen hoeck, by 't Kasteel, met 1 slot.
29 September,
by billet van Monsdale,
9 November 1579.	Noch een huys ghesloten, in Sinte Michgiels klooster, naest de brauerye in 't klooster, met 1 slot.
29 September,
by billet onderteekent
Blyhooff,
28 December 1579.	Noch een huys ghesloten, den 29 dach September op 't Ons Livrouen Kerckhof, in den Bybel, naest het Quartspel, met 1 slot.
29 September,
by billet van Monsdale,
9 November 1579.	Noch een huys ghesloten, in de Roose straet, in Sint Jakop, met 1 slot.

2 October,
idem, 21 October 1579.	Noch een huys ghesloten, in de
Kleere straet, tegenover het houte
schutsel, met 1 slot.
3 October,
idem, 18 November 1579.	Noch een huys ghesloten, aen
Kroenenbeurch, meester Joos, den
schalydeckers huys, met . . 1 slot.
3 October,
by billet geteeckent
Blyhooft,
7 December 1579.	Noch een huys ghesloten, in de
Bonte Mantel straet, in Liere,
met 1 slot.
3 October,
idem.	Noch een huys ghesloten, op de
Peerdemerckt, daer den drossaert
van Brabant in woont, met 1 slot.
3 October,
idem.	Noch een huys ghesloten, in
de Koeperstraet, in Melaenen,
met 1 slot.
Den 5 October,
idem.	Noch een huys ghesloten, by
de Borsse, naest den Ruster,
met 1 slot.
5 October,
by billet
van de Polliciemeesters.	Noch een huys ghesloten, van
Vinsent den kleermaecker, Sint
Jan straet, met. 1 slot.
5 October,
by billet van Monsdale,
17 November 1579.	Noch een huys ghesloten, in de
Nywstraet, de spuye, tot meester
Peeter den Kassyer, met . 1 slot.
5 October,
idem, 24 November 1579.	Noch een huys ghesloten, op de
Vrydaechs merckt, het huys ge-
naempt de Hoep, met . . . 1 slot.
6 October,
idem, 18 November 1579.	Noch een huys ghesloten, in de
Wynckel straet, in de Dystelblom,
met 1 slot.

9 October,
idem, 19 November 1579.	Noch een huys ghesloten, in de
Vleeshouers straet, Hans van den
Broeck, met 1 slot.
9 October,
idem, 25 November 1579.	Noch een huys ghesloten, in
't Sint Antheunys, in 't Brant Yser,
met 1 slot.
9 October,
idem, 9 November 1579.	Noch een huys ghesloten, in Sint
Antheunys straet, Heyndryck den
backer, met 1 slot.
11 October,
idem.	Noch een huys ghesloten, in de
Venusstraet, in de huysen van den
marckgraef, met 1 slot.
12 October,
by billet geteekent
Blyhooft,
27 November 1579.	Noch een huys ghesloten, den
12 October in 't Beddestraetken,
met 1 slot.
12 October,
by billet van Monsdale,
21 November 1579.	Noch een huys ghesloten, op de
Kattelyne vest, in den Aren, tot
den volder, met 1 slot.
14 October,
by billet van Blyhooft,
1 ^o December 1579.	Noch een camer ghesloten, in de
Meer in Sinte Sebastiaen, op de
Meerebrugge, met 1 slot.
16 October,
by billet van Monsdale,
19 November 1579.	Noch een huys ghesloten, in de
Meer, in Sint Janshooft, met 1 slot.
17 October,
idem.	Noch een huys ghesloten, op de
Luyse merckt, tegenover de Koppe
ganck, met 1 slot.
19 October,
by billet geteekent
Blyhooft,
18 December 1579.	Noch een huys ghesloten, in de
Spuystraet, tegenover den Passer,
met 1 slot.

19 October,
idem.	Noch een huys ghesloten, op de
Luysemerckt, tot den oucleerkoo-
per, met 1 slot.
22 October,
idem.	Noch een huys ghesloten, op
den cleynen Gordaert, achter den
Swaen, met. 1 slot.
22 October,
idem.	Noch een huys ghesloten, in de
Kammerstraet, in den Blauen Voet,
met 1 slot.
28 October,
idem.	Noch een huys ghesloten, op
't Vingerlynck, naest de Swaen,
met 1 slot.
3 November,
by billet onderteekent
Blyhooft,
19 November 1579.	Noch een huys ghesloten, in de
Korte Gasthuys straet, in 't Steent-
ken, met 1 slot.
4 November,
idem.	Noch een huys ghesloten, op
't Klein Kerckhof, in den Gulden
Leu, met 1 slot.
4 November,
by billet van Monsdale,
14 November 1579.	Noch een huys ghesloten, op
't Kleyn Kerckhof, in den Wytten
Engel, met 1 slot.
5 November,
by billet van Blyhooft,
10 Decembris 1579.	Noch een huys ghesloten, op de
Luyse merckt, tegenover de Swa-
nen Beurch, met. 1 slot.
12 November,
by billet van Monsdale,
29 December 1579.	Noch een huys ghesloten, in
Frans Schots ganck, in de Beuke-
lers straet, met 1 slot.
8 November,
idem.	Noch een huys ghesloten, oock in
Frans Schots ganck, in de Beuke-
lers straet, met 1 slot.

12 November,
by billet onderteekent
Blyhoofd,
20 December 1579.	Noch een huys ghesloten, in
't Beddestraetken, in Sinte Kris-
pyn, met 1 slot.
15 November,
idem.	Noch een huys ghesloten, op Ons
Lyvrouwen Kerckhof, in 't Quaert-
spel, met 1 slot.
16 November,
by billet onderteekent
Blyhoofd,
21 Januarii 1580.	Noch een huys ghesloten, in den
Koppeganck, naest den Vlyegen
stal, met 1 slot.
16 November,
by billet onderteekent
Blyhoofd,
3 Februarii 1580.	Noch een huys ghesloten, in
't Sweert Straetken, by d'Ysere
Wage, 't huys van Hans den san-
ger, met 1 slot.
17 November,
by billet van Monsdale,
22 December 1579.	Noch een huys ghesloten op
op d'Eymerreckt, tot den Kruynyer,
in den Vosjagher, tegenover het
Beddestraetken, met 1 slot.
17 November,
by billet onderteekent
Blyhoofd,
23 December 1579.	Noch een huys ghesloten, op Ons
Livrouen Kerckhof, onder den tho-
ren, tegen over de syelaken crae-
men, met. 1 slot.
17 November,
by billet
van de politiemeesters,
onderteekent Blyhoofd,
20 December 1579.	Noch een huys ghesloten, by
Sint-Jorys poort, naest de Dry
Papegaeykens, met. . . . 1 slot.
17 November,
by billet als vore,
12 Januarii 1580.	Noch een huys ghesloten, onder
aen de Roey poort, met . . 1 slot.
22 November,
idem, 4 Januarii 1580.	Noch een huys ghesloten, op de
Vrydaechs merck, in de Bonte
Koy, met. 1 slot.

28 November,
by billet als vore,
12 December 1579.	Noch een camer ghesloten, op de
Peedemerckt, naest den Speelhof,
met 1 slot.
30 November,
per billet onderteekent
Blyhooft,
20 Januarii 1580.	Noch een huys ghesloten, de
Sonne, op de Grootte merckt, naest
den Grooten Beer, met . . 1 slot.
30 November,
per billet onderteekent
Blyhooft,
13 Januarii 1580.	Noch een huys ghesloten in de
Corte Rydder straet, naest den
Ordinaelstoet, met 1 slot.
5 December,
idem, 20 Januarii 1580.	Noch een huys ghesloten, in
de Korte Vlyersteede, in 't Klaver-
blat, met 1 slot.
6 December,
by billet onderteekent
Blyhooft,
16 Januarii 1580.	Noch een huys ghesloten, in
't Kyddeurp, tegenover de Hoock-
setter, in 't Stopmes, met . 1 slot.
13 December,
by billet onderteekent
Blyhooft,
21 Januarii 1580.	Noch een huys ghesloten, aen de
Hoeypoort, het tweede huys aen
de straet, Berthelmeeus de Cre-
mer, met 1 slot.
14 December,
by billet als boven,
20 Januarii 1580.	Noch een huys ghesloten, in de
Meer, in de Dry Haesnoeten, tot
eenen cleermaker, met . . 1 slot.
30 December,
by billet onderteekent
Blyhooft.	Noch een huys ghesloten, op de
Lombaerde veste, in 't Saresyns-
hooft, met 1 slot.
20 Januaryus,
by billet
van de polliciemeesters,
30 Januarii 1580.	Noch een huys ghesloten, in
de Nyestadt by d'acksys, in de
stadt huysen, de Drye Croeskens,
met 1 slot.

26 Januaryus,
idem.

Noch een huys ghesloten, in
't Heylighen Geest Straetken, naest
den Gulden Rynck, met . . . 1 slot.

Noch een huys ghesloten, alder
naest de poort van Sinte Mich-
ghiels klooster, met . . . 1 slot.

Somma in als hondert negen-
thien huysen tot twelf stuyvers
elck huys, compt de somme van
71 gulden 8 stuyvers.

Ick, onderteekent, certificere dat
my gebleken is by diversche brief-
kens van de Polliciemeesters deser
stadt, dat Lambrecht Platvoet, de-
ser stadt slootmaker, heeft gesloten
de infecte huysen hiervore ver-
claert tot hondert negenthien toe
in getale sedert 18 April 1579 tot
ultima Januarii 1580 tot twelf stuy-
vers voir elck huys volgende den
ouden loon, compt de somme van
eenentseventich gulden acht stuy-
vers, in kennisse der waerheyt
hebbe dese onderteekent den 5e Fe-
bruarii anno 1580.

D. DE VOEN.

*Certificats délivrés à des particuliers destinés à affir-
mer que leurs maisons, etc., étaient indemnes de
peste.*

Jehan Jopin, coopman, juravit aengaende 5 baelen
met coopmanschappen gesonden van hier naer Bolon-
gien sedert den iersten Februari lestleden... dat alle
de voors. goederen nyet gecomen en syn van vuyt
eenighe huyzen oft plaetsen suspect wesende van der
haestiger sieckten.

30 Augusti 1580.

(*Cert. Bk. 1580. Fo 404 vo.*)

Jan Maniaert, Jasparsse wylen, coopman alhier, juravit aengaende 12 baelen oudt lynwaet &ca... die hy sedert de maendt van Januari lestleden herwaerts van hier gesonden heeft naer Venegien aen Marcus Maniaert zynen bruedere, dat hy de goederen in die balen in de stadt gecocht heeft, en alle de voors. stuck voor stuck doen verhandelen, verweren en in de baelen packenen, dat oock de voors. goederen nyet gecomen en zyn vuyt eenigh huyzen suspect wesende van peste oft andere besmettelycke sieckten.

12 Martii 1580.

(*Cert. Bk. 1580. Fo 417.*)

Attestation faite par le Maître de la Peste, Joris van Steenbeke, concernant un patient décédé de la peste.

Ten versuecke van Cornelis Hermans en Peteren Dumay, momboeren van de kinderen van wylen Otto van Halle.

Mr Joris van Steenbeke, gesworen chirurgyn en pestmeestere alhier t'Antwerpen out omtrent viertich jaeren... &ca... juraverunt dat zy ten Donderdaghe lestleden des avonts, daer mede by en ane zyn geweest, ten woonhuysse van Otto van Halle, woonende aen de roy poorte alhier t'Antwerpen gestaen, en gehoort hebben dat de selve Otto van Halle (die sieck was liggende van de contagieuse sieckte, daer aff hy onlanx daer na overleden was) wederroepen en casseerden alsucken legaet van 50 guldens eens, als hy Otto in seckeren testamente op den derthienden daer te voren voor de pestprochiaen gepasseert, gemaect en gelegateert hadde zynen moeder... &ca...

13 Januari 1580.

(*Cert. Bk. 1580. Fo 535.*)

1581.

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o ... Medecynen in tyde van pest: Laureys Honaerts, pestmeester, 120 Lb.

Hans Michiels^a pestmeester, 120 Lb. versch. 10 September '81.

Jan Jans^{se} Broeder ende erfgenaem van wylen Jacob Jans^{se}, in synen leven toesiender van de geïnfecteerde huizen, 12 Lb. 10 Sc. A. gagien, versch. totten 25 September 1580.

Jan van Eelen, toesieder der geïnfecteerde huizen, ½ j. gagien, versch. 6 September 1581. 25 Lb. A.

Cornelis Pollyn, 25 Lb. A. voor ½ j. gagien, gecommiteert in plaetse van wylen Jacob Jans^{se} vervallen 22 Aprilis; Id. 25 Lb. voor ½ j. gagien verv. 22 October 1581.

Vroedvrouwen in tyde van peste: Cathlyne Snoeys, Engel Stuycx, Margriete Swallens, elck 20 Lb. A.

F^o ... (Cleedinge). Vroedvrouwen: (*ut supra*).

F^o ... (Ander uytgeven in recompense van diensten) ... Mter Geeraert van Bergen, gesw. med. deser stadt, by apostille van 30 November 1581, toegeveugt voor een preservatieff tegens de haestige sieckte, by hem aen de Heeren van der Weth gepresenteert in jaere 1581 voorseyt, etc... 25 Lb. A.

1582. — 31 mars.

Arnoldus Wils, nommé Ministre de la parole divine...

Arnoldus Wils, minister des goddelyck woirdts... in het gasthuys... &ca...

(C. A. Bk. 1581-1583. In Arch. Bl. XXIV, p. 351.)

12 mai.

Information concernant le cimetière de Saint-André.

Alsoo men tot meer reysen heeft bevonden, deur de kleynicheyt van het kerckhoff van Sinte-Andries ende menichfuyldicheyt van de doode lichaemen aldaer begraven (sulcx dat d'eerde tot boven aen den mueren es opgevuert) soo grooten stanck ende infectie gecauseert ende veroorsaect te syne dat diversehe contagiouse siecten daeruyt in 't selve quartier syn gevolcht, hebbende de inwoonders van der selver plaetse by requeste ende continuel vervolch aen mynen Heeren versocht daerinne te willen versien...

(C. A. Bk. 1581-1583. In Arch. Bl. XXIV, p. 384.)

12 juin.

Gratification à Maître Geert van den Berge.

Meester Geert van den Berge geordonneert te tellen 25 guldenen voer de preservatieve by den selven der stadt gepresenteert, *prout in libelli supplici*.

(C. A. Bk. 1581-1583. In Arch. Bl. XXIV, p. 405.)

Requête des Maîtres de la peste de la Ville, Maîtres Jan Michielssens, Joris Steenbeke et Laureys Houwgaerts demandant la remise de leur contribution hebdomadaire réclamée par leurs chefs de quartier respectifs.

Verthoonen Mr Jan Michielssens, Mr Joris Steenbeke & Mr Laureys Houwgaerts, gesworen pestmeesters deser stadt, hoe dat sy supplianten, midts henne affairen nyet en moghen comen gevueghlyck onder de gemeyne borgers, oorzake dat eenige van dezen

daerenboven zouden moghen verwaert wesen, & hoe-
wel dat sy supplianten dagelyckx zeer worden
beswaert & gegraveert van vele schamele lieden te
cureren daertoe zy altyts gewillig zyn geweest. Soo
eest, nochtans dat diversche van de voors. vendelen
daer onder sy respective syn resorterende, hen lieden
dagelycx syn quellende, om te geven ter weken
grootte contributie. Dwelck hen dunckt te wesen zeer
onredelyck, zunderlinge regardt genomen opte voors.
lasten der armen lieden der zelven & meer andere
vendelen daer mede zy dagelycx hen bevinden gegraveert.
Biddende daeromme t'ordonneren dat zy den
supplianten remetteren & vry willen houden van
contributie & weeckgelt de welcken onder de wycken
dagelycx is exelverende. Dwelck doende &ca. Zy
gestelt in handen van den colonellen deser stadt, ten
eynde zy regardt nemende opte redenen hier inne-
begrepen, in desen sullen versien, gelyck zy naer
gelegentheynt van de zaken sullen vinden te behooren.
Actum 16e July 1582. Martiny.

(Req. Bk. 1582. Fo 211 vo.)

8 septembre.

*Préparer la Maison d'Espagne
pour recevoir les soldats malades.*

Huis van Spaegnien gereed maecken voor de siecke
soldaeten.

(C. A. Bk. 1581-1583. In Arch. Bl. XXV, p. 21.)

25 septembre.

Requête de la Supérieure de l'Hôpital.

Requeste van de Moeder van het Gasthuis voor
onderstand voor armen & zieken.

(C. A. Bk. 1581-1583. In Arch. Bl. XXV, p. 41.)

29 octobre.

*Requête des aumôniers
visant l'entretien des Français.*

Verzoek van de aelmoesseniers nopens het onderhoud van het gevolg der Franchoyzen, waeronder zich menige ziecken bevinden.

(C. A. Bk. 1581-1583. In Arch. Bl. XXV, p. 71.)

20 novembre.

*Examen pour la désignation d'un endroit propice
à l'épandage des gadoues.*

Onderzoek tot het vaststellen eener plaets voor storten van privaten &ca... in de Nieuwstad.

(C. A. Bk. 1581-1583. In Arch. Bl. XXV, p. 93.)

5 décembre.

Peeter De Poortere, inspecteur des pestiférés...

Myne Heeren hebben gecommitteert Peeteren de Poortere, om in plaetse van Jan van Eelen, onlanx overleden, tot bewaeringe, visitatie ende besorginge van de crancke van de haestige siecte ende peste, onder de gagie ende den eedt daertoe staende.

(C. A. Bk. 1581-1583. In Arch. Bl. XXV, p. 139.)

Myne Heeren B. & S. der stadt van Antwerpen hebben gecommitteert Peeter de Potter, in plaetse van Jan van Eelen, onlanx overleden tot bewaeringe, visitatie & besorgen van de crancken van de haestige zieckte & peste, onder de gagie & eedt daertoe staende. Actum 5 Decembris 1582. Ond^t Martiny.

Op heden, datum van desen, heeft Peeter de Potter, in handen van den opperkeurmeester & Policymeesters deser stadt Antwerpen, gedaen den eedt als gecommiteerde van de pesten der voirs. stadt, op de politiecamer der zelver, den 10 December 1582, my daerby zynde, Onder^t M. Zuerius.

(C. A. Bk. Tres. 1578-1585. Fo 153 vo.)

Comptes de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 141. Medecynen in tyde van peste : Laureys Hoonnaerts, pestmeester.

Jan Michielssen, pestmeester.

Jan van Eelen, toesiender, Cornelis Polys, toesiender...

F^o 142vo. Vroedevrouwen (ut 1581).

F^o 162vo. (Cleedinge vroedevrouwen, ut 1581.)

1583. — 29 janvier.

Travaux à exécuter sur les remparts.

... Selen oock op 't vuyterste van den selven bollewarcke een schelle ende voorts op 't bolwarck van de Slyckpoorte, op den triangel, een ander, met noch een gelycke schelle op 't bollewarck van den pesthuyse ende diergelyck op 't pointe van den meulenbolwarcke, maeckende oock dat de casamatta van den voirs. bolwarcke van den pesthuyse sy affsluytende ende stellende aen den corps de garde van den pesthuyse eenen draeyboom, met noch eenen anderen aen de april van den meulenbolwarcke...

(C. A. Bk. 1581-1583. In Arch. Bl. XXVI, p. 178.)

12 mars.

*Instructions visant les ministres
de la parole divine.*

... Ministers des goddelycx woorts... voor vertroosting der armen... ende namentlycken in 't visiteren van den persoonen met de haestige ende behalende siecten beswaert zynde... vier persoonen aengesteld... Cornelis van Leeuwen... Jan van de Vliet... Tielman Croes... Hendrick de Wachtere... der welcker principalen last sal wesen den krancken persoonen, sonder onderscheyt, daer sy sullen begeert worden, te besoecken ende te troosten, nyet alleen in gemeene siecten des lichaems oft aenvechtinge des geests, maer oock in peste, den loop ende andere contagieuse sieckte, ten eynde daer nyemant versuympt ende ongetroost en blyve ende en sterve. Daerenboven te gane op den Steen, in alle pesthuysen, gasthuysen, goidsthuysen, die huysknechtiens ende meyskens ende elders... op gagien van twee hondert guldens 't iaers elcken... te betaelene byden voers. gecommiteerde van de geestelycke goederen.

(C. A. Bk. 1581-1583. In Arch. Bl. XXVI, p. 207.)

12 juillet.

*Installation du « Kleynen Eeckhof »
comme prison civile.*

Toerusting van den kleinen Eeckhof by St Jansvliet tot eene civiele gevangenis « gemerckt den Steen (mits de menichvuldigheyt van den gevanghenen) kleynigheyt van plaeste ende dat de vischmerckt daer omtrent es gelegen, zeer subiect es van quade locht ende infectie, waerduere groote ende dangereuse siecten worden gecauseert... ».

(C. A. Bk. 1581-1583. In Arch. Bl. XXVI, p. 281.)

30 septembre.

*Requête de Goris van Huens demandant la place
de Maître de la Peste.*

Op de requeste van Goris van Huens.

M. H. B. B. & S. S. der stadt van Antwerpen hebben gecommitteert & committeeren midts desen den suppliant om in plaetse van den afflyvigen pestmeester in dezen geruert, te wesen pestmeester deser stadt, onder de wedden & emolumenten daertoe staende, midts doende den eedt nae behooren.

Actum ult. Septembris 1583. Ond^t Van Uffele.

Onderstont noch : op den iersten Octobris 1583, heeft de suppliant den behoorlycken eedt gedaen, in handen van Mr. Peeter van Nelst, binnen Borge-meestere dezer stadt, my secretaris present, Ond^t Hieffelt.

(C. A. Bk. Tres. 1578-1585. Fo 155.)

3 octobre.

Curage des fosses d'aisance.

Toelaetinge van privaeten te ruymen, 't welk verboden hadde geweest, mits de gepasseerde hitte van de vier voorgaende somermaenden, om alle sieckten en pestilentien te verhoeden.

(Ord. Bk. D. 1576-1589. Fo 395 vo.)

14 novembre.

*Délibérations sur les enterrements et les devoirs
respectifs de ceux qui en sont chargés.*

Zeer breedvoerige beraadslaging over begraven van lycken. Besmettelyke ziekten, plichten van Cellebroeders, Almoezeniers, grafmakers, begraafplaatsen

namelyk omtrent de vesten « in de Casteelplaetse », in den bogaert van den Faken cloostere in de Nieustadt...

(C. A. Bk. 1581-1583. In Arch. Bl. XXVI, pp. 382 à 389.)

28 décembre.

Instructions complémentaires aux précédentes.

(C. A. Bk. 1581-1583. In Arch. Bl. V, pp. 176 à 179.)

Comptes de la ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 154. Medecynen in tyde van peste : Laureys Honaerts, pestmeester. Joris van Steenbeke, pestmeester; Cornelis Pollyn, toesiender; Peeter de Potter, 50 Lb. A. toesicht van de contagieuse sieckte, verschenen 10 Decembris 1583.

F° 156. Vroedevrouwen (*ut supra* 1581).

F° 176^v°. Kleedinge. Vroedevrouwen (*ut supra* 1581).

1584. — 18 janvier.

Curage des fosses d'aisance.

Privaeten en weerdribben te ruymen voor de maende April, om alle pesten en contagieuse siekten te schouwen.

(Ord. Bk. D. 1576-1589. Fo 399 vo.)

27 février.

Curage des fosses d'aisance.

Privaeten te ruymen voor 't eynde der maend April, also sulcx, nae dien tyd voor Baemis niet en sal geoorloofd syn te doen, om alle pesten & andere contagieuse siekten te schouwen.

(Ord. Bk. D. 1576-1589. Fo 402|2.)

8 mars (1).

22 mars.

*Apostille sur la requête
de Maître Laureys Hoenaerts.*

Advys van de gezworen medicyns & chirurgyns deser stadt.

Actum 22 Martii 1584. Ond' Martiny : Daernaer gesien 't voirs. advys, myne Heeren, hebben den remonstranten van zynen dienst ontslagen, ordonnende den secretarissen dezen aengaende versocht zynde, een eerlyck affscheyt te verleenen, consentende voirts dat Mr. Servaes Zwinnen in zyn plaetse zal mogen succederen.

Actum 24 Martii 1584. Ond' Martiny.

Onderstont noch : volgende deze appostille : heeft Mr. Servaes Zwinnen den eedt in handen van M. H. den Borgemeestere gedaen dezen 26 Martii 1584. Ond' Gillis.

(C. A. Bk. Tres. 1578-1585. Fo 158.)

9 avril.

Curage des fosses d'aisance.

Ruymen der privaeten, prolongatie van den tyd van ruyminge tot het eynde van April.

(Ord. Bk. 1576-1589. Fo 408.)

(1) L'ordonnance qui suit ici est la reproduction littérale de la délibération collégiale du 28 décembre 1583, celle-ci a été imprimée dans l'*Archievenblad*, t. V, pp. 176 à 182. L'ordonnance a trait aux enterrements, droits et frais à percevoir, personnes préposées, etc. Les articles consacrés aux funérailles des personnes mortes de peste sont très importants.

(Ord. Bk. 1576-1589. Fo 402/2 vo.)

9 mai.

Instructions concernant les porcs.

Verkens lanx de straten niet te mogen gaen oft vroeten, mits de grotte hitte, uyt vreesse van quaede sieecten.

(Ord. Bk. 1576-1589. Fo 412.)

30 mai.

*Instructions concernant la pollution
des eaux des remparts.*

Stadtsvesten en grachten : daerneffens niet te blycken, wasschen of zeepzop of loog uyt te spoelen. Doode honden oft katten of andere beesten daerin niet te worpen... het waeter van de vesten en grachten daer men brouwt daerdoor verargert, gecorrompeert en bedorven wordende.

(Ord. Bk. D. 1576-1589. Fo 412 vo.)

8 juillet.

Inondation volontaire du polder de Lillo.

... Het onderwaterzetten van het landt van Lillo kan niet geschieden door enkelyck de sluisen van Lillo « ende het Pesthuys binnen deser stadt » op te stetten...

(C. A. Bk. 1583-1585. In Arch. Bl. V, p. 314.)

5 septembre.

Pouvoirs des superintendants du Grand Hôpital...

De superintendenten van het Grootgasthuis... zullen toezicht nemen « opte gequetste volcke van oirlogen, soo wel te lande als te watere, opdat de selve

redelyck ghetracteert ende gecureert moigen worden »... mede oyck te destitueren (indyen des noot sy), alsucken Conciergien, Medecynen ende Chirurgyen, als hun goet ende geraden duncken sal.

(C. A. Bk. 1583-1585. In Arch. Bl. V, p. 371.)

1er octobre.

Curage des fosses d'aisance.

Privaeten te mogen ruymen.

(Ord. Bk. D. 1576-1589. Fo 423 vo.)

9 octobre.

Écluse placée sur le rempart au niveau de l'ancien « Pesthuys ».

Alsoo myne Heeren verstaen dat de spuye, comende onder de walle ende veste deser stadt, daer het Pesthuys plach te staen, gheel ongherect is ende soo diep geworden, door d'affectueren vanden bedde... die te herstellen... &ca...

(C. A. Bk. 1583-1585. In Arch. Bl. V, p. 394.)

Comptes de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 156. Medecynen in tyde van peste. Joris van Steenbeecke, gesw. pestmeester 120 Lb. 1 j. gagien, verschenen 15 Martii 1584.

Laureys Honaerts, gesw. pestmeester 1/4 jaers gagien, versch. half Meerte '84.

Jan Michiels. gesw. pestmeester 1 j. gagien, versch. 10 Sept. '83.

Goris de Huens, gesw. pestmeester, 1 gagien, versch. Bamis 1584; Id. 1/2 j. versch. 1 Aprilis 1585.

F° 157. Servaes Swinnen, gew. pestmeester, half j. gagien, versch. 24 Sept. '84.

Cornelis Pollyn, toesiender; Peter de Pottere, toesiender.

F° 160. Vroedevrouwen. Cathlyne Snoeys, gew. vroedvrouwe in tyde van pest, 20 Lb. 1 jaer gagien, versch. Mayo 84; de selve aen Aelbrecht van Cleve 10 Lb. A. 1/2 j. gagien, vervallen Novembris 1584; Margriete Swallens.

F° 184. (Cleedinge). Vroedevrouwen : Margriete Swallens, Cathlyne Snoeys.

F° 204. Peeter Verluyten, stadsloetmaecker 24 Lb. 12 sc. a., voor 't sluyten & ontsluyten van diverse geinfecteerde huizen, sedert 13 Martii 1582 totten 17 Meerte 1583.

1585. — 8 janvier.

Jeremias Ackerman, inspecteur des pestiférés.

Jeremias Ackerman, aengesteld als toezicht & ca... van de zieken en gekwetsten in het Groot Gasthuys.

(C. A. Bk. 1583-1585. In Arch. Bl. VI, p. 5.)

11 juin et 28 juillet.

Payements au Grand Hôpital.

Betaeling van duizend Gld. tot onderstand van zieke soldaeten in het Groot Gasthuys.

(C. A. Bk. 1583-1585. In Arch. Bl. VI, pp. 141 et 153.)

28 octobre.

Procession.

Processie generael van devotie... en oock omdat Godt dese stadt miraculeuselyck gelieft heeft te verlossen van de sweetende sieckte.

In margine : Vernyeuwt opte 28 Septembris 1588,
28 Septembris 1589, 28 Septembris 1596.

(*Ord. Bk. D. 1576-1589. Fo 453.*)

Comptes de la Ville. (Honoraires.)

F^o 22°. Pestmeesters : Cornelis Pollyn, toesiender
van der pesten : 25 Lb. Art. voor haelf jaer gagien,
verschenen 22 Aprilis 1585.

1586. — 11 mars.

*Apostille sur la requête de Cornelis Pollyn
et Peeter de Potter.*

Op de requeste van Cornelis Pollyn & Peeter de
Potter, toesienders & sluyters van de pesthuyzen.

Advys van Tr. & Rtm. omme 't zelve gehadt, geor-
donneert te worden naer behooren.

Actum 11 Martii 1586. Ond^e A. Dyck.

Daeronder stont noch : naer gesien d'advys van de
voirs. Gecommitteerde & geleth op d'inhoude van
dezen, zyn by M. H. de supplianten gecomitteert
in den dienst & officie hier inne geruert. Ordonnee-
ren de Tr. & Rtm. 't half jaer gagien by den sup-
plianten gheyscht vuyt te reycken & te betalen.
Actum 13 Martii 1586. Ond^e A. Dyck.

(*C. A. Bk. Tres. 1585-1611. Fo 9.*)

3 juillet.

*Requête des Aumôniers demandant à la ville d'ordon-
ner aux religieuses de Terzieken de quitter l'hos-
pice de Saint-Roch pour y placer des pestiférés.*

Geven te kennen d'aelmoezeniers dezer stadt, hoe
dat 't gasthuys van Sinte-Rochus, van allen ouden
tyden is geapplianceert & gebruyckt geweest tot behoeve

van de ghene die in de huysen onder de camer van de armen ressorterende, bevangen zyn geweest mette haestige ziekte, mitsgaders voor eenige goede & bekende borgers oft ingesetenen dezer stadt die mette voirs. haestige ziekte gevisiteert zyn geworden, behalvens dat zedert eenige jaeren herwaerts 't voirs. gasthuys is toegelaten geweest aen die van de Ziecken, midts dien hen clooster buyten dezer stadt is geruineert geweest. Nu ist soo, dat de voirs. haestige ziekte nu ter tyt is overgecomen & meer geopenbaert heeft zoo in 't dulhuys als in 't vindelingenhuys, zulcx dat omme voordere infectie daerwyt geschapen zoude zyn te volgen, te verhueden van noode is, daerinne promptelyck te versiene, dwelck zal konnen gedaen worden midts doende tot behoefte van de voirs. Ziecken ten iersten eenige bequame plaetse oft wooninge prepareren aldaer het clooster gestaen heeft, daertoe de mueren aldaer noch staende, bequamelyck zelen dienen & dwelck promptelyck & met cleyn coste zal connen gedaen worden, & midts oock de religieuzen van de Zieckenen die maer twee in getalle en zyn, eene camer ofte plaetse designeren binnen deser stadt tot dat zy buyten vryelyck selen mogen wonen. Bidden ootmoedelyck de voirs. supplianten, dat uwen Eerw. gelieven, hier inne promptelyck te versiene gelyck de gelegentheyt van de zaecke soo gelyck verheyscht, ten eynde de supplianten 't voirs. gasthuys van Sinte-Rochus mogen vry hebben, ten eynde als vore, daerby oock, dat uwen Eerw. 't zelve doen versien van daken, de welke binnen den tydt dat 't voirs. gasthuys by de voirs. Ziecken is gebruyct geweest zeer geruineert & vervallen zyn. Dwelck doende &ca...

In de marge stont aldus :

Sy gestelt in handen van Mr. Baud. van Lyere,

scepene & den T. T. & Rtm. deser stadt, ten eynde zy met alder neerstigheyt doen ruymen Sinte-Rochus gasthuys & oóck dat zy de Jouffrouwen van de Ziecken doen accomoderen voor zekeren tydt totten Derden Oirden, omme aldaer te mogen hen onderhouden.

Ordonnerende den voirs. Tr. & Rtm. totter Ziecken behoefve, buyten ter Ziecken te doen macken eene logie, omme aldaer de zelve ziecken te mogen onderhouden.

Actum 3 July 1586. Ond^t A. Dyck.

(C. A. Bk. Tres. 1585-1611. Fo 26.)

31 juillet

Peste : Précautions à prendre (1).

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 125. Medecynen in tyde van peste : Joris van Steenbeeke, gesworen pestmeester, 120 Lb. Art. vervallen 15 Martii 1585.

Gregorio de Heuns, gew. pestmeester, 120 Lb., verv. 5 Aprilis 1586.

Servaes Swinnen, gew. pestmeester, 120 Lb. A., verv. 24 Septembris 1585.

Cornelis Pollyn, Toesiender van der peste, 75 Lb., 3 halve jaeren gagien, verv. 22 Octobris 1586.

(1) Cette ordonnance est semblable à celle du 16 septembre 1578, publiée dans ce même registre des ordonnances au F° 146. Elle est subdivisée en 30 articles. Ces articles comprennent la même matière que dans l'ordonnance précédente, certains sont plus concis, d'autres subdivisés d'une autre façon.

(Ord. Bk. D. 1576-1589. Fo 482.)

Peeter Pollyn, toesiender, 75 Lb., 3 halve jaeren, verv. 10 Decembris 1586.

F° 127. Vroedevrouwen : in tyde van pest : Truycken van den Wyer, 20 Lb., verv. 17 Januari 1586.

F° 147^v°. (Cleedinge). Vroedevrouwen : Margriete Swallens, Truycken van de Weyer.

1587. — 17 mars.

Instructions concernant la stabulation des porcs.

Verkenen achter straeten niet te laeten loopen, noch oock de selve binnen dese stadt te voeden of op te houden om te verhoeden allen stanck & infectie.

In margine : Renovatum die 22 May 1589. 18 May 1590. Ult. May 1593.

1588.

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 141. Medecynen in tyde van peste : Joris van Steenbeecke, 2 1/2 j. gagie, vervallen 15 Septembris 1588.

Goris de Huens, gesw. pestmeester, 1/2 j. gagien, verv. half Meert 1588.

Servaes Swinnen, gesw. pestmeester, 1 j. gagien, verv. 24 Septembris 1588.

Cornelys Poullyn, sluyter & toesiender, 1 j. gagien, verv. 22 Octobris 1588.

Peeter de Pottere, sluyter, 3 half jaeren gagien, verv. 10 Decembris 1588.

F° 144. Vroedevrouwen in tyde van Pest, Truycken van den Weyere; Margriete Swallens.

F° 180. (Cleeding); Vroedevrouwen (*ut suprâ*).

1589.

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 133. Medecynen in tyde van Peste : Gregorius de Heuns, gesw. pestmeester : 3 halve jaeren gagien, versch. 30 Sept. 1589.

Servaes Swinnen, gesw. pestmeester, 1/2 j. gagien, versch. 24 Martii 1589.

Cornelis Pollyn en Peeter de Potter, toesienders en sluyters.

F° 136vo. Vroedevrouwen (*ut suprà*).

F° 184vo. (Cleedinge). Vroedevrouwen (*ut suprà*).

1590.

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 136vo. Medecynen in tyde van peste : Gregorius de Heuns, gesw. pestmeester, 1 jaer gagien, verschenen 30 September 1590.

Servaes Swinnen, gesw. pestmeester, 3 halve jaeren gagien, verv. 24 Septembris 1590.

Cornelis Pollyn en Peeter de Potter, toesienders en sluyters.

F° 137vo. Vroedevrouwen (*ut suprà*).

F° 171. (Cleedinge). Vroedevrouwen (*ut suprà*).

1591.

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 130. Pestmeesters (*ut* 1590).

F° 132. Vroedevrouwen (*ut* 1590).

F° 150vo. (Cleedinge) (*ut* 1590).

1592. — 21 octobre.

Instructions concernant les fosses d'aisance.

Geboden & vuytgeroepen voor een eeuwig gebodt : privaeten niet te ruymen in den somer oft gedurende de heete daegen, maer wel tusschen Baemis & April.

In margine : Renovatum 10 Martii 1593.

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 42. Un exemplaire de ce placard [in-4°, car. goth. sans nom d'imprimeur. Signé : H. de Moy] est conservé dans le recueil factice : *Politique Ordonnantiën.*)

Compte de la Ville.

F° 133°. Pestmeesters (ut 1590).

F° 135. Vroedevrouwen (ut 1590).

F° 163°. Cleedinge (ut 1590).

1593. — 1er septembre.

Par suite de la peste qui sévit en Angleterre, tant à Londres qu'ailleurs : importation de marchandises défendue. Défense de loger des personnes venant de ces contrées. Instructions pour les bateliers. Instructions pour les lettres. Défense aux fripiers d'acheter des hardes en Hollande ou Zélande.

Wegens sterfte in den lande van Engellant soo binnen Londen als elders, de goederen van daer hier gebracht uit gevaer van infectie niet aen te nemen binnen den tydt van 6 weken, op pene van 300 Gld. & arbitraele correctie. Verbod van personen uit die streken komende te logeren. Verbod goederen, uitgenomen lood & tin binnen de stad te brengen gedurende 6 weken, op verbuerte. Verbod aan schippers die personen of goederen over te brengen. Selen

oock alle brieven wt Engelant commende aen eenige cooplieden, moeten buyten de stadt behoorlyck verweert worden, al eer die aen yemanden zelen mogen geleverd worden, op arbitraele correctie. Verbod aan de oudecleercoopers eenige cleederen oft huysraet binnen Hollant of Zeelant te coopen binnen 6 weken, op verbuerte van de selve & arbitraele correctie.

(Ord. Bk. 1589-1612. F^o 42.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 133vo. Pestmeesters (ut 1590).

F^o 135. Vroedevrouwen (ut 1590).

F^o 163vo. Cleedinge (ut 1590).

1594. — 4 février ⁽¹⁾.

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 137. Medecynen in tyde van peste : Aen de Wwe van wylen Mr Gregorius de Heuns, gesw. pestmeester was deser stadt, 120 Lb. A. een jaer gagien, versch. 1 October 1594, ontrent welcken tyde hy overleden is.

Servaes Swinnen, gesw. pestmeester; C. Pollyn en P. de Potter, toesienders.

F^o 139vo. Vroedevrouwen : Catelyne Tours, gesw. vroedvrouwe, een half jaer gagien, verschenen 4 July 1594. De erfgenaemen van voers. Catelyne Tours, een half jaer gagien, in tyde van contagieuse siecte was gediend hebbende, 10 Lb. verschenen 3 Januari 1595, à raison van 20 Lb. 's jaers.

Truycken van den Weyer.

⁽¹⁾ Dans le recueil : *Politique Ordonnantiën*, est conservé un placard (in-4°, car. goth. sans nom d'imprimeur. Signé : H. de Moy) défendant de garder des porcs.

1595. — 6 avril.

Vidange des fosses d'aisance.

Privaeten te ruymen voor 't eynde deser maende.

(Ord. Bk. E. 1589-1612. F^o 72.)

11 avril.

Instruction concernant l'abattage des chiens.

La stabulation des porcs.

Honden dood te slaen, de welke oock peste & andere contagieuse sieckte souden mogen alhier verbreyden. Verkens lanckx de straeten niet te laeten loopen.

(Ord. Bk. E. 1589-1612. F^o 75.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 156vo. Medecynen in tyde van peste : Servaes Swinnen. C. Pollyn & P. de Potter : sluyters.

F^o 160. Vroedevrouwen : Truycken van den Wyere.

1596. — 24 juillet.

Vu que la peste règne en France et dans plusieurs villes aux confins de ces provinces, comme Cambrai, Valenciennes et autres villes du pays wallon :

1. *Les préposés aux portes inscriront les personnes venant en ville et particulièrement celles venant des régions infectées.*
2. *Les marchands apporteront des certificats. Mendians exclus.*
3. *Amendes aux fraudeurs.*
4. *Les marchandises venant de ces pays seront ventilées.*

5. *Les citoyens de la ville rentrant de ces pays ne pourront rentrer en ville que s'ils ont quitté les lieux infectés depuis quatorze jours.*
6. *Transport de lettres défendu, sans ventilation préalable.*
7. *Instructions pour les bouchers, etc.*
8. *Instructions pour les brasseurs.*
9. *Défense de garder en ville des animaux dégageant des odeurs.*

(Cette ordonnance a été imprimée [in-f^o, 2 col., car. goth. sans nom d'imprimeur. Signé : H. de Moy], un exemplaire se trouve dans le registre factice : *Pesthuyzen*; un autre dans le recueil : *Politique Ordonnantiën*.)

Alsoo de haestige siekte is regnerende in vele contryen van Franckryck, op de frontieren van dese provincien liggende, als Cameryck, Valenchien & andere Walsche steden. 1. De klerken aan de poorten zullen opschryven alle persoonen die binnen de stad komen en byzonder die van Cales, Cameryck, Valenchien, Bergen in Henegouw, Doornick & andere walsche steden. De soldaten komende van die streken moeten verziën zyn van pasporten. 2. De Kooplieden uit die streken moeten een bescheed mede brengen. De bedelaars daarvan komende zal men terug wyzen. 3. De defraudeurs zullen op arbitraele correctie gecorrigeerd worden. 4. De koopmanschappen uit die landen niet te aanveerden zonder vooreerst verweerd te zyn. 5. De ingezetenen dezer stad die van daar komen mogen niet weder keeren ten zy zy sinds 14 dagen van die streken vertrokken zyn. 6. Verbod brieven van daar binnen te brengen : zy moeten eerst verweeren in Vlaanderen of buiten de stad. 7. Vleeschouwers &ca... geboden van voorgaande ordonnantie herinnerd. 8. Verbod aan brou-

wers, bakkers &ca verkens te houden. 9. Verbod van gansen, eynden, conynen, reygers, putoirs, lepelaeren of diergelycke gevogelte waer stanck van comt, binnen de mueren van de stadt te houden, vuytgenomen de pouliers (volgens vorige ordonnantien...).

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 90 vo.)

Requête de Maître Servaes Swinnen, demandant une augmentation de ses gages, comme Maître de la Peste.

Verthoont Mr Servaes Swinnen, hoe dat hy by acte van uwe voorsaeten in date van den jaere 1584, geweest heeft ende noch is in actuelen dienst als pestmeester deser stadt, op de gagien van 20 Lb. groot vleems eens, des jaers, dwelck is de oude gagie geord. in ouden tyden wanneer om een gulden soo veele wierde gecocht als nu gecocht wordt om drye oft vier guldens besunder van apothekeryen oft drooghteryen & wanneer datter waeren meer te win alnu ter tydt, mits de welcke 20 Lb. vleems hy gehouden is nyet tegenstaende hy een vrye chirurgyn is, geenen open winckel te houden emmers bynae geene anderen curen noch exercitie te doen dan de cure der pesten, hebbende bat als twee jaeren alhier gedient alleen, mits d'afflyvicheyt van d'ander twee gesworen pestmeesters, sonder dat hy ymant de voors. officie van syne twee mede pestmeesters deser stadt vervolgt is, in der vueghen dat den last alleenlyck op hem remonstrant gestaen heeft ende noch staende ende dese stadt van henne jaerlycksche gagien ontslagen gebleven is ende want hy remonstrant geschapen is een oft twee knechten tot hem te moeten houden, tot het wel bedienen van voors. syne offitie, daer geene cleyne sorge noch arbeyt ingelegen is, besunder in den gasthuysse alhier ende by den armen deser

stadt, soo dat hy besunder in desen benauwen tyt hem quaelyck op de voors. 20 Lb. groot, soude connen onthouden ende dat elck van de twee stadts chirurgynmeesters jaerlycx hebben 300 guldens ende een tabbaertlaecken. soo oock geaugmenteert is de jaerlycke gagie van deser stadt vroeuvrouwe. Bidt daeromme hem suppliant daervoor sulcke recompense te doen ende syne jaerlycxse gagie te augmenteren met sulcke somme als Ued. goetduncken sal. Dwelck doende &ca.

Advuys van de tresoriers ende rentmeester deser stadt omme &ca. Actum 25^e Septembris 1596. Dyck.

Daernaer gehoort het rapport van de voors. Tr. & Rtm. M. H. H. B. B. & S. S. hebben den suppliant boven syne ordinarise gagien, gegunt gelyck sy hem voor des reyse gunnen, de somme van vyftich guldens eens. Ordonnerende den voors. Tr. & Rtm. de voors. 50 guldens den suppliant vuyt te reycken & te betaelen. Actum 27e Septembris 1596. Dyck.

(Req. Bl. 1596-1597. Fo 58.)

3 octobre.

*Peste en France. Précautions à prendre. Victuailles :
règlement concernant la vente de celles-ci.*

*(Cette ordonnance est libellée de la même façon
que celle du 24 juillet, toutefois les noms des villes
ne sont plus donnés.)*

In margine : renovatum ultima Augusti 1598. De plus sont indiqués en marge les différents articles : Bedelaers van buyten. — Visitatie aen de poorten. — Genoegh op straeten te doen. — Verckenen gaende alom buyten wegh te houden. — Pensen & bloet op de

straeten niet te gieten. — Pouliers. — Hoveniers. —
Oude cleercoopers.

(*Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 93 vo.* Un exemplaire de ce placard [in-f^o, 2 col., car. goth. sans nom d'imprimeur. Signé : H. de Moy] se trouve dans le recueil : *Politique Ordonnantiën.*)

6 novembre.

Par suite de l'apparition de la dysenterie en ville et dans le plat pays, défense de vendre du vin nouveau.

Alsoo de besmettelycke sieckte van den loop alomme ten platten lande & oock binnen deser stadt heeft begonst te regneren en men vreest dat door het drincken van den most oft nieuwe wyn, de selve sieckte binnen dese stadt meer & meer soude geraecken verspreyt te worden, soo verbiedt men, geenen most oft nieuwen wyn te vercoopen voor Kersmis, op verbuerte van de wynen...

(*Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 94 vo.*)

31 décembre.

Les habitants chez lesquels la peste aura fait son apparition pourront rester dans leurs demeures ou les quitter, en toute occurrence la porte sera cadé-nassée. Ils seront pourvus des objets de nécessité par les soins de personnes spécialement indiquées.

Geordonneert den gesworen kuermeesters deser stadt dat sy den inwoonders van de huysen daer de haestige sieckte is gecomen oft soude geraecken te comen, sullen vragen oft sy begeren vuytten huysen te vertrecken oft nyet, ende in dyen sy begeeren buyten huysen te gane, dat sy 't selve huys ter stont selen

toe sluyten met eene ketene & maelslot daer aene hangende, ende soo verre dat sy in huys willen blyven dat sy even wel oyck 't selve huys van stonde ane van buyten selen toesluyten als boven, ende dat men hen sal doen versien van alle nootelyckheden 't sy door een venstere of anderssints dat sy van doene souden moigen hebben by sekere parsoonen & op alsucken tyt als van der weth wegen daertoe sal worden geordonneert, oft andere die de inwoonders van de selve besmette huysen daertoe sullen moigen verwilligen.

Actum Ultima Decembris 1596.

(C. A. Bk. 1595-1597. Fo 174 vo.)

1597. — 9 janvier.

Comme la peste se propage de plus en plus en ville, surtout dans le quartier du Poids de Fer et du Marché du Vendredi ensuite du trafic des hardes, etc. provenant des maisons infectées : défense de vendre des hardes, etc. — Instructions pour les fripiers, etc.

Alsoo de haestige sieckte zich meer en meer verspreyt in de stadt bysondere in 't quartier van de ysere wage & vrydaegsche merct door de vuyle cleederen, huysraet & prondelingen comende vuyt eenige besmette plaetsen aldaer der vrydaeghs & oick elders oft andere daegen lancx de straeten te coope by mans & vrouwen gedraegen worden, & omme daerinne te versien : verbod oude kleederen, &ca te verkoopen tusschen dit en 2 maenden, op de Luysmerct noch Vrydaegsche merct op verbuerte dezer & straf. De oude klerkoopers zullen niets verkoopen of zy moeten weten dat de goederen komen uit niet geinfecte-

teerde huizen of dat de sieckte er 2 maenden heeft gecesseert & dat 't selve huys & cleederen te vorens vorens den tyt van een maent geleden zyn gecuytscht & verwedert, op verbuerte & andere straffen.

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 96 vo.)

6 mars.

Instructions pour les boueurs.

Moesmeyer, reglement voor den selven. Mest oft vuylicheynt uyt de huysen op straet niet te brengen noch aldaer te laeten liggen.

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 101.)

27 mars.

Vidange des fosses d'aisance.

Privaeten te ruymen voor April of wachten tot Baemis.

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 97.)

1er avril.

Suite de requêtes avec différentes apostilles concernant Maître Servaes Swinnen et de Godevaert Beemers, Maîtres de la Peste de la ville (Registre factice « Pesthuyzen ».)

Aen myne Eerw. Heeren Borgemeesteren & schepenen & raedt der stadt van Antwerpen.

Verthoont ootmoedelyck Servaes Swynnen, Pestmeester deser stadt, hoe dat hy den tyt van eenige jaren herwaerts alleen gedaen heeft & alnoch is doende alle de curen dier souden mogen gevallen hebben, principalyck in dese leste maenden als wan-

neer de contagiouse sieckte (soo uwe Eerw. kenne-lyck is) genoegh geregneert heeft, hebbende op synen coste bygestaen de armen in 't gasthuys alhier, & andere daer 't van noode is geweest, & dat alles op twintich pont 's jaers die hem by uwe Eerw. toegevueght syn geweest, ende want den suppliant op alsucken cleynen gagie qualycken kan bedraghen, te meer wedersien synde van eenen yegelycken deur de dangereuse cure die hy is doende bidt hy ootmoedelyck uwe Eerw. synen salaris te willen vermeerderen tot sulcken redelycke pryse als uwe Eerw. goetdunken sal.

Ende alsoo hy dese laetste drye maenden by ordre van uwe Eerw. gecureert heeft in 't fort van de Cruyce, alle de siecken die van de selve sieckte aldaer geïnfecteert waeren & hen daer in met synen knechte gequeten, dat se met Godts hulpe alsnu daer aff ontslagen is als blykende by de certificatie hier annex, bidt uwe Eerw. ootmoedelyck hem gelieffve willen te doen betaelen van de maent gagien die hem van drye maenden noch commende is. Ende den suppliant sal hem altoos bereyt vinden om in alles te voldoen 't bevel van uwe Eerw. tot welvaren deser stadt &ca.

Advys van Tresoriers & Rentmeesters deser stadt om hun advys gehoort, voorts gedaen te worden naer behooren. Actum in collegio den eersten April 1597. Jacobeus.

Daernaer gehoort het rapport van voors. Tresoriers & Rentmeesters M. H. B. B. & S. S. hebben den Tr. & Rtm. geordonneert den suppliant in plaetse van de versochte augmentatie van de gagie van de drye maenden in dese vermeldt vuyt te reycken & te betaelen de somme van hondert & twintich karolus guldens eens sonder nochtans 't selve te trecken in con-

sequentie. Actum 9 April 1597. A. Dyck. (*Req. orig.*)

Gilles de Hencourt, seigneur de Bourrez, Gouverneur des forts de la Croix, Saint-Philippe et Saint-Jacques, certifie que M. Servaes Suynen avecq son serviteur, a bien diligemment soigné et pensé ceulx quy ont esté attainctz de la maladie contagieuse depuis les festes de Noël qu'ilz y feurent envoyez jusquez a présent & la maladie est du tout cessée aux forts de la croix, en sorte que le dit M^{re} se peult fort bien retourner du dit fort, luy ayant bien voulu bien donner cette attestation a sa requeste affin qu'il puisse mieux estre payé des messeigneurs de la ville d'Anvers, et qu'ilz s'enclinent plustost a le faire dresser de son salaire et payement, Faict en Anvers ce trentiesme en mars 1597, estoit signé G. de Hencourt. Sr de Bourrez.

Collationné de son original et trouve accorder par moy sousigné notaire publicq en Anvers.

J. Walewyns.

Myne Heeren Borgemeesteren ende Schepenen der stadt van Antwerpen hebben gecommitteert & geordonneert, committeren ende ordonneren mits desen Mr Goyvaert de Bemers omme te wesen pestmeester mits doende den eedt ende op de gagien ende wedden daer toe staende, actum 2 Juny 1597;

Jan Kieboom.

Altoos de voors. Mr Godevaert Bemers gecommitteert ende geordonneert wesende om voor desen tegenwoordigen tyt der stadt & de gemeynte te bedienen voor pestmeester, 't selve nyet en heeft begeert te doene oft den last daer van 't aenveerden op de gagien ende wedden van outs daer toe gestaen hebbende, ten ware myn voors. Heeren de selve augmen-

teerden, soo hebben myne Heeren Borgemeesteren ende Schepenen den voors. Mr Goyvaert in plaetse van de selve gagien gegunt & toegevueght gelyck sy hem gunnen en toevueghen de somme van tweehondert & vyftich guldens 's jaers, ende dat voor twee continuele jaeren innegaende den 2^{den} deser. Ordonnerende den Tresories & Rentmeester hen desen voorgaende te reguleren ende de selve twee hondert vyftich guldens 's jaers, voor twee continuele jaeren gedurende vuyt te reycken & te betaelen.

Actum 25 Juni 1597.

A. Dyck. (*Orig.*)

Myne Heeren Borgemeesteren ende Schepenen der stadt van Antwerpen hebben geordonneert den Tresoriers ende Rentmeester vuyt te reycken & te betalen aen Mr Goyvaert Bemmers, deser stadt pestmeester, de somme van hondert guldens eens omme de selve geemployeert te worden voor innecoop van droguen ende andere medicamenten volgende den contracte van deser stadtwegen met hem gemaect ende aengegaen.

Actum 18 July 1597.

Jacobeus. (*Orig.*)

Jan Dekens, Rentmeestere generael deser stadt, Ghy zult van stadt weghen betaelen aen Mr Goyvaert Bemmer, gesworen deser stadt pestmeester, de somme van hondert guldens, om de selve geemployeert te worden tot innecoop van droghen & andere medicamenten volghende den contracte van deser stadt weghen van der acten collegiael hier boven gestelt 18 deser, ende midts by overbrengende deze teghenwoordighe mette voors. Acte & quittantie zal U 't selve in vuytgeven passeren.

Actum 19 July 1597.

Somme 100 Lb. Art.

N. Rockox; Jooris Vekemans. (*Orig.*)

Ick Goevaert Bemmers, pestmeester der stadt van Antwerpen, kenne ontfangen te hebben de somme van hondert guldens eens, & dat omdaer mede te coopen droghen, conserven & preservatifven dienende tot remedie van de haestige sieckte, & ende dat volghende d'acte collegiaele van Borgemeesteren & Schepenen in 't witte van desen geschreven. T'oirconden dat ick de voers. hebbe ontfangen is dese by my ghanteeckend den 30 July 1597.

Somme 100 guldens.

Goevvaert Bemers. (*Orig.*)

30 avril.

*Instructions visant les mendiants étrangers.
Instructions concernant la propreté publique.*

Bedelaers oft andere persoonen, komende uyt plaetsen geïnfecteert met de haestige siekte, mogen niet gelogeert worden, ende gemerckt de besmettelicke & haestige sieckte meestendeel heuren oorspronck is nemende vuyt de infectie & corruptie van de locht oft van de vervuylde ruyen & geïnfecteerde wateren, & om 't selve soo vele te mogen voorkomen ordonneren : 1. Ruimen en kuisschen der goten een maal per week. 2. Ouders oppassen dat de kinderen hun genoegh niet doen op de straat. 3. Houden van verkens. 4. Maatregelen voor de pouliers, pensvrouwen. Verbod van ganzen, &ca te houden. 5. Regelingen voor de oude cleercoopers.

(*Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 100.* Un exemplaire de ce placard [in-f^o, 2 col., car. goth. sans nom d'imprimeur. Signé : Vander Neesen] se trouve dans le recueil : *Politique Ordonnantien.*)

16 juin.

Précautions pour éviter la peste. Vente des hardes, etc.
(Cette ordonnance est la répétition de celle du
9 janvier 1597.)

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 104.)

26 juin.

*M. Goyvaert de Bemmels, appointé
comme Maître de la Peste.*

Mr Goyvaert de Bemmels, gecommitteert als pestmeester had vermeerdering van gagien gevraagd. Toegestaen 250 Gl. 's jaers en dit voor 2 jaeren ingaende den 2^{den} deser maent Juny.

(C. A. Bk. 1597-1599. Fo 20 vo.)

17 juillet.

*Instructions complémentaires sur la stabulation
des porcs.*

Alsoo by de publicatie & geboden by Schouteth, Borgemeesteren, Schepenen & Raedt deser stadt, op 't stuck van de Haestige sieckte op den 30 Aprilis lestleden gepubliceert, onder andere poincten is geordonneert & geboden geweest dat nyemant binnen dese stadt eenige verckenen en soude mogen houden dan buyten 's weegs daer open locht is, op de pene ende verbuerte van de selve verkens, ende dat 't selve poinct ten respecte ende ter begeerten van die van de brouwers by maniere van conventie ende oogluycinge tot noch toe in surseantie is gehouden geweest, nochtans myne voors. Heeren bevindende d'onderhout van den selven poincte voor desen tyt seer oirboirlyck ende nootelyck te wesen ende 't hou-

den van de verckenen insgelycken die van de brouwers natie te verbiedene, hebben myne Heeren voirs. den Keurmeesters deser stadt last & bevel gegeven omme den brouwers & elcken van hun andermael insinuatie te doene, ten eynde sy binnen den tyt van acht dagen selen schuldich & gehouden syn de verckens ewech te doene ende die hen quyt te maecken op de pene & verbuerte in de voors. publicatie van den 30 Aprilis lestleden breeder vermelt.

(C. A. Bk. 1597-1599. Fo 23.)

18 juillet.

Payement à Maître G. de Bemmers.

Aen Goeyvaert de Bemmers, pestmeester, 100 gl. te betaelen voor droguen & medicamenten, volgende contracte van deser stadt met hem gemaect.

(C. A. Bk. 1597-1599. Fo 23 vo.)

28 juillet.

Défense d'admettre à l'hôpital des personnes atteintes de peste, autres que des habitants de la ville.

De Mater & Conventualen van den Gasthuysse, sulen geene persoonen aengestast mette haestige sieckte aenveirden, ten sy borgers & ingesetenen.

(C. A. Bk. 1597-1599. Fo 24 vo.)

30 juillet.

Même acte que le précédent concernant les Frères Cellites.

Zelfde acte voor de Pater & Conventualen van de Cellebroeders.

(C. A. Bk. 1597-1599. Fo 24 vo.)

5 août.

Par suite de l'apparition de la peste aux environs de la ville : précautions à prendre.

1. *Instructions pour le logement,*
2. *Pour les bateliers.*
3. *Pour les infirmiers.*

Alsoo de haestige sieckte in omliggende plaetsen is grasserende : 1. Niemand die sinds 6 weken hier niet en woont zal mogen huren kamers of winkels binnen de stad, op pene van 50 Gld. of dat hy kan bewyzen dat hy niet komt uit geïnfecteerde plaatsen. 2. Verbod aan schippers oude kleederen binnen te brengen. 3. Verbod aen schrobbers & schrobsters oft andere hen te generen met schrobberye, eenige cranken van binnen oft buyten te aenveiren om te curen oft andere te logeren oft herbergen, oft goederen comende van de geïnfecteerde huysen te ontfangen, op pene van geeseling & gebannen te worden & arbitraele correctie.

In margine : Renovatum die 20 Aprilis 1598, ommissis sublineatis in 2e lin. Renovatum mette marginaele appostille op plaetsen op 7 July 1599 (Ste Claes in den Lande van Waes).

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 105.)

28 août.

Peste. Précautions contre la maladie et règlement général pour empêcher sa diffusion.

(*In margine* : Vernieuwt by Myne Heeren op ten 6 Augusti 1603. Get^t De Moy.)

1. *Les cas de peste ne peuvent être dissimulés. Obligation d'en avertir la Chambre de Police.*

2. *Ce que les voisins sont tenus de faire en l'occurrence.*
3. *Rémunération des voisins ayant fait la déclaration.*
- 4 et 5. *Des médecins, chirurgiens, Maîtres de la Peste et du valet de santé.*
6. *Que l'on doit mettre une botte de paille aux maisons infectées.*
7. *Obligation de maintenir la botte de paille aux maisons infectées.*
8. *Obligations de ceux qui quittent les maisons infectées.*
9. *Où iront loger ceux qui quittent ces maisons?*
10. *De l'obligation de ne pas fréquenter le public. Instructions pour ceux qui restent dans les maisons infectées.*
11. *Port de la verge blanche pour les habitants des maisons infectées.*
12. *Port de la verge blanche pour ceux qui ont quitté ces maisons.*
13. *De la fermeture et de l'ouverture des maisons infectées.*
14. *Défense de loger les personnes venues de ces maisons.*
15. *Interdiction d'amener en ville des personnes atteintes de peste.*
16. *Instructions complémentaires pour la Supérieure de l'hôpital, etc.*
17. *Défense d'accepter des biens, etc. provenant de maisons infectées.*
18. *Les Maîtres de la Peste devront être inscrits sur un registre déposé à la Chambre de Police.*
19. *Du signe que porteront les Maîtres de la Peste.*
20. *Des infirmiers et infirmières. Signe distinctif.*
21. *Défense à ceux-ci d'aller dans des maisons infectées sans avoir prévenu les valets de santé.*

22. *Les infirmiers et tous ceux qui vont dans les Maisons de la Peste ne peuvent se mêler au public.*
23. *Défense aux taverniers de tolérer dans leurs établissements ceux qui soignent les pestiférés.*
24. *Les infirmiers, etc. qui auront soigné des personnes malades, en dehors de la ville, ne peuvent y rentrer.*
25. *Défense aux infirmiers, etc. habitant la ville d'aller soigner au dehors.*
26. *Quand on enterrera ceux qui sont morts de la peste.*
27. *De la mise en bière.*
28. *Défense d'enterrer ceux qui sont morts subitement sans qu'ils aient été visités au préalable.*
29. *Pénalités prévues pour ceux qui enterreraient des personnes en secret.*
30. *Les héritiers, etc. des personnes enterrées en secret seront responsables.*
31. *Des fossoyeurs.*
33. *Comment et quand on ventilerá convenablement les objets provenant des maisons infectées.*
34. *Défense aux infirmiers, etc. d'y procéder sans autorisation préalable.*
35. *Obligation aux infirmiers, etc. de brûler à l'intérieur des maisons infectées les objets contaminés ou usagés.*
36. *De la vente du mobilier.*
- 37 et 38. *Instructions complémentaires concernant cette vente.*
39. *De la viande, du poisson, beurre, fromage et autres aliments.*
40. *Instructions complémentaires pour les taverniers, etc.*
41. *Instructions pour les vendeuses de poisson.*
42. *Instructions pour les marchands de grains, boulangers, brasseurs et malteurs.*

43. *Instructions pour les taverniers, etc. concernant l'importation en ville de fruits et autres denrées alimentaires.*
44. *Que l'on ne peut tenir des porcs à l'intérieur de la ville.*
45. *Des bouchers, abatteurs et tripiers.*
46. *Instructions complémentaires pour les précédents, au sujet des issues.*
47. *Des graissiers et fabricants d'onguents.*
48. *Instructions complémentaires pour les précédents, au sujet de la préparation des produits dégageant des odeurs.*
49. *Des marchands de volaille.*
50. *Les issues, etc. ne pourront être jetées sur la voie publique, etc.*
51. *Instructions pour les boueurs concernant l'enlèvement des issues, etc.*
52. *Défense de vendre des volailles en rue, etc.*
53. *Des vidangeurs.*
54. *Du nettoyage des rigoles.*
55. *Défense à ceux qui tiennent des animaux domestiques de laisser traîner le fumier en rue.*
56. *Défense de jeter des animaux morts sur la voirie.*
57. *Des boueurs et des charretiers de poubelles.*
58. *Instructions complémentaires pour les boueurs.*
59. *Des vendeurs d'oublies.*
60. *Des barbiers. Défense de jeter à la rue le sang qu'ils auront tiré.*
61. *Répartition des amendes.*
62. *Les ordonnances qui ne sont en contradiction avec l'actuelle sont conservées.*
63. *Le Magistrat se réserve le droit de diminuer ou d'augmenter les mesures prescrites dans l'ordonnance ci-éditée.*

Al eest soe dat verscheyden ordonnantien t'anderen tyden syn gemaect ende gepubliceert geweest

aengaende die goede toesicht, ordre ende sorchvuldicheyt die men schuldich ende ghehouden is te hebben ende t'achtervolghen ten tyde als de sterfte ende haestighe besmettelycke sieckte soo in de omliggende dorpen ende vlecken als binnen deser stadt was ghecomen, maer wandt de selve ordonnantien in veele poincten qualyck wordden onderhouden, omme de voors. besmettelycke siecte (met Godts gratie) te voren te commen ende te beletten, dat die niet en soude voorts gaen noch verbreyt worden, soo ist dat men gebiet van weghen mynen Heeren den Schouteth, Borgemeesteren, Schepenen ende Raedt der stadt, de poincten ende articulen hier naer volghende.

Dat men de haestige sieckte niet en mach verberghen ende wy schuldich zyn die terstont de Polycycamer te kennen te geven.

1. In den iersten, soo wanneer de peste oft haestighe sieckte in eenighe huysen binnen deser stadt oft vryheyt gecomen is (des Godt de Heere verhuden wille) oft eenich twyffel van dier aldaer, is, dat die van den selven huysen, het zy man oft vrouw, knape oft maerte, sullen schuldich ende ghehouden wesen terstont ende sonder eenich vertreck te doen verclaren deur heure vrienden ende ghebueren aen de oppercuermeesters deser stadt, op de policiecamere, dat tot heuren huysen alsulcke sieckte is, oft emmer vreesse van dier, ten eynde de selve oppercuermeesters alsdan den siecken doen visiteren by de ghesworen pestmeesters deser stadt, Cellebroeders, Swarte Susters oft andere daertoe te committeren om de selve visitatie ghedaen terstont tot remedie van dien geprocedeert ende voorts ordre daerop gestelt te wor-

den naer behooren, op den brueck soe verre men bevont de selve sieckte verborghen oft versweghen geweest te zyne, van vyftich Carolus gulden te verbeuren by den meester oft vrouwe van den huuse daer die sieckte zal bevonden wordden ende in ghevalle de voors. persoonen van alsulcken macht niet en zyn, dat zy de voors. brueck van vyftich Carolus gulden souden cunnen vervallen in stede van dien, een jaer wt der stadt gebannen oft andersins arbytralycken gecorrigeert te wordden, naer ghelegenheyt van de inconvenienten dier vuyt souden moghen spruyten.

Wat de geburen schuldich syn te doene.

2. Item, oft die van den huuse daer de peste ghe-raecte te comen (oft vreesse van dier) ghebrekelyck vielen van 't selve terstont te kennen te doen geven dat alsdan de naeste ghebueren aen byde zyden ende oock teghenover gheseten, gewaer wordende oft suspitie hebbende dat sulcken sieckte daer soude zyn, schuldich zullen wesen, het zelve van stonden aen te doen aengheven den voors. oppercuermeesters, om daeraff visitatie ende ondersueck te doen doene ende ordre ghestelt te worden, op den brueck van twelff Carolus gulden ende zullen de voors. oppercuermeesters de persoonen ende huysen hun te kennen ghegeven, ten registre doen op teeckenen, ende den dach dat de peste daer ghecommen is, om in 't verweeren als anderssins dese ordonnantie te doen onderhouden.

3. Ende, zal den gebuer oft andere die te kennen geven het huys daer de peste is, hebben voer syn aenbringhen, twelff gulden, die welcke affghenomen zullen wordden, den man oft vrouw die de voors. sieckte zullen hebben willen verswygen, ende ver-

borghen, ende dat boven de vyftich guldens by hen, als voor te verbueren.

Van de medecyns, chirurgyns, pestmeesters ende knape van de gesontheyt.

4. Item, soo wanneer eenighe medecyns oft chirurgyns by eenighe siecken ontboden wordden ende bevinden oft twyfelen, dien siecken met der pesten besmet te zyne, zullen zy het zelfde schuldich wesen den oppercuermeesters te adverteren op de policycamer, op den brueck van vyff en twintich gulden.

5. Item, dat de Cellebrueders, pestmeesters, pestpastroirs, de Moeder van den Gasthuysse, ende van de Swerte Susters, schrobbers ende alle andere die by de siecken van der peste gaen, sullen schuldich wesen te verclaren die persoonen, metter voirs. sieckte besmet ende huerlieder wooninge aen den knape van de ghesontheyt, ende sullen de voors. knapen schuldich wesen alle de besmette persoonen ende huysen ende al het gene dat zy van de voors. sieckte weten ende vernemen cunnen, terstont op de policycamer aen te gheven, om daeraff register ghehouden te wordden, op de brueck van twintich Carolus gulden.

Dat men een stroowis moet vuytsteeken boven de deure van den huysse daer de peste is.

6. Item, soe haest de peste in eenich huys sal syn ghecomen (des Godt de Heere verhuden wille) ende yemant daeraff bestaen oft sieck ghewordden is, soo sullen die van den huysghesinne schuldich ende ghehouden wesen, terstont ende zonder eenich vertreck de vensters te sluyten, ende het huys toe te houden ende hen berdt oft teecken van haerder neeringhe aff

te doen, ende in te trecken ende vuyt te steeken eenen stroowis ende dien vast te maecken boven de deure, poorte oft inganck van den selven besmette huuse, soe dat de selven stroowis van eenen ieghelycken kan lichtelyck ghesien ende ghemerckt wordden, synde lanck een elle, dick een mans aerm, ende met dry banden ghebonden, zonder dat men dien ergens mede sal moghen stoppen oft verdonckeren, 't ware met yet voer te hanghen oft andersins, op den brueck van vyftich guldens te verbueren by dengenen des in ghebrecke sal wesen.

Dat de stroowis voer het voers. huys moet blyven hangen.

7. Welcken stroowis aldaer sal moeten blyven hangen sonder dat yemant dien sal moghen minderen oft aff doen in eenigher manieren ter ware met orloff ende consent van den voers. oppercuermeesters, naer dat de sesse wecken omme zyn, in ghevalle binnen den selven huuse yemant ghestorven is, maer by aldien daer nyemant van de behalycke sieckte stierff, maer daeraff gheneest oft vuytghe draghen wordt, soe sal den voers, stroowis voer zulcken huys den tyt van dry weecken moeten blyven hanghen, alwaert oock dat het voers. huys toegheveiteert werde, op den voers. brueck van vyftich gulden.

Wat dat zy ghehouden zyn de doene, die vertrecken willen vuyten besmetten huuse.

8. Item, soo wanneer de haestighe sieckte in eenich huys ghecome is, ende die van de huysghesinne daervuyt vertrecken willende, soe sullen sy schuldich wesen alle de vensters van de gheinfec-teerde huuse soe boven als beneden, vast toe te sluy-

ten zonder eenighe open te laten staen ende aen alle de buyten deuren ende vuytganghen van den zelven huysse te hanghen een maelslot ende hun vertreck alsdan den voors. oppercuermeesters op de Policy-camer deur eenighe hunne vrienden oft ghebueren verclaren, mitsgaders oock den dach wanneer dat de haestighe siecke aldaer is ghecommen als in 't eerste articule hiervooren verhaelt is, welcke oppercuermeesters ten eynde sulcken huys ghesloten blyve, ende versekert moghen syn dat in 't selve niet ghehuert oft vuyt ghedraghen en wordt voor den behoorycken tyt van verweringhe, zullen daer oock een ander maelslot van buyten doen aenhanghen, ende 't selve huys doen toeveiteren met een ysere ketene sonder dat yemant teghens het aensmyten van dien hem sal moghen opponeren, op den breuck van twelf Carolus gulden, te verbueren by den meester oft vrouwe van den huysse des in ghebreke wesende oft by den gebueren oft vrienden den last aenveirt ende niet volbracht hebben ende by den genen die het toeveiteren sal hebben willen beletten ende sullen insghelycx de voors. oppercuermeesters den dach van het toeveiteren ende persoonen hun verclaert, doen op teekenen om daernaer in 't verweren hen te mogen reguleren.

Waer dat zy sullen gaen logeren die vertrecken vuytte besmette huysen.

9. Ghebiedende, dat de gene die vuytte besmetten huysen (als boven) vertrecken niet en gaen logeren in eenighe particuliere huysen binnen deser stadt, maer alleenelyck in gasthuysen ende plaetsen daer toe gheordineert oft in huysen oft hoven buyten 's weechs ledich staende, oft buyten de stadt met hunnen familie te vertrecken, op den brueck van

vyftich Carolus guldenen, oft inghevalle sy den selven brueck niet vervallen en cunnen, van een half jaer vuytter stadt ghebannen oft andersints arbitralyck ghecorrigeert te worden.

Van het volck te myden, ende wadt zy schuldich zyn te onderhouden die in 't huys blyven daer de haestighe siecte is.

10. Item, soo wanneer die van den huysghesinne daer yemant van den peste sieck gheworden ghestorven oft vuytghedraghen is witten selven huuse, niet en begheerden te vertrecken maer daerinne te blyven oft emmers eenighe van hen, dat alsdan de selve ende oock de gene die de siecken bewaren oft het huys ophouden, hen sullen moeten vermyden ende wachten te gaen, te commen, te verkeerem oft hun te laten vinden onder de goeden lieden op eenighe mercten, in kercken oft andere plaetsen daer vergaderinghe van volck is, 't sy om victuallie oft eetwaren te coopen, oft andersints ofte oock gaen oft staen in eenighe andere huysen ofte herberghen ghedurende den tyt van ses weecken, soe verre tot hunnen huuse yemant daeraff gestorven is oft van drye weecken indien daeraff yemant genesen oft wtghedraghen is, op den brueck van achthien Carolus gulden, maer zullen de voers. persoonen nootdruft moghen doen aenbrenghen deur eenighe van hunne vrienden ofte gebueren.

11. Wel verstaende dat de persoonen van de besmette huysen, begeerende wt te gaen zullen openbaerlyck ende bloot moeten draghen een witte roede van onder half elle lanck, sonder die onder hunne cleederen te moghen verberghen, dies en sullen sy niet moghen achter straten oft over eenighe huysen blyven staen coutten, maer hen vermyden onder den

volcke te begheven ende gaen wandelen buyten 's weechs om hen te vermaecken ende weder omme t'huys commen, op den brueck van twelff guldens.

12. Ende van ghelycken, sullen oock de witte roeden oock moeten draghen ende hen vermyden onder 't volck te commen die gene die wt eenighe besmette huysen vertrocken syn (ende dit voor den tyt hiervoer verhaelt) alsoft sy in de selve huysen ghebleven waren, op den brueck van twelff Carolus guldenen.

Hoe dat men die doren ende vensteren in de huysen daer de peste is, sluyten ende ontsluyten sal.

13. Item, ten huys daer yemant van de peste sieck leet, vuytghedraghen oft ghestorven is, en sal men vermoghen eenighe deuren oft vensters (aen de straten, ruyen, vlieten, rivieren oft ter erven waerts van de ghebueren opengaende) in eenighe tyde van den daghe onder oft boven open setten oft houden dan naer den elven uren des nachts totten vier uren des morgkens ende en sal men oock niet vermoghen die doren van den selven huys open te houden dan alleenelyck omme daerdeur t'ontfanghen den nootdruft ende, daernaer de selve terstondt wederom moeten ghesloten houden, verbiedende oock geen vuylnisse welckerhande die soude moghen wesen, wtte voors. deuren oft vensteren te werpen, te gieten oft te keren, op den brueck van vyftich Carolus guldenen ende daerenboven 't selve huys toegheveitert te worden.

Dat men nyemant en mach herberghen vuyt besmette huysen comende.

14. Verbiedende, oock den herberghiers ende allen inwoonderen deser stadt eenighe personen vuyt

besmetten huysen van binnen oft van buyten commende, te ontfanghen noch te herberghen, op den brueck van vyftich Carolus guldenen ende daerenboven dat die herberghen ende huysen van den gene die contrarie van dese doen, zullen sesse weecken moeten ghesloten blyven, al oft yemant binnen huysen van der pesten ghestorven waer.

Dat men niemant binnen deser stadt en mach brenghen metter peste besmet.

15. Interdiceerende oock eenen yegelycken wel expresselyck yemant van buyten den draeyboom binnen deser stadt te brengen mette voors. haestighe sieckte besmet oft andere vuyt gheinfecteerde plaetsen ende huysen, commende om in particuliere huysen, gasthuysen oft cloosteren te cureren oft logeren, op de pene van hondert Carolus gulden ende ghebanen oft andersints arbytralyck gecorrigeert te worden naer vuytwysen het peryckel ende inconveniënten dier vuyt soudē mogen spruyten, te verhalen soe wel op de gene die alsulcken personen sullen inne brengen als op de selve incommelingen.

16. Ordonnerende daeromme de Moeder van den Gasthuysen, de Moeder van den Swerten Susters, den Pater van den Celbroeders ende andere des last hebbende alsulcke personen van buyten ghebracht wordende niet te ontfanghen, ende de oppercuermeesters op de Policiecamer daeraff ter stont de wete te doen om die naer ghelegentheit van den saecken te doen corrigeren.

Dat men gheene goeden en mach ontfanghen vuyt besmette oft geinfecteerde huysen gebracht.

17. Van gelycken, verbiedende eenen yegelycken eenige coopmanscappen, meubelen oft andere goe-

den, commende vuyt eenige geïnfecteerde huysen oft plaetsen, 't sy van buyten oft binnen deser stadt, in hunne huysen te ontfanghen, op den brueck als voer ende van hunne huysen den tyt van ses weken oyck gesloten te worden, ten ware dat de voors. coopmanschappen, meubelen ende anddere goeden behooryck waeren verweert, ende daeraff den oppercuermeesteren volcommelyck sal ghebleken.

Dat de pestmeesters op de Policycamer moeten te boeck opheteekent worden.

18. Ende, want dagelycx seer groote abusen geschieden deur dyen eenighe persoonen die hen vervoorderen ende onderwinnen de geïnfecteerde persoonen van de peste te genesen, zynde daertoe nochtans onnut ende onbequaem, waerdeur dese besmettelycke siecte grootelyck wordt verbrydt, is gheordineert dat die hen voortaan sullen willen onderwinnen de voors. sieckte ende de geïnfecteerde persoonen te meesteren ende genesen, zullen moeten, aeler zy hen exercitie mogen doen, hun by naeme ende toenaeme laeten opteyckenen by de oppercuermeesters deser stadt op de Policycamer, mitsgaders hen woonstede ende soe langhe sy alhier gewoont hebben, opdat men op heur hantwerck bequaemheyt ende hervarentheyt alsulcken acht ende regard mach nemen als behoort, op de pene van soe wie hem sal onderwonnen hebben zonder gheauthoriseert te syne, van gebannen, gegeesselt oft andersints gecorrigeert te worden naer gelegentheyt van der saecken.

Van het teecken dat de pestmeesters sullen dragen.

19. Item, dat de voors. pestmeesters zullen gehouden wesen te dragen een notabel ende merckelyck teecken oft cleet, op den brueck van 25 gulden, een-

zamelyck oock de knape van de gesontheyt, de vroede vrouwen, die de vrouwen in de pesten zullen bystaen.

Van de scobbers ende scobsters.

20. Desghelycx de persoonen die men noemt scobbers ende scobsters geadmitteert om de besmette huysen te bewaren, cuyschen ende te reyningen, zullen schuldich zyn te dragen een witte roede oft merckelycke teycken als rontsomme hennen hoet eenen blauwen bant, bréet vier vingeren, op den brueck van 25 guldens oft arbytralyck gecorrigeert te worden, naer gelegenthey van de saecken, gebiedende voorts alle scobbers ende scobsters hun binnen den derden daghe te doen opteeckenen by name ende toename, mitsgaders hen woonstede ende dat by de knape van de gesontheyt, die de selve oyck sullen schuldich syn over te bringen op de cuermeestercamer by geschrifte, op de pene van die ter contrarie dede ende hun moyde met scobrye, sonder geadmitteert te syne, van geschavotteert, gegeesselt ende gebannen te worden.

21. Verbiedende alle scobbers oft scobsters in eenighe besmette huysen te gaen, ten sy dat sy ierst ende voeral 't selve huys oft huysen sullen hebben aengebracht aen de voerscreven knapen van de gesontheyt, welcke knapen sullen oock schuldich ende gehouden wesen alle huysen ende persoonen metter peste geïnfecteert synde tot heurder kennisse gecommen, terstont ende sonder eenich vertreck op de Policiecamer aen te geven, om daeraff note gehouden ende voorts op alles ordre gestelt te worden naer behoiren, op den brueck van twintich Karolusgulden by hen lieden respectie te verbeuren oft anderssints gecorrigeert te worden.

Dat de scrobbers ende andere in pesthuysen gaende nyet en mogen verkeerem onder 't volck.

22. Verbiedende, de voors. scrobbers oft scrobsters ende alle andere die in besmette huysen gaende, te verkeerem onder 't volck oft by eenige ander siecken te gaen dan die mette peste beladen syn, noch oeyck te gaen drincken in eenighe herbergen oft vergaderinge, op den brueck van 12 Carolus guldenen.

23. Verbiedende oeyck wel expresselyck de herbergiers oft andere hen generende met bier te tappen oft bedden te decken, eenige scrobbers oft scrobsters oft ander die in de besmette huysen syn gaende, in huere huysen te ontfangen te setten oft logieren, op den brueck van vyftich Carolus guldenen ende daerenboven dat heure huysen voor den tyt van ses wecken sullen moeten gesloten blyven, al oft daer iemant van de peste daer gestorven waere, als hiervoor oeyck geseyt is.

24. Item, dat geen schrobbers, 't sy mans oft vrouwen, quacsalvers, pockmeesters, oft andere persoonen die buyten der stadt woonen ende geschrobt hebben, ende aldaer by de siecken van de peste geweest hebben, bynnen deser stadt niet en sullen mogen comen geduerende den welcken tyt, ten sy de selve presenterende om gheadmitteert te worden aen de voors. knape van der gesontheyt, op de pene van een jaer vuyt ter stadt ghebannen te worden ende correctie van den Heere ende van der stadt.

25. Verbiedende, de scrobbers ende scrobsters binnen deser stadt woonende, buyten der selver te gaen schrobben oft eenige persoonen van buyten der selver te gaen schrobben oft eenighe persoonen van buyten vuyt gheinfecteerde huysen commende, binnen hunnen huysen te logeren oft te cureren, op de

pene van schavotteringe, geesselinghe ende vuytter stadt gebannen te worden.

Wanneer dat men die van de peste gestorven zyn sal begraven.

26. Item, dat men niemant van de voorseyde sieckte gestorven synde, binnen oft buyten der kercken en zal mogen begraeffven, noch te graeve draeghen dan buyten 's tyts, te weten van halff Meert tot Bamisse des morgens voor den vier uren, ende des avondts naer den thien uren, verbiedende den Cellebroeders, binnen den daeghe ende voor ende naer de beschreven ure eenighe persoonen van de voers. ziecte gestorffven wesende te graeffve te draegen, op correctie van mynen Heeren.

Van de dooden te kisten.

27. Item, dat nyemandt wy hy zy, eenighe personen, jonck oft oudt, van der peste gestorven en zal mogen lycken, kisten oft te graeve doen dan alleenlyck de Cellebroeders ofte Swerte Zusters, op de brueck van 24 Carolus guldenen.

Dat men niemant en mach begraven die subytelyck ende onversienelyck sterft, sonder te vooren gevisiteert te zyn.

28. Item, soo wanneer eenige persoonen in wat huys oft van wadt qualiteyt hy zy, haestelyck comt t'overlyden ende maer twee oft dry daghen sieck gelegen hen heeft, soo gebiet men dat niemant en sal vervoorderen sulcken persoon te doen begraven, hy en sy eest vooral ghevisiteert van de gesworen pestmeesters met adjunctie van de Cellebroeders, Swerte Susters oft van de medecynen ende gesworen chirurgynen deser stadt hen des verstaende, tot

welcken eynde sullen die van den huysse daer den persoon subytelyck overleden is, schuldich wesen het selve deur heuren vrienden oft geburen den voors. opperkeurmeesters t'adverteren, op den brueck van vyff en twintich Carolus guldenen, oft by gebreke van dien een half jaer daervoere wtter stadt gebannen oft andersints gecorrigeert te worden.

29. Ende in gevalle yemant hem vervoordere sulcken persoon by nachte, ontyde oft andersints sekretelyck wt den huysse te dragen oft te doen dragen, het zy op kerckhoven oft ander plaetsen, sal aen lyf ende goedt gestraft worden.

30. Maer schouwende voorts dat alle de gene, die by nachte ende ontyden sullen begraven worden, men houden sal als van der peste ende besmettelycke sieckte gestorven ende dat over sulcke dese ordonantie tegens den erfgenamen oft vrienden van den aflyvighen sal stadt grypen.

Van de grafmakers.

31. Ordonnerende, den grafmaeckers van alle kercken hunne graven soo binnen als buyten der kercken, diep te maecken tusschen de vier ende vyf voeten ende ter sulcker plaetsen, dat de loecht daer deur niet gheinfecteert, en worde op den brueck van twelff gulden oft andersins gecorrigeert te worden.

32. Item, sullen insgelycx de grafmaekers ghehouden zyn wel scherpelyck te examineren den Cellebroederen ende andere van alle de lycken die sy des nachts sullen begraven van waer ende wt wat huysen de selfde ghebrocht worden om 't selve de knapen van der ghesontheit aen te geven, hun des ghevraecht synde, op de pene van twelf Carolus gulden als voore.

Hoe ende wanneer men den huysraet behoorycken verweren ende suyveren sal.

33. Item, in de huysen daer iemant van de haestighe ende besmettelycke sieckte overleden is, en sal men niet vermoghen eenigh goet vuyt te dragen oft te rueren binnen den huysen noch in den hove oft plaetse van den selven huysen, in geenderley manieren, noch verweren dan naer de sesse weken dat den lesten daer gestorven is, ende men en hebbe daer toe eerst ende vooral oorlof ende consent by geschrifte van de voors. opperkeurmeesters om het voors. besmettelyck huys ende goeden behooryck te mogen doen verweren ende cuysschen, ende soo wanneer daer niemant ghestorven en is, sal men mogen verbeiden den tydt van dry weken, ende hebben daertoe consent om te verweeren als vore, ende alsulcke huys oft huysen behooryck verweert synde sal den geenen die daerin wilt trecken, deur de voors. knape van de ghesontheyt moeten doen blycken den oppercuermeesters op de Policycamer van de selve verweerdinge ende alsdan versueken, oorlof om den stroowisch af te moghen doen ende het teecken van de neeringhe daervoor te moghen hanghen, op den brueck van twintich Carolus gulden.

34. Van ghelycken, verbiedende de schrobbers ende schrobsters oft andere egeene huysen te verweeren voor ende aleer hen ghebleken sy by geschrifte van het consent van den oppercuermeesters om 't selve te moghen doen, op den brueck ende pene als vore.

35. Item, en sullen de schrobbers noch andere in besmette huysen blyvende, geenderhande vuylichheit, lappen, voddens, bedstroy ende diergelycke onreynicheyt op der strate te moghen keren oft worpen, maer ghehoudende wesen al 't selve binnen den huysen in de schouwe te verbranden, met alsulcken

toesicht dat er egeen ongheluck van brande en gheschiede oft daer eenighe ander bequame plaetse binnen den selven huuse is, de selve vuylicheyt te begraven, op den brueck van twintich gulden oft andersins arbitralyck gecorrigeert te worden.

Van den huysraet te vercoopen.

36. Verbiedende, voorts eene yeghelycken gheduerende desen weecken tyt, cleederen, meubelen oft eenigherhande huysraet comende wt besmette huysen te ontfangen te vercoopen ende daeraf wtroep te houden, 't waere op de Vrydachsmert, Luysmerct oft elders oft metten selven voorts te staen oft voorts te hanghen op de pene ende verbeurte van de selve kleederen, meubelen oft huysraet om in 't openbaer verbrant te worden ende dat des voors. vercoopers oft oudecleercoopers huys ende winckel sal worden gesloten voor den tyt van ses weecken, alsoft de peste aldaer geweest ware.

37. Ende en sal men oock gheen kleederen, meubelen, huysraet (comende wt geïnfecteerde huysen) moghen vercoopen op de Vrydachsmert oft op eenighe andere plaetsen dan alleenelyck voor den selven huuse daer de haestighe sieckte is geweest, ende dat naer de ses weecken dat het voors. huys ende goederen behoorlycke verweert sullen wesen, op de pene ende brueck van vyftich Carolus gulden ende voorts arbitralyck gecorrigeert te worden.

38. Wel scherpelyck verbiedende, 't sy mans oft vrouwen, oude cleederen ende prondelinghen waerdeur men het vier van de besmettelycke sieckte is voortsdraghende ende verspreydende langhs der straeten, op de Ysere Waghe, Vrydachsmert, Luysmerct oft elders te coope te draghen oft mette selve voorts te staen op de pene van de selve verbrant te worden ende op arbitrale correctie.

Van vleesch, visch, boter, caes, ende diergelycke eetwaren.

39. Item, en sal niemant hier in de stadt moghen brengen om te vercoopen, eenighe boter, caes, melck, eyeren, fruyt noch eenigherhande eetware wt eenighe huysen oft plaetsen daer die besmettelycke siecte is, oft binnen de ses wecken te vooren geweest heeft, op de verbuerte van de selve goeden ende van vyftich Carolus gulden oft andersins arbitralyck ghecorrigeert te worden.

40. Item, dat geen vleeschhouwers, vischkoopers, poulliers, vettewariers, pasteybackers, cabrettiers oft andere, wy hy zy, hen en sullen vervoorderen te vercoopen te backen, sieden oft coken eenigherhande vleesch, speck, visch, moes, welckerhande het selve soude moghen wesen, bedorven, versaeyt, onghans oft gheinfecteert synde, op den brueck van vyftich Carolus gulden ende de verbeurte van de selve.

41. Verbiedende de botwyfs ende andere egeenen levenden oft dooden visch welckerhande soude moghen wesen, by de keurmeesters van den visch ofgekeurt synde, te vercoopen oft daermede achter straete te gaen leuren oft doen leuren op de brueck van den selven som ter werf afgeworpen te worden, ende van ses gulden by hen lieden daerenboven t'elcken reyse te verbeuren oft andersins gecorrigeert te worden.

42. Desghelycks, verbiedende den graenvercoopers, backers, brouwers ende moutmaeckers te vercoopen, te verbacken, te verbrouwen oft moucten eenich graen, welckerhande dat selve soude wesen, verstickt, verdoft oft verdorven synde, ende den taverniers te tappen eenighe wyn oft bier bedorven synde, op de verbuerte van vyftich gulden ende de verbeurte van de selve.

43. Item, dat geen taverniers, fruyteniers oft andere en sullen moghen in stadt brenghen, veylen noch vercoopen eenige witte zeeusche coelen, bedorven cruyten oft vruchten, platte peeren, concommen, noch eenigherhande pruymen dan alleenelyck pruymen van Damast, op de verbeurte van dry Carolus gulden ende van de selve ter werff af geworpen te worden.

Dat men geen verckenen binnen deser stadt en mach houden.

44. Item, dat niemant, wie hy zy, en sal moghen houden oft opvoeden ergens binnen deser stadtsmu- ren eenighe verckenen oft de selve achter strate dry- ven oft laeten gaen, ten waere naer de verckens- merct, om aldaer vercocht te worden, ende die onvercocht blyven, sal men terstondt wederom ter naester stadtpoorten moeten wt stauwen, sonder die onderweghen te laeten vroeten in goten, vuylnishoo- pen oft andersins op de verbuete van deselve verckenen.

Van de vleeschhouwers, slaggers ende pens- vrouwen.

45. Item, dat geen vleeschhouwers, slaggers, pens- vrouwen oft andere sullen vervoorderen eenighe dermen, pensen oft moocken van eenigherhande beesten op te sneyden, reynighen oft de vuylicheyt daerof vuyt te worpen ofte doen oft laeten opsney- den, reynighen oft wt worpen binnen hunnen huy- sen oft voor hen doren op der straten noch elders binnen deser stadt dan alleenelyck aen 't pensgat (plaetse van outs daertoe ghehordineert) sulck dat het metten iersten vloet mach wech dryven achter- volgende de ordonnantie ghepubliceert in 't jaer 1503,

ende die buyten vleeschhouwers die binnen der stadt zyn woonende, buyten der naester stadspoorte daer zy woonen ende de selve vuylicheyt aldaer doen graven ende dolven, op de pene van twelf Carolus guldenen, te verbeuren by den meester oft vrouwe daer sulcks sal gheschieden.

46. Item, dat geen vleeschhouwers, slagers oft andere geenderhande bloet van beesten die gheslaghen syn, met tobben oft andersins en moghen draghen oft doen draghen ende wtgieten aen 't pensgat oft elders, by daghe maer alleen 't ghene sy 's daechs sullen hebben vergadert, des avonts ten tyde de poortsclocke luydende is, moeten doen draghen ende wtgieten aen 't voors pensgat, ende 't gene sy lieden 's nachts hebben vergadert sullen ter voors. plaetse moeten doen draghen ende wtgieten in de daegheraet ende met schuppen oft bessemen doorsteken sulcks dat metten eersten vloet oock mach wech dryven ende de buyten vleeschhouwers die binnen deser stadt syn woonende, sullen het bloet van hunne beesten buyten der naeste stadspoorte van hunnen huysen moeten doen vueren ende aldaer doen graven ende dolven sonder 't selve langher te moghen behouden, op den brueck van twelf Carolus gulden.

Van de vettewariers ende salfmakers.

47. Item, dat egeen vettewariers by daghe en sullen moghen eenich smeer, talck, oft ruet smilten oft keersen maecken, het welck grooten staenck ende onverdragelycke rueck is mede brengende, dan eerst des avonts naer dat de clocke neghen uren sal hebben geslaghen tot den vier uren des morghens, op de brueck van twelf Carolus gulden.

48. Item, dat men geen vuyl vet, spiegelherst, rinsenherst oft vernis en sal mogen smilten, noch

maecken, eenighe salven, verwen, styfisel, princers inct, lymsieden oft mengelen eenighe andere compositien daer quaede ruecke ende stanck afcomt, dan buyten 's weechs, ontrent de vesten ende ter uren voors., op den brueck van twelf Carolus gulden.

Van de poulliers.

49. Item, dat de poulliers oft andere niet en sullen moghen binnen hunne huysen oft kelders houden, opsetten oft opvoeden eenighe conynen, gansen, eynden, duyven, reygers, puttoirs, quackelen, lepellers, calcoenen oft hoenderen oft andere ghevoghelte, daer stanck afcomt, ten ware buyten 's weghs, omtrent de veste in eenighe opene plaetsen daertoe bequaem synde, op de brueck van de selve.

50. Item, dat de voors. poulliers geene doode beesten oft vuylicheyte van ghevogelte oft andere beesten en sullen mogen op der straten worpen, dan gehouden zyn al 't selve te vergaderen in tobben oft manden ende daghelycks te worpen op de vuylnis kerren, op de brueck van ses gulden.

51. Gebiedende, tot dien eynde de mosemeyer alle daghe 's avonts voor het luyden van de poortelocke met zyne vuylniskerren over de voors. houndermerct te ryden om de voors. vuylicheyte op te nemen ende wech te vueren, op den brueck van twelf Carolus gulden.

52. Verbiedende, insgelicks dat gheduerende den tyt van vier maenden niemant, wye hy sy, jonck oft oudt, op de Meere, aen d'Yser Waghe oft waert soude moghen wesen en sal moghen coopen oft vercoopen oft merct houden van duyven oft conynen ofte eenige duyven van solders te laeten vuytvliegen, op de brueck van ses gulden ende verbuerte van dien.

Van de nachtwerckers.

53. Item, dat de nachtwerckers ende beersteckers, de strate oft andere plaetsen int ommeryden met eenige onreynicheyt niet en sullen bestorten oft vuyl maecken, maer de goede lieden huysen, naer dat zy hen werck ter behoorlycker ueren sullen gedaen hebben wel cuyschen ende reynigen, op de brueck van vyf ende twintich Carolus guldens ende voorts arbitraelyck gecorrigeert te worden.

Van de goten te ruymen.

54. Item, om allen stanck, vuylnisheyt ende quaede ruecken te verhoeden (oorsaeck ende voetsel van de pestilentielle sieckte) soe ghebiet men wel scherpe-lycken, dat eenen ygelycken syn gote voor zyne huysinghe tweemaal ter weken, te weten des Woensdaechs ende des Saterdachs (ende des H. daechs avont alsser heylighe daghen in de weke comen) sal doen ruymen van slyck ende vuylnysse ende die reynighen, schoon maecken ende doorstecken met bessemen, water ende andersins ende voor hun huysinghe op hen lieden gherechten vuylnishoop vergaderen, sulcks dat daerdore geenen stanck en come ende 't water synen ganck hebben mach, ende die boven woont sal eerst moeten beginnen ende elck van de geburen alsoo gelyckelyck vervolgende ten eynde van der straten toe, dwelck sy sullen moeten doen des avonts ten tyde van het verlaten van de poort-clocke, op den brueck van twelf guldens.

55. Item, dat geen hoveniers, brouwers oft andere, peerden, coeyen, oft andere beesten houdende, en sullen moghen laeten ligghen op der straten eenich mest, maer 't selve terstondt moeten doen wechvueren, op de verbuerte van het selve mest om by de mosemeyer oft zyne dienaars opgeladen ende wech

gevuert te worden, desgelichs sullen de voors. personen sorghe draghen dat de pissine van de voors. beesten daghelicx worden gecuytscht ende reyn gehouden, sulcs dat de gebueren daeraff geenen stanck ende ongerief en hebben, op den brueck van ses gulden.

Van geen doode pryen op de strate te worpen.

56. Item, dat niemant eenighe doode honden, catten, hoenderen oft andere doode pryen en sal moghen worpen op der straten oft in eenighe kelders, bornputten, riolen, ruyen, vlieten oft vesten deser stadt, maer sal de selve moeten worpen op de vuylniskerren oft in synen hof in d'aerde graven, op den brueck van twelf Carolus gulden.

Van de mosemeyers ende drivers van de vuylniskerren.

57. Item, de mosemeyers ende dryvers van de vuylkerren sullen schuldich ende gehouden wesen, alle vuylnisse, onreynichheyte, doode pryen ende andere stienckende goet die de haestighe sieckte zoude moghen veroorsaecken, stercken ende doen verbreien van der straten op te laden, ende wech te vuren ter behoerlycker plaetsen sonder 't selve te storten onderweghen, op den brueck van twelf Carolus gulden op den voors. mosemeyers te verhalen.

58. Ende sullen de voors. mosemeyers, elck in heur quartier van der stadt, schuldich syn de vuylniskerren over ander dach in elcker straete te doen reyden, om alle vuylnisheyte ende onreynichheyte op te nemen ende wech te voeren, op den brueck van twelf gulden ende soo wanneer sulcks van wegghen d'opperkeurmeesters sal belast worden, dat zy dat terstont

ende sonder eenich vertreck sullen gehouden wesen te doen oft te doen doen, op de brueck van vyf en twintich gulden by henlieden t'elcke reyse te verbeuren.

Van de oblivercoopers.

59. Verbiedende oyck, alle oblivercoopers, overmidts zy in alle huysen by nachte ende ontyde zyn gaende (waerdeur by hen de besmettelycke sieckte zoude moghen voorts gedraghen worden) dat zy gheduerende desen wecken tydt ende dat anders sal worden geordineert, emmers des avonts naer de poortclocke ende des nachts egheen oblyen en sullen moghen omme draghen, roepen, noch vercoopen, op den brueck van twelf Carolus gulden ende arbitrale correctie.

Van de barbiers.

60. Item, dat de barbiers niet en sullen moghen het bloedt dat zy in henne beekens hebben, worpen op der straeten oft in de riolen ruyen oft vlieten wtgie-ten, maer worpen op de vuylnis; het bloedt in de beekens gheduerende den weecken tydt niet en sullen moghen voor hen deuren op strate setten, op den brueck van ses Carolus gulden.

61. Item, sullen alle de voors. geldt bruecken wesen tot profyte van de employteurs by myne Heeren ghecommiteert, ende te committeren om de voors. ordonnantie ter executien te stellen behoude-lycken den keurmeester van Syne Majesteyt Syn Gherechticheyt.

62. Blyvende alle andere ordonnantien op 't stuck van de haestighe ende besmettelycke sieckte gemaect desen niet contrarierende, in heuren wesen, cracht ende vigueur, volgende een yegelyck schuldich ende

ghehouden sal syn hem te reguleren, het selve mits desen wel scherpelyck verbiedende.

63. Reserverende niet te min, mynen voors. Heeren den Schouteth, Borgemeesteren, Schepenen ende Raedt deser stadt, het minderen, meerderen ende veranderen van dier, alsoo zy naer goede gheleghentheyte ende veranderinghe des tydts sullen bevinden te behooren, ende was onderteckent: D. van der Neesen.

(Ord. Bk. E. 1589-1642. Fo 107. Un placard moins explicite [in-fº, 2 col., car. goth. sans nom d'imprimeur. Signé: D. Vander Neesen] se trouve dans le recueil: *Politique Ordonnantien.*)

17 septembre.

Gages des valets de santé.

Aen de twee aengenomen enapen van gesontheit, Jan van Houte & Hans van Bemert, te betalen 10 Gln gagie ter maent den tyt van 6 maenden.

(C. A. Bk. 1597-1599. Fo 35 vo.)

20 septembre.

Les personnes venues des régions infectées et mentionnées dans certaine liste devront quitter la ville endéans les trois jours.

Geord. de cuermeesters deser stadt dat sy de persoonen begrepen in seckere lyste daeraff synde & gecomen hier binnen dese stadt van plaetsen geinfecteert van de haestige sieckte selen doen vertrecken vuyt de selve stadt, binnen den derden dage nae de insinuatie daeraff by hun te doene, op de pene & verbuerte in de gedruckte ordonnantie onlanx op 't stuck van de pesten gepubliceert, begrepen.

(C. A. Bk. 1597-1599. Fo 36.)

6 octobre.

Gages des trois valets de santé.

Aen de drye enapen van gesontheit, Cornelis Poullyn, Peeter de Pottere & Joos de Prince, te betaelen elck 10 Gln gagien ter maent voor 6 maenden, ingaende prima Octobris.

(C. A. Bk. 1597-1599. Fo 41 vo.)

6 octobre.

Gages des trois valets de santé.

Op heden, datum van dezen, hebben M. H. B. B. & S. S. der stadt van Antwerpen geordonneert den Tr. & Rtm. dat zy de dry aengenomen knapen van de ghesontheit by name Corn. Pollyn, Peeter de Potter & Joos de Prince, elck van hun zullen vuyt reycken & betaelen thien gulden gaigien ter maent, voir den tydt van ses maenden, innegegaen prima Septembris lestleden. Actum 6 Octobris 1597. Ende ondert^t A. Dyck.

(C. A. Bk. Tres. 1585-1611. Fo 116.)

Comptes de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 149. Servaes Swinnen, pestmeester, 120 Lb. Den selven, 72 Lb. & dat voor diensten die hy & synen substituyt nu dagelycx syn doende, naer vermogen der acten in data 27 Feb. A^o 97.

Onderteeckent A. Dyck.

F^o 149vo. Servaes Swinnen, 120 Lb. over gelycke somme den selven by M. H. toegevuecht, soo in stede van augmentatie van gagien, als de maent dienst by hem op de Cruysschans onder de soldaten gedaen, naer vermogen van d'apostille coll. gestaen in margine van syne requeste den 9 Aprilis A^o 97.

Mr Servais Bemmers, gesw. deser stads pestmeester, 100 Lb. om de selve geemployeert te worden tot incoope van drooghen & andere medicamenten volgende de contracte van der stadts wegen met hem gemaect & naer vermogen der a. c. in dato van 18 July '97.

D'aelmoeseniers deser stadt, 125 Lb. ter saecken van een half jaer gagien gecompeteert Mr Godevaert Bemers, in synen leven namentlyck den 2^{den} Juny A° 97 by M. H. geassumeert om te wesen gesw. pestmeester deser stadt, in welken dienst, hy is comen te overlyden den 10 Decembris daernaer.

Cornelis Pollyn & P. de Potter, sluiters.

F° 151. Joos de Prince, knape van de gesontheit, 30 Lb. voor 3 maenden gagien, voor den dienst by hem gedaen geduerende de besmettelycke sieckte tegens 10 Lb. ter maent, verschenen lesten Novembri A° '97. (A. C. 6 Oct. 97.)

F° 151vo. Vroedevrouwen. Truycken van de Weyer.

Lievyne Coninx, 72 Lb. over sesse maenden arbeytsloon van gadeslaegen te hebben den voers. tyd gedurende de persoonen metter haestiger siecte besmet synde & gelegen hebbende int s^{te} Rochtus Gasthuys, verschenen wesende de 6 Augusti 1597.

1598. — 17 janvier.

Attestation notariale concernant le décès de Maître Godevaert Beemers, Maître de la Peste, faite à la demande des Aumôniers en vue d'obtenir le paiement des gages du défunt.

Sy kennelick eenen yegelicken dat den seventhiensten dach der maent Januari van den jare ons Heeren duysent vyfhondert ende acht en negentich (ten versuecke van de Aelmoesseniers van deser stadt van

Antwerpen) voor my, Jan Walewyns openbaer notaris by den Rade van Brabant geadmitteert, alhier t'Antwerpen residerende, ende den getuygen naer genoempt, gecompareert zyn : Augustyn Baeten, gesworen oude cleercooper myns Heeren des Amptmans, Franchois van Dale & Pauwels Cobbe Andriessone, out omtrent seven en twintich jaren, my notaris bekent synde, ende verclaerden & attesteerden op hunne mannewaerheyt ende geloefden by eede te affirmeren des versocht synde, dat zy den thiensten dach der maent Decembris lestleden, geweest zyn ten huysen van wylen Mr Godevaert Beemers deser stadt gesworen chirurgyn was, woonende in 't Craeywyck alhier by St Pietersvliet, ende dat sy aldaer gesien hebben de baere daer innen de voors. Mr Godevaert doot was liggende, sulcx dat sy attestanten weten dat de voors. wylen Mr Godevaert den thiensten dach der voors. maent Decembris deser werelt overleden is, consenterende hier af en oft meer openbare instrumenten geexpediert te worden. Aldus gedaen te Antwerpen, ten huysen myns Notaris, ter presentien van Guilliam Reyniers ende Ambrosius Marienberghe, ingesetenen deser stadt als getuygen hiertoe versocht.

J. Walewyns.

Jan Dekens, rentmeester generael deser stadt. Ghy sult van der stadtwegen betaelen aen d'aelmoezeniers dezer stadt de somme van hondert vyf en twintich guld. Ende dat ter zaecken van een half jaer gagien gecompeteert hebbende wylen Mr Godevaert Bemers in zynen leven, namentlyck 2 Juny 1597 lestleden, by mynen Heeren geassumeert om te wesen gesworen pestmeester dezer stadt in welcken dienst hy is comen t'overlyden den 10^{den} der voorleder maendt van December. Al naer vermoghen ende vuytwysen respectieve van 2 Acten collegiaal in data 2 & 25 Juny

beyde 1597, lestleden ende der attestatie ende midts by voorbrengghen dese teghenwoordighe mette voors. attestatie & quittantie zal U 't selve in uytgeven passeren. Actum 20 Januari 1598.

N. Rockox; Jooris Vekemans. (*Orig.*)

(*Registre factice « Pesthuizen ».*)

30 mars.

Requête de Maître Servaes Swinnen, Maître de la Peste, demandant une augmentation de ses gages.

Gheeft te kennen Mr Servaes Swinnen, pestmeester deser stadt, hoe dat hy suppliant in de voors. qualiteyt dese stadt gedient heeft sedert de jaeren 1584 op de gagie van 20 Lb. vlems 's jaers, op welke cleyne gagien en is den suppliant niet mogelyck hem te onderhouden noch en heeft syn offitie ende bedieninghe eenige jaeren anders niet gedaen dan tot syn schade & achterdeele, als dat in dese conjuncture des tyts & verleden jaeren de medicamenten & andere dinghen noch wel drye maels diere syn dan die plochten te syne & dat hy suppliant alleen pestmeester, alsser eertyts drye geweest syn, die elck genoten hebben de voors. gagien van 20 Lb. vlems, met welke sy wel twee oft drymael soe vele connen vuytgerichten als men tegenwoordelyck doen can, ende daeren boven soo is de suppliant noch hier inne beswaert dat hy alleen moet doen allen oncost van de medicamenten, dwelck vele is bedraghende, boven dyen van de voors. pestmeesters oock des tyts van stadtsweghen syn voorsien geweest van wooninghe, sulcx dat de conditie des supplianten in vele manieren bevonden soude worden arger te syne, dan van syne voorsaeten, behalve noch dat de voors. syne bedieninghe hem beleth dat hy geenen winckel en

mach houden ende anderssins nyet en wordt geem-
ploveert om syn broot te moghen winnen. Bidt daer-
omme de voors. gagien sulcx te vermeerderen dat
de suppliant hem daerop tamelyck can onderhouden.
Dwelck doende &ca. Uffele.

Sy dese gestelt in de handen van Mr Balthasar de
Robiano, schepene, om te communiceren met de
keurmeesters deser stadt, om &ca. Actum penultima
Martii 1598. Dyck.

Daernae gehoort het rapport van de commissaris-
sen hebben M. H. B. B. & S. S. den suppliant, voor
de extraordinaire diensten, in dese geruert voor dese
reyse toegeveught, eene somme van hondert guldens
eens, ordonnerende den Tr. & Rtm. de selve somme
den voors. suppliant vuyt te reycken & te betaelen.
Actum 6e Aprilis 1598. Dyck.

(Req. Bk. 1597-1598. Fo 175.)

1er avril.

Vidange des fosses d'aisance.
(Même ordonnance que précédemment.)

Weerdribben oft privaeten te ruymen.

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 117.)

8 avril.

*Enquête sur les agissements délictueux
d'une accoucheuse.*

Gillis de Mera, schepen & Mr Dionis van der
Neesen, sullen sich informeeren op d'excessen &
andere onbehoorlyckheden by seckere vroevrouwe,
daer eene vrouwe in puerpero gestorven is ende de
execrabele vervloekinghe by de selve gedaen.

(C. A. Bk. 1597-1599. Fo 110 vo.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 152. Medecynen in tyde van Peste. Servaes Swinnen, pestmeester, 120 Lb., den selven 100 Lb. toegevueght vuyt redenen & consideratien breeder by dispositie van syne requeste & ap. coll. 6 Aprilis A° '98.

Cornelis Pollyn, sluyter van de geïnfecteerde huizen, 50 Lb.; den selven 30 Lb. 1/4 jaer gagien, als knape van de gesontheit. verschenen lesten Februari '98.

Peeter de Potter, sluyter, 50 Lb. & 30 Lb. knape van gesontheit.

Cornelis Pollyn & Peeter de Potter, 24 Lb. volgens requeste & ap. coll. 8 Juny '98.

Lisken Lenaerts, 75 Lb. 5 maenden dienst in 't s^t-Rochus gasthuys, aen verscheyde persoonen aldaer van de haestige sieckte sieck gelegen hebbende, verschenen synde den lesten Februarii A° '98; de selve, 90 Lb. voor half jaer zelfden dienst (verschenen 30 Sept. '98.)

Lievyncken Coninx, 12 Lb. een maent dienst St-Rochus gasthuys. versch. 30 Sept. '98.

F° 155. Vroedevrouwen. Truycken van de Wyere, 40 Lb. + 32 Lb. op requeste 12 Sept. '98.

F° 182. Aen de selve, Tabbaertlaecken : 10 Lb.

1599. — 5 juin.

Interdiction de vente de certains fruits.

Gleyn kersen oft cleyne pruymen niet te vercoopen, mits de haestige sieckte, op pene van 3 Kar. Gld... &ca...

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 128.)

7 juillet.

*Peste à Saint-Nicolas,
les gens venant de là, ne peuvent entrer en ville.*

Dat die van Ste Niclaes in den lande van Waes hier niet en souden mogen comen geduerende de besmettelycke sieckte aldaer, prout F^o 105. (*Ordonnance du 5 août 1597.*)

(*Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 130 vo.*)

27 juillet.

*Peste à Saint-Nicolas : précautions à prendre
(rappelle l'ordonnance précédente).*

Besmettelycke siecte tot Sint Niclaes; alle communicatie met de inwoonders der selve alhier verboden. 1. Verbod persoonen van daar komende te logeren. 2. Verbod kleederen, vruchten, vlas, &ca. hier te ontvangen of te herbergen. 3. Niemand van hier mag naar de merkt van St Niklaas gaan of van daar goederen binnen de stad brengen « geduerende desen weecken tyt, op pene van 50 Kar Gld. ».

(*Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 131 vo.*)

12 août.

*Maladie contagieuse à Weert et à Maeseyck.
Précautions à prendre.*

Besmettelycke sieckte tot Weert & Maeseyck. Precautien tegens de selve. 1. Verbod aan borgers van die plaatsen hier te komen of diversche waren hier te zenden. 2. Verbod naar die plaatsen te gaan, « aldaer te hanteren ofte frequenteren, eenige laeckenen, waeren ofte coopmanschappen van daer her-

rewaerts te brengen, tot dat desen weecken tyt sal cesseren op pene van 50 Kar. Gld. ».

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 133.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 147vo. Medecynen in tyde van Peste : Servaes Swinnen, pestmeester, 120 Lb.

C. Pollyn & P. de Potter, sluiters (*ut supra*).

Jacques Goetrecht, 90 Lb. voor 6 maenden dienst in St-Rochus gasthuys, aen de persoonen met de haestige sieckte.

Elisabeth Lenaerts (30 Lb. 2 maenden), Jacques Goetrecht (60 Lb. 4 maenden), dienst in St-Rochus gasthuis.

F° 150. Vroedvrouwen (*ut supra*).

1600.

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 122vo. Medecynen in tyde van Pesté. Servaes Swinnen, pestmeester.

C. Pollyn & P. de Potter, sluiters.

Jacques Goetrecht, 165 Lb. voor 11 maenden dienst in 't St-Rochus gasthuys.

F° 124vo. Vroedevrouwen : Truycken van de Wyere.

1601. — 9 avril.

*Requête de Maître Servaes Swinnen,
demandant une augmentation de gages.*

Verthoont Mr Servaes Swinnen, gesworen pestmeester der stadt, hoe dat alhier van ouden tyden hy U Eerw. & henne predecesseurs is onderhouden geweest dit loffelyck gebruyck dat tot soulaes van

alle arme miserabele & geaffligeerde persoonen, in der stadts eedt ende gagie geassumeert ende gehouden syn geweest zesse chirurgynen ende vier pestmeesters, de welcker officie was emmers (te weten van de voors. stadtschirurgyns te cureren ende te dienen alle de arme met eenige quetsuren ende andere afflicten liggende in 't groot ende eenige andere gasthuysen dezer stad end dat op de gagie van 50 guldens voor elck van hun, ende van de voors. pestmeesters, op de gagie elck van 20 Lb. 's jaers), alle de gene die van de contagieuse sieckte geraeckt synde in de voors. gasthuysen comen te liggen waerinne de voors. meesters respectieve waren secker ordre houdende ende by gebeurten d'een den anderen verscharende. Nu ist soo, dat by laps van tyde soowel in den eenen als d'ander der voors. officien diversche veranderingen syn gesuccedeert, ende belangende de pestmeesterschap is de selve sedert den jaere 84 by hem maer synde derder bedient geweest, den tyt van vier jaren ende daer nare noch zes jaren, alleenlyck syn tweeder ende daer nare voorts tusschen deses ende 7 jaren bij hem alleene, in der vueghen dat hem (onder correctie) a paritate rationis van 't gene hierboven van de stad chirurgynen verhaelt is, van dyen tyt aff, wel hadde behooren te volgen de gagien die syne confreres soudent getrocken hebben, en hadden sich van hier nyet comen te vertrecken oft aflyvich te worden gelyckt gebeurt is, sonder dat daertegens behoort in consideratie te comen, dat de suppliant doorgaens syne officie nyet en soude hebben t'exerceren, dan alleenlyck in weecke tyden, want staet daertegens inne te siene dat soo wanneer de sieckte niet en grasseert, hy suppliant anders geen proffytten noch innecomem en heeft dan de voors. gagie, gemerckt dat hy mits syne officie nyet en can noch

en mach openen chirurgyns winckel noch eenige patienten aen nemen, om te cureren, behalvens dat hy in tyde van grassatie eenen knecht twee ofte drye moet nemen, tot het salarieren der welcken ende medicamenten, die hy den armen gratis moet suppediteren, men wel can bevroeden hoe vele dat de voors. gagie soude te beduiden hebben. Bidt daeromme dat Ued. believen wille, syne voors. gagie te augmenteren ter somme van 50 Lb. groot vleems 's jaers, oft tot sulcke andere somme als U. E. sullen redelyck bevinden. Dwelck doende &ca.

Sy dese gestelt in handen van de trespriesters & Rtm. omme met den suppliant te communiceren, omme &ca. Actum 9^e Aprilis 1601. Dyck.

Daernaer gehoort het advys van de voors. Tr. & Rtm. M. H. B. B. & S. S. hebben den suppliant syne jaerlycxse gagien geaugmenteert gelyck sy augmenteren mits desen metter sommen van tachtich guldens eens, totter hondert ende twintich guldens, die hem tot noch toe jaerlycx syn vuytgereyckt ende betaelt geweest. Ordonneerende den Tr. & Rtm. daernaer hem te reguleren, behoudelyck dat de suppliant voor schepenen hem sal verbinden syn leefdage lanck, op de voors. gagie van 200 guldens 's jaers te dienen. Actum 13^e Aprilis 1601. Dyck.

(Req. Bk. 1601. Fo 87 vo.)

4 mai.

*Contrat conclu entre la Ville et
Maître Servaes Swinnen, Maître de la Peste,
concernant ses gages.*

Mr Servaes Swinnen, gesworen pestmeester deser stadt, bekende & verleyde dat hy achtervolgende seckere acte van M. H. H. B. B. & S. S. deser stadt

van den date des 13^{den} dach der maendt Aprilis lestleden, onderteeckent by den greffier A. Dyck, geloeft heeft & geloeft mits desen, dat hy op de gagie van twee hondert guldens 's jaers, die hem comparant by de voers. acte toegesegt & geloeft is, soo lange hy leven sal, alle die arme & miserable persoenen die geraect selen wesen van de contagieuse sieckte & liggen in de gasthuyzen oft elders sal assisteren cureren & dienen & het voers. pestmeesterschap wel & neerstelyck & getrouwelyck bedienen, unde obligavit se & sua quaecumque et ubicumque.

Die quarto May 1601.

(Stadsprotocollen. Deel XIII. N° 2835.)

20 juillet.

Interdiction de vendre certains fruits.

Alsoo men geerne verhoeden & versien dat in dese stadt geen haestighe siecten en soude comen, gelyck, Godt Almachtige eenige jaeren daeraff door syne grondelinge gratie dese stadt gevryt heeft... soo ist... verbod van cleyne pruimen en kerssen binnen te brengen, &ca...

(Ord. Bk. E. 1589-1612. F^o 150.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 121vo. Medecynen in Tyde van Peste. Servaes Swinnen, peestmeester, 120 Lb.; aen de selve, 50 Lb. voor 3 m. geaugmenteerde gagien (*in margine* : met copie van de acte van der weth [13 April 1601] inhoudende dat hy op de voirs. gagie syn leven lanck gehouden is te dienen).

C. Pollyn & P. de Pottre (*ut supra*).

F° 124. Vroedevrouwen : Truycken van de Wiere, 40 Lb. + 24 Lb. voor extraordinaire diensten. (A. C. 12 April 1601.)

1602. — 7 mai.

Enquête sur la demande de Merten De Vriendt, demandant d'être admis comme inspecteur des pestiférés, etc.

Op de requeste van Merten De Vriendt.

Is by M. H. B. B. & H. S. gecommitteert Mr Mangnaert van de Cruyse, schepen, om hem te informeren op d'inhoudt van dezen omme metten kuermeesters te communiceren omme 't selve gedaen & 't rapport der voirs. commissaris gehoort, geordonneert te worden naer behooren.

Actum 7 May A° 1602.

Ond^t A. Dyck.

Daer naer gehoort 't rapport van voirs. commissaris, M. H. B. B. & S. S. hebben den suppliant gegundt omme in de plaetse van Corn. Zwertkin, midts zynen vertrecke, te moghen der stadt dienen, tot bewaringe visitatie & besorgen van de crancke van de haestighe ziecte van der pesten, onder de gaigien & emolumenten & midts desen den eedt daertoe staende.

Actum 25 May 1602.

Ond^t Dyck.

Den 25 Juny 1602, heeft Merten de Vriendt suppliant in desen ghedaen den eedt van getrouwicheyt in handen van opperkuermeesters.

Get^t H. De Moy.

13 août.

Peste à Amsterdam et endroits voisins. Précautions à prendre.

1. *Obligation d'apporter un certificat de santé.*
2. *Obligation d'apporter un certificat de santé pour tous ceux qui viennent d'autres endroits occupés par l'ennemi.*
3. *Les courriers d'Amsterdam devront s'arrêter à Lilloo.*
4. *Obligation de déclarer les personnes prises en logement, venant de ces contrées. Instructions visant les marchandises.*

Haestige sieckte tot Amsterdam & omliggende plaetsen.

1. Verbod aen die van aldaer comende alhier te comen sonder behoorlycke attestatie dat sy sints 14 daegen uyt die stadt zyn en niet comen uyt besmette huysen.

2. Dat van alle andere plaetsen onder den vyant gelegen daer eenige besmettelycke siecte is, niemant hier comen mag sonder attestatie, op pene van 50 Gld.

3. De boden van Amsterdam, mogen hier niet comen, maer moeten blyven tot Lilloo & van daer huer brieven aen ander persoonen niet van daer comende op seynden, op pene van 25 Kar. Gld.

4. Zy die personen van die streken logeren, deze aan te melden aan den Schouteth, met certificatie. Geene koopmanschappen te vueren ten zy 14 dagen onderwegen, binnen den selven tyt ontladen, verweert zyn en certificatie mede brengen voor advys van de Polycycamer, uytgenomen vlas, kemppe, wolle, catoen, huysraet & oude cleederen, welke specien van de voors. plaetsen onder den vyant gelegen al hier niet sullen mogen gebrocht worden bin-

nen de vier naestcomende maenden op pene van 50 Kar. Gld.

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 158.)

2 septembre.

Peste à Amsterdam. Instructions complémentaires.

Haestige sieckte te Amsterdam & omliggende plaetsen. Daar de ziekte nog meer en meer voortgaande is.

1. Persoonen noch koopmanschappen niet te aanveerden, op pene van 100 K. Gld.

2. Ordre aen den Commis, Capiteynen & hoofden van de wacht, schryvers van de poorten & poortiers, goed toezicht te nemen over die van aldaer zouden komen.

3. Verbod aan taverniers persoonen of goederen te logeren.

4. Brieven of geld van Amsterdam te brengen tot Lilloo « deur andere persoonen hier gebrocht aen het Steenen craenken in seker huysken aldaer om verweert synde, voorts onder de coopliden gedistribueert te worden ».

5. Voor het geen betreft de goederen &ca; komende uit andere plaatsen onder den vyant gelegen enkel aannemen deze die vergezeld zyn van certificatie dat zy komen uit niet geïnfecteerde huizen. Persoonen uit die streken, enkel aannemen met certificatie... &ca...

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 158 vo.)

8 décembre.

Curé de la Peste.

Émoluments complémentaires consentis par la Ville.

Alzoo myne Heeren Deken & andere van den Capittete van de Cathedrale kercke van onzer L. Vrouwe

binnen deze stadt, M. H. B. B. & S. S. hadden te kennen gegeven, hoe dat zy eenighe jaeren herwaerts hadden gegaigieert & onderhouden zekeren gheestelycken persoon die in tyde van peste & andere haestelycke & besmettelycke siecten, de gemeynte zouden vuytreycken de heylighe sacramenten & de zelve by staen zonder de ordinarisse pastoors in peryckel te stellen & dat op de gaigien van hondert guldenen 's jaers, ende om den zelven des te beter, middel te gheven van leven & zynen dienst te continueeren zoo hy hem op de voirs. hondert gulden qualyck conste onderhouden, hadden gebeden dat myne voirs. Heeren oock zouden gelieven daertoe eenich subsidie van stadts wegen te accorderen, gelyck men van oudts wel geplogen hadden & de reden oock verheyschte dat men zoude doen, tot laeffenisse & consolatie van de gemeynte. Soo ist dat myne voirs. H. B. B. & S. S. 't gene der voirs. is innegesien & nyet willende oirsake gheven dat men in dergelycke occasien zouden blyven onversien van 't gene men meest van doen hebben, geordonneert & ordonneren midts dezen den Tr. & Rtm. dat hy neffens de hondert gulden by den voirs. H. van den Cappittile, den voirs. prochiaen van de peste toegevueght, den zelven van der stadts wegghen zelen vuytreycken, dry jaeren toecomende, 't elcken jare vyftich guldens eens.

Actum in Collegio 8 Decembris 1602.

Ond^e A. Dyck.

(C. A. Bk. Tres. 1585-1611. Fo 157.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 124. Medecynen in tyde van Peste: Servaes Swinnen, pestmeester, 200 Lb. Art.

C. Pollyn & P. de Potter (*ut suprà*) + elck 25 Lb.
(volgens requeste & A. C. 30 Decembris 1602).

F^o 125vo. Vroedevrouwen (*ut suprà*).

1603. — 6 août.

Renouvellement de l'ordonnance du 28 août 1597.

Nota : dat opten 6 augusti 1603, is vernieut geweest de ord. van de Peste, staende hier voirens geregistreert fol. 107. (28 Augusti 1597.)

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 166.)

19 août.

*Les lattes mises par les valets des examinateurs
ne peuvent être arrachées.*

Peste : de latten aen de geïnfecteerde huizen door de knaepen van de Ceurmeesters dwers voor de deuren geslaegen, mogen niet afgetrocken worden op pene van 25 Kar. Gld. te bekeeren in drieën...

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 167.)

20 août.

*Par suite de l'accroissement de la peste : obligation
du port de la verge blanche. Instructions concer-
nant la fréquentation des églises.*

Daer de haestige siekte binnen dese stadt zeer wordt verbreyt, soo gebiet men dat de gene die daermede geïnfecteert syn niet mogen uytgaen, ten waere draegende witte roeykens, op pene dat men de huysen van de persoonen die men bevinden sal contrarie te doen sal metter daet & sonder dissimulatie toesluiten & veteren. De persoonen waer de haestige sieckte is, sullen des morgens voor de 7 uren moeten ter

kercken gaen, blyvende beneden in den buecken van de kercke, buyten de vergaederinge van het volck, op pene van 25 Kar. Gld.

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 167 vo.)

20 août.

Abattage des chiens errants.

Peste alhier vermeerderende, soo sal men de honden op straet loopende doodslaen; de persoon daer toe geordonneert sal de Stadtwaepenen op den hoed draegen; den selven niet te misdoen, op pene van 3 Kar. Gld. In geval kinderen iets misdeden zullen de ouders of meesters in de pene vervallen. En die de breuck niet betaelde zou 14 daegen in diefput te water & te broode geset worden & arbitraele correctie.

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 167 vo.)

1er septembre (1).

7 octobre.

*Apostilles placées sur les requêtes de
Pieter de Potter & Merten de Vriendt.*

Op de Requeste van Pieter de Potter.

Advuys van kuermeesters dezer stadt, omme daer

(1) R. A. C. B. (Règne d'Albert & Isabelle), vol. I, p. 220. Mesures pour prévenir la propagation de la peste. Bruxelles, 1er septembre 1603. Ordonnantie om te verhueden ende beletten den voortganck van de contagiouse sieckte.

(En note : Bien qu'elle émane du magistrat communal l'intérêt de cette pièce nous a déterminé à lui donner place dans ce recueil.) Ordonnance en 16 articles. (Bibl. Gand, Fond. Meulemans 983. Arch. Gén. Roy. de Bruxelles. Fonds : Biblioth. N° 2, 380. Ord. et Règl., 1601-1612, vol. VI.) (*Flamand.*)

ten eynde geordonneert te worden naer behoiren.

Actum, 7 Octobris 1603.

Ond^e A. Dyck.

Daernae gehoirt d'advys van T. T. & Rtm. M. H. B. B. & S. S. vuyt consideratie van de tegenwoirdige gelegentheynt des tydts, hebben den suppliant totte gaigien by hem tot noch toe genoten, gegundt & toegevueght, gelyck zy hem gunnen & toevueghen midts dezen, vyff gulden ter maent innegaende den 27 Augusti lestleden totter tydt & zoo langhe deze besmetelycke ziecte dueren zal, ordonnerende den voirs. Tr. & Rtm. de zelve augmentatie den suppliant maendelycksch vuyt te reycken & te betaelen.

Actum 14 Novembris 1603.

Ond^e A. Dyck.

Op de requeste van Merten Vriendt.

Is gestelt gelyck appointment in substantie van den voers. datum get. A. Dyck.

(C. A. Bk. Tres. 1585-1611. Fo 158 vo.)

20 octobre.

*Instructions concernant les gens coupables
d'avoir arraché des lattes, etc.*

Peste. Latten afgetrocken uyt breedronckenheyt oft quaedwilligheyt.

1. De persoonen waer de latte is afgetrocken moeten de polycycamer verwittigen of den pestmeester... anders zal men die persoonen houden of zy het zelf zouden gedaan hebben, op pene van correctie, banissement of geeseling.

2. Maatregelen tegen de kinderen die de latte aftrekken, pene van 6 Kar. Gld. Zy die de latbrekers apprehenderen (officieren, dienaers, capiteynen, poortiers) zullen van die persoonen van stadtswegen ontvangen 6 Gld.

3. Verbod zieke personen binnen de stad te brengen op pene van 50 Kar. Gld.

4. De capiteynen van de wachte aan de poorten zullen geene personen laten passeren met de haestige sieckte bevangen.

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 168 vo.)

7 novembre.

Comme la peste continue à s'étendre par suite de l'inobservance des prescriptions antérieures il est rappelé :

1. *Interdiction d'amener en ville des personnes infectées.*
2. *Les maisons infectées seront immédiatement fermées.*
3. *Amendes à infliger à ceux qui arrachent les lattes.*
4. *Les personnes habitant les maisons infectées doivent fermer les portes et les fenêtres donnant sur la rue.*
5. *Elles ne pourront fréquenter le public.*
6. *Port de la verge blanche.*
7. *Amendes aux contrevenants.*
8. *Défense de parler aux personnes habitant les maisons infectées.*
9. *Défense d'agréer des objets provenant de ces maisons.*
10. *Interdiction aux aubergistes, etc. de les loger, etc.*
11. *Les maisons ne seront réouvertes qu'après consentement des Maîtres de la Police.*
12. *Obligation de curer les rigoles.*
13. *Obligation pour les mendiants n'habitant pas la ville depuis six ans de la quitter sans délai.*

14. *Les mendiants qui peuvent rester ne pourront plus solliciter des aumônes devant l'huis des bonnes gens.*
15. *Les bouchers, tripiers, etc. devront observer les anciennes ordonnances.*
16. *Les fripiers ne pourront plus étaler ni vendre les hardes, etc.*
17. *Défense d'organiser des danses, etc.*
18. *Défense d'organiser des banquets de noce dépassant vingt-cinq personnes.*
19. *Défense de laisser entrer des personnes après ces repas pour venir danser.*
20. *Afin d'exercer un contrôle sévère, obligation de laisser entrer dans les demeures les officiers de Police, etc.*
21. *Les officiers de Police, etc. seront crus sur parole pour les dénonciations qu'ils apporteront. Les anciennes ordonnances non contradictoires à la présente restent en vigueur.*

Alsoo de haestige sieckte, Godt betert, haer dage-lycx, noch seer verspreydende is, dwelck eensdeels in toecommende vuyt dien de persoonen d'eene den andere niet en syn myende ende de ordonnantien op de selve sieckte gemaect ende gepubliceert oock anderssints niet ten besten en worden onderhouden ende om daerinne te versien, soo ist, dat men van 's Heeren ende van der stadt wegen van nieuws ordonneert de poincten ende articulen naervolgende :

1. In den iersten, dat niemant hem en sal verwoerden iemanden van buyten bynnen deser stadt te brengen besmet wesende oft andessints, comende vuyt huysen geinfecteert met de voors. sieckte, ordonnerende den commissarissen, guldebroeders ende andere van den borgelycke wachte aen de poor-

ten goede toezicht te nemen, ten eynde 't selve niet en geschiede, ende oft iemant 't selve des niettemin waer doende, sal verbuieren hondert guldens ende daerenboven arbitralyck worden gecorrigeert.

2. Item, dat de huysen daer de voors. besmettelicke sieckte is oft hiernaemaels noch soude mogen comen, selen ter stont worden geslooten ende aen de deure der selver geslaegen een dweerse latte volgende de voorgaende ordonnantie.

3. Dat soo verre iemant hem vervoirderde de selve latten aff te brecken oft smyten sonder consent van de opperkuermesters ende de policymesters, sal verbuieren 12 guldens ende daerbeneffens oock arbitralyck worden gecorrigeert ter discretien van den Heere.

4. Dat de persoonen binnen de voorseyde besmette huysen synde, des daeghs henne poorte oft vensters naer de straete selen gesloten houden, sonder die te openen dan met consente van de voorseyde opperkuermesters ende policymesters, op de pene in de voorseyde ordonnantie begrepen.

5. Dat de selve persoonen vuyt de besmette huysen commende hen niet en selen begeven in eennige vergaderinge van den volcke 't waere in huys oft op de straten, noch oock hen laten vinden in de kercke naer halff ure acht 's morgens.

6. Dat de voors. persoonen hen willende verweeren langhs de straeten oft vesten, selen bloot draegen een witte roede van anderhalve elle lanck ten minsten ende hen des niet te min houden buyten den volcke.

7. Ende oft iemant anders op de straete oft in eennige vergaderinge oft oock in kercke buyten 's tyds oft sonder roede werdde bevonden, sal metter daedt ende sonder distinctie van persoonen by des Heeren

dienaers daertoe geordonneert, opgevat ende daernaer gestraft metter kacke oft anderssints naer gelegentheyth van der saecken.

8. Verbiedende, eenen iegelycken alsulcke persoonen aen hunne duere oft op straete aen te sprecken, ten waere van verre, ende vele meer in alsulcke besmette huysen te gaen, op de pene van selver gehouden te worden als besmet ende henne huysen oversulcx gesloten ende daer veur een latte geslagen te worden als voren.

9. Verbiedende oock, eenen iegelycken egeene goeden, waeren, coopmanschappen oft huysraet comende uyt de voors. besmette huysen te aenveerden ofte te ontfangen, ende oft iemande ter contrarien dede, sal verbueren hondert guldens ende selen hunne huysen gesloten worden als voren.

10. Gelycke pene selen onderwoirpen syn de herbergiers, tappers ende alle andere die eennige persoonen vuyt besmette huysen comende selen logeëren oft t'hennen huysen ontfangen oft setten. 't ware om te eten, drincken, slapen, oft anderssints, alleen oft met andere.

11. Dat men van nu voortaan geene huysen en sal mogen openen, verweren oft cuyschen, oock niet met consente van de policymeesters, ten sy die gebueren rondsom daeraff in tyts syn veradverteert, op dat een iegelyck hem mach wachten, op de pene van 20 gulden.

12. Dat een iegelyck zyne goete tweemaels ter weken, des Woensdaeghs ende des Saterdaeghs sal doen ruymen van slycke ende vuylicheyt ende de selve voor de straete op eenen hoop by den anderen keeren, achtervolgende de voors. andere voorgaende ordonnantien.

13. Dat alle bedelaers die hier geen ses jaeren gewoont en hebben oft alhier en syn geboren, binnen den derden dach naer der publicatie van desen, selen vertrecken, op pene van geschavotteert oft anders gestraft te woirden naer behoiren.

14. Dat alle bedelaers die hier mogen blyven, haer selen vermyden aen de deure van de goede lieden oft oick in de poerte van de kercken te zitten, maer willende aelmoessen bidden, selen hen buyten de kerckdueren ende elders op de pene straeten moeten begeven, om alle corruptie te schouwen, op gelycke pene.

15. Dat de vleeschouwers, slaggers, pensvrouwen, vettewariers, pouliers, oude cleercoopers, moosmeyers ende alle andere scherpelyck selen onderhouden de voors. voorgaende ordonnantien, op de pene in de selve ordonnantie begrepen.

16. Dat oock egeene vuytdraeghsters oft andere sulen vermoegen eennige oude cleederen om te dragen oft daarmede aen de goede lieden huysen te gaen oft aen de Ysere Wage, Oever oft elders daarmede aen te staen, op de pene geschavotteert te woirden oft anderssints gecorrigeert naer gelegentheynt van der saecken.

17. Dat men geene dansschoolen, camerspelen, danssen 's avons op de straten, onder de kivithoeden ende diergelycke vergaderingen en sal houden oft toelaten duerende dese gelegentheynt, op arbitrale correctie.

18. Dat men oock niet en sal houden eennige gheestbruyloften daer meer selen wesen dan vyf en twintich persoonen boven den bruydegom ende bruyt ende die van den huysen, daervuyt de selve selen comen te houwen, op de pene van twelf guldenen te betae-

len voor elckenpersoon die meer gevonden sal worden, volgende de voorgaende ordonnantien.

Wt gelycke redenen ende on gelycke pene, en sal men van nu voortaan ende tot Kerssmisse naest commende oock niet houden eennige andere bruyloften. 't waere hoffbruyloften oft andere daer meere dan 25 personen sullen syn, als boven.

Soo men oock op geene andere maelyden oft vergaderingen meer dan 12 personen van buyten en sal mogen roepen of setten op gelycke peene.

19. Verbiedende oock dat men naer den eten niemant en sal mogen inlaeten om te danssen, 't sy op bruyloften oft andere vergaderingen, vuytgenomen alleenelyck die ter feesten syn geweest oft huere dienaers, oock op gelycke pene.

20. Ende op dat 't selve wel ende strictelycke mach worden onderhouden, soo sal een iegelyck gehouden syn den officier, midsgaders den opperkuermester ende policymeesters, ende elck van hen, acces te geven tot henne huise, soo wanneer daer eennige gheestbruyloften woirde gehouden 't sy in herbergen oft andere, ende of iemant weygerde 't selve te doen sal verbueren hondert guldens.

21. Verclaerende als nu dat den officiers, opperkuermesters ende policymeesters ende hunne dienaers, op hen verclaeren selen geloofd worden, in dependerende van de executie ende onderhoudenisse van dese ordonnantie, immers by provisie.

Blyvende alle vuergaende ordonnantien dese niet contrarierende in hen macht ende vigueur ende dat al der tyt ende wylen toe anders sal wesen geordonneert, ende was onderteekent : H. de Moy.

(*Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 169 vo.* Un exemplaire de ce placard [in-f^o, 3 col., car. goth. sans nom d'imprimeur. Signé : H. de Moy] se trouve dans le recueil : *Politique Ordonnantiën.*)

20 novembre.

*Installation comme Curé de la Peste,
du révérend Mr Hendrick Adriaenssens.*

Alzoo de Heeren van den Cappittete van de Cathedrale kercke van Onzer Liever Vrouwen binnen dese stadt, in plaetse van den overleden pestpastoor aengenomen hadden heer H. Adriaenssen, om vuyt te reycken de heylige sacramenten aen de persoonen binnen dese stadt van de haestige siecte cranck wesende & hem toegevueght hadden voor syn onderhoudt dry hondert guldens 's jaers, daerinne sy versocht hadden aen myn Heeren B. B. & S. S. dat men van der stadt wegen eenich subsidie ende onderstant soude willen accorderen, vuyt dezen, de selve betalinge des voorsch. H. van den Cappittete te lastich soude vallen als tegenwoirdich van haere goeden & ingecomen nyet vele genyetende. Soo hadden de voirs. B. B. & S. S., innesiende den tegenwoordigen noot, om de ordinarisse pastoors van de kercken in geen perickel te stellen & nyet willende oirsaecke geven dat men in dyergelycke occasie soude blyven onversien van 't gene men meest van doene, daer inne nyet gehouden wesen hebben, geordonneert & ordonneren midts desen den Tr. & Rtm. dat hy den voirs. Heer Henrick Adriaenssen van stadtswegen sullen vuytreycken vyff jaeren naestvolgende, de somme van twee hondert guldens 's jaers, ingaende den thiensten deser maent & te betaelen van drye maenden tot drye maenden.

Actum in Collegio 20 Novembris 1603.

Ond^t Jacobeus.

(C. A. Bk. 1585-1611. Fo 183 vo.)

24 novembre.

*Offrande de deux chandeliers en argent
à Notre-Dame de Montaigu.*

Twee silveren candelaers naer Scherpenheuvel te brengen om het cessen van de haestige sieckte te verzoeken, voor 187 Gl. 11 st. weirde van de candelaers met hun fatsoen.

(C. A. Bk. 1603-1605. Fo 91 vo.)

*Récompense au Dr Emanuel Gomesius
pour son traité sur la Peste.*

Aen Emanuel Gomesius, Dr in de medecynen, voor zyn Tractaet over de Peste, eene zilvere schale tot belooning, te betaelen aen Artus Rasiers, silversmit, 62 Gl. 17 St. voor fatsoen van de schale.

(C. A. Bk. 1603-1605. Fo 91 vo.)

2 décembre.

*Informations à prendre concernant les miracles
à Montaigu.*

Mr Jan van der Noodt, schepen, & Mr Dionysius van der Neesen, sullen informatie nemen op de miraculen alhier geschiedt op gebreckelycke personen door intercessie van O. L. Vr. van Scherpenheuvel by Sichem.

(C. A. Bk. 1603-1605. Fo 92.)

4 décembre.

*Offrande des chandeliers en argent
à Notre-Dame à Montaigu.*

Mr Joos de Weerdt, pensionnaris, te reysen naer de Capelle van O. L. Vr. van Scherpenheuvel om te presenteren twee silveren candelaers.

(C. A. Bk. 1603-1605. Fo 92 vo.)

20 décembre.

Subside à la Mère de l'Hôpital.

Aen de Moeder van 't Gasthuys, 60 Lb. Vlems, tot onderstand van de ziecken van de Haestige sieckte.

(C. A. Bk. 1603-1605. Fo 93 vo.)

23 décembre.

Enlèvement d'une baleine.

Walvisch liggende op 't Veir, eene myle wegh te doen ruymen wegens gevaer van infectie.

(C. A. Bk. 1603-1605. Fo 94 vo.)

31 décembre.

1. *Les quatre valets de santé sont autorisés à appréhender les contrevenants. Défense d'apporter des entraves à leur office.*
2. *Défense d'enterrer en secret les personnes décédées subitement, sans examen préalable par ceux qui sont préposés à cet office.*

1. Alsoo den voortganck van de haestige sieckte (Godt betert) binnen deser stadt alnoch nyet en cesseert, dwelck eens deels is toecomende, om dat de persoonen d'een den anderen nyet en vermyden, & dat de ordonnantien op de selve sieckte gemaect & onlanx alhier gepubliceert op ten sesten Augusti & zevensten Novembris lestleden, nyet ten besten en wordden onderhouden om daerin te versien, soo ist, dat myne Heeren de Schouteth, Borgemeesteren, & Schepenen deser stadt, alle vier de knapen van der gesontheyt, dienende op de policycamer deser voors. stadt, namelyck Henrick de Greve, Niclaes Mercx, Peeter de Potter, & Martten de Vriendt, hebben

geauthoriseert & autoriseren midts desen, om d'overtreeders van de voors. Ordonnantien op te vatten & gevangen te nemen om by den Heere & der stadt arbitralycken & anderssints volgende de voors. ordonnantien gestraft te wordden naer gelegentheyth van der saecken, verbiedende & interdicerende, wel expresselycken eenen yegelycken, wie hy sy, de voorsejde knapen van der gesontheyt in 't feyt & executeren van heurlieder voorsejde offitien eenich beletsel oft stoornisse te doen met woorden oft wercken : op pene van gestraft te wordden, als wederspanners & rebellen, tegens der Justicien deser voors. stadt & gemeyne welvaert.

2. Ten anderen, alsoo ter kennissen van den Heere & stadt is gecomen, dat sommige van besmettelycke sieckte gestorven wesende, openbaer lycken by daghe syn begraven geweest & dat by naeckten abusen, & onder 't decksel dat de selve subitelycken van eenige andere sieckte soudent zyn gestorven, waeraff de contrarie metter daet is bevonden, soo de besmettelycke sieckte aldaer ter selver plaetsen naer der hant is voortgegaen, waer deur de selve onder de gemeynthe soude geraecken verspreyt te wordden. Om 't welck te verhoeden, soo gebiet men, van wegen als boven dat nyemant wie hy zy, hem en vervoordere voorttaen eenige persoonen subitelycken gestorven synde, oft zeer cortten tyt sieck gelegen hebbende, openbaerlyck by daeghe te begraven sonder voorgaende consent van de policymeesters der stadt & naer dyen by alsucke afflyvighe persoonen eerst & vooral sullen hebben doen visiteren by de gene die daertoe gericht zyn, op de pene van vier en twintich guldens, te bekeeren als in de voorgaende ordonnantien.

Get. Kessel.

Vers 1604 ⁽¹⁾.

1. *Fermeture des maisons infectées. Mise de la latte.*
2. *Sanctions à prendre contre ceux qui arracheraient la latte.*
3. *Fermeture des portes et fenêtres des maisons infectées, donnant sur la rue.*
4. *Défense aux personnes habitant les maisons infectées de se rendre dans les réunions publiques ou dans les églises, sauf à certaines heures.*
5. *Port de la verge blanche.*
6. *Punition des contrevenants à ces instructions.*
7. *Interdiction de converser avec les habitants des maisons infectées.*

(Armes de la Ville.)

Poincten//daer naer hen hebben te//reguleren die
hen vinden inde//Gaue oft Peste.//

Inden eersten//dat de huysen daer de besmette
sieckte is oft hier naer maels noch soude moghen

(¹) L'ordonnance qui suit n'est pas datée, elle est la transcription d'un petit placard aux armes de la Ville, imprimé en caractères gothiques et faisant partie de ma collection. Il ne se trouve pas dans le recueil factice des *Politique Ordonnantiën*, signalé au début de ce travail. L'imprimé mesure 27 cm. × 18 cm. L'inscription du nom de H. de Moy permet de lui assigner une date assez précise. Hendrick de Moy fut pendant de longues années secrétaire de la ville. (Une notice biographique étendue lui a été consacrée dans le 1er volume de l'*Archievenblad* de la ville d'Anvers.) De Moy apparaît la première fois comme secrétaire (4e sur la liste) en 1563, en 1579 il occupe la première place, en 1583 il fut déporté, en 1585 réinstallé dans sa charge, et depuis cette date jusqu'au moment de sa démission (1609) il figure en tête de liste parmi les secrétaires de la ville, signant par ce fait la plupart des actes officiels, notamment les placards. On peut admettre que l'autorité

comen/selen terstondt worden ghesloten/ende aende deure der seluer gheslaeghen een dweerse latte/volghende de veur-gaende Ordonnantien.

Dat soo verre yemandt hem vervoorderde de selue latten af te trecken oft smijten sonder consent vande opper-keur-meesters ende Policij-meesters/sal verbeuren xii. guldens/ende daer benefens oock arbitralijck worden ghecorrigeert/ter discretien vande Heeren.

Dat de persoonen binnen de veursz. besmette huysen zijnde/des daeghs henne poorte oft vensters naer de straete selen ghesloten houden/sonder die te openen dan met consente vande veur-seyde opper-keur-meesters ende Policij-meesters : Opde pene inde veur-seyde andere Ordonnantien begrepen.

Dat de selue persoonen uyt de besmette huysen comende hen niet en selen begheven in eenighe vergaderingen vanden volcke/t'ware in huys oft opde strate/noch oock hen laeten vinden inde kercke naer de half ure acht s'morghens.

Dat de veursz. persoonen hen willende verweren langhs de straten oft vesten/selen bloot moeten draghen een witte roede van onderhalue elle langh ten

faisait afficher un placard de l'espèce lorsqu'il y avait menace de peste. Comme celle-ci fit son apparition en 1604, c'est cette date que j'ai assignée à l'impression de l'affiche en question. Dans la même collection conservée aux Archives de la Ville, j'ai trouvé, à la suite des ordonnances publiées en 1626, un placard identique, quant à la rédaction, à celui en ma possession : il porte comme titre : « Instruction/ghetrocken uyt eenige ordonnantien der stadt/van Antwerpen, waer naer alle persoonen hen/binnen de voorseyde stadt vindende, bevanghen met de Gave oft Peste, sullen schuldigh/zijn te reguleren ». Ce placard n'est pas daté. Il est signé par A(mbrosius) Roose qui fut secrétaire entre 1616 et 1624. Depuis l'année 1620 la ville fut à plusieurs reprises envahie par la peste.

minsten/ende hen dan niet te min houden buyten den volcke.

Ende oft yemandt anders op de straete oft in eenige vergaderinghe oft oock inde kercke buytens tijds oft sonder roede werdde bevonden/sal metter daedt ende sonder distintie van persoonen/by s'Heeren dienaers daer toe gheordonneert op-ghevat ende ghevanghen worden/ende daer naer gestraft metter kaecke/oft anders-sins naer geleghentheydt vander saecken.

Verbiedende eenen yegelijcken al-sucke persoonen aen hunne deure oft op strate aen te spreken/ten ware van verre/ende vele meer in alsulcke besmette huysen te gaen : opde pene van seluer ghehouden te worden als besmet/ende henne huysen ouer sulcks gesloten/ende daer veur een latte gheslaghen te worden/als voren.

H. de Moy.

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 139. Medecynen in tyde van Peste : Servaes Swinnen, Pestmeester, 200 Lb.

Jan van Houtmeulen, die men heet Kerstenmensch, 100 Lb. voor 4 maenden gagie als gesworen pestmeester, tot 25 Lb. per maent, verschenen Kersmisse A^o 1603.

Jan Bernaerts, prochiaen by tyde van peste & andere haestelycke & besmettelycke sieckten, 25 Lb. voor half jaer gagie.

Aen de erfgenaemen van den selven, 25 Lb. verschenen 16 Novembri 1603, als wanneer hy is comen te overlyden.

C. Pollyn, 25 Lb. half jaer gagien.

W^{ve} C. Pollyn. 2 maenden gagien, verschenen 22 Juny 1601, omtrent welcken tyt hy is comen t'overlyden.

P. de Potter. 65 Lb.

Jan Goetrecht, toesiender. (4 posten van 65 Lb. telkens voor 3 maenden dienst in St-Rochus. De laatste verschenen 11 Januari 1604.)

Merten de Vriendt, sluyter & ontsluyter van de huizen in tyde van peste, 25 Lb. half j. gagien; + 15 Lb. voor 3 maenden dienst als knape van gesontheit, verschenen 27 Nov. 1603.

Niclaes Mercx, 10 Lb. een maent dienst & salaris als knape van gesontheit, verschenen 27 Sept. 1603.

Den selven, 10 Lb. een maent dienst versch. 11 Jan. 1604, binnen de welke hy binnen gebracht heeft de namen van de schrobbers die de geïnfecteerde huizen open gedaen, verweert & gecuytscht hebben naer vermogen van A. C. 23 Januari 1604.

Hendrick de Greve, 10 Lb. een maent dienst en salaris als knape van de gesontheit, verschenen 28 Sept. 1603. A. C. 30 Sept. 1603.

Aen P. de Potter, M. de Vriendt, N. Mercx & H. de Greve, alle 4 knapen van de gesontheit, 100 Lb. (de Potter & de Vriendt, 2 maenden elck tot 5 Lb.; de twee andere elck 4 maenden tot 10 Lb. elck per maent).

F^o 158vo. Vroedvrouwen (*ut suprà*).

1604. — 12 janvier.

Résolution collégiale portant sur l'édification d'un nouvel hôpital destiné aux pestiférés et situé dans la nouvelle ville, au lieu dit « Papierenmolenbrugge ».

Myn Heeren B. B. & S. S. der stadt Antwerpen hebben geresolveert & geordonneert den T. T. & Rtm. dat zij ten iersten in 't werck zullen leggen & doen maken de pesthuysen op de papieren meulen, in de

nyeuwstadt, tot meesten gerieve van de gemeynthe & tot minsten laste & meesten proffyt dezer stadt.

Actum 12 Januari 1604. Ond^t A. Dyck.

(C. A. Bk. Tres. 1585-1611. Fo 167.)

14 avril.

*Payement des gages du curé de la Peste,
Hendrick van Loick.*

Aen Hendrick van Loick, pestpastoir, 75 Gl. voor 3 maenden gagien & raison van 300 Gl. 's jaers.

(C. A. Bk. 1603-1605. Fo 129 vo.)

4 juin.

*Payement des gages de Janne van Houtmeulen,
Maitre de la Peste.*

Aen Janne van Houtmeulen, 100 Gl. voor 4 maenden gagien, geexpireert ultima April, als pestmeester.

(C. A. Bk. 1603-1605. Fo 145.)

14 juillet.

Défense de vendre certains fruits.

De hoveniers mogen noch cleyne kerssen noch cleyne pruymen in de stadt brengen noch vercoopen, noch eenige witte coolen, bedorvene cruyden oft vruchten, platte peren, concommereen noch eenigerhande pruymen dan alleenlyck pruymen van Damast, op pene van 3 Kar. Gl. & de vruchten geworpen te worden in 't water.

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 175.)

19 juillet.

*Ordre aux doyens des charpentiers et des maçons
d'édifier l'hôpital destiné aux pestiférés.*

Wegens verspreiding van de contagieuse sieckte, ordonnantie aen de Dekens van de Timmerlieden en van de Metsers van de pesthuyzen op te bouwen.

(C. A. Bk. 1603-1605, Fo 157 vo.)

20 juillet (1).

12 novembre.

Précautions à prendre en vue de combattre l'épidémie.

1. *Défense à ceux des maisons infectées de se trouver en public.*
2. *Défense de présenter en vente des victuailles.*
3. *Instructions de police en vue de la collecte des amendes.*

Peste alhier; precautien tegens de selve. Diversche buytenlieden uyt besmette huizen komen hier zonder teecken of witte roeykens te draegen. 1. Verbod aan alle die van geïnfecteerde huizen comen te verkeereren onder de gezonden in kercken, mercten of vergaederingen... in geval daartoe genoodzaakt zullen witte roye draegen, zonder die onder de kleederen te verbergen. 2. Verbod kaas en ander eetwaren te koop te brengen, op pene van arbitraele correctie.

(1) Réédition de l'ordonnance du 7 novembre 1603. Un exemplaire de ce placard (in-f^o, 2 col., car. goth. sans nom d'imprimeur. Signé : H. de Moy) se trouve dans le recueil : *Politique Ordonnantien*.

3. Boven de officiers der stad, zullen de meyers, schoutet & officieren van de plaetsen daeraff sy comen die de voors. ord. overtreden mogen callengieren & breuck affnemen.

(Ord. Bk. E. 1589-1612. F^o 179.)

29 novembre.

Construction d'un égout.

Riool in de Lange Gasthuysstraet te maecken.

(C. A. Bk. 1603-1605. F^o 198.)

Compte de la Ville. Particulièrement important cette année, il comprend d'abord les gages du personnel médical et sanitaire chargé des soins aux pestiférés. Ensuite toutes les dépenses nécessitées par la construction de l'hôpital des pestiférés. Les différents postes concernent l'achat des matériaux, bois, pierres de taille et briques, salaires des maçons, ouvriers spécialisés, paveurs, terrassiers, forgerons, plombiers, ardoisiers, vitriers, dépenses faites par soumissions, etc.

F^o 154vo. Medecynen in tyde van Peste. Servaes Swinnen, pestmeester, 200 Lb.

Jan Houtmeulen, 300 Lb. (à raison van 100 Lb. voor 4 maenden), versch. Ult. Dec. 1604.

Peeter van Rotselaer, gesw. pestmeester, 100 Lb. voor 4 maenden versch. 23.12.1604 jegens 300 Lb. voor dit jaer.

Hr Hendrick Gringel, pestprochiaen, 300 Lb. verschenen ende geexpireert 14 Januari 1605.

D'erfgenaemen wylen Heer Gregorius Yens, pestprochiaen hier was, 50 Lb. over gelycke somme den selven by M. H. toegevueght van dat hy den borgers

alhier in dyer qualiteyt gedient & geassisteert heeft sedert half Meert tot ontrent St Jansmisse, beyde A^o 1604. A. C. 13 Aug. 1604.

Jan Nicolai, Pestmeester, 50 Lb. voor 4 maenden gagie, à raison van 200 Lb. 's jaers, verschenen Kersmisse 1604.

P. de Potter, sluyter & ontsluyter van de geïnfecteerde huizen 50 Lb.

Jacques Goetrecht, gaede slaende de siecken in 't St-Rochus gasthuys. (4 posten elck van 45 Lb. per 3 maenden, verschenen de laatste 11 Jan. 1605.)

Merten de Vriendt, sluyter & ontsluyter, 50 Lb. versch. Kersmis 1604.

H. de Greve, M. de Vriendt, Claes Mercx & P. de Pooter, respectieue knape van gesontheit t'samen 270 Lb., salarissen soo sy respectieue by de politieesters aengenomen syn, tegen 10 & 15 Lb. ter maent ende dit sedert 1 Feb. 1604 tot ult. Januari 1605.

Peeter Tack, rentmeester generael, 36 Lb. 15 Sc. om hem te rembourseren van 't gene hy van der stadtwegen verschoten & gedebourseert heeft aen verscheyden schrobbers & schrobsters gecuyt hebbende verscheyden huysen van schamele persoonen mette haestige siecte gevisiteert synde en die de midelen aen hun selve nyet en hadden d'oncosten te vervallen sedert 23 Dec. 1603 tot 12 Meert 1604.

F^o 158°. Voedevrouwen (*ut supra*).

F^o 249. *Uytgeven aen Ronthout, bert, plancken &ca.*

F^o 249°. Aen de W^{we} Everaert Heylen, ter saecken van verscheyden timmerhoudt, als solder & schutbert, ribben, rychelen, plancken, kapranen, platen, heulnick & anderssins by haer tot behoefve deser stadtswercken als de nyeuwe pesthuysen en diversche andere vercocht & geleverd sedert 1 Augusti tot 9 Novembri 1604. 689 Lb. 5 Sc. A.

F° 251vo. Aen Franchois Hellinx met syn consoorten, 113 Lb. 3 Sc. A. waerop comt te belooopen soo de timmerlieden dachueren als de leveringe van solderbert, ribben & nagelen, by hem respectieve gewrocht & geleverd in 't afschutten rontsomme de nyeuwe pesthuysen, 't maecken van een loge voor de steenhouwers aldaer en anderssints sedert in Meerte 1604...

F° 257. *Uytgeven aen steen, orduyn, &ca.*

— Aen Jaspas Kuerlinx, 344 Lb. 1 Sc. A. waerop comen te belooopen soo de 2 schepen & de 2,000 steen tot 96 guld. 't schip als 47 vaerden calcx jegens 2 guld. een stuyver de vaert, by hem tot opmaecken van de nyeuw pesthuysen, aen de stadt vercocht & geleverd sedert 15 tot 24 Meert 1604...

F° 257vo. Aen de selve, 230 Lb. 15 Sc. A... calck & steen... 25 Meert tot 15 Mey 1604...

— Aen de selve, 723 Lb. 2 Sc. A... voor 142 vaerden calck tot 46 st. de vaert, 4 1/2 schepen steens tegens 96 G. 't schip... (17 Mey tot 24 July 1604.)

F° 258. Aen de selve, 1,135 Lb. 1 Sc. A... calck & careelsteen en andere materiaelen, tot de nyeuw pesthuysen op de papiermeulen brugge alhier. (26 July tot 18 September 1604.)

F° 258vo. Aen Symon de Bruyne, 413 Lb. 6 Sc. A... 3 schepen 3/4 careelsteens tot 96 G. 't schip, 26 vaerden calcx, tot 41 St. de vaert. (Maert & April 1604.)

— Aen de selve, 589 Lb., voor 4 schepen gemeynen steen tot 96 G. 't schip; 100 vaerden calcx tot 41 St. de vaert. (1 April tot 8 Mey 1604.)

F° 259. Aen de selve, 532 Lb. 4 Sc. A., voor 3 schepen 3/4 gemeynen steen en 84 vaerden calcx. (10 tot 29 Mey 1604.)

— Aen de selve, 666 Lb. 9 Sc. A., calck, steen, tichelen & plaveysteen voor de nyeuwe pesthuysen, die men maeckende is in de nyeuwstadt. (9 Mey tot 19 Juny 1604.)

F° 260. Aen de selve, 413 Lb. 8 Sc. A., calck, steen &ca... (21 Juni tot 24 July 1604.)

— Aen de selve, 325 Lb. 10 Sc. A., calck, tichelen, vorsten, gemeynen langen & playey steen, &ca... (28 July tot 18 September 1604.)

— Aen Jacques Formenoir den ouden, 36 Lb. 16 Sc. A. voor 14 blokken rouwen steen, houdende t'samen 52 voeten 630 duymen, ten pryse van 14 St. den voet.

— Aen den selven, 266 Lb. 13 Sc. A. voor witwerck als rabbat, deursprongen, dorpels, sullen, hangeraelen, dacklysten &ca... (13 Meert tot 22 October 1604.)

F° 261. Aen Franchoys de Crayere, 269 Lb. 6 Sc. A. voor 26 vaerden calcx, aen 41 St. de vaert & 2 schepen 1/4 steens, tot 96 G. (Meert tot 24 April 1604.)

— Aen den selven, 289 Lb. 4 Sc. A. voor 24 vaerden calcx en 2 1/2 schepen steens. (26 April tot 31 July 1604.)

F° 261vo. Aen Everaert van Eycke, 728 Lb. 15 Sc. 9 Gr. A., voor witwerck als rabbat, dacklisten, hangeraelen, dorpels, colonnen, hoofden, 15 paer schouwen, mitsgaders blauwerck &ca... (31 Meert tot 22 October 1604.)

F° 262. Aen Hendrick Gielis, 258 Lb. 10 Sc. A. voor 728 voeten soo dorpels, sullen, rabbat, balcknoten als anderssints, tot 5 1/2 St. den voet; noch 260 voeten orduys, tegen 72 G. de roede & noch 5 paer slechte schouwen, tot 46 St. 't paer...

— Aen Jaspar Boschmans & Joachim Sneeuwaters, 60 Lb. 6 Sc. A. voor 268 stucken buisen, tot 4 1/2 St. 't stuck.

F° 262vo. Aen Adriaen Vel, 52 Lb. voor 21 schouwen, om in de pesthuysen vermetst te worden.

F° 263. Aen Joos Lammens, 173 Lb. 13 Sc. A. voor 15,100 schalien groen merten vos, om daarmede te

decken de nyeuwe pesthuysen in 1604, tot elf gulden 10 St. 't duyst...

— Aen de selven, 892 Lb. A. voor 76,000 groen schalien tot 11 G. 10 St. de 1,000 & 2,000 roede schalien tot 9 G. 1,000 in Augusti 1604.

F° 264vo. *Metsers en dachueren* :

F° 270. Aen Nicolaes Raymaecker, 58 Lb. 11 Sc. A. voor verscheyden metsers, steenhouwers & dienders dachueren binnen de weke begonst 16 & geeindt 21 Augusti 1604... reparatie aen de werff... als aen verhouwen van der orduyn totte nyeuw pesthuysen... (*Dans les autres postes l'hôpital des pestiférés n'est pas spécifiquement désigné.*)

F° 283. *Extraordinarisse arbeyders*.

— Aen de gesworen erffscheyders deser stadt, 24 Lb. 4 Sc. A., van gemeten te hebben, soo de metselrye van de nyeuwe pesthuysen in de nyeuw stadt, &ca...

F° 285vo. Aen Geert van Hontsberge met syn consoorten, 16 Lb. A. voor arbeyt in 't besetten van alle de huyskens oft wooningen beneden staende, op de papieren meulenbrugge in de nyeuwstadt aldaer geordonneert tot pesthuysen als voor de leveringhe van d'leem, calck, haer, bantroyen, latten, nagelen & anderssins by hun respectieve aen de voors. pesthuysen verdient, gewrocht & geleverd...

— Aen de selve, 60 Lb. 16 Sc. A. van gewit te hebben alle de mueren binnen de nyeuw pesthuysen & boven de poirten aldaer van onder tot boven...

— Aen de selven met synen maet, 150 Lb. voor het witten van alle de mueren & kelders binnen de nyeuw pesthuysen als van 't besetten met lovens wageschot van alle de boven camers oft wooningen aldaer...

— Aen Jan de Piermonde, 37 Lb. van dat hy van

buyten gegheelt & gegrauwte & van binnen geroyt heeft de helft van alle de deuren & de vensters binnen & aen de huysinghe van de nyeuw pesthuysen, mede oock de ramen & 't swerten van de leden der voirs. deuren & vensteren.

F° 287. *Caultsyders.*

F° 290. Aen Peeter Campioen, 46 Lb. 7 Sc. A. waerop comen te belooopen verscheyden karrevrachten soo met savel, gruys, cassysteem, leem & stellinghe by hem met syn kerren & peerden gedaen in de nyeuwe pesthuysen & ca... (3 November tot 23 November 1604.) (*Dans les autres postes, l'hôpital des pestiférés n'est pas spécifiquement désigné.*)

F° 291°. *Uytgheven aen andere arbeyders & eertwerckers.*

F° 294. Aen Gabriel Esser met syne medehulpers, 9 Lb. van dat sy met schuyten gevuert & op de rysbermen lanx het Kiel verdeylt hebben sanck oft lay steen, mede oock gemaect eenen rysberm & getuyt in de nyeuwstadt om den wegh naer de pesthuysen aldaer.

F° 295. Aen Hans Verbeke met syne consoorten tot acht in getalle, alle kerrelieden op den Oever alhier, 50 Lb. 5 Sc. A. voor 305 kerren gruys by hun gehaelt vuyte huysen van de salpetermaekers in de Cammerstraete & by hen gevuert & gestort op den wegh naer de papieren meulen brugge daer men de pesthuysen is maeckende, tot 3 St. de kerre, daer inne gerekent soo het kernnen daer de voirs. stoffe gehaelt ende daer sy gestort is, alles sedert 8 tot 13 Meert 1604.

— Aen Adriaen van der Aa, deken van de hoveniers alhier, 41 Lb. 15 Sc. A. over gelycke somme den supposten van den hoveniers toegevuengt dat sy met hunnen peerden & karren gevuert hebben

menighte van eerde aen de nyeuwe pesthuysen (acte collegiaal 7 Mei 1604).

F° 295vo. Aen verscheyden kerrelieden 81 Lb. 6 penn. A. voor kerrevrachten gestort, &ca, aen de pesthuysen tot het hoogen van den gront aldaer. (14 Meert tot 15 Mey 1604.)

F° 296. Idem... 81 Lb. 2 Sc. 6 Gr. A... (16 Mey tot 5 Juny 1604.)

— Idem... 99 Lb. 18 Sc. A... (30 Mey tot 3 July 1604.)

— Idem... 122 Lb. 4 Sc. 6 Gr. A... (5 July tot 24 July 1604.)

F° 296vo. Aen Willem de Moesmeyer met syne consoorten, voor kerrevrachten &ca... 78 Lb. 15 Sc. A... (26 July tot 14 Augusti 1604.)

— Aen verscheyde kerrelieden... 130 Lb. 3 Sc. 6 Gr. A... (17 Augusti tot 4 September 1604.)

F° 297. Idem... 156 Lb. 7 Sc. A... (5 September tot 9 October 1604.)

— Idem... 184 Lb. 13 Sc. A... (11 October tot 13 November 1604.)

— Idem... 177 Lb. 13 Sc. A. (15 November tot 24 December 1604.)

F° 298. *Uytgheven aen smeden, lootgieters, schaliendecker, gelaesmaecker &ca.*

F° 299. Aen Berthelmeeus van Eeckhoven, 851 Lb. 7 Sc. 9 Gr. A. voor levering van loot, saudure, orgeloot als appelen, daerinne medegerekent den arbeyt & nagelen by hem respectieve geleverd & gewrocht totte nyeuwe pesthuysen... (19 July tot 10 November 1604.)

F° 300. Aen Jan van den Berge. timmerman, 54 Lb. A. voor gemaect en geleverd te hebben in de

nyeuw pesthuisen 12 nyeuw koetskens van solderbert ende ribben tegens 4 G. 4 St. 't stuck.

F° 301vo. Aen Davidt van Berle, deser stadt schaliedecker, 141 Lb. 14 Sc. A. voor levering van 11,000 schalien tot 12 G. de 1,000 & 400 roode schalien tegen 9 G. de 1,000, als 't lossen & vracht der selver by hem tot deses stadt behoefte vercocht & geleverd op de nyeuwe pesthuysen, sedert 23 July tot 6 Augusti 1604.

F° 302. Aen de selve, 238 L. 6 Sc. A. om boven de nyeuw pesthuysen alhier gedect te hebben 39 roeden & 87 voeten schalien dact tegens 6 G. de roede, nopende alleenlyck de handt...

F° 302vo. Aen den selven, 15 Lb. A. aen hem met gesellen toegevueght voor hunnen mey, van dat hy gedect heeft alle de daken boven het nyeuwe pesthuys.

F° 306. Aen Jan van Nyen, 24 Lb. voor 't maecken van vier peiren met pinnen & hopen al van koper om geset te worden op de 4 hoecken van de pesthuysen, daerinne gerekent het geleverd koper.

— Aen Arthur Classen, 12 Lb. 12 Sc. A. voor 't vergulden van 4 coperen peiren oft ciraten, die men gestelt heeft op de vier hoecken van de daken van de nyeuwe pesthuysen.

F° 307. Aen Cornelis Floris, 29 Lb. 10 Sc. A. van in de nyeuwe pesthuysen gheverwt te hebben twee mael met olyeverwe de deuren & vensters...

F° 310. Aen Peeter Schatz, mandemaecker, 34 Lb. 5 Sc. 6 Gr. A. voor leveringhe van verscheyden teenwerck als spaender manden, steenmanden, teenen om poorters te binden, witte roykens voor de siecken van de haestige sieckte... van 21 Novembris 1603 tot 6 Meert 1604...

— Aen de selve, ... 21 Lb. 14 Sc. 6 Gr. A... van 7 Meert tot 13 July 1604.

— Aen de selve, ... 46 Lb. 16 Sc. A... van 14 July tot 14 Novembris 1604.

F^o 312. *Ander vuytgheven aen wercken met tasse oft bestedinge.*

F^o 312vo. Aen Mattheeus van Heerle, metser, 2,366 Lb. 1 Sc. A. van dat hy als aennemer opgemetst heeft de nyeuwe pesthuysen gestaen op de papieren meulen brugge, in de nyeuwstadt alhier, houdende in alles soo 't fundeersel, d'opperwerck, playveysel & anderssins den nombre van 205 roeden 1/2 & 98 voeten, ten pryse van elf gulden 10 stuyvers de roede, nopende de handt, gelyck hy 20 February 1604 't selve werck aengenomen hadde. Blyckende by de bestedinghe, metinge de geverificeerde specificatie & naer vermogen van acte collegiael van 12 Januari 1604.

1605. — 10 janvier.

*Gages de Maître Jan Nicolay,
Curé de la Peste.*

Aen Jan Nicolay, pestpriester, 50 Gl. voor half jaer gagien, à raison van 200 Gl. 's jaers.

(C. A. Bk. 1603-1605. Fo 211.)

12 janvier.

Subside à l'Hôpital.

De 450 Gl. tot behoefte van den Gasthuyze, voor innecoop van bedsteden, zullen betaelt worden aen Dekens van Schippers & Bereyders.

(C. A. Bk. 1603-1605. Fo 211 vo.)

14 janvier.

*Gages à Maître Hendrick Grincel,
Curé de la Peste.*

Aen Hendrick Grincel, pestpastoor, 75 Gl. voor
4 maenden gagie, tot 300 Gl. 's jaers.

(C. A. Bk. 1603-1605. Fo 212.)

15 janvier.

*Gages de Maître Peeter van Rotselaer,
Maître de la Peste.*

Aen Peeter van Rotselaer, pestmeester, 100 Gl. voor
4 maenden dienst.

(C. A. Bk. 1603-1605. Fo 212.)

24 janvier.

*Gages de Maître Jan van Houtmeulen,
Maître de la Peste.*

Aen Jan van Houtmeulen, pestmeester, 100 Gl.
voor 4 maenden dienst, verscheden Ultima Decem-
bris 1604.

(C. A. Bk. 1603-1605. Fo 214.)

18 avril.

*Gages de Maître Peeter de Meyer,
Maître de la Peste.*

Aen Peeter de Meyer, pestmeester, 100 Gl. voor
4 maenden gagie, verschenen 15 dezer.

(C. A. Bk. 1603-1605. Fo 237 vo.)

18 mai.

Gages de Geertruyt van de Weyere, accoucheuse.

Aen Geertruyt van de Weyere, vroedvrouwe, 50 Gl.
voor een jaer gagie.

(C. A. Bk. 1605-1607. Fo 4.)

22 juin.

*Rappel des précautions à prendre
pour combattre la peste.*

Peste : precautien tegens deselve. 1. De personen die komen van buyten waer de infectie is, mogen hier niet binnen komen, op pene van 12 Kar. Gl. 2. Verbod aen die personen van eenig melck, boter & ca, hier te coope te seynden, op arbitraele correctie. 3. Verbod van siecke personen hier binnen te brengen, op pene van 25 Kar. Gl. voor den aenbrenger en den siecke, & arbitraele correctie & sal men de selve penningen mogen verhalen op den wagen & peerden daer mede de voors. crancke persoon alhier sal gebrocht wesen. Te verdeelen in drieën (1 den Heer, 1 den aenbrenger, 1 den armen). 4. Authoriserende de officiers... (*comme l'art. 3 de l'ord. du 12 novembre 1604*).

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 187 vo.)

1er juillet.

*Défense de vendre certains fruits. (Même rédaction
que l'ordonnance du 14 juillet 1604.)*

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 188 vo.)

3 septembre.

*Précautions à prendre pour combattre la peste.
(Même ordonnance que celle du 7 novembre 1603,*

elle comprend vingt articles, les deux articles concernant les mendiants sont laissés de côté.)

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 191. Un exemplaire de ce placard [in-f^o, 2 col., car. goth. sans nom d'imprimeur. Signé : G. Kieffel] se trouve dans le recueil : *Politique Ordonnantien.*)

3 septembre.

Instructions pour les boueurs.

De moesmeyers met hunne knechten & peerden moeten eerde vueren van het kerckhoff naer de pest-huyzen, op loon te bepalen door de tresoriers en rentmeester.

(C. A. Bk. 1605-1607. Fo 29.)

10 septembre.

Gages payés à la veuve de Peter van Rotselaer, Maître de la Peste, décédé.

Aen de W^{ve} van Peter van Rotselaer, die pestmeester was, 100 Gl. voor 4 maenden gagie, verschenen 23 Augusti laestleden.

(C. A. Bk. 1605-1607. Fo 30 vo.)

19 septembre.

Plâintes concernant la pollution d'un canal.

Clachten over den reuck & stanck van styf sel, in Ruye loopende naer Caputsinen, maetregelen te treffen.

(C. A. Bk. 1605-1607. F. 32 vo.)

17 octobre.

Gages de Geertruyt van de Weyere, accoucheuse.

Geertruyde van de Weyere, vroedvrouwe, 60 Gl. toegeveught voor dienst.

(C. A. Bk. 1605-1607. Fo 38 vo.)

27 octobre.

*Requête de Maître Servaes Swinnen, demandant
une augmentation de gages comme Maître de la
Peste.*

Verthoont in alder ootmoet & reverentie Mr Servaes Swinnens, gesworen chirurgyn ende Pestmeesters deser stadt, hoe dat hy suppliant van in de maent Meerte a° 1584 dese stadt & gemeynthe der selver als pestmeester wel & getrouwelyck gedient heeft, hem betrouwende dat uwer & noch de gemynte egeene redenen en hebben om heur over hem suppliant te beclagen, dan wel om hem te bedanken, soo hy suppliant hem altyts in alder vlyt heeft geemployeert soo wel in 't cureren van de armen als den rycken, soo dat hy vele & menichte persoonen met medicamenten & drancken de sieckte heeft door & afgejaecht, gecureert & genesen, die in tyts hebben gesproken, & hem laeten helpen, soo daeraff & van den loffelycken curen die hy suppliant aen diversche patienten heeft gedaen aen vele & diversche attestatien des noots zynde zoude blycken. Ende want dezen niet tegenstaende uwer Ed. heeft gelieft, nu eenige jaeren herwaerdere noch eenige andere pestmeesters aen te nemen, hebbende hen gegunt & toegevueght, voor hunne gagien 300 guldens 's jaers, hoewel men hem suppliant wesende den outsten van eede & in 't voors. ampt & de voors. chirurgie van joncx aff geoeffent maer heeft betaelt 200 guldens 's jaers, waer op hy suppliant hem nyet en can onthouden, besundere in dese conjuncture, dat de sieckte (Godt betert) hoe lanx hoe meer heur is verbreydende & meest onder den armen, waeromme hy suppliant mits de stricte ordonnantien van Uwer Eerw. oick moet abstineren eenighe andere patienten in 't feyt

van chirurgie te dienen. Keert daeromme de suppliant hem tot U. Eerw. de selve oytmoedelyck bidgende dat de selve gelieve 't gene voors. geconsidereert & oyck dat hy suppliant soo lange op de voors. cleyne gagie heeft gedient & insgelycx dat hy suppliant grooten oncost heeft soo van de gene die hy ter assistentie moet nemen als anderssins, de voors. syne gagien te augmenteren tot 400 guldens 's jaers, waeroppe hy noch quaelyck zyn huysgesin van vrouw kinderen & boden sal connen onderhouden. Dwelck doende &ca.

Sy dese gestelt in handen van de policie camere omme der selver advuys gehoort geordonneert te worden naer behooren. Actum 27 Octobris 1605.

Dyck.

Daernae sal de suppliant hem noch ter tyt toe contenteren na syne gagie. Actum... Dyck.

(Req. Bk. 1605-1606. Fo 105 vo.)

Compte de la Ville. Particulièrement important cette année, il comprend d'abord les gages du personnel médical et infirmier soignant les pestiférés. Ensuite toutes les dépenses nécessitées par l'achèvement des travaux de l'hôpital des pestiférés. Achat des matériaux, bois et briques. Salaires aux charpentiers, charretiers, terrassiers, forgerons, plombiers, serruriers, dépenses faites par soumissions, etc.

F° 148vo. Medecynen in tyde van Peste : Mr Seruaes Swinnen, pestmeester, 200 Lb.

F° 149. Jan van Houtmeulen, pestmeester, 200 Lb. (verschenen 14 Nov. 1605).

De W^{we} wylen Mr Peeter van Rotselaer, gesw. pestmeester was, 100 Lb. voor 4 maenden dienst, verschenen 23 Augusti 1605.

Mr Peeter de Meyer, gesw. pestmeester, 100 Lb. versch. 15 April 1605.

F^o 149°. Den selven, 18 Lb., by M. H. toegevueght voor den dienst, by hem in 't stuck synder officie, gedaen op s^t-Jacobs schansse. A. C. 2 Augusti '05.

Adriaen Bouchier, 150 Lb. ende dat tot de vervaltinge van de wateren die hy maeckende is tegens de peste tot genesinge van de borgeren & ingesetenen deser stadt daer mede besocht synde. (A. C. 2 Augusti 1605.)

Den selve, 750 Lb. toegevueght, voor vereeringe als voor syn verlet, vacatien & verteirde costen by hem gedaen & geleden binnen deser stadt in 't maecken van secker water tegen de peste, voor de borgeren & ingesetenen alhier mits by hem latende & overgegeven in handen van den tresoriers & Rtm. een halve amē van voors. waters. (A. C. 27 Augusti 1605.)

F^o 150. Aen twee portugueessche doctoren gebroeders, 12 Lb. 10 Sc. ter saecken van thien gelaeskens gedistilleerde wateren tot dienste van de gene die mette peste bevangen syn & welke verdeylt syn soo in 't gasthuys, totte swerte susters, als anderssins. (A. C. 15 Februari 1605.)

Hr Hendrick Gringel, prochiaen in den tyt van de salicheyt, 200 Lb. (verschenen 14 januari 1606).

F^o 150°. Peeter de Potter, sluyter van de geinfec-teerde huysen by tyde van Peste, 50 Lb. verschenen 7 Decembris 1605.

F^o 151°. Jacques Goetrecht, 180 Lb. een jaer dienst in 't St-Rochus gasthuys.

F^o 151°. Lyncken van Ginderdeuren, conchiergesse in 't St-Rochus gasthuys 12 Lb. voor 3 maenden dienst, verschenen 9 Decembris 1605.

Marten de Vriendt, sluyter, 50 Lb. voor een jaer gagien.

F° 152. Peeter Tack, Rtm. generael, 240 Lb. verschoten aen maendelycksche gagien van 3 knaepen van de gesontheit, P. de Potter & M. de Vriendt elck 5 G. ter maent, & Guill. Verhelleweghen tot 10 G. per maent, dit alles sedert 1 Februari 1605 tot 31 Decembris 1605.

F° 248. *Incoop Rondhout &ca.*

F° 250vo. Aen Jan van den Bossche, 220 Lb. 5 Sc. 6 Gr. A., voor plancken en arbeyt gedaen tot 't schutten van het kerckhoff van de pesthuysen, in de nyeuwstadt & anderssins. (1 Augusti tot Ult. Septembris 1605.)

F° 244vo. *Incoop Steen, Orduyn &ca.*

F° 246. Aen Jacques Formenoir, steenhouwer, 108 Lb. 19 Sc. A. voor levering van verscheyden witwerck als rabat, dorpels, hangereelen, decklyst, sponden & andersins mede oock blauwwerck als goten & anderssins by hem tot diverse wercken & in de pesthuysen vercocht & geleverd. (3 Novembris 1604 tot 6 Augusti 1605.)

— Aen de selve 15 Lb. wesende den prys van eenen serck die men geconverteert heeft in eenen altaersteen, die geleet is in de nyeuw capelle van de pesthuysen.

F° 268. *Timmerlieden.*

F° 277. Cornelis Verbert & Andries Melyn, Dekens van de Timmerlieden ambacht, 20 Lb. voor 't meten, visiteeren & taxeren van 't werck & leveringe van het bert, hout & nagelen geleverd tot het maecken van de pesthuysen, soo van het aengenomen als het naerwerck.

F° 281vo. *Kerrelieden.*

F° 283. Aen verscheyde kerrelieden, 251 Lb. 14 Sc.

A. dat sy met hunne peerden & kerren gekert hebben salpeter & ander gruys in de nyeuwstad, om te maecken de wegh & pleyn voor de nyeuwe pesthuysen, aldaer onlanx gemaect, sedert 20 Februari tot 2 Aprilis 1605.

— Aen de selve, 55 Lb. 2 Sc. 6 Gr. A... hoogen & vullen van de wegen. (3 April tot 7 Mei 1605.)

F^o 283°. Aen de selve, 108 Lb. 9 Sc. 6 Gr. A... maecken van het kerckoff, by de pesthuysen alhier. (9 Mei tot 11 Juni 1605.)

— Aen de selve, 120 Lb. 3 Sc. A... daer men 't kerckhoff is maeckende. (12 Mei tot Ult. Juli 1605.)

— Aen de selve, 550 Lb. 4 Sc... voor menigvuldige kerrevrachten met eerde naer 't kerckhoff van de nyeuw pesthuysen, met hoveniers steenkerren. (1 Augusti tot 3 Sept. en 3 Sept. tot 8 Sept. 1605.)

F^o 284. Aen de selve, 67 Lb. 15 Sc. 6 Gr... tot het hoogen van inganck & capelle aldaer. (11 Sept. tot 27 Sept. 1605.)

— Aen de selve, 44 Lb. 8 Sc. A... aen 't vullen van den bornput, in de nyeuwe stadt, by de pesthuysen. (28 Sept. tot 22 Oct. 1605.)

F^o 284°. Aen de Dekens van de Hoveniers, 54 Lb. over gelycke somme de supposten van de hoveniers toegeveught, van dat sy met hunne peerden & kerren 2 daegen geuert hebben eerde aen de nyeuwe pesthuysen, tot hooghinghe van den grondt, volgens acte collegiael 26 July 1605.

F^o 286. *Aen ander arbeyders & eertwerckers.*

F^o 287. Aen Anthoni Janssens met syn consoorten, 46 Lb. 7 Sc. A. waerop compt te belooopen het leggen & verwercken van 21,350 rys staecken & geerden, by hun verwrocht & verleet, te weten, 15,150 buyten de croonenborch poorte, aen de galge aldaer, aen

't hoogen van 't hooft & de resterende 6,200 aen 't kerckhoff by de nyeuwe pesthuysen, à raison van 36 st. 't duyst buyten & van 32 st. 't duyst hier binnen, daer inne gerekent 't kernen & opteeckenen.

F^o 288. Aen Gabriel Esser & syn medegesellen 346 Lb. 15 Sc., over 3,065 reysen hunlieden gedaen met 5 schuyten soo vuyte vesten beneden 't blockhuys van d'oude pesthuysen, als aen den steenen craen & de welcke sy gelost hebben achter & tersyden van de nyeuw pesthuysen tot het maecken van den nyeuw pesthuysen alhier, à raison van 19 St. van elke schuyte, sedert 20 Mey tot 6 Augusti 1605.

F^o 288°. Aen Hans & Aert Aerts., 122 Lb. 8 Sc. A. omdat sy sedert 4 Juli tot 6 Augusti 1605 met hun 3 schuyten geladen & ontladen hebben op de rysbermen by de nyeuw pesthuysen, daer men 't kerckhoff is maeckende, in als 86 reysen, te weten 64 reysen mette groote schuyten, tot een gulden 10 St. & 22 reysen mette cleyn schuyte, tegens 24 St. de reyse.

— Aen verscheyden gravers & werklieden 59 Lb. 17 Sc. 6 Gr. A... soo voor 't opschieten van de eerde uyt de schuyten als 't laden van de hoveniers, brouwers & steenkerren met eerde, al op 't nyeuw kerckhoff van de pesthuysen, in de nyeuw stadt... &ca... (1 Augusti tot 5 Augusti 1605.)

F^o 291°. Aen *Smeden, lootgieter, &ca...*

F^o 293°. Aen Davidt van Berle, 61 Lb. 3 Sc. 6 Gr. A. voor 6 roeden 47 $\frac{1}{2}$ voeten schalien dactx, als hy gedect heeft soo boven de capelle van de nyeuw pesthuysen boven de logie op 't nyeuw kerckhoff aldaer, als boven 't schoff van de werffpoorte à raison van 10 G. nopende de handt...

F^o 249°. Aen Hans de Bock, gelaesmaecker, 136 Lb. 16 Sc. A. voor 115 ghelassen vensters, soo in de mue-

ren als in de ramen, houdende t' samen 660 voeten, by hem tot behoefte deser stadt gemaect & geleverd inde nyeuw pesthuysen, à raison van 4 St. den voet, daerinne gereckent dry gulden, voor het leeghste insetten, 30 St. voor 3,000 nagelen & 6 St. voor 't stoppen van 6 ruiten.

— Aen de selve, 13 Lb. 12 Sc. A. voor in de capelle van de nyeuwe pesthuysen gemaect te hebben 2 gelaezen & een ronde bovens den altaer, mitsgaeders van 't ghene hy in huys gestopt heeft.

F^o 296°. Aen Caerle van Dam, 966 Lb. voor levering van diversen soirten van nagelen, mede oock schalie & stopnagelen, by hem tot behoefte deser stadt & diverse wercken der selven als namentlyck in den Leguyt, op de nyeuw waghe, den tapissiers pant & op de capelle van de nyeuwe pesthuysen, vercocht & geleverd van 10 Novembris 1604 tot 2 Novembris 1605.

F^o 297. Aen Pieter Verluyten, deser stadtsloetmaecker, 716 Lb. over verscheyden gewrocht yserwerck als sloten, sleutels deur & venstershaecken, deur & vensterswanten, sprincksloten & hanthaven totte vensters, grendelsloten, doken, padden, leden, strickleden, clincken, ketenen & anderssins, alles by hem gemaect & geleverd totte nyeuw pesthuysen, sedert 12 July 1604 tot 28 May 1605.

F^o 298. Aen Hans Saelders, 11 Lb. 1 Sc. A. voor in de nyeuwe pesthuysen alhier gemaect te hebben dierthien amarisen, ten pryse van 17 St. 't stuck.

— Aen Cornelis Lobbyns, 9 Lb. A. ter saecke van 9 weecke amarisen, by hem gemaect & geleverd in de nyeuwe pesthuysen, tot 20 St. 't stuck.

F^o 299°. Aen Peeter Schats, mandemaecker, 50 Lb. 10 Sc. A. voor verscheyden manden, korven, stuycken

in de brouwerij deser stadt, witte roeykens voor de persoonen comende uyt de geïnfecteerde huysen. (20 Decembris 1604 tot 22 April 1605.)

— Aen de selve, 57 Lb. 16 Sc. A... (idem)... 23 April tot 1 Septembris 1605.

F^o 300. Aen de selve, 24 Lb. 2 Sc. 6 Gr. A... (idem)... witte teenen roeykens... (24 Septembris 1605 tot 24 Decembris 1605.)

— Aen Davidt de Decker, 47 Lb. 10 Sc. om in de nyeuwe pesthuysen de borstweringe mette lysten & crabbeelen van de gaelderij met het boysel boven aen de goten, mitsgaders eenighe vensters & deuren die vermaect waren, met olyverwe tweemaal overschildert te hebben, mitsgaders oock 19 stylen die men gestelt heeft lancx de ruyte loopende naer de Jesuiten om de ketenen daer door te trecken, daer inne gerekent den oncost van de olye ende verwe.

F^o 300°. Aen de selve, 12 Lb. A. voor dat hy geverwt heeft soo in de nyeuwe pesthuysen eenighe raemen, kelderdeuren, borneputscheel & 8 stylen als anderssints.

— Aen de selve, 35 Lb. 11 Sc. om in de nyeuwe pesthuysen & andere stadtshuysen, corps de garde & anderssins verscheyden deuren & vensters & ca... geschildert.

F^o 302. Aen Cornelis Floris, 72 Lb. waerop comen te belopen twee Marienbeelden, by hem aengenomen te snyden & 't stoffeeren om gestelt te worden boven de twee poirten van de nyeuwe pesthuysen, & waeraff den steen by der stadt geleverd is, betaelt synde aen de fabriecke 10 Gl. 10 St., maeckende soo 't samen 82 Lb. 10 Sc.

F^o 303°. Aen andere wercken met tasse oft bestedinghe.

— Aen Franchois Hellinx, Caerle van Maelcote, Jacques Verplancke & Joseph van der Elst, 4,826 Lb. A. te weten de 3,347 Lb. daeraff voor de leveringhe van alle het hout, bert, nagelen, 't betalen van de wagenvrachten, mitgaders van de handt & het timmeren van alle de nyeuwe pesthuysen, gestaen op de papieren meulen brugge, in de nyeuw stadt alhier, & de resterende 1,479 Lb. A. voor het timmeren & leveren oock van 't hout, bert & nagelen van het naerwerck by M. H. geordonneert gemaect te worden in de voors. pesthuysen, by hen respectieve gemaect, getimmert & geleverd soo volgende de condicien & bestedinghe als de pryseringe daeraff synde mitsgaders der ord. & quitt.

(*In margine*: By acte van de weth de date van 12 Januari 1604, is geordonneert de pesthuysen te maecten by bestedinghe...)

— Aen Jacques Verplancken, oudt deken van de timmerlieden ambacht, 120 Lb. voor arbeydt & diensten gedaen in 't maecten van de nyeuwe pesthuysen. (Acte collegiael 9 Martii 1605.)

F^o 304. Aen Franchois Hellinx, timmerman, 250 Lb. A. voor de handt & arbeydt als leveringhe van verscheyden materialen by hem respectieve gewrocht in de capelle van de nyeuwe pesthuysen & den altaer aldaer, mits gaeders voor 13 koetsen & berders met listen & clampen, tot elke de voors. koetsen & anderssins.

F^o 304vo. Aen Hans Gybens, 51 Lb. 19 Sc. A. waerop comen te beloopende de 4 roeden $\frac{3}{4}$ en 79 voeten met selereye, by hem gemaect soo op den werff, aen een logie voor d'arbeyders aldaer, als aen den steenkeldertrap in de nyeuwe pesthuysen, à raison van 10 Gl. 10 St. de roede. nopende de handt...

— Aen de selve, 186 Lb. 13 Sc. A. van tot behoeve deser stadt, opgemetst te hebben een stuck muers op 't bollewerck daer de oude pesthuysen eertyts plaegen te staen, tusschen de roode & slyckpoorte, houdende 17 roeden $\frac{3}{4}$ & tien voeten, à raison van 10 G. 10 St. de roede.

F^o 305. Aen Mattheeus van Heerle & Hans Gybens, 37 Lb. 17 Sc. A. voor 3 roeden 62 voeten metselereye, by hen tot behoeve van de stadt gemetst, aen de Capelle van de nyeuwe pesthuysen, à raison van 12 G. 10 St. de roede.

1606. — 2 janvier.

Gages de Jan van Houtmeulen, Maitre de la Peste.

Aen Jan van Houtmeulen, pestmeester, 100 Gl. voor een half jaer gagie, verschenen, 15 Decembris 1605.

(C. A. Bk. 1605-1607. Fo 80 vo.)

14 avril.

Payement à Anthonis Wymers, apothicaire.

Aen Anthonis Wymers, apothecaris, 25 Gl. voor medicamenten tegens de contagieuse sieckte

(C. A. Bk. 1605-1607. Fo 132 vo.)

22 avril.

Adriaen Hendricx, appointé comme Mtre de la Peste

Myn Heeren B. B. & S. S. der stadt Antwerpen hebben geordonneert & ordonneren midts dezen, Adriaen Hendricx omme te wesen pestmeester dezer stadt, op de gaigien van twee hondert guldens 's jaers & doende den eedt daertoe toestaende.

Actum 22 April 1606.

Ond^t A. Dyck.

Den 21 Octobris 1606 is de voors. Adriaen Henricx affgedanckt.

(C. A. Bk. Tres. 1585-1611. Fo 173.)

27 avril.

Payement à Gertr. van de Weyer, accoucheuse.

Aen Gertr. van de Weyer, vroedvrouwe, 50 Gl. voor extraordinaire diensten.

(C. A. Bk. 1605-1607. Fo 140.)

5 juillet.

Curage des canaux.

Ruymen der vlieten, enz. tot bewaernisse tegen siekten.

(C. A. Bk. 1605-1607. Fo 153.)

27 octobre.

Payement à Gertr. van de Weyre, accoucheuse.

Aen G. van de Weyre, vroedvrouwe, 60 Gl. voor extraordinaire diensten.

Comptes de la Ville.

(*Honoraires médicaux, achèvement des travaux de l'hôpital des pestiférés.*)

F^o 129°. Medecynen in tyde van Peste : Mr Servaes Swinnen, 200 Lb.

— Jan van Houtmeulen, alias Kerstenmensch, oock pestmeester, 150 Lb. voor 9 maenden gagien, verschenen 14 Novembris 1606. (*In margine* : als gewesen geweest 3 maenden sonder gagie, soo volght den tyt & quitt. seer wel.)

— Adriaen Henricx, oock pestmeester, als daertoe

gecommitteert by A. C. 22 Aprilis 1606, 100 Lb. voor half jaer gagien, verschenen 22 Octobris 1606.

— Hr. Hendrick Gringel, pestprochiaen, 116 Lb. 13 Sc. 1 Gr. voor 7 maenden gagien, verschenen 14 Aug. 1606.

— Jacques Goetrecht, conchierge op de Nyeuwe Pesthuysen, 80 Lb. een jaer gagien.

— Lyncken van Ginderdoren, conchiergersse in Ste-Rochus gasthuys, 48 Lb. een jaer gagien & dienstloon, verschenen Kersmis 1606.

— Merten de Vriendt, knape oft sluyter van de geïnfecteerde huizen, 20 Lb. 4 Maenden.

— De W^{ve} van voors. Mertens de Vriendt, 25 Lb. half jaer gagien, van St-Jansmisse 1606, omtrent welke tyt hy is comen te overlyden, als blyckt by apost. op requeste.

— Gillis Geeraerts, knape van gesontheyt, 75 Lb. gagien 15 maenden gagien verschenen 27 Januari 1607.

— Peeter de Potter, knape van de geinf. huizen, 10 Lb. voor 2 maenden.

— De W^{ve} des voors. Peeters de Potter, sluyter & ontsluyter van de geinf. huizen 25 Lb. heur by M. H. gegunt voor 6 maenden gagien, van wylen heuren man die eerst te verscheynen stonden den 7 Juni 1606, na luydt A. C. op requeste van 13 April 1606.

— Guillaume van Helewegen, latslager & knape van de geinf. huizen 120 Lb. een jaer gagien, tot 10 G. ter maent, verschenen 27 Januari 1607.

— Anthonis van Wynmeersschen, apothecaris, 25 Lb. aen verscheyden medicamenten tegen die contagieuse sieckte, by hem gemaect in Novembri 1603 & gedistribueert, A. C. 14 Aprilis 1606.

— Peeter van Goorle, brouwer in 't Gulden Cruys, 24 Lb. voor 4 tonnen biers van 20 Sc. Vlems, by hem

wt laste van M. H. B. B. & S. S. geleverd aen Hr. H. Gringel, pestprochiaen van den tyt van een jaer, geyent 29 July 1606. A. C. 26 July 1606. De 4 cnapen van de opperkuer & policymeesters alhier, met Gillis den Hondtslager, t' samen 37 Lb. 10 Sc. van dat hunder vyffden den tyt van 5 dagen verweert & gecuytscht hebben de conciergerye, & eenighe andere plaetsen & cameran op 't Stadthuys alhier, tegen 30 stuyvers 's daegs, elcken van hun lieden, A. C. 29 Juli 1606.

— Tryucken van de Wyer, vroedvrouwe, 40 Lb. een jaer gagien, versch. 23 Sept. 1606.

— Aen de selve, als gesw. vroedvrouwe in tyde van peste, 50 Lb. op requeste 24 April 1606.

— Aen de selve, 60 Lb. als reste van de 150 Lb. voor een jaer gagien, by M. H. extraordinaris toegevueght, 26 Oct. 1606.

— Aen de selve, 40 Lb. als gratie, apost. op requeste 29 Januari 1607.

— Aen de selve, 37 Lb. 10 Sc. ordinaire & extraordinaire gagie toegevueght, sedert Kersmis 1606, sedert welcken Kersmis sy haer te vreden moet houden met haer ordinarisse gagie van 40 Lb. en tabbaert laecken, nae luydt ord. &ca.

F^o 233vo. *Aen Smeden &ca...*

F^o 239vo. Aen Peeter Verluyten, deser stadtslootmaecker, 363 Lb. 10 Sc. waerop comen te beloopden de gemodereerde specificatie van verscheiden slootwerck, als sloten, sleutels, grendelsleutels, leden, cruckleden, wanten & ander verscheyden gevrocht yserwerck, by hem tot behoef deser stadt gemaect & geleverd, sedert 16 Novembris 1605 tot 20 Aprilis 1606, daerinne begrepen 't sluyten & ontsluyten van 124 geïnfecteerde huysen, sedert den 1sten Januari tot Ultima Decembris 1605.

F^o 245. Aen Peeter Schat, maendemaecker, 103 Lb. 4 Sc., voor verscheyde teenwerck, namelyck witte roeykens voor de geïnfecteerde persoonen, van 25 Decembris 1605 tot 24 Martii 1606.

— Aen Coryn Baltens, 229 Lb. 14 Sc. 6 Gr. A. ter saecken van verscheyde reepen, touwen & ander lynwerck, mitsgaders pecktonnen & anderssins, by hem respectieve tot behoeff deser stadt vercocht & geleverd, op de schoven & stadspoorten & spuyen (9 Januari tot 13 April 1606).

F^o 245vo. Aen Jan Vermanden, 16 Lb. voor 14 effen stoelen voor de schoolmeesters... mitsgaders twee forquetten voor de pestmeesters.

F^o 259vo. Aen Franchoys Hellinckx, timmerman, 286 Lb. 4 Sc. 6 Gr. A. voor timmerlieden dachueren, als de leveringhe van verscheyde timmerhout, als plancken, decklatten, heulinck, platen, kapraenen & anders, by hem respectieve geleverd & met syn gasten verwerct in sinte-Rochus Gasthuys.

1607. — 29 janvier.

Payement à Gertr. van de Weyere.

Aen Gertr. van de Weyere, vroedvrouwe, 40 Gl. en sal sigh moeten te vreden stellen voortaan met die gagie.

(C. A. Bk. 1605-1607. Fo 226 vo.)

6 août.

Peste à Cologne. Précautions à prendre. Défense d'accepter, dans les auberges, les personnes venant de cette ville, etc. Leurs biens, etc. doivent être aérés avant d'être admis, etc.

Daer Ceulen is seer geïnfecteert van de haestige sieckte en verscheyden persoonen van daer comen

daegelyckx in dese stadt, verbod eenige personen van Ceulen binnen huizen of herbergen te ontvangen of zy moeten behoorlycke attestatie toonen. Hunne cleederen of meubelen die zy mede brengen doen verweeren op plaetse door Cuermeesters aen te duiden... alles op de penen in de andere ordonnantiën begrepen.

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 208 vo.)

4 octobre.

Gages de Gertr. van de Weyere.

De gagien van Geertruyt van de Weyere, stadts-vroedvrouwe worden van 40 Gl. op 150 Gl. gebracht.

(C. A. Bk. 1607-1610. Fo 34 vo.)

17 novembre (1).

22 novembre.

*Peste à Diest. Précautions à prendre :
d'efense d'amener ici des objets mobiliers, etc.*

Daer de haestige sieckte zich te Diest grootelycksch verspreyt en men vreest dat de sieckte zou kunnen gebracht worden door de goeden, waeren, huysraet & coopmanschappen die men van daer alhier soude mogen brengen, besundere nu de gemutineerde aldaer in de stadt liggende, huere betaeling syn verwachtende... Verbod kleederen &ca... van de stadt

(1) Dans le recueil : *Politique Ordonnantiën* se trouve un placard (in-4°, car. goth. sans nom d'imprimeur. Signé : H. de Moy) défendant de fondre de la graisse et autres produits pouvant dégager des odeurs en vue d'obvier au danger de la peste.

Diest te gaan kopen of goederen hier te laten komen...
&ca... op pene van 100 Kar. Gld.

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 211.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 137vo. Medecynen in tyde van peste : Servaes Swinnen, pestmeester, 200 Lb.

— Jan van Houtmeulen, pestmeester, 200 Lb.

— Hr Sebastiaen van den Muelen, pestprochiaen, 200 Lb. een jaer gagien, versch. 11 Nov. 1607.

— Jacques Goetrecht, 180 Lb.

F° 138vo. Lyncken van Ginderdeuren, conchiergersse van St-Rochus gasthuys, 36 Lb.

— Gielis Geeraerts, knape van gesontheit, 110 Lb.

— Guillaume van Helwegen, latslager, 120 Lb.

— Geertruyt van de Weyer, vroedvrouwe, 150 Lb.

1608. — 23 décembre.

Les jardiniers doivent enlever le fumier.

De hoveniers moeten de mesthoopen weg ruymen.

(C. A. Bk. 1607-1610. Fo 148 vo.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 169vo. Medecynen in tyde van Peste : Servaes Swinnen, pestmeester, 200 Lb.

— Jan van Houtmeulen, pestmeester, 200 Lb.

Hr Sebastiaen van der Meulen, 116 Lb. 14 Sc. voor 7 maenden gagien, tegens 200 Lb., verschenen 11 Juny A° 1608, als wanneer hy van den dienst is gescheyden.

— Hr Jan van den Bossche, prochiaen van der Peste, 50 Lb. 3 maenden gagie, verschenen 11 Sept. 1608.

— Jacques Goetrecht; Lyncken van Ginderdeuren; G. Geeraerts; Guill. van Hellewegen; Geertruyt van de Weyere (*ut suprà*).

1609. — 23 avril.

Accord entre la Ville et le Chapitre de Notre-Dame, concernant le Curé de la Peste.

Alsoo, myn Heeren den Deken & andere van den Cappittelle van O. L. Vrouwen kercke binnen dese stadt, groote instantie hadden gedaen ten eynde M. H. B. B. & S. S. soude gelieven te continueren & alsulcke gagien, als over eenige jaeren was geacordeert geweest om te onderhouden eenen extraordinarissen pastor, deze in tyde van peste tot verschooninge van de andere, de goede luyden in hunne zieckte soude dienen & administreren de heylige sacramenten & 't selve nyet redelyck gevonden zynde om vele consideratien, & nochtans nyet willende in alles gebreckelyck syn, maer oorsaecke laeten ten eynde men ymant mach vinden die hem verobligere omme in tyde van noode daer inne te dienen, soo is 't dat M. H. B. B. & S. S. naer verscheyde communicatien daeropgehouden, soo met mynen eerweerdichsten Heere den Bisschop als deze van den voors. cappittelle, ten lesten hun hebben laeten bewegen & consenteren mits desen dat men dengenen, die totte voors. curie sal worden genoemt & gestelt van deser stadts wegen jaerlycx sal vuytreycken, voor een retenue oft pensioen de somme van vyftich guldens, behoudelyck dat het den persoon sy, die daer toe bequaem is ende die hem ende syne goeden verbinde van in tyde van noode metter dach te dienen, oft wel te restitueren alle 't gene hy ondertusschen van de stadts wegen sal hebben ontfangen, daer vore de

voors. Heeren van den Cappittelle oyck des noot synde het incomen van syne geestelycke goeden & proffytten van de kercke selen inhouden, ende van als nu voor de verseckerheyte der selve oyck vuyt-druckelyck doen verbinden, ende oft ondertusschen eenige peste oft haelycke siecte ons over quame, soo datter een huys, des Godt verhueden wille, datelyck besmet waere daer inne den voors. pastoor waere geweest, in dezen gevalle & nyet eer sal men den selven pastor de twee hondert guldens, eertyts geordonneert, laeten volgen, ende metter daet oyck doen betaelen ende dat soo lange & tertyt toe dat de zelve ziekte sal wesen gecesseert, ende dry maenden daernae, sonder dat men de stadt ter saecken van dyen oyck voirdere sal moegen heysschen.

Actum 23 Aprilis 1609. Onderteeckent A. Dyck.

(C. A. Bk. Tres. 1585-1611. Fo 196. Ce même acte se trouve aussi dans C. A. Bk. Tres. 1611-1626. Fo 1 vo.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 153. Medecynen in tyde van Peste : Servaes Swinnen, pestmeester.

— Jan van Houtmeulen, pestmeester.

— Hr Willem Plovis, pestprochiaen, 25 Lb. voor half jaer gagien, verschenen sedert St Jansmisse 1609 als wanneer hy is aengenomen is tot Kersmisse 1609.

— Jacques Goëtrecht, concierge 180 Lb. (*in margine* : men passeert dese partye alhier voer den voerledenen tyd by vier ord. & quitt., dan voer het toecomende zal men desen last excuseren mits stellende in desen pesthuyse eenen conchierge sonder gagien, tot andere ordonnantie & dat sedert het teekenen van dese rekeninge).

— G. Geeraerts; Guill. van Hellewegen; Geertruyt van de Weyere (*ut suprâ*).

1610. — 28 juin.

Défense de laisser vaguer les porcs. (Même ordonnance que précédemment.)

... De ordonnantie is hernieuwt want zij wordt altoos overtreden : wegens stanck, vuyligheit & gevaer van infectie is het houden der verkens verboden...

(Ord. Bk. E. 1589-1612. Fo 235.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 158. Medecynen in tyden van Peste : Servaes Swinnen, pestmeester.

— Jan van Houtmeulen, pestmeester.

— Willem Plovis, pestprochiaen.

— Jacques Goetrecht, concierge op de Nyeuwe pesthuyzen (*in margine* : transeat maer sy achtervolght d'app. op dese partye gestelt in des rendants 1ste rekening. De post, factum).

— Gillis Geeraerts, knape van gesontheit; Guill. van Helleweghen; Geertruyt van de Weyere (*ut suprà*).

1611. — 12 mars.

Payement aux Drs G. van den Dyck et Lazare Marquis pour une visite médicale.

Aun Dr Godefridus van den Dyck, 15 Gl. ter saecken dat hy met Dr Lazarus Marquiz, ter ordonnantie van M. H. hebben visitatie gedaen tot Mercxem ende informatie genomen op seckere dangereuse sieckte aldaer.

(C. A. Bk. 1610-1611. Fo 108 vo.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 158. Medecynen in tyde van Peste : Servaes Swinnen, Jan van Houtmeulen, pestmeesters.

— J. Goetrecht, conchierge van de nyeuwe pest-huyzen, 60 Lb. voor 4 maenden gagien, verschenen 11 May 1611, als wanneer hem de voors. gagie is opgeseecht.

— G. Geeraerts, G. Verhelleweghen, knapen van de gesontheyt; G. van de Weyere (*ut suprâ*).

1612. — 5 juin.

Gages au Curé de la Peste, Jan Villici.

Aen Jan Villici, pestprochiaen, 37 Gl. 10 St. voor $\frac{3}{4}$ jaers gagien, à raison van 50 Gl. 's jaers, verschenen 1 Augusti 1611, als wanneer M. H. den voorn. aengenomen hebben totten eersten May lestleden.

(C. A. Bk. 1612-1614, non folioté, à cette date.)

19 décembre.

Gages au Curé de la Peste, Greg. Boxti.

Aen Gregori Boxti, pestprochiaen, 12 Gl. 10 St. voor 4 maenden gagie, verschenen 1 Novembris.

(C. A. Bk. 1612-1614, non folioté, à cette date.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 148. Medecynen in tyde van Peste : Hr Jan Villici, pestprochiaen.

— Hr Gregorius Boxi, pestprochiaen.

— Mr Servaes Swinnen, Mr Jan van Houtmeulen, pestmeesters.

— G. Geeraerts en Guill. Verhelleweghen, knapen van de gesontheit; Geertruyt van de Weyere (*ut suprà*).

1613. — 4 février.

*L'hôpital des pestiférés doit être approprié
comme maison d'arrêt.*

M. H. B. B. & S. S. hebben geordonneert aen Tr. & Rtm. dat zy het pesthuys, in de Nieuwstadt, sullen approprieren ende accommoderen tot een Dwinghuys, soo tot castyement van rebelle ende ongehoorzaeme kinderen als om te wercke te stellen alle vagabonden & bedelaers.

(C. A. Bk. 1612-1614. A cette date.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 140°. Medecynen in Tyde van Peste : Hr Gregorius Boxi, pestprochiaen, 62 Lb. 10 Sc. voor 15 maenden gagie, verschenen 1 Februari 1614, tegens 50 G. 's jaers.

Mr Servaes Swinnen en Jan van Houtmeulen, pestmeesters.

— G. Geeraerts en Guill. Verhelleweghen, knapen van de gesontheit; G. van de Weyere (*ut suprà*).

1615. — 30 juillet.

*Peste dans la ville de Wesel. Précautions
à prendre.*

Haestige sieckte in de stadt Wesel, soo mogen geene koopmanschappen uyt deselve stadt, noch uyt andere besmette plaetsen, alhier gebracht worden zonder attestatie, dat deze niet komen uyt eenige

besmette huizen, & oick 3 weken vuytte voors. stadt geweest te zijne, op pene van 50 Kar. Gld.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 55 vo.)

6 août.

Plaintes concernant un égout.

Glachten over den stanck van de ruye onder den nieuwen bouw & de kercke van de Societeyt Jesu.

(C. A. Bk. 1614-1616. Fo 108.)

Peste dans les villes de Wesel, Mons en Hainaut, Ath et autres places. Défense de laisser entrer des personnes ou des marchandises, sans certificats.

Haestige sieckte in de steden van Wesel, Bergen in Henegouwe, Aet & andere plaetsen. Verbod personen & koopmanschappen hier te brengen. Gebiedende voirts niemandt, personen of goederen vuyt voors. steden, te logeren, sonder attestatie of billette van de policycamer, op verbuerte van 50 Kar. Gld. of dat sy hun huys sullen moeten gesloten houden den tyt van 6 weken.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 58 vo.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 149. Medecynen in tyde van Peste : Hr Gr. Boxti, pestprochiaen.

— Mr Servaes Swinnen, pestmeester.

— De W^{ve} van wylen Jan van Houtmeulen, alias Kerstenmensch, oock pestmeester was deser stadt, 50 Lb. voor 3 maenden gagien, verschenen 14 Novembris 1614, volgens de requeste & ap. marginael ord. & quitt.

— G. Geeraerts, G. Verhelleweghen, G. van de Weyere (*ut supra*).

1616. — 1er juillet.

En vue de prévenir l'invasion de la peste, dont la ville a été protégée : défense de vendre certaines espèces de prunes, etc.

Overmidts sinds eenige jaeren de stadt bevryd is geweest van de haestige sieckte... voorzorg, slechte & vierachtige pruymen, en cleyne kerssen verboden, op pene van 3 Kar. Gld. verbuerte & wechworpen van pruymen & kerssen.

(*Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 68.*)

26 juillet.

Les chiens errants seront abattus. Trois fonctionnaires préposés à cet office. Défense de les molester.

Honden op straeten bevonden wordende, soo sal men de selve dood slaen, alsoo, door hun groot getal, quaede reuken, vuylicheyte & andere inconvenienten komen, & besondere in dese hondsdagen mogen veroorsaecken eenige quaede pestilentielle & contagieuse sieckten. Dry persoonen gecommitteert om de honden te slaen... teecken van de stadt op den hoed... Indien aan hen misdaan, pene van 3 Kar. Gld.

(*Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 69.*)

30 juillet.

Défense de poursuivre les chasse-chiens.

Hondenslaegers niet te volgen op de straete, op pene van verbuerte van 't opperste kleed & arbitraele

correctie en daedelycke arrestatie van de contraven-
teurs.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 69 vo.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 147. (Ut 1615.)

1617. — 30 janvier.

Maladie contagieuse dans le village d'Oostmalle.

Précautions.

Contagieuse sieckte in het dorp van Oostmal. Daar
persoonen, waeren & beesten, principaelyck ver-
ckenen van desen dorpe in de stadt zyn komende;
verbod persoonen, waeren of beesten van daer hier
te brengen, op pene van 100 Kar. Gld. & verbuerte
van waeren & beesten.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 73 vo.)

20 mars.

Transfert de malades au Grand Hôpital.

De ziecken, &ca, van het Dwinghuys moeten in het
Groot Gasthuys opgenomen worden, maer mogen het
niet verlaeten sonder consent van M. H. H. B. B.
& S. S.

(C. A. Bk. 1616-1619. Fo 84 vo.)

6 avril.

Transport de hardes et mobilier.

Oude prondelingen of kleederen, binnen 6 maen-
den, in dese stadt niet te brengen, wanneer sy komen
uyt geïnfecteerde plaetsen, op pene van 50 Kar. Gld.

Het zelfde voor meubelen, enckelyck binnen brengen van meubelen, &ca, ten waere dat se verseckert syn dat die vuyt geene besmette huizen en syn gebrocht.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 79 vo.)

27 mai.

Par crainte de la maladie contagieuse. Défense de garder des porcs, des animaux qui pourraient dégager des odeurs. Les animaux susdits doivent être menés en dehors de la ville.

Uyt vreesse van de haestige sieckte : 1. Verkens niet te houden of vroeten in de mesthoopen, &ca... op pene van 25 Kar. Gld. & verbuerte van de verkenen. 2. Niet te houden duyven, gansen, eynden, conynen, calcoenen, reygers & ander gevogelte daer stanck aff comt... op pene van 25 K. Gld. & verbuerte... 3. De personen die deze beesten hebben zullen dese binnen de 6 dagen buyten de stad brengen, op verbuerte & pene van 25 Kar. Gld...

In margine : renovatum op den 12 October 1617.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 81 vo.)

1er juin.

Peste à Audenaerde. Précautions à prendre.

1. *Défense d'accepter des personnes ou des marchandises venant des maisons infectées.*
2. *Les mêmes mesures sont applicables pour les autres provenances.*
3. *Défense de loger des personnes ou des biens sans autorisation ou certificats.*

Mits de haestige sieckte regneert in de stede van Audenaerde, omme te verhueden dat de selve sieckte

alhier niet voorder & voorder gebrocht wordt mits het toesynden van tapisseryen, wollen coopmanschappen & andere goeden. 1. Verbod persoonen & goederen van daar hier te komen uit besmette huizen. Attestatie brengen op de Policycamer, op pene van 50 K. Gld. & verbuete van de coopmanschappen. 2. Zelfde verbod aan persoonen van andere geïnfecteerde plaatsen, om goederen hier te brengen zonder attestatie. 3. Verbod aan borgers &ca... persoonen of goederen uit die plaatsen komende, te logeren oft herbergen zonder dat hen blycke by billette, op de Policycamer aan te brengen, dat zy niet komen uit geïnfecteerde huizen &ca... op pene van 50 Kar. Gld. en hun huis gesloten te moeten houden voor 6 weken.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 82.)

12 juin.

*Interdiction à Maître Hans, le barbier,
de paraître en public.*

M. H. H. B. B. & S. S. hebben geinterdiceert ende verboden, interdiceren & verbieden mits desen Mr Hans, barbier in 't Haerestraetken ende de ghene van syne familie te gaen ofte te staen buyten het Gasthuys daer hy tegenwoordigleyck is, ter saecken van de contagiouse sieckte, op pene soo sy bevonden contrarien van desen gedaen te hebben te verbueren by elcken van hen t'elcken reyse de somme van 50 Gl. eens oft anderssints gecorrigeert te worden ter arbitrage van den Heere ende dit geduerende den tydt daertoe staende.

(C. A. Bk. 1616-1619. Fo 117.)

15 juin.

Aux fins d'empêcher la propagation de la maladie contagieuse qui a fait son apparition en trois ou quatre endroits : précautions à prendre.

Alsoo men soude willen verhueden dat de haestige sieckte zich hier en verspreyde, naedemael die alreadyc in dry oft vier plaetsen (Godt betert) is gecomen... verbod aan taverniers, personen suspect synde van de haestige sieckte of komende van huysen of plaetsen waer dese regneert... gebod van aan te melden op de Polycycamer die gene die tot noch toe geslapen hebben ten huysen van Joos van Cottenberge, cleermaecker, woonende in den Witvoet in de Haerenstraete, ende nu hen van daer absenteren sedert dat de voors. sieckte aldaer is gecomen & sulen boven dien gehouden syn, de voors. hen aen de Polycycamer bekent te maecken, ten eynde daer by goet tyts in worde versien, dit alles op arbitraele correctie van Myne Heeren.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 83.)

15 juin.

Procès-verbal de la réunion du Large Conseil. Délibération portant sur l'édification dans le Grand Hôpital d'un quartier destiné aux pestiférés.

Verbael van den Breeden raedt gehouden den 15 Juny 1617, ten eynde de leden hun souden conformeren met den provisionelen accorde van de stadt wegen aengegaen ende gemaect met de Moeder en de conventualen van den gasthuysen, om te verleenen plaetse en secoureren de borgeren en ingeseten dezer stadt, besmet van de haestige sieckte, op de conditien in den voors. verbaele geruert.

Ten voors. dage is de leden deser stadt Breeden-raedsgewijze vergadert, voorgehouden dat alsoo de contagiouse sieckte in eenige plaetsen binnen dese stadt haer heeft geopenbaert, de H. H. B. B. en S. S. als goede regeerders en toesieners hebben, op de remedie om te beletten den voortganck van de zelve sieckte en nae voorgaende communicatie met de leden van den maendagschen raedt, gevisiteert de plaetsen binnen en buiten dese stadt gelegen, daer men soude mogen maecken eenige huyskens om te logeeren de persoonen met de voors. sieckte, gevisiteert synde en andere die vuyt geïnfecteerde huysen hun souden willen vertrecken ende daertoe gheene bequaemheyte gevonden hebbende, hebben gedeputeert eenige commissarissen vuyt die Weth dye souden commen in communicatie met de Moedere en conventualen van Ste Elisabeths gasthuys & nae diversche onderhandelingen met de zelve syn overcomen op 't advoy van de leden deser stadt in der manieren hiernaevolgende.

In den iersten, dat de voors. Moeder en religieusen tevreden syn te geven en cederen tot behoeff deser stadt seckere groote schuere staende noortwaerts van 't ordinaris sieckhuys, aen den hoff, mitsgaders oock seckere andere erve aen de zelve schuere gelegen oostwaerts; om de voors. groote schuere te doen accomoderen van diversche camerken ende plaetsen voor logement van de geïnfecteerde persoonen en om op de voors. erve oostwaerts staende, te maecken andere huyskens om te logeeren de persoonen die van de voorschreven sieckte sullen genesen, welcke huyskens de stadt gehouden sal syn te onderhouden en te repareren, als synde de ordinarisse stadts pesthuysen.

Ende dit al met expresse conditie dat de voors.

Moeder en conventualen altyts sullen moeten houden ten minste acht religieusen, die in de voors. huysen sullen moeten dienen de voors. geïnfecteerde personen, soo en gelyck sy gewoon syn te dienen andere siecke menschen in 't gasthuys liggende, ende dat sy oversulcx soudē verobligeert syn den number van 24 die nu tegenwoordelyck is, te vermeederen met andere acht religieusen ende alsoo tot 32 toe.

Waer vore : de H. H. B. B. en S. S. Tr. Rtm. en raedt op 't advoy als vore, hebben beloeft de voors. Moeder en conventualen eeuwelyck en erflielyck te secoureren met eene jaerlycxse aelmoesse van 800 gulden, 't sy binnen dese stadt de peste is of nyet, en daer en boven in tyde van peste tot onderhout van de siecken, alimentatie, medicamenten en andere nootelyckheden vuyt te reycken en te geven maentelyck 100 guldens alsser sullen syn eenige siecken tot 15 toe, en comende tot 30,150 guldens en tot 60 en meer, 300 guldens ofte wel dat men sal overcomen met de Moeder en religieusen van te betaelen en van stadtswegen goet te doen 't gene sy by rekeninge sullen bewysen gegeven en verschoten te hebben aen de voors. medicamenten en nootelyckheit van de siecken.

Insgelycx dat de voors. wethouderen het voors. pesthuys eens sullen versien van koetsen, bedden en toebehoorten tot omtrent 50 in getaele en dat daer nae de reparatie en vernyeuwinge der selver altoos sal blyven tot laste van den voors. gasthuysse.

Dat oyck van dese stadtswegen in plaetse van de voors. gecedeerde schuere en erve, een andere cleyn schuere sal gemaect worden van twee stallingen, daer dye van den gasthuysse dat sullen designeren.

Daer en boven dat 't voors. gasthuys geenē cost oft last sal hebben van den pestpastoor of pestmeester die daer gestelt sal worden.

Alles op 't versprecte en voorwaerde dat de voors. Moeder en religieusen nyet en sullen moigen preten-deren eenich recht totte cleederen en meubelen en andere goeden toecomende de gene die in 't voors. pesthuys sullen gestorven syn, dan alleen de cleede- ren daer mede de afflyvige in 't pesthuys gecomen syn.

Van alle dwelck de H. H. B. B. & S. S., Tr. en Rtm. en Raedt rapport gehadt hebbende, hebben goetgevonden 't voors. accord en versocht dat d'an- dere leden deser stadt hun daarmede souden willen conformeren, soo ten respecte van den tegenwoordigen noot vereyschende dat men in tyts eer de swa- richeyt van die voors. contagieuse sieckte vermeer- dert, bequame plaetse heeft en commoditeyt om te accomoderen die mette selve geïnfecteert syn.

Als oyck dat men groote moeyte heeft gehadt om te induceren de voors. Moeder en religieusen totten voors. accorde overmits sy daertoe nyet originelyck verobligeert en syn, dan alleenlyck om t'assisteren die ordinarisse siecken en arme menschen in 't gast- huys commende.

Besonder en te meer datter oyck van stadtswegen buyten de stadt op bequame plaetse en gelegenheyd sullen gemaect worden eenige logementen tot gerieff van de personen die niet sieck synde, vuyt geïnfecteerde huysen hun sullen willen vertrecken.

Waerop de voors. leden gedelibereert hebbende, hebben de H. H. oude schepenen hun geconformeert met de voors. opinie.

Ende de hooftmannen van de poorterye en wyck- meesters en goede mannen van den ambachten, dach genomen totten saterdach voornoen den 17 deser die hun naer bedancken van hunne goede comparitie, oyck is gegunt.

Nota. Dat men nyet en bevint dat de wyckmeesters eenige schriftelycke opinie hebben overgebracht, dat dat sy mondelinge de voors. propositie hebben afgeslaegen gelyck gedaen hebben d'ambachten als by hunne opinie hierna volgende.

F^o 359. Geschrift by de ambachten op de voors. verbale overgegeven, daer by het voors. accord by hun wordt affgeslagen en dat de leden den 17 Juny 1617 (als wanneer hun dach van berade was gegeven) in den Breeden Raede nyet en syn gecompareert en dese saecke geenen voorderen Breeden Raedt is gehouden (*dans cette pièce se trouve* : « [het accord] dwelck eenen grooten last voor de stadt zoude geweest hebben » *sans autres explications*).

(*Breedenraedt. 1617. Fo 355 et seq.*)

20 juin.

Défense de jeter à la voirie les cadavres d'animaux domestiques ou les issues des bêtes sacrifiées.

Doode katten, honden, moocken & ingewanden van de beesten & ander groote vuylicheyte komende van het vee op de straeten te laeten liggen is heel periculcus. De stanck der goten en riolen geven oorzaak tot infectie van de lucht. Daervoor : verboden van genoegh of vuylicheyte te doen voor de deuren of andere publieke plaetsen, maer in huys op behoorycke plaetsen, op pene van 6 Gld. De honden, katten & caroignien & andere afvallen op plaetsen te brengen daer men altoos van outs gewoon is, ten sy in eygen hoven oft erven gevueghlyck soude connen begraven worden, op pene van 6 K. Gld.

(*Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 83 vo.*)

26 juin.

Requête de Jacobus Vegerius demandant à être admis comme Maître de la Peste. Sa nomination à ce poste.

Verthoont Mr Jacobus Vegerius, oudt veertich jaer, der medicynen licentiaet & chirurgyn, hoe dat hy suppliant over de twee jaeren geleden hem heeft gepresenteert, binnen dese stadt yeverich om de selve in eenige occurentie dienste te doen, als wanneer onder het consulaet van de heeren Dassa & Happaert hem suppliant is beloofd & toegeseyt het pestmeesterschap alhier, soo wanneer aldaer van de contagieuse sieckte soude infectatie oft suspicie wesen; ende gemerckt de suppliant verstaet hoe dat (Godt betert) in diversche steden hier omtrent gelegen de voors. contagieuse sieckte haer is verbreyende ende voortganck hebbende ende dat oversulcx te vreesen is, dat die alhier by eenich ongeluck oyck soude connen gebrocht worden, gelyck daervan oock alreadyc eenige huizen syn geïnfecteert geweest, ende dat hy suppliant daertegens is hebbende besondere exquisite & geprobeerde remedien & hulpe, als hebbende de suppliant van joncx aff de chirurgyen geexerceert by Anne Veger, syns suppliants vader, binnen synen leven chirurgyn, maer was van het gasthuys van de Con. Maj^t binnen Mechelen, 43 jaeren lanck geduerende, & dat hy suppliant sedert tot noch toe de voors. chirurgyen heeft blyven continueren benèffens synen voors. grade in de medicynen, soo binnen als buyten desen lande, in diversche plaetsen tot contentemente van alle de werelt.

Soo presenteert de suppliant met dese occasie & den voors. iever & intentie hem andermael voor U. Ed. biddende om het voors. pestmeesterschap met

alsucken gagie als U. E. daertoe believe te behooren & mits doende den eedt daertoestaende. Dwelek doende &ca.

Is by M. H. B. B. & S. S. gecommiteert Michiel Boodt, schepene om hem t'informeren op den inhoudt deser, om daer naer des selfs rapport gehoort, te doene naer behooren sal.

Actum 3 Juny 1617.

J. Jacobus.

Daernaehoort 't rapport van den voors. commissarissen M. H. B. B. & S. S. hebben den suppliant geadmitteert om te wesen pestmeestere binnen deser stadt, voor den tyt van een jaer, op de gagie van 200 guld. op 't jaer.

Actum 26 Juny 1617.

Fabri.

(Req. Bk. 1617. Fo 81.)

28 juin.

Révérènd Peeter Stridonius, curé de la Peste.

E. H. Peeter Stridonius, priester, aengenomen als pestpastoor op gagie van 200 Gl. 's jaers. Hem uyttereycken 50 Gl. in plaetse van een halve aeme franschen wyns metten Staeten impost.

(C. A. Bk. 1616-1619. Fo 122 vo.)

4 juillet.

*Les mendiants, malades étrangers, etc.,
ne peuvent rentrer en ville.*

Vagebonden, lediggangers, bedelaers of vreemde sieckenen mogen alhier niet comen.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 85 vo.)

18 juillet.

Précautions pour empêcher que la ville ne soit infectée par la maladie contagieuse qui sévit en plusieurs endroits notamment à Montaigu, Amsterdam, Lille et Tournai.

1. *Acceptation de personnes ou de marchandises.*
2. *Défense de les loger.*
3. *Défense d'aller à Montaigu.*

Om te verhueden de haestige sieckte van buyten hier te brengen, gelyck over eenige weken geschiet is, & dat men verstaet dat tot Scherpenhuevel, Amsterdam, Ryssel & Doornick groot infectie van de selve sieckte is daegelycx meer en meer aengroeiende.

1. Verbod aen persoonen van daer of goederen hier te comen sonder wettelycke attestatie. De billetten over te draegen aen Policymeesters waer zy zullen logeren, op pene van 50 Gld. & verbuerte van de goederen. 2. Verbod aen ingesetenen, goederen of persoonen te logeren op pene van 50 Gl. & sluyten van hunne huysen als onreyne den tyt van 3 weken, byzonder voor die komende van Scherpenhuevel, zonder eenich onderscheyt te maeken of zy van attestatie versien syn oft niet. 3. Ordonneeren aen die van hier, niet naer Scherpenhuevel te trecken, op pene van hier niet mogen binnen te komen voor den tyt van 3 weken, op voors. pene & sluytinge van hunne huysen voor den selven tyt.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 87.)

1er août.

Gratification à la Supérieure de l'Hôpital.

Aen de Moeder van den Gasthuys, 500 Gl. voor recompense van diensten in assistentie van de contagieuse sieckte.

(C. A. Bk. 1616-1619. Fo 135.)

2 août.

Requête de Maître Jan van der Hort, chirurgien, et de Hans Goyvaerts, dont les maisons respectives on été infectées par la maladie contagieuse et demandant d'être mis en possession de leurs hardes, etc.

Verthoonen Mr Jan van der Hort, chirurgyn woonende in 't haerenstraetken alhier & Hans Goyvaerts, lynwatier, woonende onder Onsen-lieven-Vrouwen toren, hoe dat sy respective, over thien & negen weken geleden, Godt de Heere hen heeft besocht met de haestige sieckte & belooft is geweest hen supplianten by collegiale acte t'ordonneren ten eynde sy sluytende hen huys, met huere huysvrouwen, kinderen & familie souden begeven in het gasthuys & op vast toeseppen dat U. E. hen supplianten soude te goederen & succureren in de costen van dyen, waer nae sy supplianten als gehoorsame supposten hen hebben gereguleert, nu eest dat Mevrouw van den Gasthuysse de supplianten weygert te laeten volgen de cleederen van henne overleden huysvrouwe, kinderen & knecht, den welcken aldaer nieuwe cleederen hadden gebrocht alnoch ombetaelt, pretenderende de selve voor het derven van de camer & andere oncosten te behouden, tegens de belooft van U. E. aen de supplianten te laeten volgen 't gene sy aldaer hebben gebrocht & hen te succureren met een goede somme gelts tot het subsidie van de costen by hen geleden. Dwelck doende &ca...

M. H. H. B. B. & S. S. hebben gecommiteert M. Franchoy de Schot, schepenen omme hem op den inhoude deser sal informeren omme 't selve gedaen geordonneert te worden naer behooren.

Actum 2 Augusti 1617.

Fabry.

(Req. Bk. 1617. Fo 170 vo.)

2 août.

Récompense aux médecins de la Ville.

Aen de 8 Doctoren oft Medecyns deser stadt, aen eleken van hun een stuck van 8 Schellingen, voor het préservatieff by hen geordonneert tegens de haestige sieckte.

(C. A. Bk. 1616-1619. Fo 135 vo.)

8 août.

*Gages de Jacques Goetrecht,
concierge des maisons des pestiférés.*

Aen Jacques Goetrecht, conchierge der pesthuysen, toe te vueghen 50 Gl. maendelyks.

(C. A. Bk. 1616-1619. Fo 135 vo.)

3 octobre.

*Précautions à prendre contre la maladie contagieuse.
(15 articles, non cotés en marge.)*

Haestige sieckte : precautien tegens de selve.

In marge : dese ordonnantie is getrocken van woort tot woort vuyt eene andere gepubliceert den 3 September 1605.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fos 89 vo à 90 vo. Un exemplaire de ce placard [in-f^o, 2 col., car. goth. sans nom d'imprimeur. Signé : A. Roose] se trouve dans le recueil : *Politique Ordonnantiën.*)

21 octobre.

Curage des rigoles.

Haestige sieckte. Goten te reynigen tweemaal per week, mits door den stanck de lucht wort geinfec-

teert... & de haestige sieckten worden verspreyt...
op pene van 6 Kar. Gld.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 92 vo.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 161. Medecynen in tyde van Peste : Hr Gr. Boxti,
12 Lb. 10 Sc. voor 3 maenden gagien, verschenen
1 May 1617.

— Hr. P. Trudonius, pestprochiaen, 50 Lb.; 3
maenden gagien, versch. Bamis 1617.

— De erfgenamen van Hr. P. Trudonius, zeven
weken gagien, tegens 200 G. 's jaers, te weten, sedert
Bamis totten 21 Novembris 1617, als wanneer hy is
overleden.

— Hr Jacob Verplancken, priester bedienende het
ambt van pestpastoir, 50 Lb. op rekeninge van
't gene hem van der stadtwegen sal toegevueght wor-
den, volgens d'A. C. ord. & quitt.

— Servaes Swinnen, pestmeester.

— Jacob Veguerius, pestmeester deser stadt, 100
Lb. voor half jaer gagien, verschenen Kersmisse 1617,
na luydt de admissie op syne requeste gestelt, de
data 26 Juny 1617 met 2 ord. & quitt.

— G. Geeraerts, knape van de gesontheit, half
jaer gagien, verschenen 5 Aug. 1617, met 2 ord. &
quitt. daer van de leste is onderteeckent by syne
erfgenaemen.

— G. Verhelleweghen, knape van de gesontheit,
37 Lb. 10 Sc. voor 9 maenden gagien, verschenen
5 Novembris 1617.

— De selve, 20 Lb. voor 2 maenden extraordinaire
gagien tot thien guld. ter maent, verschenen den
4 Februari 1618, als wanneer (God lof) het leste huys
van de sieckte is gecuyt & geopend.

— De selve, 80 Lb. by hem M. H. toegevueght voor

8 maenden extraordinaire gagie, tot 10 G. ter maent, geduerende den tyt dat de haestige sieckte binnen dese stadt is geweest, te wetene sedert den 4 May totten 4 Decembris 1617, na luidt de requeste & ap. de data 13 Decembris 1617.

— Geertruyt van de Weyere, vroedvrouwe (*ut suprà*).

1618. — 22 juin.

Gages de Cornelis van der Plancken, Curé de la Peste.

Aen Cornelis van der Plancken, pestpastoor, 100 Gl. voor half jaer gagien, verschenen te St-Jansmisse lestleden.

(*C. A. Bk. 1616-1619. Fo 201 vo.*)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 161. Medecynen in tyde van Peste: Hr Jacob Verplancken, pestpastoir.

— Mr Servaes Swinnen, pestmeester.

— Jacob Veguerius, pestmeester, 100 Lb. voor half jaer gagien, verschenen St-Jansmisse 1618.

— Guill. Verhelleweghen, knape van de gesont-
heyt, 62 Lb. 10 Sc. 15 maenden gagien, verschenen
5 Februari 1619.

— Geertruyt van de Weyere (*ut suprà*).

1619.

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 163. Medecynen in tyde van Peste: Mr Servaes Swinnen, pestmeester.

— Guill. Verhelleweghen, 12 Lb. 10 Sc. voor 3 maenden dienst, verschenen 5 May 1619.

— Geertruyt van de Weyere (*ut suprà*).

1620. — 23 mai.

Institution d'un jury médical chargé d'examiner les candidates au poste d'accoucheuse de la Ville.

M. H. B. & S. hebben gecommitteert, gelyck sy committeren mits desen, de dry oudste doctoren medecynen deser stadt, te weten, Mrs Godefridus Verreycken, Lazarus Marquis & Guillielmus Verwilt om hun neffens Mr Andries Gerardi, oudt Schepene deser stadt te informeren op de bequaemheyte van eenige vroeuvrouwen aen M. H. in Collegie Requeste gepresenteert hebbende, om te succederen in plaetse van Geertruyt van de Wyer, vroedvrouwe deser stadt nu onlanx overleden.

(C. A. Bk. 1619-1621. Fo 124.)

12 octobre.

Payement à Maître Ghysbrecht Hoybergh, chirurgien de la Maison d'Arrêt.

Op de requeste van Mr Ghysbrecht Hoybergh, ende de rescriptie oft avis van de gecommitteerde tot den Dwinghuyze, hebben M. H. B. & S. gehadt d'avis van Tr. & Rtm. de selve geordonneert aen voors. Mr Ghysbrecht Hoybergh, ter saecken van synen dienst, als chirurgyn van den Dwinghuyze ende andere pretensien, vuyt te reycken & te betaelen de somme van 36 Gl. eens, daerop hy met de voors. Tr. & Rtm. is geaccordeert.

(C. A. Bk. 1619-1621. Fo 159 vo.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 168. Medecynen in tyde van Peste : Mr Servaes Swinnen, pestmeester.

— G. Verhelleweghen.

— Geertruyt van de Weyere, 35 Lb. 3 maenden gagien.

— Geertruyt van der Goes, vroedvrouwe, 35 Lb. 3 maenden gagie, verschenen 7 Sept. 1620, als wesende gecomen in dienste den 17 Juny daer te voren, in plaetse van Geertruyt van de Weyere, overleden, na luydt requeste en ap. 17 July 1620.

1621. — 16 juin.

Défense d'amener les conduites des fosses d'aisance dans les égouts de la Ville.

Privaeten of andere vuylicheyte in de stadtsriolen niet te brengen door afloopen, uytslagingen &ca...; deze binnen de veertien dagen te stoppen, op pene van 25 K. Gld. en dat de stadt het zoude doèn. In geval dat men dit later nog zou vinden, pene van 50 K. Gld.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 133. Un exemplaire de ce placard [in-4°, car. goth. Signé: A. Della Faille] se trouve dans le recueil: *Politique Ordonnantien.*)

12 juillet.

Vente des crevettes.

Garnaet niet te verkoopen, op pene van 6 Kar. Gl. & den gaernaet in het Schelt gesmeten te worden.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 134.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 174. Medecynen in tyde van Peste: Servaes Swinnen, pestmeester.

— G. Verhelleweghen, knape van de gesontheit, half jaer gagien verschenen 5 Augusti 1621.

F° 175. Geertruyt Vergoes, vroedvrouwe (*ut supra*).

1622. — 1er juin.

Règlement de la Maison d'Arrêt, portant notamment sur les soins médicaux, etc.

Reglement van het Dwinghuys... « de conchierge sal oock gehouden syn, tot synen cost ende last, te gagieren eenen medecyn & chirurgyn de welke allen weken oft meermael in dien den noot verheyscht, op den voors. dwinghuylze selen comen om te helpen ende cureren deghene die des noot selen hebben ».

(C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.)

16 et 17 août.

Autorisation accordée à la Supérieure de l'Hôpital de contracter un emprunt.

16 Aug. Toegestaen aen de Moeder van het Gasthuys, te laste van de stadt te lichten 600 Gl. tot onderhoud & cureren van de siecken & gequetsten vuyt den leger voor Bergen-op-Zoom.

17 Aug. Toegestaen aen de Moeder van het Gasthuys nog te lichten 500 Gl. (*ut supra*).

(C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.)

17 août.

Cession d'une partie du jardin de la Maison d'Arrêt, comme cimetièrre.

Geordonneert den Conchierge van den Dwinghuylze, om aldaer te begraeven d'overledenen, die sterven zelen in des Coninx Gasthuys, te weten, het Oisterlinghuys alhier.

(C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.)

29 août.

Subside à la Supérieure du Grand-Hôpital.

Aen de Moeder van het Gasthuys, 1,000 Gl. voor siecken van Bergen-op-Zoom.

(C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.)

16 septembre.

Ravitaillement des malades de la Maison d'Arrêt.

Verheyen & Abraham Andriessen, bouwmeesters, sullen de siecken en gequetsten, geleyt op het Dwinghuyze, providieren van het geen noodig is.

(C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.)

20 septembre.

Demande de subside.

Aenvraag voor subsidie, wegens de groote lasten van de belegering van Bergen-op-Zoom, in de twee gasthuyzen, zyn meer als 800 ziecke soldaeten.

(C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.)

24 septembre.

Subside à l'Hôpital.

Aen de Moeder van het Gasthuis, een quarteel rooden franschen wyn voor de ziecke soldaeten, komende uyt Bergen-op-Zoom.

(C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.)

27 septembre.

Défense de vendre des crevettes.

Tot schouwinge van de sieckten die daer door veroorzaekt worden, verbod levende oft doode gar-

naet te vercoopen oft langs de straeten te leuren, op pene van 6 K. Gld... Verbod aen schippers dezen in te brengen, op pene van 12 K. Gld. & verbuerte van de schuyten oft schepen waer mede sy dien gebrocht hebben.

(*Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 155 vo.*)

4 octobre.

Subside à l'Hôpital.

Aen de Moeder van het Gasthuys, 2,000 Gl. uyt de penningen van den vercochte & te vercoopen graenen & sout.

(*C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.*)

Subside aux dirigeants de la Maison d'Arrêt.

Aen die van den Dwinghuyse, 122 Gl. voor zelfde reden en uyt de selve penningen.

(*C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.*)

6 octobre.

Place pour les malades.

Ordre om plaets te zoeken voor de ziecken, &ca., komende uyt leger van Bergen-op-Zoom.

(*C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.*)

7 octobre.

Subside aux Capucins.

Aen de Caputsinen, een quarteel witten franschen wyn, om de ziecke in hun kercke aenveirt.

(*C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.*)

8 octobre.

Récompense à Truycken Vergoes.

Aen Truycken Vergoes, stadtsvroedvrouwe, 12 Gl. voor dienst aen arme soldaeten vrouwen die vuytten leger syn gecomen & alhier verlost syn van kinde.

(C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.)

10 octobre.

Répartition des malades.

Repartitie van de ziecken in de nieuwe kerk van den Vrouwenbroeders, in Ste-Michiels, Minnebroeders, Predickheeren, Patres van de Societeyt & Cellebroeders.

(C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.)

13 octobre.

Subside à l'Hôpital.

Toelage voor lynwaet, &ca. geleverd tot behoef der ziecken geleyt in de schuere van Ste-Elisabeth-gasthuys.

(C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.)

22 octobre.

Don à l'Hôpital.

Aen de Moeder van het Gasthuys, een quarteel franschen wyn voor de siecke soldaeten.

(C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.)

24 octobre.

Salaires d'ouvriers.

Betaeling van de werklieden die de ziecken in het Gasthuys & Dwinghuys gebracht hebben zal geschieden uyt de 2/3 der provenen van Stadtszout & graenen.

(C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.)

27 octobre.

Maladie contagieuse à Cologne et Sittard. Précautions à prendre.

1. *Marchandises.*
2. *Voyageurs.*
3. *Mesures contre ceux qui auront accepté des voyageurs ou des marchandises.*

Vermits de haestige sieckte regnerende is in de stadt van Ceulen & Sittard, van waer die lichtelyck alhier gebrocht soude worden :

1. Verbod geduerende 6 weken, van die steden naer hier coopmanschappen te brengen als speck, wollengaeren, cattoen & wercken daeraff gemaect, mitsgaders alle andere goeden waer door de voorsyde sieckte eenigsints zoude behaelyck wesen, op pene van 50 K. Gld. & verbuerte van de goederen.

2. Verbod aen persoonen van daer, hier te comen, zonder attestatie dat sy comen uyt gesunde huysen & ten minste 3 weken uyt die steden geweest... billetten toonen op de Polycycamer, op pene van 50 K. Gld.

3. Welcke pene oock zal plaets grypen van hen die persoonen oft goederen van de plaetsen aengenomen sullen hebben.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 157 vo.)

31 octobre.

Dysenterie en ville et dans le plat pays, par suite de la consommation de vin nouveau. Interdiction d'en vendre, etc.

Vermits den loop, alomme ten platten lande & oock binnen dese stadt heeft begonst te regneren, & dat door het drincken van den most oft nieuwe wynen, de selve sieckte alhier meer & meer zoude geraecken verspreyt te worden, & omme de selve te verhueden : Verbod, most of nieuwen wyn voor Sint Mertensmisse niet te verkoopen, op pene van verhuerte van den wyn.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 158.)

24 novembre.

Subside à l'Hôpital.

Aen de Moeder van het Gasthuys, 1,000 Gl. voor onderhoud der soldaeten komende van Bergen-op-Zoom.

(C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.)

29 novembre.

*Agréation de Benedictus van Houte,
comme valet de santé.*

M. H. B. B. & S. S. behoort het rapport van de Tr. & Rtm., hebben Benedictus Van Houte gegunt het cnaepschap van de gesontheyt, op de gagien & doende de eedt daertoe staende.

(C. A. Bk. Tres. 1611-1626. Fo 75 vo.)

13 décembre.

Subside à l'Hôpital.

Aen de Moeder van het Gasthuys, 1,000 Gl. tot onderhoudt van de soldaeten komende van Bergen-op-Zoom.

(C. A. Bk. 1621-1623. A cette date.)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 187. Medecynen in tyde van peste : Mr Servaes Swinnen, pestmeester.

— Benedictus van Houte, knape van de gesontheit, 12 Lb. 10 Sc. 3 maenden gagie, verschenen 28 Februari 1623, als wesende den 28 Novembris 1622 aengenomen in plaetse van Guillaume Verhelleweghen overleden.

— Geertruyt Vergoes (*ut suprâ*).

F^o 392. Ander uytgaven aen Ste-Elisabetten Gasthuys, tot subsidie & onderstant van de siecke & gequestste soldaeten gecomen wten Leger van Bergen-op-Zoom 5,768 Lb.

1623. — 12 janvier et 11 avril.

Subsides à l'Hôpital.

Aen de Moeder van het Gasthuys, 4,000 en 1,000 gl. voor onderhoud van soldaeten komende van Bergen-op-Zoom.

(C. A. Bk. 1621-1623. Dates respectives.)

5 juillet.

Vente de crevettes.

Garnaeten & elas niet te vercoopen, daermede lanx de straeten niet te leuren.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. F^o 166 vo. Comme l'ord. en 1622.)

28 juillet.

Abatage des chiens errants.

Vermits door het groot getal van honden, vuylicheyt & andere inconvenienten, bysondere in dese hontsdaegen, quaede pestillentieele & contagieuse sieckte worden veroorzaekt: Dry persoonen gecommitteert om van heden tot 16 Augusti, honden te slaen. De persoonen zullen stadtswaepen op den hoet draegen. Verbod oploop of beletsel te doen, op pene van 3 K. Gld. Ouders responsabel voor hunne kinderen. In geval van niet betaeling, in den diefput gezet te worden.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 175.)

28 juillet.

Vente de cerises et autres fruits.

Kerssen, cleyne pruymen, witte zeeusche coolen, bedorven cruyden oft vruchten, platte peeren, concommereen, pruymen, alleenlyck pruymen van Damast, verboden, op pene van 3 Kar. Gld. & vruchten in 't water zullen geworpen worden.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 176 vo.)

28 juillet.

Maladie contagieuse sévissant à Paris, Liège, Maestricht, Huy et dans d'autres villes : précautions à prendre.

1. *Importation de marchandises interdite.*
2. *Voyageurs.*
3. *Défense de loger, etc.*

Vermits de haestige sieckte regnerende is in de steden van Paris, Luyck, Maestricht, Hoeye en andere steden.

1. Verbod goederen of waren niet te brengen binnen de stadt, binnen 3 maenden, in te gaen nae de publicatie deser (als speck, wolle, gaeren, cattoen & wercken daeraff gemaect & andere goeden, door de welke dese sieckte behaelyck zou syn)... op pene van 50 K. Gld. & verbuerte van de goeden.

2. Personen wt besmette steden niet te comen binnen deser stadt sonder attestatie, by aenkomste zich te vertoonen op de Policycamer.

3. Verbod aan iedereen die te logeren zonder aanmelding (als voorheen).

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 177) (1).

18 août.

Défense d'amener à l'Hôpital des malades étrangers.

Gasthuys : vreemde sieckenen aldaer niet te brengen. De borgelycke wachten aen de stadspoorten moeten beletten dat geen vreemde sieckenen inkomen.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 177.)

23 août.

Subside à l'Hôpital.

Aen de Moeder van het Gasthuys, 600 Gl. tot onderhoud der soldaeten van Bergen-op-Zoom.

(C. A. Bk. 1623-1625. Fo 32 vo.)

(1) Dans le recueil : *Politique Ordonnantiën*, se trouve un placard (in-4°, car. goth. sans nom d'imprimeur. Signé : A. Della Faille) défendant de garder des porcs, en vue du danger de la peste.

30 août.

Enquête pour payement à l'Hôpital.

Onderzoek om betaling te doen aen de Moeder van het Gasthuys voor soldaeten van Bergen-op-Zoom.

(C. A. Bk. 1623-1625. Fo 33 vo.)

2 septembre.

Fixation de la journée d'entretien à l'Hôpital.

De Moeder van het Gasthuys zal 5 St. daeghs ontfangen voor elcken soldaet.

(C. A. Bk. 1623-1625. Fo 37.)

12 septembre.

Subside à l'Hôpital.

Aen de Moeder van het Gasthuys voor ziecke soldaeten : 300 gl.

(C. A. Bk. 1623-1625. Fo 39.)

6 novembre.

Construction de huttes

destinées aux habitants des maisons infectées.

Geordonneert aen Ceurmeesters, binnen oft omtrent den Damme, buyten dese stadt, te doen maecken eenige hutten, om te logeren de persoonen woonende in de huysen die geïnfecteert syn.

(C. A. Bk. 1623-1625. Fo 52.)

18 novembre.

Gages du Curé de la Peste.

Aen den Pestpastoir 200 Gl. te betaelen 's jaers, als er Pest is, anders 50 G. 's jaers.

(C. A. Bk. 1923-1925. Fo 60.)

18 novembre.

*Nomination de Gerardus à Stembach,
comme Curé de la Peste.*

M. H. B. B. & S. S. der stadt Antwerpen hebben geaccordeert & accorderen midts desen, Heer Gerardus a Stembach te wesen pestpastoor deser stadt, op de gagie van twee hondert guldens 's jaers, geduerende de selve sieckte alhier sal wesen ende de sieckte alhier niet zynde, vyftich guld. eens 's jaers.

Actum in Collegio, 18 Novembris a^o 1623.

(C. A. Bk. Tres. 1611-1626. Fo 106. — C. A. Bk. 1623-1625. Fo 61.)

20 novembre.

Visite des lieux pour la construction des huttes.

Gecommitteert Jhr Charles de Mera, Binnenborge-meester, om met Sr David Lange & Ceurmeester Melhout, te visiteren by de Dambrugge een plaetse om daer te logeren de persoonen, in welcker huyzen de haestige sieckte is gecomen & noch soude mogen commen.

(C. A. Bk. Tres. 1611-1626. Fo 60 vo.)

21 novembre.

*Ordonnance pour la Supérieure des Sœurs Noires.
Payement à G. à Stembach.*

Geordonneert aen de Moeder van de Swertsusters, Hans van Genant & familie, sieck van de Haestige Sieckte te aenveerden mits betaeling...

Id. Aen Gerardus à Stembach, pestpastoir, 50 Gl. uyt te reycken, op rekening van syne gagien.

(C. A. Bk. 1623-1625. Fo 61.)

22 novembre.

*Fourniture de bois à G. à Stembach.
Ordre de la Supérieure de l'Hôpital.*

Aen G. à Stembach, pestpastoir, 500 half hout te leveren tot dat men des sal ondersocht hebben oft men het selve gehouden is te leveren oft nyet.

De Moeder van Ste-Elisabethgasthuys sal moeten aenveerden Hans van Genant en huysgesin, sieckelyck met contagieuse sieckte.

(C. A. Bk. 1623-1625. Fo 61.)

5 décembre.

*Déclaration obligatoire des cas de peste
par les médecins, etc.*

De medecynen & chirurgynen der stadt sullen indien sy persoonen vinden, aengetast met de haestige sieckte die moeten aengeven aen de Policymeesters.

(C. A. Bk. 1623-1625. Fo 66 vo.)

7 décembre.

*Défense aux Frères Cellites et au Curé de la Peste
de se mêler au public.*

De cellebroeders & de pestpastoir mogen niet comen in publique vergaederingsen.

(C. A. Bk. 1623-1625. Fo 66 vo.)

13 décembre.

*Défense d'apporter au Mont-de-piété
les biens provenant des maisons infectées.*

Berg van Bermhertigheyd; kleederen, meubelen en waeren komende uyt hesmette huysen, aldaer niet te brengen, op pene van alsulcke goederen, alsoo

aengebracht oft ingevoert, verbrant te worden & de personen die sulcks aengedient & alsoo gepresenteert, gebannen te worden voor den tyt van 6 naestcomende maenden.

In margine : Renovatum in gevolge van den beslo-
tenen brieve van den Raede van Brabant, in dato
8 July 1625, onderteeckent, Steenhuyse, op den
15 July A° 1625.

(*Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 184 vo.*)

Compte de l'Hôpital.

Over de reekening van Ste-Elisabeth Gasthuys, van
de crancke soldaeten, bedraegende 828 Gl. 14 St.

(*C. A. Bk. 1623-1625. Fo 70.*)

14 décembre.

*Placement des pestiférés à l'Hôpital
ou à celui de Saint-Roch.*

Schepen van Lierde zal zich informeren of die van
het Gasthuys, de ziecke zullen moeten aenveerden,
of St-Rochus gasthuys in staet moet gestelt worden,
oft eenige ander plaetse om de siecken te logeren
binnen de stadt.

(*C. A. Bk. 1623-1625. Fo 70 vo.*)

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F° 176. Medecynen in tyde van peste : Mr Servaes
Swinnen, pestmeester.

— B. van Houte, knape van gesontheyt, 9 maenden
dienst en 3 maenden dienst in 't overbrengen daege-
lycx van de geinfecteerde huyzen & krancken, ver-
schenen 1 Februari 1624.

— Geertruyt Vergoes (*ut supra*).

— Hr Gerardt Steinbach, pestpastoir, 50 Lb. 3 maenden gagie, versch. 2 Februari 1624.

1624. — 14 février.

Payement au Curé de la Peste.

Te betaelen aen den pestpastoir, 50 Gl. voor 4 maenden gagie.

(*C. A. Bk. 1623-1625. Fo 88.*)

22 avril.

Fermeture d'une maison infectée.

Het huys waer de haestige sieckte in gecomen, te doen sluyten ende de inwooners te doen vertrecken in de huyszen, opt Ste-Willebortsvelt.

(*C. A. Bk. 1623-1625. Fo 109.*)

27 avril.

*Payement à Andries Wachtmans
pour la sauvegarde des maisons des pestiférés.*

Op requeste van Andries Wachtmans, voor syne diensten gedaen in 't impetreren van de sauvegarde van de Pesthuyszen op Ste-Willebortsvelt, &ca, uyt te reycken 300 Gl.

(*C. A. Bk. 1623-1625. Fo 111 vo.*)

11 mai.

Vente de crevettes, etc.

Garnaet & elas niet te brengen, 't sy levende 't sy doot, noch den selven te vercoopen. Vernieuwt op 31 May 1629.

(*Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 194.*)

Défense de garder des porcs, etc.

Om geweert & voorkomen te worden, alle oorsaecken van eenige besmettelycke sieckte, die dickwyls door stanck & corruptie des lochts gecauseert worden, verkens, kiekens, en ander gedierte niet te houden in kelders noch besloten plaetsen; goten en riolen te reynigen.

(*Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 194.*)

15 mai.

Mobilier, etc. provenant des maisons infectées.

Kleederen, meubelen of andere goederen, komende uyt besmette huizen niet te brengen in den Berg of ter Vrydaegschemerct, vooralleer de selve behoortlyck verweert syn, op pene van de goederen, soo gepresenteert, verbrant te worden &ca...

(*Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 195. Même ord. que le 13 décembre 1623.*)

18 mai.

Gages du Curé de la Peste.

Aen den pestpastoir, 200 Gl. uyt te reycken in tyde van epidemie, anders 50 Gl. 's jaers.

Judocus van den Driessche, als pestpastoir aengenomen op bovengemelde gagien.

(*C. A. Bk. 1623-1625. A cette date.*)

M. H. B. B. & S. S. der stadt Antwerpen, hebben geaccordeert & accorderen midts desen, Hr Judocus van den Driessche, te wesen pestpastoir deser stadt, op de gaigie van 200 guldens 's jaers, geduerende de

zelve sieckte alhier sal wesen, ende de sieckte alhier niet synde 50 gld. 's jaers.

Actum in collegio 18 May 1624. Liere v^t.

Ingegaen synde den 12 April lestleden.

Onder^t Gevaerts.

(C. A. Bk. Tres. 1611-1626. Fo 116.)

14 juin.

Vente de cerises et autres fruits.

Roode oft swerte kersekens, vierige pruymen, heele rype oft geluwe concommen, alhier niet te brengen noch te vercoopen, op pene van 3 Kar. Gld.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 196 vo.)

1er juillet.

Par suite de l'extension de la peste, renouvellement des ordonnances précédentes, notamment :

1. *Défense d'amener en ville des personnes malades.*
2. *Les maisons infectées seront fermées avec une latte.*
3. *Défense de l'enlever.*
4. *Défense d'ouvrir les fenêtres des maisons infectées.*
5. *Défense aux personnes provenant de ces maisons de se rendre à des réunions publiques.*
6. *Port de la verge blanche.*
7. *Sanctions prévues contre ceux qui négligeraient de porter la verge blanche.*
8. *Défense de s'entretenir avec les personnes venant des maisons infectées.*
9. *Défense d'agréer des biens, etc. provenant de ces maisons.*

10. *Sanctions prévues contre les taverniers, etc.*
11. *Les maisons infectées ne seront réouvertes qu'après consentement des autorités.*
12. *Obligation de curage des rigoles.*
13. *Instructions pour les bouchers, etc.*
14. *Vente des hardes, etc.*
15. *Les anciennes ordonnances restent en vigueur.*

Alsoo de haestige sieckte (Godt betert) haer noch is verspreyende, het welck eensdeels is toecomende vuyt dien de persoonen d'eene den anderen niet en zyn mydende, ende dat de ordonnantien op de selve sieckte gemaectt ende gepubliceert, oock anderssints nyet ten besten en worden onderhouden ende om daerin te voorsien, soo ist dat men van 's Heeren ende stadts wegen van nieuws ordonneert de poincten ende artickelen naervolgende.

1. In den iersten, dat nyemant hem en sal vervoorderen yemanden van buyten binnen dese stadt te brengen, besmet wesende oft anderssints, comende vuyt huysen geinfecteert met de voorseyde sieckte, Ordonnerende den Commissarissen, guldebroeders ende andere van den Borgerlycke Wachte aen de poorten goeden toesicht te nemen, ten eynde 't selve niet en geschiede, ende oft yemandt 't selve des niet te min waer doende, sal verbeuren hondert guldens ende daerenboven arbitralyck gecorrigeert worden.

2. Item, dat de huysen daer de voorseyde besmette sieckte is oft hier naermaels noch soude mogen comen, sullen terstont worden gesloten ende aen de deuren der selver geslagen een dweerse latte, volgende de voorgaende ordonnantien.

3. Dat soo verre yemandt hem vervoorderde de selve latten aff te brecken oft smyten, sonder consente van de opperkeurmeesters ende policymeesters, sal

verbeuren twelf guldens ende daer beneffens oock arbitralyck worden gecorrigeert ter discretien van de Heeren.

4. Dat de personen binnen de voorseyde besmette huysen zynde, des daegs hunne poorten oft vensters naer de straeten sullen gesloten houden, sonder die te openen dan met consente van de voorseyde opperkeurmeesters ende policymeesters, op de pene in de voorseyde ordonnantien begrepen.

5. Dat de selve personen vuyt de besmette huysen comende, hun niet en sullen begeven in eenige vergaderingen van volcke 't waer in huys oft op de strate, noch oock hen laten vinden in de kercke naer de half ure acht 's morgens.

6. Dat de voorseyde personen hen willende verweren langhs de straten oft vesten sullen bloot moeten dragen de witte roeden van anderhalve elle langh ten minsten, ende hen des niet te min houden buyten den volcke.

7. Ende oft yemandt anders op de straten oft in eenige vergaderinge oft oock in de kercke buyten tydts oft sonder roede werde bevonden, sal met der daet ende sonder distinctie van personen by 's Heeren dienaers daer toe geordonneert, opgevat ende gevangen worden, ende daernaer gestraft metter kaecke oft anderssins, naer gelegentheyt van de saecken.

8. Verbiedende eenen yegelyck, alsulcke personen aen hunne deuren oft op de straten aen te spreken, ten waer van verre ende veel meer in alsulcke besmette huysen te gaen, op de pene van selver gehouden te worden als besmet ende hunne huysen oversulcke gesloten ende daer voor een latte geslagen te worden, als voren.

9. Verbiedende oock eenen yegelycken, geene goeden, waren, coopmanschappen oft huysraet, comende vuyt de voorseyde besmette huysen te aenveerden oft te ontfangen ende oft yemandt ter contrarie dede, sal verbeuren hondert guldens, ende sullen hunne huysen gesloten worden, als voren.

10. Gelycke pene sullen onderworpen syn de herbergiers, tappers ende alle andere die eenige persooenen vuyt besmette huysen comende, sullen logeren oft t' hunnen huysen ontfangen oft setten, 't waer om te eten, drincken, slapen oft anderssins, alleen oft met andere.

11. Dat men, van nu voortaan, gheene huysen en sal mogen openen, verweren oft kuysschen, oock niet met consente van de policymeesters, ten sy de gebueren rondtsom daeraff in tydts syn veradverteert, opdat een yegelyck hem mach wachten, op de pene van twintich guldens.

12. Dat een yegelyck, syne goten tweemaels te weken, des Woensdaechs ende Saterdaeghs sal doen ruymen van slyck ende vuylicheyte, ende de selve voor de strate op eenen hoop by den anderen keyren, achtervolgende de voorseyde andere voorgaende ordonnantien.

13. Dat de vleeschhouwers, slagers, pensvrouwen, vettewaeriers, poulliers, oude cleercoopers, mosemeyers ende alle andere, scherpelyck sullen onderhouden de voorseyde voorgaende ordonnantien, op pene in de selve ordonnantien begrepen.

14. Dat oock, geene vuytdraeghsters oft andere en sullen vermogen eenige oude cleederen om te draegen oft daermede aen de goeden lieden huysen te gaen, oft aen de Ysere Wage, Oever oft elders daermede voorts te staen, op pene van geschavotteert te worden, oft anderssins gecorrigeert naer gelegentheyt van de saecken.

15. Blyvende alle voorgaende ordonnantien desen niet contrarierende, in hunne cracht ende vigueur, ende dat alter tyt ende wylen toe tot dat het anders sal wesen geordonneert.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 199.)

8 juillet.

Les examinateurs devront s'entendre avec Mariana et s'informer au sujet de sa compétence.

Gecommitteert Tr. et Rtm. om met de Cuermeesters deser stadt, te besoigneren met Mariana, aengaende 't cureren van de peste ende hun te informeren op syne bequaemheyt & experientie, omme & ca...

(C. A. Bk. 1623-1625. A cette date.)

31 juillet.

Abatage des chiens.

Honden dood te slaen, dry persoonen met teecken op den hoet aengesteld. — Hontslaegers niet te injurieeren & ca... De hontslager mag geen blecken oft teeckens vercoopen waerdoor dat eenige honden souden mogen vry en exempt wesen van doodgeslaegen te worden.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 201 vo.)

9 août.

Les medecins de la Ville doivent se réunir pour conférer au sujet de la peste et des moyens de la combattre.

Geordonneert de Doctors & medecynen deser stadt, ten eersten doenlyck synde hen by een te vergaede-

ren ende 't onderzoeken den oorspronck & conditie van de haestige sieckte jegenwoordigh binnen dese stadt wesende, mitsgaders te ramen zeeckeren middel die hun 't bequaemste sal duncken tot d'affweiren der selver, ende daeraff aen M. H. in 't Collegio schriftelyck t'adverteren op 't spoedichste.

(C. A. Bk. 1623-1625. A cette date.)

*Déclaration obligatoire de la peste.
(Médecins, chirurgiens, apothicaires.)*

De Doctors & medecynen moeten declareren die met contagieuse sieckte bevangen syn aen de Policy-meesters. Zelfde gebod voor chirurgyns & apothecarissen.

(C. A. Bk. 1623-1625. A cette date.)

13 août.

*Gratification à une femme ayant présenté un remède
contre la peste.*

Aen seckere fransche vrouwe persoon, gepresenteert hebbende te remedieren de haestige sieckte, 12 Gl. eens.

(C. A. Bk. 1623-1625. A cette date.)

21 août.

Instructions pour les médecins.

Geordonneert de Doctoren & medecyns deser stadt, scherpe toesicht te nemen op de haestige sieckte alhier, & alnoch boven de 2 Stadtsmeesters noch eenen chirurgyn te assumeren.

(C. A. Bk. 1623-1625. A cette date.)

23 août.

*Conclusions des tractations avec Mariana,
concernant la cure de la peste.*

M. H. B. B. & S. S. der Stadt Antwerpen, geïnformeert synde dat Peeter Mariana, doctor chirurgyn niet en heeft geteekent het bewys van accoorde tuschen hem & dese stadt raeckende de cure van de haestige sieckte. Ende oock anderssints niet en heeft volbracht 't gene des hy hadde toegeseyt verclaerende te verstaen in den selven Mariana, nergens in gehouden te syn. Ordonnerende oversulcx, den selven het huys daer inne hy hem is onthoudende binnen sesse daegen te ruymen. Mitsgaders binnen den selven tyt in handen van de tresoriers & rentmeester deser stadt oft henne gecommitteerde te restitueren de meubelen van deser stadts wegen aen hem geleverd volgende de specificatie daer van synde.

(C. A. Bk. 1623-1625. A cette date.)

26 août.

*Gratification de la part de la Ville
au Révérend Père Scribanus.*

Geordonneert de Tresoriers & Rentmeester van stadswegen te vereeren de Eerw. Hr Pater Carolus Scribanus, rector van 't Collegie der Societeyt Jesu tot Brussel, voor verscheyden diensten dese stadt gedaen, met de somme van 300 Gld. eens.

(C. A. Bk. 1623-1625. A cette date.)

27 août.

*Les Révérends Pères de la Compagnie de Jésus
feront la visite des pestiférés.*

Geleth hebbende op de presentatie by de Eerw. Heeren Paters der Societeyt Jesu alhier gedaan, van

dat sy bereit syn te begeven tot de visitatie van de personen bevangen mette haestige sieckte, mits hebbende eene plaetse à part, hebben de selve presentatie met dancke geaccepteert, versueckende mits desen de selve presentatie te willen achtervolgen.

(C. A. Bk. 1623-1625. A cette date.)

28 août.

Précautions à prendre contre la peste: 1. Tentures dans les mortuaires. — 2. Vente de hardes. — 3. Article complémentaire au précédent.

Haestige sieckte precautien tegens de selve :

1. Sterfhuyzen niet te behangen met bay oft laecken, op pene van verbuerte.
2. Oude vodden, lappen &ca, te vercoopen aen de pleyne van 't Casteel, op den Casseye aldaer.
3. Oude vodden, &ca, wt de besmette huysen comende niet te mogen veylen, vercoopen &ca...

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 206.)

Ordonnance complète, comprenant 64 articles. La rédaction est semblable à celle des ordonnances explicites antérieures.

(Ord. Bk. E. 1612-1626. Fos 206 vo jusqu'à 217.)

29 août.

Prières à saint Sébastien et à la sainte Vierge.

De intercessie van St Sebastiaen in te roepen voor cessereren van de haestige sieckte.

Het beelt van O. L. Vr. omhangen met cleyngen cirkel om voors. rede.

(C. A. Bk. 1623-1625. A cette date.)

31 août.

Procession de dévotion.

Processie van devotie, ten eynde Godt dese stadt bewaere van de haestige sieckte... geduerende de processie mogen de taverniers niemant zetten te gelaege, op pene van 6 Kar. Gld.

(Ord. Bk. F. 1612-1626, Fo 217.)

3 septembre.

*Payement à l'imprimeur Verdussen
pour l'impression de l'avis des médecins.*

Aen hoeckdrucker Verdussen uyt te reycken 10 Gl. voor het drucken van het advies van de doctoren over de haestige sieckte en 100 gebonden exemplae-
ren voor de H. H. van Magistraet & Maendagsche Raedt ende andere leden deser stadt.

(C. A. Bk. 1623-1625, A cette date. Cité par Broeckx.
Histoire du Collegium Medicum Antwerpiense.
Pg. 49.)

19 septembre.

Instructions concernant le Dr Peeters Mariana.

By acte van 23 Aug. hebben B. B. & S. S. aen Peeter Mariana, Doctor chirurgyn, order gegeven het huys te ruymen dat men tot zyne beschikking geplacetst heeft binnen de 6 dagen... de meubelen te restitueren & ca...

(C. A. Bk. 1623-1625, A cette date. Cité par Broeckx ut
supra.)

4 octobre.

Instructions concernant Pedro Mariana.

Geordonneert Tr. & Rtm., mits eerst ende vooral, by Pedro Mariana, Doctor chirurgyn, ruymende den huysse daer hy hem is houdende ende restituerende aen dese stadt de meubelen die hem van deser stadt wegen syn geleverd aen den selven, Pedro Mariana, vuyt te reycken de somme van 72 Gl. eens.

(C. A. Bk. 1623-1625. A cette date. Cité par Broeckx ut supra.)

18 novembre.

*Maladie contagieuse à Amsterdam, Delft et Leyde.
Précautions.*

1. *Interdiction de l'importation de certaines denrées.*
2. *Les personnes seront munies de certificats de santé.*
3. *Défense de loger les personnes et les marchandises de ces provenances.*

Mits de haestige sieckte regnerende is te Amsterdam, Delft en Leyde :

1. Gedurende twee maenden in de stadt niet te brengen coopmanschappen voorseider sieckten onderworpen als speck, wolle gaeren, cattoen, en wercken daeraff gemaect... mitsgaders andere goeden waerdore de sieckte soude behaelyck syn, op de pene van 50 Kar. Gld. & verbuerte van de goeden.

2. Persoonen wt eenige besmette plaetsen comende binnen dese stadt niet te comen dan naer dry weken van hun vertreck en met attestatie van wt geen besmette huyszen te comen, op pene van 50 Kar. Gld.

3. Verbodt oock goederen in huyszen oft herbergen aen te nemen.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 222 vo.)

26 novembre.

Adamus Gordonius,
commissionné comme curé de la peste.

Gecommitteert Hr Adam Gordonius, als pestpestoir deser stadt, op de gagie van 200 Gld. 's jaers, ingegaen synde den 22 October lestleden.

Actum 26 Novembris, 1624. Liere, V^t. Ondert. Gevaerts.

*(C. A. Bk. Tres. 1611-1626. Fo 130. — C. A. Bk. 1623-1625.
A cette date.)*

Compte de la Ville. (Honoraires médicaux, etc.)

F^o 172. Medecynen in tyde van peste : Mr Servaes Swinnen, pestmeester.

— B. van Houte, 50 Lb. een jaer gagien; den selven, 120 Lb. een jaer extraordinairen dienst à 10 Lb. per maent, in 't overbrengen daegelycx van de geïnfecteerde huysen & krancken.

— Jan Janssen, knape van de gesontheyt, 12 Lb. 10 Sc. 3 maenden gagie, versch. 23 Nov. 1624; den selven 30 Lb. à 10 Lb. per maent in 't overbrengen (*ut supra*), verschenen 23 Novembris 1624.

— Geertruyt Vergoes, 125 Lb. een jaer gagie; de selve, 80 Lb. ter saecken dat sy de vrouwen is diennende met de haestige sieckte besmet, na requeste met apost.

— Hr Gerardt a Steinbach, pestpastoir, 50 Lb. 3 maenden gagie, verschenen 2 Mai 1624.

— Hr Judocus van den Driessche, pestpastoir, 100 Lb. half jaer gagie, verschenen 12 Octobris 1624.

— Hr Adamus Gordonius Scotus, pestpastoir, 16 Lb. 13 Sc. een maent gagie, verschenen 22 Novem-

bris 1624, tegens 200 Lb. 's jaers; den selven 50 Lb., 3 maenden verschenen 22 Januari 1625.

— Mr Niclaes Diericxsen van Dyck, pestmeester, 150 Lb. 6 maenden gagie, verschenen 31 Decembris 1624; synde te weten dat de selve als pestmeester by M. H. M. H. de Kuer- & Policymeesters deser stadf is aengenomen, tegens 300 G. 's jaers voor gagie, soo wanneer de besmette sieckte binnen dese stadf sal wesen, tegens 200 Lb., jaer wt jaer inne, sonder yet meer te pretenderen.

— Cathlyne de Witte, conchierge, die de siecken buyten in de pesthuysen meestert & buyten gade slaet, 206 Lb. voor 6 maenden 20 daegen dienst by huer gedaen in de voors. pesthuysen, buyten op sinte Willeborts velt, tegen eenen gulden 's daechs, sedert 9 Meerte totten 1 Octobris 1624.

— Melchior Meermans, 37 Lb. 10 Sc. voor een jaer huren van huys, buyten dese stadf op sint Willeborts velt op Stuyvenbergh, gebruyckt by de siecken van de haestige sieckte besmet, verschenen 20 Octobris 1624.

— Mr. Niclaes Diericxsen van Dyck, pestmeester, tot behoeff van de vrouwen op de pesthuyzen buyten dese stadf de siecken gadeslaen, 138 Lb. voor 3 maenden gagien, ingegaen 1 Oct. 1624 ende geeindt 31 Decembris 1624 tot 1 G. 10 St. des daeghs.

1625. — 13 février.

Par suite de l'extension de la peste : Précautions à prendre. Rappel des instructions antérieures.

Alsoo de haestige sieckte is zich nog verspreyende :

1. Huyzen geïnfecteert moeten gesloten houden.
2. Latten voor de pesthuyzen niet af te breken.

3. Deuren noch vensters van besmette huizen in den dach niet openen.

4. Persoonen uyt besmette huizen, in geen vergaderingen van volck te comen.

5. Een witte roede te moeten dragen.

6. Niemandt van de besmette persoonen oft uyt besmette huizen comende, dan van verre aen te spreken.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 229.)

8 mars.

Défense aux bateliers d'amener en ville des soldats malades venant de Flandre.

Siecke soldaeten, door de schippers uyt Vlaenderen alhier niet over te setten, op pene van 50 Kar. Gld.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 229 vo.)

12 mai.

Messe en l'honneur de saint Sébastien.

Voor de misse van St Sebastiaen, die alle Dinsdagen plaets heeft, om elf uren, van stadtswegen toegekent 3 guldens.

(C. A. Bk. 1623-1625. A cette date.)

22 mai.

Agréation de quatre surveillants destinés à appréhender les contrevenants aux ordonnances sur la peste.

Vier dienaers te aenveirden om de geïnfecteerde metter pesten oft in alsulcken huysen wesende te vangen, die met dach 't sy met oft sonder roykens

achter straeten sullen bevonden worden te gaen, ende de selve te gageren tot wat pryse het sy, ende die gevangen buyten te senden.

(C. A. Bk. 1623-1625. A cette date. — Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 236.)

24 mai.

Célébration de messes pour demander l'intercession du Très-Haut.

Geconsenteert dat men van stadtswegen voor 15 missen, die geluydt selen werden metten groote clocke ende in de misse musieck mette stadtspeellieden die men sal doen ten eynde Godt Allemachtich affkeere de haestige sieckte voor elcke misse 5 Gl. sal toevueghen.

(C. A. Bk. 1623-1625. A cette date.)

14 juin.

Gratification aux Pères de la Société de Jésus pour leur assistance.

Aen de Patres der Societeyt Jesu, voor visitatie van de siecken, 300 Gl. uyt te reycken ende 200 Gl. eens, een half jaer nae dat, door de gratie Godts, de selve sieckte sal cessereren.

(C. A. Bk. 1623-1625. A cette date.)

18 juin.

Dépenses diverses pour la célébration des messes.

Aen de speellieden der stadt, toegekend 138 Gl. voor spelen in de missen, door ordre van de stadt.

Id. Aen Vincent de Vos, 6 Gl. voor blazen van de orgelen in de missen van O. L. Vr., tot affkeeren van de haestige sieckte.

Id. Aen Jan Rieulin ,hayaerdier, voor de missen,
10 Gl., gerekend tot 25 Meerte 1625.

(C. A. Bk. 1623-1625. A cette date.)

19 juin.

Gratification aux Pères de la Société de Jésus.
(Même acte que le 14 juin.)

(C. A. Bk. 1623-1625. A cette date.)

M. H. B. B. & S. S. hebben geordonneert en ordonneren midts desen, de Tr. & Rtm. deser stadt aen de Pater der Societeyt Jesu alhier, voor 't visiteren van de persoonen die met eennige contagieuse sieckte sullen bevonden worden besmet te zyn, vuyt te reycken voer den tyt van drye jaeren, de somme van 300 Gld. 's jaers, zoo verre de selve sieckte alhier soo lange compt te dueren, des Godt verhoede, Ende innegevalle de contagieuse sieckte eer quaeme te cessereren (dwelck Godt geve) een half jaer, naer de zelve sal cessereren, soo lange de voerschreven drye jaeren dueren, 100 guldens eens. Ende dit alles, boven 't gene de Eerw. heeren van den Cappittelle hen selen toevoegen, sonder dat dese stadt onder-tusschen iet voerder tot onderhoudt van den pastoir oft andersints, iet selen schuldich syn te betaelen.

Actum in Collegio 19 Juni 1625.

(C. A. Bk. Tres. 1611-1626. Fo 148 vo.)

*Défense d'engager au Mont-de-Piété
des objets provenant des maisons infectées.*

Berg van Bermertigheyd; geene kleederen noch meubelen, komende uyt besmette huizen, mogen aldaer gebracht worden, op pene dat de goederen

zullen verbrant worden, en de personen die aengebracht hebbende gebannen te worden, den tyt van 6 naestcomende maenden.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 239.)

29 juillet.

1. *Interdiction de la vente de certains fruits.* — 2. *De la vente de crevettes, etc.* — 3. *De la vente des hardes, etc.*

1. Kerssen, pruymen en andere bedorvene vruchten of kruyden in de stadt niet te brengen, op pene van 3 Kar. Gld.

2. Garnaet en elas verboden, op pene van 6 Kar. Gld., en voor de schippers 12 Kar. Gld. en verbuerte van de schuyten & ca.

3. Lappen, oude vodden oft prondelingen lanx de straeten noch op de Luysmerct, Yserwaege, Oever oft andere plaetsen dan op den Steenweg naer de Begyne poorte te verkoopen, op pene van verbrant te worden... en andere voors. penen.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 239 vo.)

Les indigents atteints de peste devront se rendre au Saint-Willebordtvelt. Ils y seront assistés par les aumôniers.

Die van de haestige sieckte aengetast syn en geene middelen hebben moeten verstrecken op St-Willebortsvelt, alwaer zy zullen geassisteert worden door de Aelmoesseniers, want in de stadt zullen de Aelmoesseniers hen niet ondersteunen, deze die middelen hebben zullen hen reguleeren naer d'ordonnantien.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date. — Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 240.)

8 août.

*Agréation de Maître Peeter Verstraeten,
comme Maître de la peste.*

M. H. B. B. & S. S. der stadt van Antwerpen hebben voer eenen jaere aengenomen & nemen aen midts desen, Mr Peeter Verstraeten, chirurgyn, om te cureren de persoonen besmet mette haestige zieckte, op de gagie van 600 Gld. voer 't selve jaer & 50 voer een cleet & by anticipatie de somme van 100 Gld. op affcortinge van de zelve 600 Gld. ordonnerende de Tr. & Rtm. deser stadt hen daer naer te reguleren.

Actum in Collegio, 8 Augusti 1625. Tucher v^t Ond^t de Pape.

(C. A. Bk. Tres. 1611-1626, Fo 147. — C. A. Bk. 1625-1627-
A cette date.)

8 et 9 août.

*Autorisation à l'échevin Jan de Ram de traiter avec
le conseiller Biel pour la location d'un immeuble
destiné aux Pères Jésuites.*

M. H. B. B. & S. S. hebben gecommitteert en comiteren midts desen, Jan de Ram, oude Schepen, omme met interventie van de Heeren van den Cappittelle metten Raedsheer Biel te tracteren nopende de huere van synen huuse, gestaen op de Peerdenmerct by het Knechtkens huys aldaer, voer den tyt van een oft twee jaeren, voer alsulcke somme als hy tot meesten voordeel deser stadt sal bevinden te behooren.

Actum in Collegio 8 Augusti 1625.

In gevolge van de bovenstaende acte, heeft den Raedtsheer Biel verhuert & de voerschreven Jan de Ram gehuert, tot behoeve deser stadt, voer de Paters

Societatis Jesu die assisteren sullen de geïnfecteerde van de haestige sieckte, het groot huys & den geheelen hof, staende op de Peerdemeret met een cleyn huysken in het straetken sonder eynde, ende dat voer den tyt van twee jaeren, innegegaen synde te Sint-Jansmisse lestleden, ende tegens 450 Gld. 'sjaers, te betaelen van halven tot halven jaere, sonder aen andere voerder verhueringe te mogen doen, dan met consent van den verhuerder, ter oirconden & ca...

Onderteekent, den 9 Augusti 1625.

Biel & J. de Ram.

(C. A. Bk. Tres. 1611-1626. Fo 157 vo.)

9 août.

Secours aux pestiférés.

Gecommitteert Jean de Ram, oudt schepen der stadt omme van Tr. & Rtm. 't ontfangen de somme van 2,000 Gld. eens, ten laste der stadt op te nemen, ten behoeve van de pesthuyskens ende geïnfecteerde personen buyten dese stadt op Stuyvenbergh, om die by hen te distribuieren.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

Instructions pour les portiers de la Ville.

De poortiers en schryvers aen de poorten deser stadt, scherpelyck te zien ten eynde dat van buyten binnen de stadt by de huyslieden egeene sargien oft andere meubelen en worden gebrocht.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

12 août.

*Emploi de la maison d'arrêt comme hôpital
pour les pestiférés.*

Het Tuchthuys, tot Pesthuys te employeren, ende den pestmeester daer te logeren.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

13 août.

Ordre de construire des maisonnettes à Stuyvenberg.

Geordonneert aen Peeter van Borsbeecke te maecten huyskens op Stuyvenbergh.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

Secours aux pestiférés.

De Aelmoezeniers zullen 100 Gld. geven aen de Patres, om te distribueren ander de gepestificeerde, die in de meeste armoede sullen bevonden worden.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

Abattage des chiens errants.

(Mêmes indications que précédemment.)

Honden dood te slaen, dry personen aengesteld. De hontslaegers niet te misdoen, op pene van 3 Kar. Gld. & arbitraele correctie.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 242.)

Obligation d'apporter une attestation de santé.

Daer de haestige sieckte is zich verspreydende, in verscheyden steden, dorpen & vleckten hier omtrent gelegen, mogen de personen wt eenige geïnfecteerde

steden oft plaetsen comende binnen de stadt niet comen, sonder behoorlycke attestatie, dat sy uyt geen besmette huysen comen, op pene van 50 Kar. Gld. oft arbitraele correctie.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 242 vo.)

22 août.

*Signe distinctif pour les infirmiers.
Endroit pour la messe des pestiférés.*

De schrobbers & schrobsters zullen een teecken moeten draegen. De plaetse waer men Zondagsche scholen doet, als Capelle te gebruyken, voor om 6 uur 's Zondags ende heylichdaegen de misse te doen, voor de gepestificeerde.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

25 août.

*Instructions pour la concierge des maisonnettes
de Stuyvenberg.*

Cathlyne de Witte, conchiergesse & meestersse op Stuyvenbergh, zal zorg draegen dat niemandt van de geïnfecteerde, zoo wel met als zonder royken, in de stadt kome. Men zal personen aenstellen om de boodschappen der geïnfecteerde te doen. Zij zal geene meubelen of lynwaet van de geïnfecteerde terug in de stadt laeten komen. Zij zal 30 St. in plaets van 20 St. per dag ontvangen als gagie. De arme menschen die daer zyn, zullen 6 St. voor volwassenen en 4 St. voor kinderen ontvangen, voor de welke, Cathlyne hen zal onderhouden.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

26 août.

Délibération du Large Conseil portant sur l'impôt de 8 st. sur les bières blanches, destiné à subvenir aux dépenses occasionnées par les secours aux pestiférés.

Alsoo, op den sessentwintichsten Augusti 1600 vyfentwintich, de Leden der stadt van Antwerpen breedenraedsgewyse vergaedert synde, voorgehouden was, hoe dat het voorgaende jaer tot verscheydè reysen, aen de Leden verthoont synde den becommerden staet van de Casse der Domeynen deser stadt ten achteren synde, omtrent de sestich duysent guldens, volgende de specificatien dien aengaende alsdoen overgegeven, ten leste gesloten was, dat men vuyte Casse van de Rentieren soude nemen de drye stuyvers op d'vuytgaende bieren, Ende de Casse van Consumptie, belasten met acht duysent guldens eens (om daer mede te verstercken de voorscreven Casse van de Domeynen) waer mede selve eenichsints geholpen synde (hoe wel tot belastinge van de andere stadts middelen) verhoopt hadde, dat men daer mede den staet van de middelen van de stadt, soude connen houden op eenen famelycken goeden voet, soo verre datter geen voordèr occasie voor een viel van eenighe nieuwe beswaernisse, dan alsoo het nu de voorsichicheyt Godts gelief hadde, dese stadt te comen besoecken met de haestige sieckte, de welcke Godt betert haer nu already seer heeft verbreyt, soo was de stadt ten opsiene van dien genootsaect te vallen in seer zwaere ende onverwachte lasten, de welcke soo in gagien van over de twintich persoonen dienende tot assistentie van de siecken, als in het opmaken van de menichte van pesthuyskens ende onderhoudinge van de arme besmette menschen, over de twee hon-

dert vyftich sterck, beloopen tegen vierendertich duysent guldens op 't jaer, ende aengesien dat wt het voor verhaelde genoeg bleke van de groote tachticheit van de Casse van de Domeynen ende de belastinge van de twee andere tot haere subsidie, vuyt de welcke oversulcx dat het omme gelyck was de voorscreven lasten te connen vervallen, soo moest verstaen worden nootsaekelyck te syn tot dien eynde op te stellen eenich nieuw subsidie, waer op myne Heeren tot verscheyden reysen ryvelyck geleth hebbende, hadden geresolveert daer toe het bequaemste middel te wesen de poorters witte bieren te belasten met acht stuyvers op d'ame, voor den tyt van eenen halven jare, op conditie nochtans, dat van de penningen daer vuyt te procederen soude gehouden worden pertinente rekeninge wt de welcke soude connen blycken, dat de selve penningen tot geen anderen eynde en souden geemployeert wesen, dan tot behulp ende bystand van de voorschreven siecken ende gemerckt, dat desen lastten vuyttersten noodich synde, nyet en conste geexcuseert worden ende dat het oock onmogelyck was den selven te becostigen vuyt de loopende stadtsmiddelen. Soo ist, dat de voors. leden, soo wel de Heeren oude Schepenen, Hoofdmannen van de Poorterye, Wyckmeesters ende Dekens van de Ambachten, naer verscheyden vergaderingen daer oppe gehouden, in de lichtinge van de voors. acht stuyvers op elcke ame poorters witte bieren, hen consent gedragen hebben, te wetene de Hoofdmannen van de Poorteryen ende Wyckmeesters voor den tyt van vier maenden, ende de andere Leden voor sesse maenden, ende is geordonneert den Collecteurs ende Boeckhouders van de Bieraccyse ende allen anderen dien 't selve soude mogen aengaen hen daer naer te reguleren.

Actum, in den Breeden raede, respective op den 26 Augusti, derden & zeventhienden September 1600 ende vyffentwintich (onderstont : Collata concordat eum registro). Onderteekent, H. Brandt.

(C. A. Bk. 1611-1626. Fo 162.)

28 août.

Location de l'immeuble du Marché aux Chevaux, destiné aux Pères de la Société de Jésus, assistant les pestiférés.

Over huer van huys op de Peerdemerckt gestaen, van Raedsheer Biel gehuerd, ten behoef van de Patres der Societeyt Jesu, die assisteren de geïnfecteerde van de haestige sieckte. Groot huis met geheel hof met klein huiskens in 't straetken zonder eind, voor 2 jaeren tot 450 Gl. 's jaers op 9 Aug. 1625 ingegaen. Approbatie van contract.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

2 septembre.

Accord des Maîtres de Police avec une personne chargée de soigner les pestiférés.

De Policymeesters zyn geacordeert met persoon die hem gepresenteert heeft om te dienen de gepestificeerde personen op 't Tuchthuys, tot 400 gulden 's jaers niet meer, maer wel min.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

2 septembre.

Accord passé entre la Ville et Pauwels Pels et sa femme comme concierges de la Maison d'Arrêt, aux fins de soigner les pestiférés.

Op heden, den 4^{den} September 1625, soo hebben de H. van de Policyeamer, by voergaende consente

& authorisatie van M. H. B. B. & S. S., aengenomen Pauwels Pels & gelicken tyts syne huysvrouwe, voer den tyt van een jaer, innegaende op heden, dato deser, omme te wesen, conchierge in den Dwinghuysse deser Stadt, alwaer geordonneert is, dat een iegelyck van de borgers & ingesetenen sal hebben vry acces & mogen innecomen vuyt de geïnfecteerde huysen, omme hun aldaer te verweren ende te laten cureren, mits hebbende daertoe consent & een billet van de H. van de Policiecamere.

Alle welke personen, den voerschreven conchierge, als dan gehouden sal wesen te aenveirden, soe lange als daer plaetse sal syn, midts doende & betalende hunnen eygen cost, & dranck oft metten conchierge te accorderen tot redelycken prys naer de gelegentheyte van de personen & naerdatsy seten begeiren getracteert te wesen.

Ende, selen voerts, de goede lieden heure eygen bedden & bolsters & 't gene dat sy selen begeiren te besorgen moeten 't selfe besorgen, soe dat de conchiergen, alleenelyck selen gehouden wesen, de personen te dienen van te coecken & te rechten, & dranck te besorgen oft aen te haelen & voorts hun bedden te maecken, & de camers oft plaetsen te cuyschen & te reynigen & dat soeveel aen de siecke als aen de gesonde, & al te doene dat goede & getrouwe conchiergen sculdich syn te doene, sonder hun ergens in 't soecken te maecken oft ergens van te excuseren oft te kennen.

Ende, alles dit wel doende, soe sal hun van deser stadtswegen betaelt worden, de somme van 350 Gld. eens, sonder dat sy iet anders meer selen mogen pretenderen in eeniger manieren, dan dat de goede lieden hun selen begeren te geven, soo voer hunnen dienst als cost & dranck, dat sy hun selen bestellen. Ende, dat ter redelycker wyse, sonder dat sy die in

eeniger manieren selen mogen overschatten oft te vele affnemen, op arbitraele correctie van M. H. B. B. & S. S., naer gelegentheyt van de saecken.

(C. A. Bk. Tres. 1626-1634. Fo 206.)

13 septembre.

Instructions pour les officiers de la Porte Rouge et de la Porte du Kipdorp. Instructions pour le carillonneur de Saint-Georges.

Te stellen 2 Officiers van de colve aen de Roypoort & Kipdorppoorte om de persoonen met witte roykens of besmet met de haestige sieckte te beletten van buyten, binnen te komen. Gagie 2 Gl. daegs.

Verbodt aen den luyer van St Joriskercke te luyen, graeven te maecken oft onder het volck te komen, zoo lang de latte voor syn deur zal hangen, op straf van 25 Gl. voor elke contraventie.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

15 septembre.

Affectation de l'impôt des 8 st. sur les bières blanches.

Het impost van 8 St. op elke aeme witte biers, sal geemployeert worden voor d'oncosten die de stadt is doende wegens de verzorging van de haestige sieckte.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

18 septembre.

Instructions pour les secrétaires aux portes de la Ville.

Verbodt aen de schryvers van de poorten, persoonen met witte roykens of uyt de geïnfecteerde hutten komende, in de stadt te laeten komen.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

22 septembre.

*Rappel de l'article premier
des grandes ordonnances précédentes.*

« ... soo wanneer die van den huysgesinne daer yemant van de peste sieck geworden gestorven & uytgedragen... De personen uyt besmette huizen, mitsgaeders Cellebroeders, Swertsusters & andere die siecken bystaen sullen openbaerlyck & bloot moeten draegen de witte roede... De personen daermede geïnfecteert, die van de Aelmoeseniers onderhoud hebben, mogen voor hunne huizen niet sitten bedelen. »

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 244 vo.)

6 octobre.

Recrutement de secrétaires pour les portes de la Ville.

Aenvraag of geene schryvers van de Waterpoorte, souden kunnen gaen aen de Roypoorte en Kipdorp-poorte & St Jorispoorte om toe te zien of de geïnfecteerde of die met witte roykens van buyten, binnen de stadt zouden komen.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

16 octobre (1).

22 octobre.

Enterrement des pestiférés.

De Cellebroeders moeten, binnen de 24 uren, de lycken van de personen gestorven synde van de

(1) PL. v. BR. I. Deel.

Vierde Boek. XI. Cap. P. 436. Raeckende de Testamenten van contagieuse personen. Den 16 October 1625. (Op versueck gedaan by den Coninck van wegghen de Commune-meesters, &ca... van Mechelen.)

haestige sieckte uyt de huyzen haelen en begraeven,
op pene van schorsing van hunne privilegien.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

23 octobre.

Allocations aux secrétaires des portes de la Ville.

De schryvers van de Roy & Kipdorppoorte, sullen worden van stadtswege beloont voor den tyt, dat sy geduerende de haestige sieckte, uyt de stad sullen houden de persoonen en meubelen comende van de geïnfecteerde plaetsen en byzonder van Stuyvenbergh.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

27 octobre.

*Précautions à prendre contre la maladie contagieuse.
(Répétition littérale de l'ordonnance du 13 février
1625 — vide Ord. Bk. F. 1612-26. F^o 229 — avec un
article ajouté pour les infirmiers.)*

... (de schrobbers sullen) een witte roede draegen,
als rontsomme hunnen hoet eenen blauwen bant
breet twee vingeren, op pene van 25 Gl. & arbitraele
correctie...

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 246. Un placard [In-8°, car.
goth. sans nom d'imprimeur. Signé : G. de Weerd]
se trouve dans le recueil : *Politique Ordonnantiën.*)

14 novembre.

Gratification à Geertruyt Vergoes, accoucheuse.

Aen Geertruyt Vergoes, stadtsvroedvrouwe, 42 Gl.
voor diensten in de haestige sieckte.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

19 novembre.

Allocation aux Pères Jésuites.

Aen de Patres van de Societeyt Jesu, op de Peerdemerckt woonende, & assisterende de persoonen met de haestige sieckte, toegevueght twee voederen wiskhout.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

19 décembre.

Location de l'immeuble du Marché aux Chevaux, destiné aux Pères Jésuites. (Ut supra.)

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

24 décembre.

Nomination de Maître Hendrick Freris comme chirurgien de l'Hôpital Sainte-Elisabeth.

Mr Hendrick Freris, chirurgyn in Ste-Elisabeth gasthuys benoemd in plaets van Mr Jan van de Walle, overleden, gelast met de gewoone behandeling en ook van de contagieuse sieckte, als er was.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

Comptes de la ville. (Honoraires médicaux, secours aux pestiférés et construction des maisonnettes destinées à abriter les pestiférés à Stuyvenberg.)

F^o 173. Medecynen in tyde van peste :

— Servaes Swinnen, pestmeester, 200 Lb.

— Nicolaes van Dyck, pestmeester, 300 Lb.

— B. van Houte, 55 Lb.

— Marie Janssen, Wwe des voorscr. B. van Houte, 72 Lb.; de 42 Lb. ter saecken van 3 maenden gagien,

verschenen 30 July 1625 & de resterende 30 Lb. by de Heeren der Policykamer toegevueght ter saecken van verdiensten, loon & assistentie, die de voors. Benedictus binnen syn leven heeft gedaen, soo binnen als buyten de stadt, aen de geïnfecteerde persoonen.

— Hans Janssen, knape van de gesontheit, 85 Lb.

— Hans van den Bosschen, knape van de gesontheit, 42 Lb. 3 maenden gagie, aen 14 Lb. per maent, verschenen 15 Aug. 1625, als wesende aengenomen den 15 May te voren.

— De Wwe van Ambrosius Willemsen, als synde geweest knape van de gesontheit, 42 Lb. 10 Sc. de 12 Lb. voor 3 maenden gagie; de 30 Lb. voor 3 maenden extraordinaire gagien, die verschenen syn den 15 Oct. 1625, mits hy in dien dienst is gestorven ende hem beloeft is oft hy voer de 3 eerste maenden quame afflyvig te worden, dat men evenwel de 3 maenden te vollen soude betaelen.

— Hans Peris, knape van gesontheit, 42 Lb. 10 Sc. voor 3 maenden.

— Hans van Daele, knape van gesontheit, 85 Lb. voor 6 maenden.

— Geertruyt Vergoes, vroedvrouwe (*ut supra*).

— Adamus Gordonius Scotus, pestpastoir.

F^o 362. Ander uytgheven tot infecteerde persoonen met de haestige sieckte wesende buyten dese stadt op Stuyvenbergh, & met des dyen aencleeft, ende dat wte de 8 st. op elcke tonne poorters witte bieren, daertoe geconsenteert den 17 September 1625.

— Jan de Ram, outschepenen der stadt, ten behoeve van de pesthuyskens & geïnfecteerde persoonen buyten deser stadt op 't Stuyvenbergh omme die te distribuieren ten selven eynde. (600 Lb.; 600 Lb.; 600 Lb.; 324 Lb. 14 Sc.; 301 Lb. 4 St.)

— Jan van den Broeck & Hendrick de Cuyper, polycymeesters, ten behoeve (*ut supra*)...

F^o 364vo. Peeter Geerts & Cornelis van Roosendael, 8 Lb. voor dat sy hen gepresenteert hebben omme de geïnfecteerde contravenierende d'ordonnantie op de peste gemaect op te leyden & te vangen waerover sy thien daghen hebben gevaceert, elck tot 3 st. daechs.

— Jan Schotelmans, 100 Lb. 3 Sc. voor canifas, slaepplaeckens, matrassen, sargien, hooftpeulingen, strooi &ca... gecocht voor de gepestificeerde.

— Silvester de Coster, 31 Lb. voor 62 mandelen strooys voor de matrassen.

— Jan Schotelmans, 83 Lb. 19 Sc. voor versch. oncosten tot behoef van de geinf. pers. soo in 't cuyschen van den Dwinghuysse als anderssins tot behoef van de persoonen op Stuyvenbergh.

— Id. 83 Lb. 14 Sc. oncosten gedaen ten behoeve van de geinf. huysen soo op Stuyvenbergh & binnen dese stadt soo aen pecktonnentorchen, koetsen &ca.

— Id. 268 Lb. 9 Sc. oncosten ten behoeve van geinf. tot Stuyvenbergh.

— Peeter van Borsbecke, timmerman, 1755 Lb. voor het maecken van 12 pesthuyskens, buyten op Stuyvenbergh op 't ste Willebortsveld, mette materialen van hout & anderssins, daertoe geleverd met noch 15 Lb. van naewerck, na luyt de metinge van Jacques Verplancken, gesw. houtmeter.

F^o 366. Id. 4846 Lb. 10 Sc. voor 31 pesthuyskens & daertoe geleverd de materialen van houtwerck, strooy & riet, tot 150 Gl. elck huysken, met noch 196 Lb. 10 Sc. voor naewerck, boven de bestedinghe.

— Hans van Huckelroy, 41 Lb. 13 Sc. voor ysere naegelen & leem by hem geleverd tot de pesthuysen op Stuyvenbergh.

— Hendrick van der Luyten, slootmaecker, 63 Lb. 12 Sc. voor sluyten & ontsluyten van 106 geïnfecteerde huysen van de haestige sieckte, sedert 22 Novembri 1623 tot 3 Februari 1625, tot 12 St. elck huys.

F° 366°. Idem., 147 Lb. 12 Sc. sluyten en ontsluyten van 246 geïnfecteerde huysen, à 12 St.

— Hendrick Hesselmans, brouwer in 't Vlies, 24 Lb. voor 4 tonnen biers van 20 Sc. Vlems de ton, voor den pestprochiaen.

— Id., 81 Lb. 4 Sc. voor 68 tonnen biers van 6 Sc. Vlems & 49 tonnen van 4 Sc. Vlems aen siecke persoonen van 31 Jan. tot 14 Oct. 1625.

— Engelbert Rysheuvels, brouwer in Hemelryck, 76 Lb. 6 Sc. bieren voor zieken van 9 Aug. tot 4 Oct. 1625.

— Hans van Emmessens, cuyper, 36 Lb. voor 3 maenden dienst dat hy cuysschende is alle de vaten & biertonnen comende & gaende naer Stuyvenbergh voor de geïnfecteerde.

F° 367°. Gillis Pauwens. 87 Lb. 4 Sc. voor pecktonnen & torchen tot behoef van de geïnfecteerde (17 Mei tot 25 Sept. 1625).

— Peeter Campioen, ter saecken van kerrevrachten by hem gedaen met hout, bier, dootkisten, matrassen, strooy, pecktonnen, soo opt Stuyvenbergh als in de stadt (van 25 Aug. 1625 tot 1 Jan. 1626) (66 Lb. 10 S.; 84 Lb.; 69 Lb. 16 Sc. 6 Gr.; 61 Lb. 11 Sc.).

— Mr Niclaes Dierickx van Dyck, pestmeester, tot behoef van de vrouwen die gadeslaen de siecken in de pesthuysen 180 Lb. voor 120 daegen dienst, begonst 1 Januari tot 30 April 1625, tot 30 St. daegs.

— Mr Peeter Verstraeten, chirurgyn aengenomen om te cureren de persoonen besmet de haestige sieckte 150 Lb. de 100 Lb. daeraff op afkortige van syne

gagie van 600 Lb. op 't jaer by anticipatie & de resterende 50 Lb. toegeveught voor een cleedt.

— Id. 200 Lb. voor half jaer gagien vervallen 9 Februari 1626.

— Cathlyne de Witte, conchiergesse & meesteresse van de sieckhuysen, buyten de stadt (62 Lb.; 62 Lb.; 108 Lb.; 66 Lb.; 60 Lb. tegen 30 St. daegs).

— Geertruyt Vergoes, vroedvrouwe, 42 Lb. voor diensten in de contagieuse sieckte.

— De sangers van O. L. V. Kerke, 150 Lb. hen toegeveught voor het singen met musicque van de missen die gedaen syn voor sinte-Sebastiaens autae, om te bidden tot weiren ende ophouden van de haestige sieckte.

— Den Tresoriers & kerckmeesters van O. L. V. Kercke, 75 Lb. voor 15 solemnele singende missen die in de voors. kercke gedaen syn om God almachtich te bidden tot affkeer van de haestige sieckte.

— Joannes Bul, organist van O. L. V. Kercke, 17 Lb. 8 Sc. omdat hy gespeelt heeft de missen die voor Sinte-Sebastiaens autae alle weken syn gedaen, om te bidden tot affweiringe van de haestige sieckte.

— Aen de 6 stadtspeellieden 138 Lb. voor de missen...

— Aen Jan Rieul, klockspeelder op O. L. V. 10 Lb. voor het klokspel in de missen.

— Peter Janssen, luyer op O. L. toren, 94 Lb. 5 Sc. voor het luyden van de groote & sint-Thomas klokken alle weeken voor den dienst (2 Sept. 1624 tot 25 Meert 1625).

— Raedsheer Biel, 225 Lb. voor 1/2 jaer huer van huys gestaen op de Peirdemerckt, by het Knechtjenshuys, van wegghen deser stadt gehuert voor de Patres van de Societeyt Jesu, die assisteren de geïnfecteerde van de haestige sieckte.

— Het gene de stadt betaelt aen pestmeesters, pestprochiaen &ca... memorie.

— Jan Bull, organist, 36 Lb. orgel gespeelt in 32 missen.

Somma : 17897 Lb. 8 Sc. 6 Gr. Artois.

1626. — 20 janvier.

Allocation aux Pères Jésuites.

Aen de Patres der Societeyt Jesu, op de Peerde-merckt, een voeder wishout.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

13 février.

Création du poste de surveillants destinés à appréhender les contrevenants aux ordonnances.

De Policymeesters mogen aennemen twee oft meer persoonen op salaris van de welcke sy sich sullen accorderen om de persoonen achter straete gaende met witte roykens en bedelende, te setten op het Dwinghuys.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

Nettoyage des égouts, etc.

Goten & riolen, tweemaal ter weke, te kuysschen en te reynigen.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 248 vo.)

16 février.

Instructions concernant les fosses d'aisance.

De Policymeesters zullen de proprietarissen ontbieden die op Meulenberg huyzen hebben zonder secre-

ten, zy zullen die binnen de maend doen maecken, anders zal men het op hunne kosten van stadtswegen doen.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

17 février.

Instructions concernant les fosses d'aisance.

Privaeten gerepareert of geruymt moete worden, soo moet sulcx voor 't eynde van April gedaen worden, alsoo er voor Baemis, geen en oorlof om 't selve te doen, gegeven sal worden.

— Id. Huysen geene privaeten oft secreten hebbende moeten aen de Polycycamer overgebracht worden, binnen de viertien daegen.

(Ord. Bk. F. 1612-1626, Fo 249.)

27 février.

Instructions pour les Maîtres de la Police.

De Polycymeesters zullen onderzoeken de huysen waer men verkens is houdende.

De Polycymeesters zullen de ladt slaen in den Berg, in de huyskens waer de haestige sieckte is gecomen. De inwooners moeten vertrecken.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

2 mars.

Instructions concernant les ventes publiques.

Haestige sieckte; men mag binnen 3 maenden geene uytroepen houden in huysen daermede geinfec-teert, op pene van 25 Gld. Ordonneerende aen die van de Polycycamer geen billetten tot het doen van de

voors. vercoopinge vuyt te geven voor d'expiratie van den tyt van 3 maenden, indien iemandt gestorven is en van 6 weken indien niet gestorven.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 249 vo.)

9 mars

Défense aux jardiniers de chercher du fumier.

De hoveniers mogen geen straetmest haelen, op de pene van 3 Kar. Gld. voor elke karre.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 249 vo.)

Allocation à Maître Ghysbrecht Hoyberch.

Aen Mr Ghysbrecht Hoyberch, chirurgyn, 50 Gl. voor diensten & curen aen de dwingelingen in 't Dwinghuys, sedert 17 November 1623.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

14 mars.

Allocation au Chanoine van Houtson.

Aen den E. H. van Houtson, canonick van O. L. V. 10 Lb. Vlems oft 60 Gl. ter saecke van 8 tonnen biers voor de pestpastoir & assistentie in syne sieckte.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

16 mars.

Impôt des 8 st.

Continuatie van de lichtung van 8 St. op de witte bieren voor assistentie in de haestige sieckte.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

15 avril.

*Payement des frais occasionnés par l'enlèvement
des pestiférés de Stuyvenberg par l'ennemi.*

Van stadtswege te betaelen d'oncosten voor de
gepestificeerde van Stuyvenbergh, door den vyant
gevangen.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

16 avril.

*Vente des porcs provenant de France
ou des provinces wallonnes.*

Fransche & Walsche verkens organs synde & sus-
pect van ongesontheit & corruptie, waer door de
haestige sieckte licht oorsaecke sou vinden van haer
noch meer te verspreyden, alhier niet binnen te bren-
gen. Verbod van die levend of dood te verkoopen op
pene van 6 Gld. & dit geduerende 6 maenden.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 250 vo.)

24 avril.

*Payement à Jan Buerens, des frais occasionnés par
l'enlèvement des pestiférés, par l'ennemi, à Stuy-
venberg.*

Aen Jan Buerens, 93 Gld. voor verschoten aen
geweldige provost tot Heusden, voor costen van drie
gevangenen, by den vyant uyt de pesthuyskens te
Stuyvenbergh gehaelt.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

14 mai.

*Interdiction d'organiser des fêtes publiques
à cause de la peste.*

Hoeden van bloemen of andere prysen niet op te hangen op de straeten, op pene van 12 Gld. en een Gld. te verbueren door elcken persoon die sou gedanst hebben, ook geene dansfeesten te geven, uyt vreesse van door het verhitten de haestige sieckte te krygen.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 251 vo.)

15 mai.

Requête de Cathelyne Vergoes, demandant d'être admise comme accoucheuse de la ville en place de sa sœur Marguerite Vergoes, décédée.

Requeste van Cathelyne Vergoes.

Verthoont reverentelyck Cathelyne Vergoes, hoe dat haere sustere, Margriete Vergoes geweest hebbende vroedevrouwe deser stadt, de welcke geassisteert heeft alle de vrouwen geaffligeert geweest hebbende met de contagieuse sieckte, ende alsoo de zelve is afflyvich te woirden in haeren dienst, waer dore nootsaeckelyck eene andere tot dienste van de gemeynthe tot sulcken ampt moet worden gesurrogeert & aengenomen, soo ist, dat de Heeren van de Policie hebben by provisie my suppliant aengenomen tot het selve officie op de gagie daertoe staende & over sulcx den tyt van 3 maenden daer in hebben geemployeert & alsoe de suppliant verstaen heeft, dat d'admissee van sulcken ampt oft officie moet commen van uwe Eerw. is daeromme de suppliant keerende tot Ued. Eerw. biddende zeer ootmoedelyck haer gelieve te admitteren om 't selve offitie te bedienen ende op de

gagie daertoe staende met geloefte van haer in 't selve officie soo sal comporteren dat de gemeynte in 't generael als particulier haer daer over sal hebben te bedancken. Dwelck doende &ca...

Appostille : sy dese requeste gestelt in handen van Tr. & Rtm. deser stadt om hun advies gehoort, geordonneert te worden naer behoiren.

Actum 15 May 1626. Ond^t Brandt.

Daernaer gehoort de Tr. & Rtm. M. H. B. B. & S. S. hebben de suppliant geadmitteert tot het officie in desen vermelt op de gagie & den eedt daertoe staende.

Actum 16 May 1626.

(C. A. Bk. Tres. 1611-1626. Fo 164 vo.)

6 juillet.

*Précautions à prendre vis-à-vis de ceux
qui sont infectés.*

Haestige sieckte : de gene, daermede besmet, niet aen te spreken, ten waere van verre, ten minsten seven voeten tusschen beyde wesende, op pene van gehouden te worden als besmet & dat hunne huysen sullen gesloten & een dweersche latte daer vore geslaegen worden & blyven den tyt van 3 weken.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 253.)

18 juillet.

Abatage des chiens errants.

(*Mêmes instructions que précédemment.*)

Honden dood te slaen, om eensdeels de quaede reuken wech te nemen...

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 253.)

6 août.

Admission de Philips Mertens et de son épouse Tanneken Swillems, pour soigner les pestiférés à Stuyvenberg. Gages, etc.

De Ceurmeesters & Policymeesters deser stadt hebben aengenomen by laste ende authorisatie van M. H. B. B. & S. S., Philips Mertens & Tanneken Swillems, zyne huysvrouw omme buyten deser stadt op Stuyvenbergh te vermaecken & te cureren de geïnfecteerde persoonen van de haestige sieckte, de selve te dienen & met Godts gratie te genesen & in alder manieren 't beste mette zelve te doene & oock met de gesonde soe ende gelyck goede conchierge & conchiergersse ende meester & meestersse aldaer schuldich syn te doene & in alles wel hen debvoir doende, gelyck sy geloven & sculdich syn te doene soe sal hun van deser stadtswegen worden betaelt 30 stuyvers daeghs, des sullen sy alle medicamenten den siecken noodich, tot heuren costen moeten besorgen & den behoeftigen appliceren & allen armen dienen om Godts wille, maer soe iemandt, daer sy die de macht hadde te betaelen ende vry willichlyck hun iet begeerden te gunnen dat sullen sy mogen met goeden conscientie ontfangen, sonder anderssints van iemanden iet te mogen heysschen off te pretenderen in eeniger manieren, ende sullen de voerschreven conchierge & conchiergersse oock gehouden syn goede sorge te draegen den nacht & den dach den siecken in alle vlyticheyt & gewillicheyt by te staen datter geen clachten en geschieden, ende daerenboven goede sorge draegen dat de meublen van de afflyvigen die daer commen te sterven werden behoorlyck bewaert & nae de expiratie van den tyde wel verweert & gecuyst, ydereen die de selve mogen toe commen ten

contentemente gerestitueert woirden. Ende aengaende de meublen daer synde, deser stadt toebehoorende sullen de voers. conchierge & conchiergersse oock schuldich syn by goede notitie in geschrifte te bewaeren dat de selve moegen (soe verre als mogelyck is) in effen tot behoefte van de siecken geemployeert & daernaer aen de stadt oock mogen weder overgelevert woirden. Ende omme allen 't selve te effectueeren soe hebben sy op de Camere van de Politie gedaen den behoorlycken eedt daertoe staende.

Ingegaen synde de bovengeschreven gaigien op den iersten dach van Meye lestleden, ende hebben voerts de voerscreven conchierge & conchiergersse beloeft, dat sy alle weken des Saterdachs 's morgens op de Polycycamer sullen overbrengen de namen & toenames van de geïnfecteerde persoonen aldaer wesende met verclaeren van de plaetsen daer sy vuyt gegaen syn desgelycx van de kinderen & van de gene die daer der selver weke gestorven sullen syn, ende wy van daer vertrecken & naer deser stadt weder gekeert sullen syn.

Aldus gedaen op de voerscreven camere der Polycye den 6 Augusti 1626.

(C. A. Bk. 1626-1634. Fo 30 vo.)

5 septembre.

Défense de vendre certains fruits.

Vierige pruymen, witte coolen, bedorven cruyden oft vruchten, platte peeren noch rype oft geluwe concommeren alhier niet te vercoopen, op pene van 3 Kar. Gld. & verbuerte der vruchten die in het water zullen geworpen worden.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo 254 vo.)

9 septembre.

Règlement de la peste.

Gecommitteert M. Rocockx, Riddere & schepen omme benefens die van de Polycycamer alhier te raemen eenige bequame middelen om een ordre ende reglement te stellen op 't stuck van de Peste.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

14 septembre.

*Instructions pour les immondices
provenant des maisons infectées.*

Geordonneert dat het mest & vuylicheyt dat valt vuyt & ontrent de geïnfecteerde huyskens, sal in eenen put worden gedoft sonder dat men het selve selen vercoopen.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

15 septembre.

*Précautions à prendre contre la peste : 1. Porcs. —
2. Oies, etc. — 3. Idem. — 4. Curage des rigoles.
— 5. Bouchers, etc.*

Haestige sieckte; precautien tegens de selve :

1. Geen verkens binnen de stadt opvoeden noch de selve achter straeten dryven;
2. Geen gansen oft ander gevogelte te mogen houden dan poelliers & dat in open plaetsen buyten 's weeghs;
3. Die binnen 8 daegen te moeten wegh doen;
4. Zyne goten te moeten kuysschen;
5. Vleeschouders &ca... ord. van Augusti 1603 scherpelyck onderhouden.

In margine : Vernieuwt op 19 July 1629.

(Ord. Bk. F. 1612-1626. Fo. 255 vo.)

14 octobre.

Instructions pour les infirmiers, etc.

Schrobbers & schrobsters moeten eenen stok, wit en rood geschildert draegen, voor teeken om de conversatie der gesonden met de geïnfecteerden te prevenieren, op pene van 25 Kar. Gld. & bovendien arbitraele correctie.

(Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 3 vo.)

15 octobre.

Foire annuelle de Bruxelles. Certificats de santé.

Jaermerckt te Brussel. Niemandt mag aldaer comen, sonder attestatie van gesontheydt.

(Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 3 vo.)

26 octobre.

Interdiction à Hans van Kerckhoven de soigner les pestiférés.

Geinterdiceert Hans van Kerckhoven hem te vermayden van de bedienighe van het pestmeesterschap binnen dese stadt.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

26 octobre.

*Admission de Maître Mathys Dens
comme Maître de la Peste.*

— De cuermeesters en de policymeesters der stadt van Antwerpen hebben aengenomen by laste ende authorisatie van myne Eerw. Heeren Borgemeesteren ende Schepenen der selver stadt ende dat op 't advay der selver Heeren :

Meester Mathys Dens, churgyn der selver stadt,

den tyt ende termyn van twee jaren omme te wesen pestmeestere binnen deser stadt ende 't selve offitie te exerceren ende bedienen wel ende getrouwelyck ende geïnfecteerde persoonen te cureren ende met Godts hulpe te genesen, op navolgende conditien, te wetene :

De arme geïnfecteerde persoonen, Godts wille, ende van de selve niet te mogen pretenderen, met obligatie van de selve arme persoonen tot synen coste moeten besorgen alle behoorlycke medicamenten, daertoe noodich ende behoefflycke synde ende dat sonder eenich tegenseggen in wat maniere 't selve soude mogen wesen.

Ende aengaende de geïnfecteerde persoonen, den middel hebbende om te betaelen, sal hem daerin soo quyten van de selve mogen te ontfangen respective alsulcken loon als naer de machte ende gelegentheyth van de persoonen, in equiteyt ende concientie bevonden sal worden sonder de selve extraordinarie te doen betaelen, immers dat er dienaengaende eenige clachten selen comen oft worden gemoveert

Ende dit alles wel ende getrouwelyck doende (gelyck hy dat voor Godt de Heere wil verantwoorden) is hem gelooft ende mits desen wort gelooft van stadtswegen te betaelen, de somme van sesse hondert gulden elck jaer, twee jaren lanck geduerende ende niet langer, daertoe noch eene vereeringe die hem sal gegeven worden, de somme van hondert guldens eens. Oock sal men den selven anticiperen ende gereet worden betaelt tot onderstant van syne previsionele medicamenten, de somme van 100 Gld. eens, met alsulcken verstande ende conditie dat de selve 100 guldens eens, hem selen gecort worden aen het ierste halff jaer gagien dat hem sal comen te verschynen.

Op conditie oock, ingevalle (dat Godt de Heere

gelieffde) dese stadt te ontlasten ende bevryen van de haestige ende contagieuse sieckte voor het expireren van den tyde van syne twee jaren, dat hem in dien gevalle ende evenwel sal volgen d'effect van syne twee jaeren al oft hy de selve volcomelyck hadde bedient.

Ende, ingevalle (dat Godt de Heere behoede) dat hy quame te sterven afflyvich te worden van de contagieuse sieckte binnen 's jaers, soo sal synen sone mogen comen in syne plaetse (des bequaem bevonden wordende) om 't selve ampt te bedienen ende alhebenden vollen loon van sesse hondert guldens over een volle jaer oft oock wel de twee jaren vuyt laeten dienen, in gevalle myne Eerw. Heeren daertoe geresolveert syn.

Ende, in gevalle de voors. Meester Mathys Dens (dat Godt geve) bleve vuytdienen de voors. twee jaren ende dat de contagieuse sieckte quame te cesserer, sal de selve genieten end trecken syn levendage lanck twee hondert ende vyftich guldens 's jaers, op conditie oock soo verre (Godt de Heere gelieffde) dese stadt met afflictie der selven sieckte te besoecken ofte beswaren in minderen getale dat het nu jegenwoordelyck is, ende dat het soude mogen wesen in twintich, dertich oft viertich plaetsen, hy de selve sal moeten assisteren ende cureren, den armen om Godts wille ende den rycken om redelycken loon als hierboven verhaelt is, op de gagie van twee hondert ende vyftich guldens 's jaers sonder yet voorders te mogen pretenderen.

Op conditie oock, dat den selven Meester Mathys sal moeten hueren een huys op synen cost ende last van de huere te betalen, die sullen myne Eerw. Heeren hem assisteren om 't selve huys alsoo gehuert hebbende te mogen bewoonen, metten verstande dat de selve in syne wooninge niet en sal mogen ontvan-

gen oft logeren noch aenveerden eenige personen geïnfecteert wesende, 't sy sieck oft gesont om de selve te cureren in eeniger manieren.

Op conditie oock, dat de selve Meester Mathys sal subject wesen ende gehouden syn in het onderhouden van alsulcken ordonnantien der contagiouse sieckte raeckende, by myne Eerw. Heeren Borge-meesteren ende Schepenen gemaect ende te maecken, oock te gaen met alsulcken teecken als hem sal worden geordonneert.

Op conditie oock, dat ditto Meester Mathys hem altoos gereet sal moeten houden by daege ende by nachte de personen geïnfecteert synde by te staen, sonder de selve te mogen versuymen in eeniger manieren des versocht synde, ende dat sonder exceptie van personen ende voorts al doen dat een goet ende getrouw meester is gehouden te doene.

Mynen Heeren Borgemeesteren ende Schepenen der stadt van Antwerpen hebben geadmittert ende admitteren mits desen Meester Mathys Dens, om te wesen pestmeester deser stadt, op de gagiën ende conditiën hiervoren gestelt, innegaende den eersten deser maent, mits doende den eedt daertoe staende. Actum in Collegio 26 October 1626.

(C. A. B. 1625-27. A cette date.)

17 novembre.

Ordonnance concernant les boueurs

Ordonnantie op t' feyt van de moesmeyerye.

(Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 5 vo.)

Instructions concernant les immondices.

Vuylicheyt in de huysen niet te vergaederen om de selve te vercoopen.

(Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 7.)

*Maître Peeter Verstraeten, continuera à exercer
les fonctions de Maître de la Peste.*

M. M. H. B. & S. der Stadt Antwerpen hebben gecontinueert & continueren mits desen, Mr. Peeter Verstraeten in synen dienst van pestmeesterschap deser stadt op de conditien & gagien als voren, & dat voer eenen jaere.

Actum in collegio, 17 Novembris 1626.

(C. A. Bk. Tres. 1626-1634. Fo 1. — C. A. Bk. 1625-1627.
A cette date.)

23 novembre.

*Utilisation de la Maison d'arrêt comme hôpital
pour les pestiférés.*

Het tuchthuys in de Nieuwstadt voor zes maenden gebruyken als pesthuys. De conchierge sal continueren op den selven voet.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

M. H. B. & S. hebben gecontinueert & continueren mits desen den persoon oft conchierge ten dienste van de gepestificeerde op 't Duchthuys alhier voer den tyt van sesse maenden, innegaende den 4den Decem-ber toecomende op den voet & gagien als voren.

Actum in collegio, 23 Novembris 1626.

(C. A. Bk. Tres. 1626-1634. Fo 1.)

26 et 27 novembre et 1er décembre.

*Délibération du Large Conseil sur la demande de
crédit faite par les aumôniers et justifiée dans leur
requête.*

Alsoo by requeste overgegeven van wegen de diende Aelmoesseniers deser stadt van Antwerpen

aen M. H. B. B. & S. S. & andere leden der voirs. stadt, in substantie was verthoont dat sy van in den jaere 1623 aff ter oirsaecken van de haestige sieckte ende tot onderstant van de arme gemeynte daer mede bevangen, soo in gelde als in kist- en grafteecken vuytgegeven hadden, bat als de somme van seven duysent gulden, de welcke hen seer swaer souden vallen te dragen in de jegenwoordige benautheyt des tyts, groote dierte van alle nootdrust ende dagelycksche vermeerderinge van armoede, boven het verschot van 65,000 gulden die de camer van den armen deser stadt by de leste gedaene reckeninge ten achteren wert bevonden, hoe wel sy alnoch voor het meestendeel in desen tegenwoordigen winter, onversien was van haere nootelycke provisie van hout, torff, graenen & andere versocht hadden, dat hen vuytte middelen van de acht stuyvers gelicht wordende op elcke aeme witte poorters bieren, tot vervallinge van de oncosten rysende ter saecken van de voors. sieckte, souden goet gedaen worden de voors. seven duysent gulden. Soo ist dat naerdien myne voors. Heeren, mitsgaders Tresoriers, Rentmeester, Raedt & andere der voors. stadt leden, Breedenraedts-gewyze daerop geleth hadden, geconsenteert hebben dat tot laste van de voors. 8 stuyvers sullen gelicht worden 7,000 gulden eens, ten minste interesse behoudelyck dat soo wel de voors. somme van 7,000 guldens, als interest van dien, sullen moeten geredimeert of affgeleyt wesen vuytte penningen procederende van de voors. 8 stuyvers binnen den tyt van 12 maenden naestcomende. Te weten dat vuytten ontfanck der voors. 8 St. aen de voors. Aelmoesseniers sal alle maenden tot 12 vervolgende toe, sullen betaelt worden 600 Gl. eens, waeraff d'eerste maent verschynen sal den 28 Decembris naestcomende ende

soo vervolgens totte 12 maenden inclus. Dwelck seer omtrent wesen sal het capitael voors. metten interesse naer advenant van 5 ten hondert in 't jaer. Authoriserende de voors. aelmoesseniers om de voors. 7,000 Gl. op te nemen in der maniere voors. onder verbintnisse der voors. 8 St. & om te mogen geven & passeren de brieven & bescheeden daer toe noodigh wesende.

Actum in den Breedenraede op den 26 en 27 Novembris & iersten Decembris 1626.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

31 décembre.

Défense aux jardiniers de venir chercher du fumier.

Hoveniers mogen voor twee Saterdaghen geen slyck oft straetmest ophaelen.

(Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 10.)

Compte de la Ville.

(*Honoraires médicaux, secours aux pestiférés, etc.*)

F^o 165vo. Medecynen in tyde van peste : Servaes Swinnen, pestmeester.

— Philips Mertens & Anna Swinnens, erfgenamen van Servaes Swinnen, 50 Lb. voor 3 maenden dienst verschenen 26 Januari 1626.

— Mr Niclaes Diericxs van Dyck, pestmeester, 75 Lb. voor 3 maenden dienst.

— De Wwe des voors. Mr Niclaes van Dyck, 68 Lb. 15 Sc. voor 2 maenden 3 weken dienst verschenen van ultima Martii tot 21 Juny 1626, als wanneer hy is overleden.

— Hans Peris, knape van de gesontheit, 170 Lb.

— H. van Daelen, knape van de gesontheit (*ut supra*).

— Cathlyne Vergoes, vroedvrouw (*Id.*).

— Adamis Gordonius Scotus, pestpastoir, 200 Lb.

F^o 307. Jan de Ram, out schepen... Hendrick de Cuypere... tot onderstand... (*postes inscrits jusqu'au F^o 342.*)

F^o 342. Jean Schotelmans. 366 Lb. oncosten op Stuyvenbergh & in 't Dwinghuys (van 28 Februari tot 12 Mei 1626; 183 Lb. 17 Sc. Id. tot 31 Aug. 1626; 189 Lb. 4 Sc. tot 15 December 1626.)

— Hendrick van der Luyten, slootmaecker, 72 Lb. tot sluiten en ontsluiten van 120 geïnfecteerde huizen tot 12 St. elck.

— Id. 112 Lb. 16 Sc. sluyten en ontsluyten van 188 geïnfecteerde huysen.

— Hendrick Hesselmans, brouwer...

— Hans van Emmesen, cuiper...

— Jan de Man, brouwer in de oude leeuwen, bieren voor pestpastoor...

— Peeter Campioen, kerrevrachten aen de pesthuysen soo binnen als buyten de stadt...

— Geertruyt Andriessen, huysvrouwe van M. Peeter Verstraeten, pestmeester der stadt, 50 Lb. den onderstandt in haeren noodt...

— Mr Pèeter Verstraeten, pestmeester, 400 Lb. 9 maenden gagie, tot 9 November 1626.

— Catlyne de Witte, conchiergersse der pesthuizen op Stuyvenbergh, gagie van 30 St. daegs.

— Hans van den Bosch, weduwer van wylen Geertruyt Vergoes, deser stadtsvroedvrouwe was, 18 Lb. voor diensten binnen haer leven gedaen.

— Philips Mertens & syne huysvrouw, conchiergen op Stuyvenbergh, 138 Lb. voor 3 maenden dienst.

— Raedsheer Biel, huishuer.

— Hans Wevers, geweldigen binnen de stadt Heusden oft Jan Bierens wt synen name, 93 Lb. ter saecken van de verteirde costen & anderssins van de dry gevanghenen by den vyandt gehaelt vuyte pesthuyskens op Stuyvenbergh buyten dese stadt.

— Andries Wachmans, 26 Lb. voor de sauvegarde by hem gesolliciteert & vercregen van de geunieerde Provincien tot behoeff van de pesthuysen op Stuyvenbergh.

— Hr Zeger van Houtsum, caninick van O. L. V. Kercke, 60 Lb. om daarmede het bier te betaelen by den pestpastoir Hr Adamus Gordonius van stadts-wegen gehadt, mitsgaders voor syn smerte als hy de peste heeft gehadt.

— Mr Servaes Swinnen, pestmeester, 36 Lb.

— Mr Niclaes Dierickx van Dyck, pestmeester, 75 Lb. tot behoeff van synen knecht genaempt Hans Mertens, ter saecken van 1/2 jaer dienst, van dat hy is mede curerende de geïnfecteerde op Struyvenbergh.

— Hans Mertens, dienaer geweest synde van wylen Mr N. D. van Dyck, pestmeester was, 75 Lb.

— Mr Matthys Dens, nyeuwen aenghenomen pestmeester deser stadt, 200 Lb.

— Anthonis van Boom, 47 Lb. 3 Sc. voor leveren van tonnen, tobben & eemers op Stuyvenbergh & Duchthuys sedert 8 Maart tot 5 July 1626.

— Daniel Dervillers, -schryver aen de Roode Poorte, 42 Lb. omdat hy buiten gehouden heeft persoonen & meubelen van die geïnfecteert waeren met de haestige sieckte.

— Lucas Borrekens, schryver aen de Kipdorppoorte, 12 Lb. (*Id.*)

— Peeter Lequet, trommelslaeger ten Dambrugge, 24 Lb. over 15 daegen vacatien by hem wt last van

de Heeren gedaen lancx de stadt van 's Hertogenbosch tot Heusden in twee reysen om te doen lossen de gevanghenen borghers die by den vyandt gehaelt waeren op Stuyvenbergh wt de contagieuse huyskens aldaer.

— Gillis Pauwens, 167 Lb. 16 Sc. pecktonnen, torchen &ca (8 Oct. 1625- 14 Dec. 1626).

Somma : 15729 Lb. 17 Sc. Artois.

1627. — 2 janvier.

Fourniture de cercueils.

De Aelmoezeniers sullen continueren de levering te doen van dootkisten voor de arme geinfecteerden.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

20 janvier.

Instructions pour les Maîtres de la Police.

De Policymeesters sullen, in elke wyck, personen zoeken die de geinfecteerde in hunne huysen sullen dienen.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

5 février.

Défense aux jardiniers de chercher du fumier.

Hoveniers mogen voor dry Saeterdaegen geen sluck oft straetmest haelen.

(Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 10 vo.)

15 mars.

Examen des porcs présentés en vente.

Verkens : keur der selve om de sieckten te beletten. (Ongansche & gecortoorde verkens : als by de

visitatie eenich verken als ongansch afgekuert is, zal het van stonde aen, de halve oore moeten afsnyden oft by gebrecke van desen, voor elck ongecortoot verken verbueren 3 Gld.)

(Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 12 vo. Un placard [In-8°, car. goth. sans nom d'imprimeur. Signé : G. de Weerd] se trouve dans le recueil : *Politique Ordonnantiën.*)

31 mars.

Mesures préventives pour éviter la propagation de la maladie contagieuse. Défense de fréquenter les personnes atteintes.

Om te weeren de haestige sieckte, die nu Godt betert, sedert eenige jaeren noyt teenemael en heeft opgehouden, dwelck meestendeel geschiet door het onderling hanteren van de gesonde met de geene die in persoonen oft in huysen syn geïnfecteert, soo ist, dat die van de haestige sieckte syn geïnfecteert moeten vertrecken buyten de stadt op de plaetsen daer toe geordonneert, of binnen hun huysen besloten. De persoonen door de Polycycamer gecommitteert zullen het het nootelycke brengen, op pene van 25 Kar. Gld. & arbitraele correctie.

(Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 12.)

6 juin.

Requête de Maître Peeter Verstraeten, demandant d'être maintenu dans sa charge de Maître de la Peste.

Gheeft ontmoedelyck te kennen Mr Pr. Verstraeten, gesworen chirurgyn & pestmeester deser stadt, hoe dat hy by U. Ed. op den 8 Augusty 1625, als pestmeester deser stadt, voor den tyt van twee continuele

jaeren aengenomen is geweest, dwelck nu comt te
expireren den 8sten Augusty toecomende, ende dat
ten advenante van 600 Gld. 's jaers, dan alsoo hy
remonstrant by desen was verclarende & affirmerende
is, dat de medicamenten en andere oncosten by hem
in de selve twee jaeren gedaen & verbesicht in 't cu-
reren & meesteren d'arme lieden binnen dese stadt
besmet geweest hebbende mette contagieuse sieckte,
hem gecost hebben hat dan de somme van 600 Gld.
eens, veele meer hy van diversche persoonen niet
geloont en heeft connen worden door den quaeden tyt
& fautelycke middelen, jae de meesten deel van tref-
felycke lieden van middelen gecureert syn geworden
van andere, de welcke geen gesworen pestmeester
syn geweest. Ende hy hem remonstrant contenuelyck
gedaen syne voors. officie de gemeeynte wel & getrou-
welyck gedient heeft, sonder hy oynt daer van
aen U. Ed. eenige clachten hebben connen doen. Soo
is 't dat hy remonstrant hem is keerende tot U. Ed.
biddende insiende 't gene voors. is, hem gelieve in
syne voors. gedispandieerde costen te goede te comen
& te versien door dien hy weynich proffyt gedaen
heeft & nu voortaan sal connen te doen door oorsae-
cke dese stadt (Godt loff) nu ter tyt met de selve
sieckte niet meer geïnfecteert en is, soo dat hy remon-
strant genootsaeckt soude wesen, wt deser stadt
te vertrecken ten ware saecke den selven by consente
van Ued. bleve in possessie van den voors. dienst.
Dwelck doende &ca. Mr Pr. Verstraeten.

Sy dese gestelt in handen van de gecommiteerde
van de Polycycamer, om hen gehoort, geordonneert
te worden naer behooren.

Actum 6 Juny 1627. Fabry.

(Req. Bk. 1627. Fo 116.)

6 juillet.

Fermeture d'une maison infectée.

Het huys van Pauwels Bogaert, vleeschouwer, waer de sieckte gecomen is toe te veteren ende de ordonnantie daerop gemaect niet te verminderen.

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date.)

6 août.

*Instructions pour les Frères Cellites
et les Sœurs Noires.*

De Cellebroeders & Swertsusters moeten de geïnfecteerde dienen op pene van affnemen van proffytten & emolumenten.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date. — C. A. Bk. 1627-1629, date du 7.)

3 août.

*Admission de Bernaert van Huynen
comme valet de santé.*

Den derden Augusti 1627 is aengenomen Bernaert van Huynen, cleermaecker, woonende in de Pater-noster straet, om te wesen cnaep van de gesontheit & dat voor den tyt van eenen jaere, innegaende dato als boven, op de gagie, van 14 guldens ter maendt, midts doende den eedt daertoe staende, die hy ten selve daege in handen van joncker Philips Schoyte gedaen heeft, Godt de Heere latet hem met gesontheit bedienen.

(C. A. Bk. Tres. 1626-1634. Fo 33 vo.)

11 août.

Précautions à prendre afin d'éviter la propagation de la maladie contagieuse.

Haestige sieckte, om te beletten den voortganck der selve : 1. Sluyten van huysen & lat slaen; 2. Straf tegen die de lat aftrekken; 3. Openen van de vensters; 4. Verbod in vergaderingen te komen voor de geïnfecteerde; 5. Dragen van witte roeden, op pene van 50 Gld. en ingeval geen middelen : schavotte-ringe; 6. Verbod met personen die de haestige sieckte hebben te spreken, op verbuerte van opperste cleet of 12 Gld. & sullen gehouden worden als besmet; 7. Schrobbers, stok wit & rood.

In margine : Vernieuwt op den 2 Augusti 1636.

(*Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 17 vo.*)

21 août.

Arrangement à l'Hôtel de Ville d'une chambre où siègeraient les Maîtres de la Police devant s'occuper de la maladie contagieuse.

Geord. de Tr. & Rtm. te doen accomoderen de camere daer de briefkens 's avonts ontfangen worden onder het stadthuys om aldaer in den daege eenige van de Policycamer te sitten die de geïnfecteerde van de haestige sieckte aldaer audientie sullen geven, sonder dat de selve sullen comen op de Policycamer oft op den stadthuuse.

(*C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.*)

26 août.

Accord entre le Chapitre de Notre-Dame et le Magistrat.

Alsoo de gedeputeerde by M. H. B. & S. hebben geaccordeert metten Choordeken, tresorier & andere

H. H. van den Capittelle hebben M. H. geresolveert dat men sal hueren een huys voor de geestelycke personen die selen dienen de geïnfecteerde van de haestige sieckte, welcke huere den hellicht sal betaelt worden by der Fabricque & d'andere hellicht by der stadt.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

1er septembre.

Concierge de la Maison d'Arrêt.

Maître Peeter Verstraeten, Maître de la Peste.

M. H. B. & S. hebben gecontineert... den conchierge van den Duchthuyse alhier voer een jaer, innegaende den vierden Juny lestleden.

Actum in collegio, 1 Septembris 1627.

M. H. B. & S. hebben gecontinueert mits desen Mr Peeter Verstraeten in synen dienst van pestmeester voer den tyt van een jaer innegegaen synde 8 Augusti lestleden.

Actum in collegio, 1 Septembris 1627.

(C. A. Bk. Tres. 1626-1634. Fo 16. — C. R. Bk. 1627-1631. A cette date. — C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

2 septembre.

Lettre au marquis, impossible de loger des soldats au Grand Hôpital.

Aen den Marquis te schryven gezien groot getal van zieke borgers in het Gasthuys, dat het onmogelyk is er soldaeten te leggen.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date. — C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

3 septembre.

Location par la fabrique de N. D. d'une maison pour les religieux malades. — Les Pères Jésuites continueront leur assistance aux pestiférés.

De Fabricque van O. L. Vr. Kercke zal met zyne penningen een huys aencopen om zieke geestelycken te verzorgen door de haestige sieckte aengetast geraeckt, by de verzorging der geïnfecteerde.

Id. De Patres van Jesuiten gevraegt hunne zorgen voort te gaen aen geïnfecteerde van haestige sieckte.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date. — C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

7 septembre.

L'ancien échevin Jean Gobbau devra traiter avec Suzanne Ceurlinx pour la location d'un immeuble.

M. H. B. & S. hebben geaggreert en aggreeren midts desen d'accorde by Sr Jean Gobbau, oudt schepenen, tegenwoordigh policymeester, in den naeme deser stadt aengegaen met Susanna Cuerlincx, weduwe Lucas de Wael, van de huere van haeren huys gestaen aen den pleyne van den Casteele, om te gebruycken by de Geestelycke personen, die de geïnfecteerde van de haestige sieckte binnen dese stadt sullen assisteren. Ende dat voer den tyt van dry toecomende jaeren, innegaende Bamis toecomende van den tegenwoordigen jare, a raison van 132 Gld. 's jaers, midtsgaders van de 12 guldens eens, toegezegt aen de gene die tegenwoirdich in den zelven huys zyn woonende om 't zelve promptelyck ledich te maken, committerende midts desen de zelve Sr Jean Gobbau, omme van stadtswegen 't aensoecken den Eerweerdigen Heere van 't Proffessien huys der

societeyt Jesu alhier, ten eynde hen gelieve tot dienste deser stadt ende gemeynthe eenighe Paters & religieusen te verwilligen, om de plaetse van den voerscreven huysse te gebruycken ten eynde als boven. Ende dit alles by provisie van alle d'oncosten desen aengaende te verhaelen ten laste & coste van de gene die daer inne bevonden sullen woirden gehouden te syn.

Actum in collegio, 7 Septembris 1627.

(C. A. Bk. Tres. 1626-1634. Fo 16. — C. A. Bk. 1625-1627. A cette date. — C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

*Location d'une maison
située sur la Plaine du Château.*

Mits den voortgang van de haestige sieckte, een huys te hueren aen de Pleyne van het Casteel, waerin woont Jacomo Frani, en dan in te setten eenige Patres Jesuiten. Mitsgaders 12 Gl. 's jaers toegeseght aen ghene die tegenwoordigh in den selven huysse syn woonende, om 't selve promptelyck ledigh te maecken.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date. — C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

9 septembre.

Allocation aux Vrouwenbroeders.

Geres. de Vrouwenbroeders vuyt te reycken in vergeldinge van d'oncosten die de voors. gehadt hebben in 't beleg van Bergen-op-Zoom, toen de soldaeten alhier gelogeert hebben, de somme van 1,500 Gld.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

13 septembre.

*Défense aux Frères Cellites et aux Sœurs Noires
de se mêler au public.*

Verbod aen de Cellebroeders & Swertsusters in vergaderingen, kercken en missen te komen. Zy zullen misse moeten hooren in hunne cloosters wegens de haestige sieckte & oft zy contrarie deden dat M. H. hun schorsen d'emolumenten die zy van stadtswege zyn genietende.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date. — C. R. Bk. 1627-1631.
A cette date.)

*Ceux qui n'observeront pas les ordonnances contre
la peste auront leur maison fermée. — Hans den
Duyts, chirurgien de l'hôpital.*

Geresolveert te doen publiceeren dat de ghene die hen selen vervoirderen ter contrarien d'ordonnantien op 't stuck van de peste, boven de gelt penen sal veteren henne huysen.

Hans den Duyts, gecosen om te wesen chirurgyn van den Gasthuyze.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

14 septembre.

Demande de gratification de Cathlyne de Witte.

Op requeste van Catlyne de Witte, de geïnfecteerde gedient hebbende op Stuyvenbergh een recompense vragende, aenvraeg affgeslaegen.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

15 septembre.

Récompense au fils du Dr Lazare Marcquis.

Den zoon van Dr Lazarus Marcquis te vereeren met een zilvere schale met stadtswapen ter somme van 12 Lb. Vlems, ten regarde van den boeck van de Peste aen M. H. gedediceert.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date. — C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

18 septembre.

Secours à un malade ayant été guéri à Montaigu.

Geord. aen Tr. & Rtm. van stadtswege te betaelen aen den ghene die op Ste Marie Magdalena dach tot Scherpenheuvel door de gratie Godts genesen is by sunderlinge mirakel van syn creupelheyt, stomheyt & doofheyt vuyt desen gasthuysse van hier vertrocken & by de Aelmoeseniers alhier is onderhouden geweest, de somme van 5 oft 6 Lb. Vlems eens ter discretie der selve Tr. & Rtm. voor een cleet.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

23 octobre.

Transport par bateau des soldats malades.

Geres. te doen gereed houden de schepen om de siecke soldaeten te verseynden ter plaetse daer den commis van Male sal ordonneren, op den voet & gelyck is geschiet in 't beleg van Bergen-op-Zoom.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

13 décembre.

Secours au Grand Hôpital.

Aen de moeder van Ste Elisabeth Gasthuys toegevueght 1,000 Gl. voor verzorging van ziecke soldaeten.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date. — C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

24 décembre.

*Gratification supplémentaire
au fils du Dr Lazare Marcquis.*

Geordonneert aen Tr. & Rtm. totte 72 Gl. aen den sone van Dr Lazarus Marcquis vergunt tot eene schale voor eene vereering de selve somme te suppleren tot 96 Gl. eens mits de schale daarmede den selven is vereert soo veele compt te beloopen.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date. — C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

31 décembre.

Secours à l'Hôpital Sainte-Elisabeth.

Aen de Moeder van Ste Elisabeth Gasthuys, 600 Gl. voor rekening van zorgen aen de ziecke soldaeten.

(C. A. Bk. 1625-1627. A cette date.)

*Compte de la Ville. (Honoraires médicaux,
Secours aux pestiférés et autres dépenses.)*

F^o 181. Medecynen in tyde van peste : Hans Peris, knape van gesontheit, 127 Lb. 10 Sc. voor 9 maenden dienst.

— Hans van Daelen, knape van gesontheit, 85 Lb.

- Bernaert van Huynen, knape van gesontheyt.
- Cathlyne Vergoes, vroedvrouwe (*ut supra*).
- Hr Adamus Gordonius Scotus, pestpastoir, 200 Lb.

F^o 337. Den sone van doctor Lazarus Marcquis, medecyn, de somme van 72 Lb. voor een silvere vergulde schale met stadts wapen daarmede M. H. hem hebben vereert ten regarde van den boeck van de peste, aen M. H. gedediceert, volgens d'A. C.

Den selve de somme van 25 Lb. hem noch vergunt totte voors. 72 Lb. tot een schale voor een vereeringe mits de selve schale soo vele compt te beloopē, na luydt d'A. U.

F^o 357. Onderstand aen geïnfeceteerde (Hendrick de Cuypere, policymeester (*l'énumération des postes va jusqu'au F^o 361vo*).

— Bernardin Marcquis, 291 Lb. 11 Sc. versch. onkosten gedaen voor geïnfeceteerde op Stuyvenbergh & Dwinghuys, tot lesten Februari 1627.

— De Wwe van wylen Hendrick Verluyten, slootmaker, 13 Lb. 16 Sc. sluiten & ontsluiten van 23 geïnfeceteerde huizen.

— Id. 24 Lb. 12 Sc. sluiten & ontsluiten 41 geïnfeceteerde huizen.

— Hendrick Hesselmans, brouwer in 't Sweert, 213 Lb. 12 Sc. bieren aan geïnf. op Stuyvenbergh (28 Jan. tot 11 Oct. 1626.)

— Hans van Emmessen, kuiper, 9 maenden dienst, a raison van 12 Lb. per maend.

— Jacques de Man, brouwer in de oude Leeuwen, 36 Lb. voor 1/2 jaer bier pestpastoir.

— Peeter Campioen, kerrevrachten pesthuizen binnen & buyten de stadt (*4 postes*).

— Mr Peeter Verstraeten, pestmeester betaelt tot 9 Febr. 1628 (5 *postes*).

— Philips Mertens & huysvrouw conchiergen, betaelt tot 31 Jan. 1628 (5 *postes*).

— Raedsheer Laurentius Bil, huishuur.

— Andries Wachmans, 34 Lb. sauvegarde vercregen van de staten van d'ander syde.

— Mr Matthys Dens, pestmeester, 200 Lb.; 100 Lb.

— D'erfgenaemen des selfs Mr Matthys Dens, wylen, 150 Lb. voor 1/4 jaer gagien daernaer verschenen den 1.10.1627 als wanneer hy is overleden.

— Gillis Pauwels, 33 Lb. 12 Sc. voor torchen voor geïnfecteerde huysen en polycycamer (2.10.1626 tot 21.4.1627).

— Hr Adamus Gordonius, pestpastoir, 40 Lb. op rekeninge van 't gene sullen costen de ornamenten die hy heeft doen maecken om te gebruyken tot den dienst der missen op Stuyvenbergh.

— Susanna Kuerlinx, weduwe van wylen Lucas de Wael, 120 Lb. een jaer huishuer voor huis gestaan by de casteelpleyn, by deser stadt gehuert ten behoeve van Doctor Mariano om aldaer te cureren de persoonen die mette haestige sieckte waeren besmet, verschenen St-Jansmisse 1625. (Requeste 20.10.1627).

— Peeter van den Veken, contrerolleur van den Houten Eeckhof, 87 Lb. 3 Sc. voor costen aen voorschreven huys gestaan by de Casteelpleyn gebruyckt by de Patres Jesuiten, dienende de contagieuse persoonen.

— Aen de selve, 1666 Lb. 14 Sc. 3 penn. A. voor oncosten gedaen op Stuyvenbergh & in 't Dwinghuys tot behoef van de geïnfecteerde van 1.7. tot 14.12.27.

Somma : 11009 Lb. 2 Sc. 3 Penn. Artois.

1628. — 11 février.

Défense aux jardiniers de chercher du fumier.

Hoveniers mogen geen straetmest haelen, op de twee naestcomende Saterdaegen.

(Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 23 vo.)

15 février.

Allocation aux Pères Jésuites.

Besloten 4,000 Gl. aen de Patres van de Jesuiten toe te vueghen voor assistentie aen gepestificeerde (in Breedenraedt beslist 11 July en 19 Nov.) hen te geven 400 Gld. ter maent of soo veel meer als zal overschieten van de 8 St. op de witte poortersbieren.

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date. — C. R. Bk. A cette date.)

21 février.

Requête de Maître Peeter Verstraeten, Maître de la Peste. Demande de prolongation d'office. Rémunération.

Gheeft ootmoedelyck te kennen Mr Peeter Verstraeten, gesworen chirurgyn & pestmeester deser stadt, hoe dat hy tot noch toe dese stadt getrouwe-lyck heeft gedient, ende van over de vyff maenden herwaert egeen assistentie oft hulp en heeft gehadt mits d'afflyvicheyt van wylen Mr Mathys Dens, jae veele min binnen synen levens, nu ist soo als den tyt hy suppliant by Ued. aengenomen is den 8den Augusti van desen jaer 1628 sal wesen geexpireert ende want hy suppliant nu geerne voor synen levne

in 't bedienen van syne voors. offitie by Ued. ware geadmitteert, mits genietende 't gene hy suppliant des omtrent drye maenden geleden synde aen Ued. versocht & te kennen gegeven heeft, by andere requeste, op de welcke hy tot noch toe van Ued. geene resolutie en heeft gecregen, oft anderssins hy genootsaeckt sou wesen te vertrecken vuyt dese stadt mits dien hy binnen de selve egeenen winckel gevueghlyck en soude connen gehouden, mits den naem van syne voors. offitie. Oock dat hy groote & excessieve oncosten van medicamenten, in 't bedienen als vore heeft gehadt in 't cureren van veele arme persoonen de macht oft middelen niet gehadt en hebbende, sonder dat hy remonstrant daer van stuyver oft halder heeft genoten oft geprofiteert, waertoe hy oock op synen coste heeft gehouden eenen knecht ten dienste van de gemeynthe, vuyt oorsaecke het hem niet mogelyk en was de selve syne offitie alleene te connen bedienen. Soo is 't dat hy remonstrant hem anderwerff is keerende tot Ued. ootmoedelyck biddende insiende ende regardt nemende op 't gene voors. is, hen gelieve te vergunnen voor synen leven seckerheit van voors. syn offitie, op dat hy suppliant alhier ganselyck ten dienste van de selve gemeynthe soude mogen blyven wonen, mits genietende 't gene hy hem als vore aen Ued. over drye maenden te kennen ghevende is. Dwelck doende &ca. Mr Peeter Verstraeten.

Sy dese requeste gestelt in de handen van de gecomiteerde van de Policycamer die hen op den innehouden deser, benefens tresoriers & rentmeester selen informeren, om 't selve gehoort, geordonneert te worden naer behooren. Actum 21 Februari 1628. Fabry.

(Req. Bk. 1627-1628. Fo 181.)

18 février.

Surveillance des infirmiers.

De Ceurmeesters & Policymeesters toegelaten de excessen van de schrobbers & schrobsters te reprimeren, sonder ander particulier consent van B. B. & S. S.

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date. — C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

8 avril.

Remerciements aux Pères Jésuites.

Geresolveert mits de haestige sieckte (Godt loff) seer naer compt te cessen de Patres van de Societeit Jesu de geïnfecteerde gevisiteert ende geassisteert hebbende, te bedanken van hennen goeden dienst ende die te licencieeren tot anderen naerderen oft urgenten noot.

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date.)

14 avril.

Obligation pour tous ceux qui soignent les pestiférés de faire connaître aux Maîtres de la Police le nom, etc. de leurs patients.

De Cellebroeders, Swertsusters, Pestmeesters & alle die in Peste visiteren oft cureren zullen aen de Policymeesters alle daegen 's morgens den naem, wooning, &ca van de geïnfecteerde overmaecken met teekenen van suspicie, op pene van onttreking van gagien &ca...

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date.)

17 avril.

*Défense aux mendiants étrangers
de rentrer en ville, etc.*

Geres. op morgen twee uren huyssoeckinge te doen & datelyck vuytter stadt te doen gaen alle de vagebonden & vrempe bedelaers die zy selen vinden.

— Geres. de provosten deser stadt te setten aen deser stadts lant- of waterpoorten van nu tot saterdaege toe & te beletten het incomen van vrempe bedelaers, daerof zy selen by deser stadt geloont worden.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

6 mai.

Allocation à Maître Peeter Verstraeten.

Op requeste van Peeter Verstraeten, chirurgyn & pestmeester deser stadt, 100 Gl. toegevueght uyt de 8 St. geconsenteert op de Witte Bieren.

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date.)

27 juillet.

Messe avec « Te Deum » en action de grâces.

Op Saterdag 29 July, ten 10 uren, solemnele misse met « Te Deum », tot dancksegginge van de groote gratie van Godt Almachtich ontfangen, verlossende de stadt van de contagiouse sieckte.

(Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 35. Pol. Ordon. [Placard in-4°, car. goth. signé : Ph. van Valckenissen.])

28 juillet.

Récompense à ceux de la Chambre de Police.

De gecommitteerde van de Policycamer beschenken met halve aeme renschen wyn, voor diensten gedurende den tyt dat binnen dese stadt gegrassert heeft de contagieuse sieckte.

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date.)

31 juillet.

Afin d'éviter le danger de la peste : défense de vendre certains fruits. Peste à Merxem, Moll et Pulderbosch : précautions à prendre.

Om alle oorsaecke van contagieuse sieckte te beletten die nu tegenwoordelyck met de gratie Godts is teenemael cesserende & lichtelyck soude comen haer beginsel nemen door het onmaetig eten van eenige licht bedervende vruchten, soo als kersekens, deze niet te vercoopen.

Daer de haestige sieckte binnen dese stadt is cesserende, & haer begint te verspreyden in het dorp van Merxem, Moll, Pulderbosch & andere namelyck in eenige herbergen tot Merxem, daer eenige borgers van Antwerpen gaen eten & drincken, waer door zy lichtelyck souden connen worden besmet & eenige infectie wederom in dese stadt brengen, Soo is 't, dat men verbiedt binnen de geïnfecteerde herbergen te gaen eten &ca.. op pene te moeten blyven buyten de stadt den tyt van 6 weken... de buytenlieden mogen hier niet verkoopen sonder attestatie...

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date. — Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 35 vo. Pol. Ordon. [Placard in-4º, car. goth. signé : G. de Weerd.])

4 août.

Importation de farine provenant de Santvliet interdite.

Bedorven meel comende van Santvliet, alhier niet te coopen noch vercoopen; op pene van verbuerte van de poorterye & arbitraele correctie.

(Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 36. Pol. Ordon. [Placard in-4°, car. goth. signé : G. de Weerd.]

4 septembre.

Saisie de la farine venant de Santvliet.

De Policymeesters zullen het meel van Santvliet hier gebrocht visiteren, in geval van goed gevonden aen de beesten te geven, anders in het water te werpen.

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date. — C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

6 septembre.

Allocation aux Sœurs Noires.

Gehoort Tr. & Rtm. aen de Mater & Conventualen van de Swertsusters, vuyt te reycken de drye stopen renschen wyn in haere requeste vermelt.

(C. R. Bk. 1637-1631. A cette date.)

9 septembre.

Défense aux habitants de Merxem de vendre des victuailles. Défense d'aller à Dambrugge.

De huyslieden van Merxem mogen hier niet comen vercoopen hunne graenen, boter, kaes, melck & andere eetwaeren, ook niet comen uyt geïnfecteerde huysen... & dat men niet en can onderscheyden de

besmette uyt de gesonden daer die geen teecken voor de besmette huizen en wordt geslaegen, verbod voor die van Merxem hier iets binnen te brengen, op pene van verbuerte van waeren & 12 Gld. of gestraft te worden by arbitraele correctie van M. H. H.

— Te Dambrugge niet te gaen drincken, mits de contagieuse sieckte, op pene van voor geinfecteert gehouden te worden & als geinfecteert buyten de stadt te moeten blyven of in haer huizen besloten te worden den tyt van 3 weken & arbitraele straf.

(Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 38. Pol. Ordon. [2 placards séparés, in-4º, car. goth. signé : G. de Weerdt.]

2 octobre.

Payement au Sous-écoute.

Geordonneert aen den Onderschouteth deser stadt 100 Gl. te betaelen voor een maent oncosten gedaen in 't vuytsteken van de bedelaers.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

21 octobre.

*Défense de mettre en vente des hardes, etc.
provenant de Santvliet.*

Soo cleederen, als oude vodden die niet sonder groot achterdencken en syn van te commen vuyt besmette huizen, & dat het te vreesen is dat de haestige sieckte daer door lichtelyck binnen dese stadt zou verspreyt worden, soo gebiedt men, geene oude kleederen &ca... van Santvliet alhier te koop te stellen, op pene van verbuerte, & 12 Kar. Gld.

(Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 39.)

31 octobre.

Sauvegarde des Maisons de la Peste.

Geauthoriseert Tr. & Rtm. omme van den vyant te versuecken continuatie van de sauvegarde voor de pesthuyzen buyten dese stadt, voor een jaere.

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date.)

14 novembre.

*Prolongation d'office
de Maître de la Peste pour Maître P. Verstraeten.*

M. H. H. B. B. & S. S. hebben gecontinueert & continueren midts desen Mr Peeter Verstraeten in synen dienst van Pestmeesterschap, op de voergaende gagien, voer den tyt van een jaer, innegegaen synde op den 8sten Augustus lestleden.

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date. — C. A. Bk. Tres. 1626-1634. Fo 50 vo.)

21 novembre.

Transfert d'un soldat infecté de peste.

De soldaet met syn vrouwe (ontdeekt hebbende d'entreprise op 't Casteel) van de pest sieck geworden, mette anderen by den Huydevetterstoren toegebrocht synde.

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date.)

27 novembre.

*Défense aux bateliers d'amener
des malades de Santvliet ou de Stabroeck.*

Verbodt aen de schippers op de Cruysschans vee-rende, egeen siecken van Santvliet of Stabroeck te

aenveerden, op verbuerte van hunne poorterey, & de siecken wederom te moeten voeren ter plaetsen daer sy die gehaelt hebben.

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date. — C. R. Bk. 1627-1631. A cette date. — Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 41 vo. A la date du 29 novembre.)

Les infectés du Clapdorp doivent se retirer de leurs maisons, etc.

Geresolveert de geïnfecteerde op 't Clapdorp te doen buyten hem vertrecken oft hem te veteren.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

28 novembre.

Allocation aux Pères Jésuites.

Op requeste van den Pater Prepositus van de Societeyt Jesu, toegevueght 500 Gl. voor assistentie aen de gepestificeerde.

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date.)

Compte de la ville.

Honoraires médicaux, secours aux pestiférés, etc.

F° 170. Medecynen in tyde van peste :

— Bernaert van Huynen, knape van gesontheyt (4 postes de trois mois, tot 3 Februari 1629).

— Cathlyne Vergoes, vroedvrouwe (*ut supra*).

— Hr Adamus Gordonius Scotus, pestpastoir, 200 Lb.

F° 336. Hendrick de Cuyper, policymeester, tot onderstant der geïnfecteerde op Stuyvenbergh (52 postes, va jusqu'au F° 340°).

F° 340°. Peeter van den Vekene, 292 Lb. 18 Sc. oncosten op Stuyvenbergh (13.12.27 tot 10.6.1628).

— Wed. wylen Hendrick van der Luyten, 40 Lb. 16 Sc. sluiten & ontsluiten van 68 geïnfecteerde huysen.

— Aen de zelve, 27 Lb. 13 Sc. slootwerck gemaect & geleverd op Stuyvenbergh.

— Hesselmans, brouwer, 216 Lb. 4 Sc. bieren op Stuyvenbergh.

— Herman van Emmesen, kuyper (3 *postes*).

— Jacques de Man, brouwer.

— Peeter Campioen, kerrevrachten (4 *postes*).

— Mr Peeter Verstraeten, pestmeester (5 *postes jusqu'au* 8.2.29) en 100 Lb. voor medicamenten op requeste 6.5.28.

— Philips Mertens, conchierge, 135 Lb.

— Raedsheer Bil, huysuer.

— Wachmans, 48 Lb., een jaer sauvegarde ingegaen 18.12.27; en 34 Lb. solliciteren hernieuwen van sauvegarde voor pesthuysen.

— Wwe Lucas de Wael, huysuer (geestelycken).

— Hr Hendrick van Varick, margrave, 34 Lb. 4 Sc. sekere diensten.

— Wwe wylen Mr Jacob Mayala, greffier in de policycamer, 18 Lb. diensten.

Somma : 5791 Lb. 9 Sc.

1629. — 1 février.

Instructions pour les jardiniers.

Hoveniers mogen, op de twee volgende Saterdaggen, geen straetmest haelen, op pene van 3 Kar. Gld. voor elcke kerre & verbuete van het geen is opge-laeden.

(Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 44 vo.)

19 février.

Instructions pour les Frères Cellites.

Geordonnert den Cellebroeders, dat sy hun selen hebben te vermyden van te comen in huysen van den wasmaeckers van hun recht van de lycken t'ontfangen, maer sy selen daertoe seynden eenen weerlycken persoon daer van gheen suspicie oft schroom en can wesen van eenighe infectie.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

7 mai.

Accord avec les Aumôniers.

Geresolveert met de Aelmoeseniers deser stadt te tracteren tot het vangen der vagebonden & bedelaers.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

9 mai.

*Requête de Bernaert van Huynen, valet de santé.
Augmentation de gages, etc.*

Requete van Bernaert van Huynen.

Verthoont met alder ootmoedt & reverentie, uwen Eerw. dienaar Bernaert van Huynen, als cnaep van de gesontheit, hoe dat hy suppliant, den tyt van negen maenden 't selve officie wel & behoorlycken heeft aleene bedient tot genoeg en contentement van de gemeynte, daer hier voertyden twee cnepen hebben geweest, waer vore den suppliant by uw Eerw. is gegagieert met 14 guldenen ter maent, beloopende 9 1/2 stuyvers daechs, op welcke gagie den suppliant niet mogelyck en is (door dese groote diertte & quaden tyt) hem met syne kinderen t'onderhouden, te meer, dat soo wanneer eennige latten

te slaen vallen, oft wel aff te doen 't selffve meest geschiet aen huysen alwaer de salicheyt meer is geweest & daer dore syn verarmoeyt & moeten leven op de almoessen, alwaer den suppliant niet en is aff treckende, alsoo dat geduerende den voorleden winter, hy tot syne voorscreven gagie heeft in huyshouden verteirt de somme van 21 ponden Vlems eens, van syne middelkens te vercoopen, waeromme soe neemt de suppliant synen toevlucht tot uw Eerw. goedertierenheyt ten eynde de selve, de voergaende redenen insiende, gelieve den suppliant te beneficiereen & vergunnen alsulcken somme als uw Eerw. geraden sullen vinden, ende voer den toecomenden tyt (ingevalle Godt almachtich de contagieuse sieckte alnoch liete voortgaan) (dwelck hoopt neen) te consenteren & vergunnen den suppliant te hebben een billet (soo & gelyck den slootmaker, die de sloten voer eenige arme huysen is slaende) om voer sulcken arme by Tr. & Rtm. deser stadt voer 't slaen & affdoen van de latten betaelt te mogen woirden, by gebrecke van de lieden. Dwelck doende &ca...

Appostille: sy dese gestelt in handen van de gecommiteerde van de Policycamer, om hun met Tr. & Rtm. op den innehouden deser t'informeeren, om 't selve gedaen & hun rapport gehoort, geordonneert te worden naer behooren.

Actum, 11 Mey 1628.

E. Fabri.

De gecommiteerde van de Policycamer, insiende den goeden & getrouwen dienst by den suppliant gedaen, die seer swaer & periculeuse is, dat oock de suppliant weynich oft geen profyt en is genietende, soude hen advys wesen met advoy van uw. Eerw., dat men den suppliant van nu voertaen sal toe voegen om te mogen leven 15 stuyvers daegs.

Actum 9 Mey 1629.

Henrico de Cuypere.

Daer naer, gehoort 't rapport van de Tr. & Rtm., gesien oock d'advys van de Policymeesters, hebben M. H. B. B. & S. S. den suppliant soe lange hy alleen sal wesen, by provisien toegevueght 12 stuyvers 's daeghs.

Actum 7 Juny 1629. Tucher, V^t Onder^t Fabri.

(C. A. Bk. Tres. 1626-1634. Fo 69 vo.)

23 mai.

Requête de Pauwels Pels, concierge de la Maison d'Arrêt. Demande de prolongation d'office.

Requeste van Pauwels Pels, conchierge van den Dwinghuysse.

Geeft ootmoedelyck te kennen, Pauwels Pels, conchierge op den Dwinghuysse alhier, hoe dat nu binnen corten dagen synen tyt van 't voerschreven officie compt te expireren, ende alsoo hy suppliant (sonder jactantie gesproken) hem tot noch toe in syn voerschreven ampt heeft gequeten, hebbende oock daerinne door de haestige sieckte verloren vrouwe & kinderen & zelfs daer van oock niet bevryt geweest, met meer andere swarigheden heem aldaer overcommen, soo keert hy suppliant hem tot Uw. Eerw., de selve seer ootmoedelyck biddende, dat hun gelieve, hem suppliant in 't voerschreven ampt van conchierge te continueren, op de oude gagien & emolumenten daertoe staende & by hem tot noch toe getrocken voer alsulcken termyn als Uw. Eerw. goet dunken sal. Op conditie, innegevalle Uw. Eerw. midts het tegenwoirdig ophouden van de contagieuse sieckten (Godt Loff) geraden vonden van 't voers huys met geene siecken meer te laten infecteren, maer 't selfve 't sy tot castigementen van de vagabonden oft tot anderen effecte voordane te gebruy-

oken, dat hy suppliant hem altyt bereyt sal vinden, hem in alles wel & behoorlyck te quyten & Uwe Eerw. getrouwelyck te dienen. Dwelck doende &ca...

Appostille : Advis van Tr. & Rtm., om 't selve gehoort, voorts gedaen te worden naer behoiren.

Actum 23 Mey 1629. S. de Pape.

Daernaer gehoirt 't rapport van de voergaende Tr. & Rtm., hebben den suppliant toegevoeght tot weder-roepen, de somme van 150 guldens 's jaers, ingaende den 4 deser maent Juny 1629.

Actum 7 Juni 1629. A Fabri.

(C. A. Bk. Tres. 1626-1634. Fo 78 vo.)

16 juin

Gratification à Florentius van Langeren.

Florentius van Langeren, cosmographus van Syne Majesteyt, te beschencken met 3 stoopen renschen wyn.

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date.)

4 juillet.

Instructions concernant la vente de fruits, etc.

Instructions concernant la vente des hardes, etc.

1. Vruchten, licht bedervende, niet te mogen inbrengen, op pene van 3 Gl.; 2. Oude vodden, lappen of diergelycke niet te verkoopen, ter oorsaecke van de contagiouse sieckte, op d'Ysere Waeghe, Vrydaegsche Merckt, Luysemerckt, Oever oft andere gefre-quenteerde & bewoonde plaetsen... maer op de Cas-sye loopende van de Bagyne poorte neffens de Pleyne van den Yshondt, binnen de paelen aldaer gestelt... behoudelyck dat de selve niet gebrocht & worden vuyt besmette huizen, op pene van verbrant te worden & arbitraele correctie voor coopers & veylders...

(Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 48 vo.)

13 juillet.

Instructions pour les Sœurs Noires.

De Swertsusters moeten hen reguleren naer 't stuck gemaect over de Peste in 1625, op verlies van henne emolumenten.

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date.)

14 juillet.

Demande aux Pères Jésuites.

Aen de Patres aff te vraegen of sy de gepestificeerde binnen & buyten de stadt souden assisteren, anders te vraegen aen de Minderbroeders.

(C. A. Bk. 1627-1629. A cette date.)

26 juillet.

Délibérations concernant la location de la maison du conseiller Biel.

M. H. B. B. & S. S. hebben geordonneert van den raedsheer Biel te hueren syn huys, aen de Peerde-merckt, voer sesse hondert guldens 's jaers, ende dat voer den tyt van sesse jaeren, des sal d'een & d'ander partyen van de huere mogen affstant doen binnen 3 jaeren, cesserende de haestige sieckte, Authoriserende die van de Tresoriers camere in conformiteyt van desen metten selfsten Raedsheer te maecten een huerceele oft is 't mogelyck op beter conditie.

Actum in collegio, 26 July 1629. Ond^t E. Fabry.

(C. A. Bk. Tres. 1626-1634. Fo 72 vo.)

Ten dage nabeschreven, hebben de T. T. & Rtm. deser stadt gehuert, ende den raetsheer Biel heeft hen verhuert syn huysinghe gestaen op de Peerde-

merckt neffens het Knechtenshuys, soo ende gelyck de Patres dienende de geïnfecteerde van de haestige sieckte de selfve over eennigen tyt gebruyckt hebben, sonder daerin eenige dooden te mogen begraven, ende voer den termyn van sesse jaeren, tegen 600 guldens 's jaers, te betaelen van halven tot halven jaere, ingegaen synde dese huere tot Sint-Jansmisse lestleden. Des sal d'een & d'ander dese huere mogen opseggen ten drye jaeren, mits 't selfve drye maenden te voeren, ende daer naer d'expiratie van de huere sal de voers huysinge een jaer moeten ledigh gestaen, oft aen zuivere persoonen ten contentemente van den verhuerder een jaer lanck ten behoeve van de stadt verhuert geweest hebben, sonder dat nochtans dese huysinge voorder sal mogen verhuert oft daer in gemaekt oft gebroken worden sonder consent van den verhuerder.

Actum, 26 Julio 1629. Ond^t Van Etten.

(C. A. Bk. Tres. 1626-1634. Fo 72 vo.)

3 septembre.

*Affrètement d'un bateau pour le transport
des malades.*

Geresolveert een schip te besorgen om de siecke soldaeten op Mechelen te seynden.

(C. R. Bk. 1627-1634. A cette date.)

20 septembre.

Allocation à Pauwels Pels.

Gehoort Tr. & Rtm., Pauwels Pels, conchierge van den Dwinghuyse vuyt te reycken de gagie & het hout by syne requeste versocht.

(C. R. Bk. 1627-1634. A cette date.)

26 septembre.

Ordre de payement pour le transport des malades.

Geord. Adam Leermans, Tres. & Ontfanger van de Consumptie, vuyt de middelen van synen ontfanck vuyt te reycken & te betaelen aen Jacques Denys & Jan de Cortte, dekens van de Schippers, de somme van 203 Gl. ten behoeve van de persoonen den 12 Sept. gevuert hebbende de siecke soldaeten naer Gent.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

27 septembre.

Gratification à la Supérieure de l'Hôpital.

Geordonneert aen Tr. & Rtm. van stadtswege de Moeder van den Gasthuysse te vereeren met eene aeme spaenschen wyn.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

2 octobre.

Ouverture d'un local pour placer les soldats malades.

De plaetse ontrent Croonenborghpoorte, gebruykt voor sondagsche schole, gestaen op den hoeck van Ste Michielscloosterstraete, te openen om siecke soldaeten te plaetsen, persoonen om ze te verzorgen aen te stellen, van strooi, brood & bier te versien.

(C. A. Bk. 1629-1631. A cette date. — C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

*Ouverture de la maison des Pères
pour les soldats malades.*

Het huys gehuert voor de Patres visiteerende de geinfecteerde te openen voor siecke soldaeten. Strooi, &ca, te versien.

(C. A. Bk. 1629-1631. A cette date.)

Accord avec le Chapitre concernant le curé de la Peste. Ouverture d'une maison pour les soldats malades.

Accoordt waerop myne H. van den Cappittelle & B. B. & S. S. aengenomen hebben den Pestpastoir.

Heer Adrianus Gordonius, sal dienen in deser stadt als pestpastoir, ende sal de gemeynthe (des versocht synde) getrouwelyck moeten dienen & bystaen sonder dat hy van de arme & schamele gemeente eenich salaris oft loon sal mogen eyschen, des soo, syn hem van der Cappittelswegen toe geseght, 200 guldens 's jaers, soo lange hy dienen sal. Ende gelycke 200 guldens 's jaers, sullen hem van stadtswegen betaelt worden & boven desen noch drye tonnen goet biers & drye tonnen cleyn biers & twee duysendt houdt, sonder dat hy iet meer sal mogen pretenderen oft eyschen.

(C. A. Bk. Tres. 1626-1634. Fo 78.)

M. H. B. B. & S. S. der stadt van Antwerpen hebben geordonneert & ordonneren midts desen, den Tr. & Rtm. te doen openen 't huys dwelck dese stadt heeft gehuert gehadt voer de Patres visiterende de gepestificeerde, gestaen op den hoeck van Sinte-Michielscloosterstraet om te logeren de siecke soldaeten die aldaer selen gebrocht worden. De plaetse te versien van persoonen die de selve sullen dienen, mits-

gaders te besorgen van stroy, hout, broot, bier & anderssints gelyck naer de discretie sy selen noodich bevinden.

Actum in Collegio, 2 Octobris 1629. Tucher v^t Ond^t Fabri.

(C. A. Bk. Tres. 1626-1634. Fo 78 vo.)

3 octobre.

Défense d'amener en ville des personnes infectées.

Siecke soldaeten van Santvliet & andere fortien hier niet in te brengen. (*Même ord. et rédaction que celle du 29 nov. 1628 avec ajoutée* : —welcke pene oock onderworpen sullen wesen alle wagenlieden & kerlieden die voortien met hunne wagens ofte kerren van de bovenstaende plaetsen eenige siecken binnen de stadt sullen vueren!)

(Ord. Bk. G. 1626-1644. Fo 55.)

17 octobre.

Allocation aux Sœurs Noires.

Toegevueght de Swerte Susters, op requeste gedaen, voor hueren communiewyn de somme van 25 Gl. eens.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

9 novembre.

Lettre à la Cour pour demander la construction d'un hôpital pour les soldats.

Aen het Hoff te schryven om in 't lant van Waes, een gasthuys te maecken voor de ziecke soldaeten. Hoogst noodig want hebben geen ander plaets en zouden de ziecken moeten laeten sterven voor de poorten.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date. — C. A. Bk. 1629-1631. A cette date.)

14 novembre.

Payement à Hans Tellier.

Vuyt te reycken aen Hans Tellier, deser stadtsbode de somme van 37 Gl. 10 St. eens over soo vele by hem vuytgereyckt is aen soldaeten vrouwen & kinderen gecomen, den iesten deser, van de stadt van 's Hertogenbossche, die aldaer sieck & gequetst gebleven waren, als voir een schip om de voirs. naer Mechelen te vueren, volgens specificatie.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

16 novembre.

Payement à la Vve de Pasquier Ingelgrave.

Op de requeste van Maria Janssens, Wwe wylen Pasquier Ingelgraeve, versueckende satisfactie van den huer van den huysen, de drye Sacken, in de Hobokenstraete gestaen, en van wegens dese stadt gehuert tot 26 Lb. Vlems, om te gebruycken voor de Patres visiteerende de gepestificeerde & dat men sedert de huer hadde comen expireren, M. H. B. & S. gehoirt Tr. & Rtm. en hebben de suppliante, vuyt consideratie in requeste vermelt, toegevueght een half jaer hueren.

(C. R. Bk. 1627-1631. A cette date.)

22 novembre.

Gratification aux Pères Jésuites.

Aen Pater Joannes de Tollenaere, prepositus van de Jesuiten, 300 Gl. in recompense en in minderinge der somme toe te vueghen voor assistentie aen de gepestificeerde.

(C. A. Bk. 1629-1631. A cette date.)

23 novembre.

Licenciemment de l'Hôpital de Cronenborgh.

Het gasthuys aen Cronenborgh aff te dancken, de siecken die kunnen vertrecken eenen goeden reispen-
ninck te geven en ander te laeten leggen tot beter
gesontheyt.

(C. A. Bk. 1629-1631. A cette date.)

Compte de la ville.

(*Honoraires médicaux, secours aux pestiférés, etc.*)

F^o 168. Medecynen in tyde van peste :

— Cathlyne Vergoes, stadtsvroedvrouwe, 105 Lb.
voor 9 maenden dienst.

— Hr Adamus Gordonius Scotus, pestpastoir, 100
Lb. voor 6 maenden dienst.

F^o 340. Hendrick de Cuypere, policiemeester, onder-
stant voor gepestificeerde, van 3 Feb. 1629 tot 1 Feb.
1630 (53 *postes*).

F^o 344vo. Peeter van der Vekene, 107 Lb. 6 Sc.
betaelt aen versch. saecken, tot behoef van pesthuy-
zen op Stuyvenbergh.

— Aen de zelve, 343 Lb. 15 Sc. voor versch. meube-
len & anderssins op Stuyvenbergh.

Aen de zelve, 1166 Lb. 2 Sc. reparatien aen huys-
kens & Dwinghuys, notelyckheden, slaepplaeckens,
matrassen &ca. (14.9.29 tot 24.12.29.)

— Peeter van der Luyten, slootmaecker, 49 Lb. 16
Sc. sluiten & ontsluiten 83 geïnfecteerde huizen.

— Hesselmans, brouwer; Herm. van Emmesen,
cuyper; Anthonie van Beemen, cuyper; Jacques de
Man, brouwer; Peeter Campioen, kerrevrachten (*ut
supra*).

— Peeter Verstraeten, pestmeester, bet. tot 9 November 1629.

— Philips Mertens, conchierge; Raedsheer Bil, huishuur; Andries Wachmans, sauvegarde; Wwe Lucas de Wael, huishuur (*ut supra*).

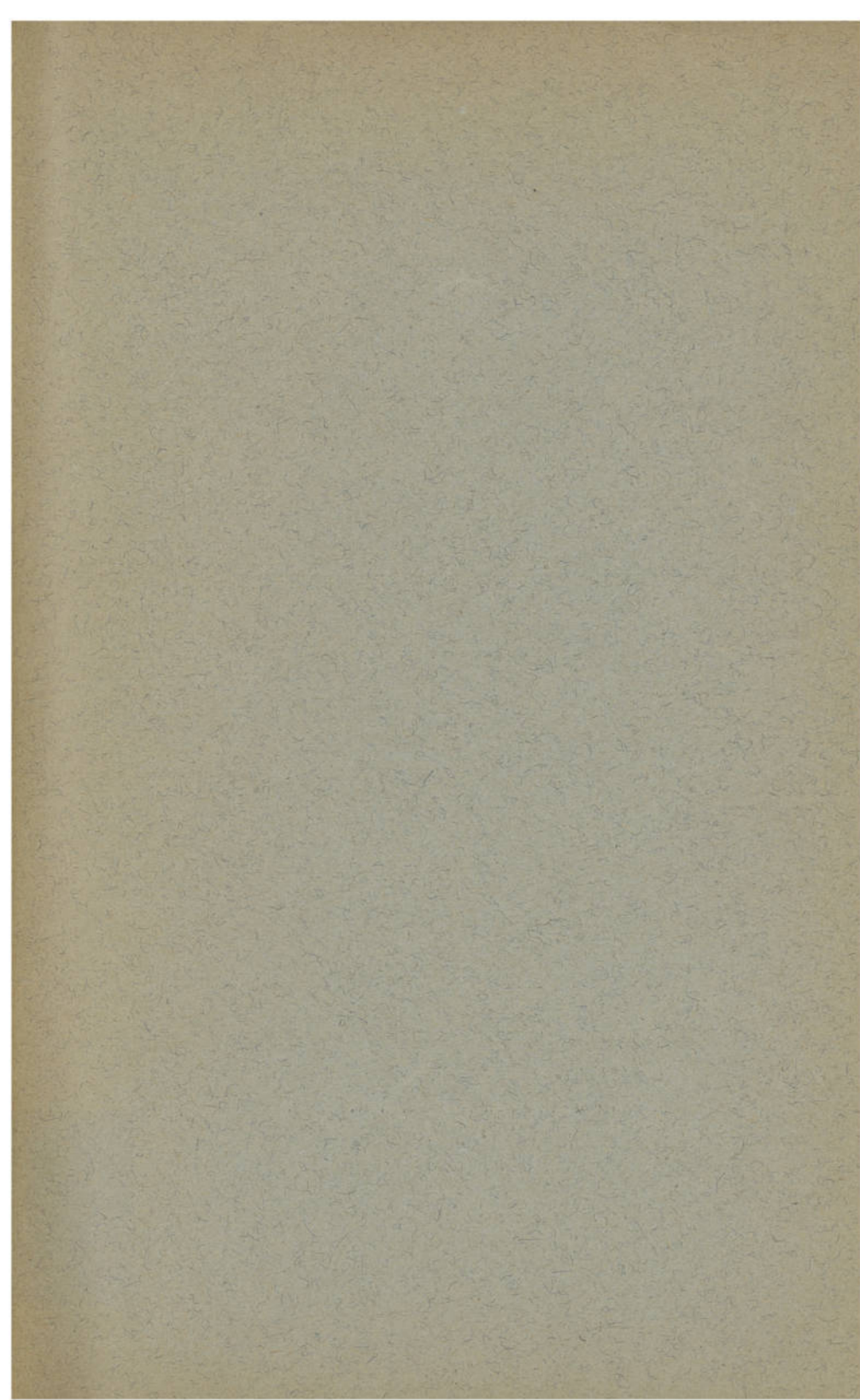
— Marie Janssens, Wwe van wylen Paschier Ingelgraeve 78 Lb. voor half jaer huishuur van huys in de Hobokenstraete, by de stad in Julio 1629 in hueren genomen & daernaer opgesecht (requeste 16.11.1629).

— Den eerw. Pater Joannes de Tollenaer, prepositus van 't huys van professien der Soc. Jesu alhier, 300 Lb. in minderinge van de recompense der voorsc. societyt toe te reycken voor het visiteren van de geïnfecteerde binnen deser stadt. (Acte Collegiael 22.11.29)

Somma : 9989 Lb. 10 Sc. 3 Penn. Artois.

FIN DU TOME I.

PUBLICATIONS RECENTES DE LA COMMISSION

In-quarto.

<i>Recueil des Chartes de l'Abbaye de Stavelot-Malmédy,</i> par J. HALKIN et G. ROLAND, t. II, 1930, xx-800 pages, fr.	150
<i>Ouvres de J. de Hemricourt,</i> t. III, 1931, par EDOUARD PONCELET et A. BAYOT, CDLXIII-481 pages	190
<i>Chroniques liégeoises,</i> t. II, par SYLVAIN BALAU et E. FAI- RON, 1931, XII-722 pages	135
<i>Correspondance de la Cour d'Espagne sur les affaires</i> <i>des Pays-Bas,</i> t. III, par J. CUVELIER et J. LEFÈVRE, 1931, XVIII-742 pages	170

In-octavo.

<i>Correspondance de la filiale de Bruges des Médecins,</i> I ^{re} partie, par A. GRUNZWEIG, 1931, LII-158 pages, fr.	20
<i>Tables générales des Bulletins,</i> V ^e série, t. I-XI, 449 pa- ges, 1930	50

In-octavo carré, hors série.

<i>La grande enquête de 1389 en Brabant,</i> par JACQUES BOLSEÉ, 1930, XL-674 pages fr.	70
--	----

*On trouvera la liste complète des publications
sur la couverture des ouvrages de la série in-4°.*

SOUS PRESSE :

H. VANDER LINDEN et P. DE KEYSER, *Le Spiegel Historicael de
Lodewijk van Velthem,* t. II. (In-4°.)

L. LAHAYE, *Inventaire analytique des Chartes de Saint-Jean
l'Évangéliste à Liège,* t. II. (In-8°.)

J. CUVELIER et J. LEFÈVRE, *Correspondance de la Cour d'Es-
pagne sur les affaires des Pays-Bas au XVIIe siècle,* t. IV.
(In-4°.)

EUG. HUBERT, *La Correspondance de Bouteville,* t. II. (In-4°.)

A.-F.-C. VAN SCHEVENSTEEN, *Documents pour servir à l'étude
des maladies pestilentielles dans le Marquisat d'Anvers, jus-
qu'à la chute de l'Ancien Régime.* t. II. (In-8°.)

M. HAYEZ, imprimeur de l'Académie royale, rue de Louvain, 112, Bruxelles.